فہرست مضامین مجموعہ نسخہ معین الاولیا کہ بر چہار باب و دو اصل و دو فرع مشتمل است

العبد
قاضی [illegible]م الدین
عفی عنہ افسر

بعون الملک المعین الوہاب

کتاب مستطاب جامع حالات و ملفوظات و مناقب و مقامات حضرت خواجہ خواجگان ولی الہند
غریب نواز حضرت خواجہ معین الدین چشتی سنجری ثم الاجمیری قدس اللہ سرہ العزیز

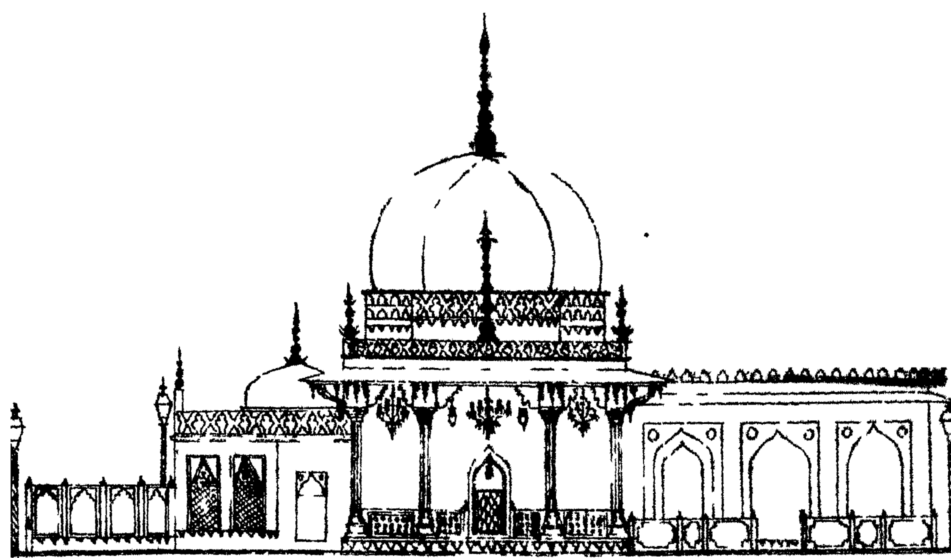
مسمی بہ

معین الاولیاء

تصنیف ادیب لبیب و شاعر بلیغ جناب منشی قاضی سید امام الدین صاحب

بماہ ربیع الاول سنہ ۱۳۱۳ھ

مطبع معین الہند اجمیر شریف میں زیور طبع سے آراستہ ہوئی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حمد بے حد و ثنائے لاتعد مر خدائے را کہ شاید نوع انسان را از نور علم و بینش بسیار است و درود نامحدود نثار ختم المرسلین و علیٰ آلہ و اصحابہ اجمعین۔ کہ تخلیق ہجدہ ہزار عالم و تفصیل بنی آدم از وجود باجود وے بوجود آمد۔ و از پرتو جمال عالم افروزش ظلمت کفر از میان زمان و زمانیان برخاست۔ اما بعد فقیر حقیر درویش سینہ ریش قاضی سید امام الدین بن سید منیر الدین کہ از کمترین زلہ ربایان خدمت مرشدی و مولائی سراج بزم حقیقت نور العین عرفان و معرفت شمع شبستان محامد و وحدت حضرت خواجہ الٰہ بخش چشتی تونسوی است بر ہنمونی طالع بیدار و مساعدت روزگار جمعیت مطالعہ کتب سیر و سلوک و تواریخ و ملفوظ بہم رسانید و بر حالات و مقدمات اولیاء کاملین و بزرگان دین کماہی عز آگہی یافتہ بتقاضائے یاران طریقت شعار و ندیمان آشنا نظر بہ استعداد و اجتہاد ہمعنی گماشت کہ برخے از حالات و مقالات مرشد السالکین تاج المقربین و المحققین مہر سپہر ایمان و ایقان حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء معین الحق و الملۃ و الدین حسنی الحسینی چشتی سنجری اجمیری قدس اللہ سرہ العزیز در سبط تحریر و ربط تسطیر آوردن موجب سعادت دارین و مفاخرت نشاتین خواہد بود۔ لاجرم کمر ہمت درست کردہ بہ ترتیب این رسالہ کہ مشتمل بر چہار باب است مسمیٰ بمونس

بجائے خود رسانید۔ باب اول مشتمل بر حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا۔ باب دوم تذکرہ
اولادِ جسمانی۔ باب سوم در ذکر اولاد روحانی مشتمل بر دو فصل و دو فرع۔ باب چہارم مشتمل بر تذکرہ بنائے ابنیہ
و آستانہ عالی و مقاماتِ بزرگ قدیم۔

باب اول

مشتمل بر حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء

مخفی مباد کہ حضرت خواجہ را اصل از سنجر نواح خراسان است وقتیکہ پدر بزرگوارش داعی اجل را لبیک
گفتہ خواجہ در عنوان شباب بود۔ روزے در خانہ باغے کہ از آن خواجہ بود لمعہ ذات بصورت مجذوبے
پدیدار آمد و پارہ نان طلب کرد حضرت خواجہ بمصداق قول اما السائل فلا تنہر چند دانہ خرما ارزانی
فرمود صفت مجذوب اطرق قبول احسان مرغوب آمد و چند ثمر بہ لعاب دہن آلودہ بحضرت خواجہ مستر کرد
بجوز دہنش استبداد فرمود۔ از انجا کہ مشیت قضا و قدر ہمچنین بود خواجہ از انکار باز داشتند بتسلیم مجذوب
تسلیم نمودند منقول است کہ از ان زمان غلبہ عشق و محبت بر حضرت خواجہ استیلا یافت تا آنکہ حرف
حب الوطن را از صفحہ خاطر بہ کذلک حُسن طلب محبوب کوک کردہ حرفہ ترک علائق در بر راست کردند و از
ہجوم و کثرت دیار و دیار رو بہ تافتہ بانحصال سلوک معنی کہ در صورت مجذوب مشاہدہ فرمودہ بودند
پائے شوق در وادی طلب و بیابان تعب نہادند۔ درین صعوبت و سفر بیش از ہمہ ہا کہ حضرت خواجہ
را بر صورت جذب بینی و سلوک متنبہ فرمود ملہم غیب بود آنا بہ اسباب ظاہر علوم و غیرہ را در سمرقند و بخارا
اکتساب فرمودہ مقام الیقین را بعین الیقین و حق الیقین افزودند تا آنکہ بکمال جذبہ شوق عنان عزیمت را
کشان بہ سمت آباد بغداد رسانید زیرا کہ منشاء ازلی انکشاف رموز خفی و جلی ہمدرین مقام
موعود و معہود بود چنانچہ بخدمت قطب الکونین شیخ المغربین و المشرقین حضرت خواجہ عثمان ہارونی

قدس الله سره العزیز فائز شده بخشش کمال ازان سرمایه بخشش و دیا نوال اخذ فرمودند میگویند که حضرت خواجه را
مدت بیست سال در سفر و حضر بخدمت حضرت مرشد برحق پیری شد و انجام کار خلعت خلافت و اختصاص
رخصت دریافته نیز یادگفته شده اند که در آنجا به همدان و تبریز نزول کرده است فرموده با اعیان و اشراف این کتاب
نعم البدل فرمودند. آورده اند که حضرت خواجه اکثر بمقابر و جاهای [illegible] رفته آمدند و بعد از هفت یوم پاره
نان که بیشتر از پنج مثقال نبود افطار میکردند ملبوس و دستار او نیز [illegible] بحالت شکسته پیوند
درست نفرمودند بیشتر برای اخفای راز و حفاظت امر حق جهد بلیغ میفرمودند هرگاه عزلت و وحدت مقصود
بود از هجوم و کثرت نفور بودند. اخلاق عمیم و فیض مستقیم داشتند هم در اثنای حضرت خواجه باده آثار
و غیر آن صورت قیام در پیش آمد. از انجمله واقعه زمان ورود سبزوار قابل بیان است. در قیام حضرت خواجه
در سبزوار رسید. حاکم سبزوار محمد یادگار نام که بغایت شقی المشرب نابکار روزگار بود. با نتباه ورود مسعود
برخویشتن برافروخت و به تردد آزار حضرت خواجه برآمد. اما چون نظرش بر جمال جمیل مبارک رسید
بی اختیار لرزیدن آغاز کرد و بحال خود نماند و عاقبت کار از اراده ناسزا استغفار خوانده تائب گردید
به تلقین و تصرف حضرت خواجه بیعت اختیار کرده به ترک تعلق اهل و عیال بر رکاب فیض انتساب
تا حصار شادمان خود را رسانید و بارشاد حضرت خواجه تلقین و تدریس آنجا باو مفوض شد. حضرت
درویش حاجی مولف سیر العارفین میفرماید که او قبر شیخ محمد یادگار در حصار شادمان دیده است. بالآخر
حضرت خواجه به مدینه نبوی عازم شد و بعد ادای مناسک حج بایمای حضرت صدر النبوت بصوب
اجمیر ورود مسعود اتفاق افتاد. در ان زمان اجمیر بحکومت هندیان بود و راجه پتهورا نام فرمانروائی میکرد
الحال که حضرت اجمیر منبع اسلام و مرجع اهل اسلام است در آن ایام معدن کفر و منظر کفار بود. حضرت
خواجه در اجمیر رسیده اولا جائیکه طرح اقامت انداختند درخت سایه دار بود تا اکنون بجا ایستاده بعد یک [illegible]
آستانه شریف واقع است. شخصی از ملازمان راجه بطرح حضرت خواجه را مانع آمد و حضرت خواجه از انجا رخت اقامت برداشته
بر لب تالاب که انا ساگر مشهور است قیام فرمودند. ساحل تالاب همه از بت و بتخانها معمور بود و جز
صدای ناقوس و غلغله هر صدای دیگر از شام تا سحر جاگزین گوش و هوش نمیشد. روزی

بمقتضائے مذہب و تعصب طبیعت با خدام حضرت خواجہ برہمن بچگان حسد بردہ از غسل و وضو مانع
آمدند۔ چون حقیقت حال حضرت خواجہ را اطلاع شد۔ بخادمے امر فرمودند کہ از آب تالاب یک
کوزہ گلے بردارد و ہنوز کوزہ آب بر نداشتہ بودند کہ ہمگین آب تالاب زرق زمین و بخار آسمان گردید
و نشان نداوت و ترادت در بہمن تالاب معدوم و مفقود گشت۔ ازین ممر انقلاب عظیم و آفت کثیر حال
نوع انسان و حیوان متاثر شدہ۔ و فریاد العطش گویان محشر و شور نشور بود۔ باظہار اینچنین آیات
ہیبت سمات و خوارق عظمی و کرامت کبری سمی شادی کہ از قوم جان معبود و مسجود ہنود بود۔ خویشتن را
بحضرت خواجہ بزرگ رحمۃ اللہ علیہ رسانیدہ بہ تسلیم اسلام و بیعت مقدم معزز و مباہی شد۔ چون
این واقع ہوش ربا براجہ پتھورا رسانیدند۔ مادرش یادش داد کہ با اینچنین صاحب ہیبت و عظمت
مقابلہ و مجادلہ کردن دشنہ تیز بر پائے خود کوفتن است باید کہ خویشتن را ازین نزاع و نفاق باز داری
اما راجہ پتھورا کہ شقاوت ازلی و سفاہت سرمدی تقدیرش بود بر گفتہ بیرزال خیال نکرد و بسبب
یکے از پرستاران خویش اجیپال جوگی را کہ در فن سحر و افسون ید طولے داشت اطلاع فرستادہ و استمداد
و استعانت درخواست کرد۔ جوگی مذکور بنابر شش اسباب سحر و فسون کہ از قبیل مار خونخوار و عقرب جرار
بودند خود را بہ اجمیر رسانید۔ و با خدام حضرت خواجہ بزرگ طرح مقابلہ انداخت و عاقبت کار منہزم و مخذول
گشتہ و خود با بیعت راجہ پتھورا در حضرت خواجہ رسانیدہ بصد تضرع و بیچارگی عفو تقصیر التجا کرد
حضرت خواجہ آمرزش فرمودہ اجیپال را بخلعت اسلام معزز و مفتخر فرمود۔ اما راجہ پتھورا کہ سعادت ابدی
مقدرش نبود از صراط مستقیم سعادت و ہدایت آوارہ دشت ادبار و ضلالت گشتہ بدست لشکر اسلام
گرفتار آمد۔ و بالآخر واصل جہنم شد۔ آوردہ اند کہ حضرت خواجہ را مجاہدت عمل و محافظت کلام چندان بودہ
کہ در یک روز دو ختم و بیک شب ہزار رکعت بنیاد میکردند و گاہے بسکون و گاہے بہ اضطراب
اقوال در دوا نگیر را با ول در ہمت مقابلہ میفرمودند۔ حضرت خواجہ بار سوم کہ از سفر حجاز معاودت فرمودہ
تا مدت چہل سال کہ صد زمان عین الوصال بود۔ در دار الخیر اجمیر علی الاتصال قیام فرمودند۔ عمرہا آنکہ
نمی نظر تصحیح و تنقیح مضامین موضوع ماندن کہ وجہ معاش فرزندانش بود یکبارہ تا بہ دہلی نقل و حرکت

ناگوری افتاد و سلسلۂ نسب پاکش بواسطہ امام موسے کاظم رضی اللہ عنہ بہ امیر المومنین علی ابن ابی طالب کرم اللہ وجہہ منتہی میشود۔ سید حسن ملقب بخواجہ معین الحق والدین حسنی حسینی بن سید غیاث الدین۔ بن سید نجم الدین۔ بن سید عبد العزیز۔ بن سید ابراہیم بن سید ادریس۔ بن حضرت امام موسے کاظم بن حضرت امام جعفر الصادق۔ بن امام محمد باقر۔ بن امام علی سجاد۔ بن امام حسین شہید ابن علی مرتضے شیر خدا رضی اللہ تعالے علیہم اجمعین۔ بعضے کہ در نسبت سیادت حرف زدہ اند قصور تحقیق و غلط فاش است۔ منقولست کہ حضرت خواجہ بزرگ را مریدان و متبعان بسیار بودند۔ اما بعضے را کہ بتصدیق ریاضت و تشریف خلافت سرافراز فرمودند تفصیل انیست۔ خواجہ قطب الدین شیخ حمید الدین صوفی۔ شیخ فخر الدین فرزند اکبر حضرت خواجہ بزرگ سید ضیاء الدین فرزند دوم حضرت خواجہ بزرگ شیخ معین الدین۔ قاضی حمید الدین محمد عطا ناگوری۔ اجپال معروف بہ عبد اللہ سید وجیہ الدین مشہدی۔ شیخ برہان الدین۔ شیخ احمد۔ شیخ محسن یا حسن۔ شیخ سلیمان غازی شیخ شمس الدین۔ شیخ حسن خیاط۔ شیخ احد الدین کرمانی۔ بی بی جمال حافظ بنت حضرت خواجہ بزرگ شیخ مسعود غیر سالار مسعود غازی۔ از ینہا ہر یکے صاحب مقام و مرجع کافہ انام بود اما بنام قطب الاولیا خواجہ بختیار کاکی قدس اللہ سرہ العزیز۔ و شیخ حمید الدین صوفی التوالی الناگوری کہ بسلطان التارکین معروف است قرعۂ فال زدہ بودند و ازین ہر دو یکے را بہ دہلی و دیگرے را بہ ناگور سریر آرائے خلافت و ارشاد فرمودند و از کلمات حسن آیات اوست کما قال فی دلیل العارفین فرمود دل عاشق آتشکدۂ محبت است ہر کہ در وے فرود آید بسوزد زیرا کہ ہیچ آتش مشتعل تر از نائرہ محبت نیست و فرمود کہ از سیل آب روان صداے برمے خیزد ہمین کہ در دریا میرسد خاموش میگردد۔ فرمود شنیدم از خواجہ عثمان ہارونی رحمۃ اللہ علیہ کہ رب العزت دوستانند اگر در عالم دنیا یک چشم زدن محجوب باشند نابود شوند۔ فرمود کہ از حضرت خواجہ عثمان قدس سرہ باستماع رسید کہ ہر آنکہ این سہ خصلت دارد حضرت سبحانہ تعالے اورا دوست میدارد۔ اول سخاوت ہمچو سخاوت بحار دوم شفقت بسان شفقت خورشید نصف النہار

سوم مشلق ایشنند نیز فرمود مصاحبت صاحب دلان به از کار نیک و صحبت بد بدتر است بدتر از اعمال
بد فرمودند مت ده مرید مستحکم آنگاه شمارند که فرشته هیچ عمل بد تا مدت بیست سال بنام او ننویسد
فرمود بحواله حضرت خواجه عثمان هارونی قدس الله سره العزیز که درویش محق درویشی آنگه باشد
که از وجود عالم فنا هیچ باقی نماند علامت محبت اطاعت است و ترس که مبادا دوست آزرده شود
مر عارفان را مقامیست که چون بران مقام فائز باشند همه عالم و عالمیان را در فصل دو انگشت
به بینند ۔ عارف کسے است که هر چه خواهد در پیش آید ۔ و هر چه گوید جواب شنود کمترک
قدر عارف آنست که موصوف بصفت حق باشد و اگر کسی بصورت مدعیانه پیش آید بزور کرامت
او را ۔ به حجت الزام رساند ۔ فرمود سالها درین کار مجاهد بودیم عاقبت کار غیر از هیبت
نصیب با نشد فرمود گناہے چندان مضر نیست که تشهیر و تشویر برادر مسلمان فرمود ۔ آیت
حق شناسی فرار از دنیا و سکوت در معرفت است رهروان منازل معرفت به مقصد نرسند
تا از معارف حقیقی سراغ نیابند ۔ فرمود ۔ دلیل شقاوت انیست که باوجود گناه نازش قبول دارد
فرمود کسیکه انعام یافت از سخاوت یافت ۔ درویش کسے را گویند که ارباب حاجت را محروم
نگزارد مطبوع خاطر درویش آن بود که با درویش بنشیند و غیر مطبوع آن که درویش اشتغنی
درویش احتراز کند عارف بودن بحق این است که محو دنیی باشد ۔ قانع و متوکل کسے را
گویند که رنج و درد که از خلائق برسد بران شکایت باشد نه حکایت عارف را مرگ
محبوب باشد و راحت متروک و یاد حق مانوس عارف را چون باد از درد دهد از واقعات شب هر آنچه
که گذشت یاد ش نماند علم قلزم ناپیدا کنار است و معرفت جوئے پیدا کنار پس علم خدا
و معرفت بنده از نیجا است فرمود ذات عارف چون آفتاب است تا بد و همه عالم از ان انوارے یابد
فرمود نماز تقرب است و معراج مومن نماز ۔ هر که نماز را بتصدیق ادا نه کند بر بالاے علم
حقیقت و قرب نے نهاد نه رسد ۔
در تذکره خوارق عادات حضرات خواجه بزرگ منقولست که حضرت خواجه همه شب بخواب د

استراحت میل نفرمود. و بر زمین پشت ننهاد و ضیا نمود. زمانیکه پس از افاقه مراقبه نظر شریف
از اهل فسق و فجور می افتاد تائب و تارک می شد و اگر بر کافری نگاهی میکرد بتشریف اسلام
و دولت ایمان می یافت. روزی حضرت خواجه در یاد حق مستغرق بود. همدرین زمان یکی از
مریدان خدمت دولت پابوس دریافت و التماس کرد که بادشاه در باب استخراج او
فرمان داده است. پرسیدند که بادشاه کجاست عرض کرد که بنظر تفریح و تفرج بیرون شهر سمت
مرغزار بر اسپ سوار رفته است حضرت خواجه تامل فرمود. و بعد ساعتی ارشاد کرد که تردد مکن
و ازین اندیشه بیجا مطمئن باش امروز بادشاه را اجل بر سر رسیده است از پشت اسپ
بر روی زمین افتاده هلاک خواهد شد. ساعتی نگذشت که از مرگ بادشاه خبر آوردند. فرمود حضرت
خواجه بختیار که تا مدت بیست سال در خدمت حضرت خواجه معین اولیاء خواجه بزرگ بودم گاهی
نشنیدم که در باب صحت و عافیت خود سخنی گفته باشد اما بجناب رب العزت التجا میکرد
که هر آنکه درد محبت قسمت جهان جهانیان است به فقیر دلگیر معین الدین نصیب باشد یعنی
حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء با جماعت درویشان نشسته بود. درین اثنا سلطان
شمس الدین التمش تیر و کمان در دست گرفته از پیش نظر گذشت چون حضرت خواجه بزرگ بدید
فرمود که این پسر بادشاه دهلی شدنیست عاقبت همچنان شد نقل است روزی حضرت خواجه
بزرگ معین الاولیا با جماعت فقرا همنشین بود و درباره فقر و سلوک ذکر معرفت درین گفت و
شنید بودند که حضرت خواجه نوبت به نوبت در یمین و یسار نظر میکنند و قیام میفرمایند از مشاهده
این آثار حاضران متعجب شدند. وقتیکه یاران جلسا از هم جدا شدند حضرت خواجه بختیار
سبب قیام بار بار و موجب دیدن سمت یمین و یسار استفسار کرد فرمودند که مرقد مطهر حضرت خواجه
عثمان هارونی چون میدیدم تعظیم می کردم حضرت خواجه بختیار میگویند که فرمود خواجه بزرگ رحمة الله علیه
که فقیر معین الدین در جنت نعیم نخواهد رفت تا مریدان و فرزندانش را بذیل او نه بخشایند
منقولست که هفت تن از کافران در بغداد آتش پرستی میکردند. و بعبادت و ریاضت مشهور بودند

توریت و انجیل و زبور احدے از اہم کلیم و مسیح علیہم السلام جہود و ترسا گشتے۔ ہمدران زمان حضرت
خواجہ بزرگ فرمود کہ سورۂ ام الکتاب کلی و جزوی عوارض و دردہا را دواست۔ دردمندے کہ
از چارہ و درمان عاجز آید و خوشحال نگردد سورۂ مذکور را بائین سنت و فریضہ صلوٰۃ سحرگاہ مع
بسم اللہ چہل و یکبار بخواند و بدمد حق سبحانہ تعالیٰ شانہ شفائے کامل و صحت عاجل ارزانی فرماید
ہمدرین اثنا شیخ الاسلام حضرت خواجہ بزرگ فرمود کہ وقتیکہ از مشاہیر دیار شام بشہرے وارد
بودم بیرون شہر در غارے درویشے را دیدم کہ در آنجا ساکن و بکثرت مجاہدہ و شدت فقر و فاقہ از بس
نحیف و ضعیف و لاغر و ناتوان شدہ بود و غیر استخوان از گوشت و پوست چیزے نداشت
شیر درندہ محاذ غار نشستہ بود گوے کہ خدمت جانب تعلق داشت۔ از بیم اینچنین گزندے قوی در
معرض تخویف شدم و نتوانستم کہ تقدیم کنم۔ آنگاہ نظر درویش بمن افتاد۔ و بآواز بلند گفت
[illegible] ہیچ مترس [illegible] نزدیک شدم [illegible] سلام گفتم اشارت کرد نشستم روے ادب
[illegible] بجا آوردم اول سخنے کہ بزبان فیض بیانش رفتہ اینست درویشے کہ قصد یکے نکند آنہم
[illegible] ہلاک کند و ازین قبیل بسیار سخنہا گفت بعد ازان از من پرسید کہ از کجا آمدی جوابش
گفتم از بغداد۔ فرمود نیک آمدی۔ باید کہ خدمت درویشان و عاملان شعار کنی تا بزرگتر باشی۔
چندین سال است کہ ہمدرین غار نشستہ ام اشتغال و نہایت رسیدہ در گوشہ قناعت و عسرت آرمیدہ ام
[illegible] ترس نماز [illegible] بسیار ہم گرے کہ نماز می گذارم [illegible] حاصل شود [illegible] دقیقہ از وفات نماز
از دست بدہد [illegible] کردم و خواہم کرد باطل و عاطل گردد و بجا عبادت [illegible]
شمار [illegible] آن کسے کہ از عہدہ نماز بدر آید کارے عظیم کردہ باشد خواجہ [illegible]
پیغمبر [illegible] باید کہ در شہرے جماعہ مسلمانان [illegible] ہنگام نماز [illegible]
[illegible] پیش از وقت پرسیدم گفتند کہ بوجہ اینکہ وقت نماز [illegible] نہ باشد [illegible]
وقت ادا کنیم [illegible] خواجہ بزرگ فرمود کہ [illegible] از حضرت [illegible]
در صفت جہنم [illegible] شد و فرمان آمد کہ یا موسیٰ علیہ السلام [illegible] وادی [illegible] آفریدہ ام آن

طبقه هفتم است از طبقات دیگر خطرناک و مصائب انگیز و تیره و تار و هم از افعی عقرب معمور است اگر
نائره از آن آتشخانه جهان سوز درین تنگنای عبرت آباد افتد ارض و فلک و شجر و حجر جمله بسوزد
و آب بحار لسان بوغن مشتعل گردد واین همه عقوبت و عذاب به دو طائفه مخصوص است اول آنکه
در نماز تغافل و تکاهل روا دارند دوم آنکه سوگند دروغ در میان آرند و همدرین اثنا فرمود که بزرگی
محمد اسلم طوسی نام داشت تتبع به ماده حصول کار سوگند راست بر زبان آورد واین زمان
سکر بود چون بحال آمد و از خوردن سوگند راست متنبه شد فرمود که اینک سوگند راست بر آورم
گاه باشد که بوجه دیگر بر زبان آید این بگفت و پیمان کرد که مدت العمر به سکوت و خاموشی بگذارد
بعد ازین تا زمان چهل سال در صدر حیات بود تا لب نکشاد و هیچ سخن نگفت همدرین سلسل
بیان فرمود که روزی رابعه بصری و خواجه حسن بصری و مالک دینار و خواجه شفیق بلخی رحمته الله علیهم
در بصره همنشین بودند و کلام در صدق محبت بود خواجه حسن بصری گفت که دوست در دوستی
صادق آن باشد که چون درد و محنت در پیش آید صبر کند رابعه گفت ازین سخن بوی
مادمی مے آید مالک دینار فرمود که هرچه از دوست آید بران راضی و شاکر باشد بعد ازین
سخن در خنده قاه قاه افتاد فرمودند که اینچنین خنده در مقابر منع آمده است که جای
عبرت است ازینکه از حضرت رسول برحق صلی الله علیه وسلم در خبر است که هرگاه کسی در گورستان
رود آسودگان قبور گویند که ای غفلت شعار اگر آگاه باشی و خبر داری که بر ما چه میگذرد تا از هوا و هوس
بگذری یا خوردن و خفتن و آسودن بخود روا نداری همدرین محل حضرات خواجه فرمود که بزرگی
دیده که اسپ نحیف و منتهی العمر بود مشغول و استغراق بمرتبه غایت داشت چون خدمت
او دریافتم سلام کردم و بخود اندیشیدم که از احوال چیزی بپرسم پیر بزرگ بصفای قلب
مکاشفه کرده فرمود که روزی با یاری در گورستان بودم یاری که در صحبتم بود سخنی لاابالی و
خرافات آمیز گفتن آغاز کرد مرا خنده قهقه فرا گرفت ناگهان از درون گور که بران تکیه کرده بودم
ندا آمد [illegible] وحیف بران کس [illegible] راه منزل فنا در پیش است و ملک الموت رفیق است

خنده غلامانه را بکار برند۔ و بر مآل کار نظر ندارند۔ حضرت شیخ الاسلام خواجه بزرگ میفرمایند که در سلوک
مذکور است که فردای قیامت از عاشقان صفی را فرمان رسد که به بهشت در آیند ایشان عرض نمایند
که ما را بهشت مطلوب نیست کسی را باید که به نیت بهشت ترا پرستیده است۔ همدرین اثنا حضرت
خواجه بزرگ فرمود که دیدن پنج چیز هر یکی از عبادت است۔ اول هر فرزندیکه در روی والدین
بدوستی حق تعالی ببیند اجابت حج اکبر باشد ثم لنسند و زمانیکه پسر بر قدم مادر و پدر بوسه زند
تلافی عبادت هزار سال بادرسانند و بیامرزند۔ وقتی جوانی گناهگاری در تبه کاری انگشت نمای جهان
گشت بیان نقل کرده بود۔ و برا در خواب دیدند که به فضلی قریب با حاجیان محشر اند پرسیدند
که این همه علو پایه و سمو مرتبه از چیست۔ جواب داد که مادری پیر زال داشتم۔ وقتیکه بیرون خانه
میرفتم سر در پای ضعیفه نهاده رخصت میخواستم و آن ضعیفه عفیفه دعا میفرمود و گریه میکرد
و میگفت که حق سبحانه تعالی ترا ثواب حج روزی کند۔ چنانکه دعای مادر ضعیفم پایه اجابت
یافت و مستجاب شد و همچون من آواره و مذموم را نجات دادند و بخشیدند۔ حضرت شیخ الاسلام
خواجه معین الحق میفرمایند که ایمان مرکز انوار است که در دل مومن قرار گیرد۔ بنده مخلص چندان
که براه ثواب رود ضیای قلب ترقی باشد چون به نیکی و صلاح استقامت و استحکام پذیرد
دل مومن بقعه نور گردد۔ و بدبختی اعمال تاریکی بیفزاید۔ چون بدبختی اعمال و خباثت مداومت کند
شقی القلب و منافق گردد۔ چون منافق شد از رحمت حق محروم و مایوس گشت۔ آنگاه فرمود که
بر دل مومن هفتاد حجاب است و بر دوری هر حجاب هفتاد فرشتگان در تسبیح و تهلیل مامور
باشند۔ هر آنکه مومن را بیازارد همچنان است که همه فرشتگان ابدالان حجاب مامور باشند
آزار رسانیده است۔ منقول است از کتب سیر که حضرت خواجه بزرگ را با حضرت غوث الثقلین
سلطان المتقین المقربین دو بار ملاقات واقع شد۔ اول آنکه نخست حضرت غوث الاعظم حضرت
خواجه بزرگ را ابد پیر و لقب فرمود که وزی معین الحق والدین از قدوه مشائخان زمان خواهد بود۔ دوم آنکه
در قصبه جیلان اتفاق مصاحبت و همنشینی دست داد۔ وقتی حضرت خواجه بحضرت غوث الاعظم

درخواست کرد که چیزے بسخنان حق بیان فرمایند فرمود که سخن حق را زاویه تنهائی مطلوب است۔
حضرت خواجہ بزرگ گفت که در کنج تنهائی رفتن از دو سبب نامناسب است یکے آنکه اگر گوشہ
حق خویش پیر دستگیر من رسد باشد که از روے غیرت خاطر ایشان رنجیده موجب نقصان
من باشد زیرا که موازنه کلام و کمال احدے بتقابل رضاے پیر دستگیر خود بهتر نمی دانم و دیگر اینکه
حضار جلسه از دو حال عاری نباشند یا غنی محرم مانند یا نامحرم و نمی دانم که بدلها چها اندیشه
و خیال خاطر مہیز شد۔ چون این بشنید حضرت غوث الاعظم هیچ نه گفت و سکوت فرمود۔ بعد ازین حضرت
غوث الاعظم اذن دعوت فرمود قبول فرمودند۔ چون از ما حضر بر سفره آوردند حضرت خواجه بزرگ
گفت که طعام بے نمک است گفتند نمک از کجا آید۔ القصه مردے کهن سال که بیرون شهر
سکونت داشت طلب فرمودند۔ و برائے سماع اشارت کردند گفت که مزامیر ندارم۔ امّا چون سماع آغاز
شد همه مزامیر که پیشتر از مطربان بر گرفته در یک حجره نگاه داشته بودند بے منت دست کسے
نغمه آغاز کردند۔ در آنوقت حضرت غوث الاعظم را یکے از مریدان خدمت سوال کرد که امروز اینچه حالت است
فرمود معین الدین سجزی چشتی مهمان ما بوده است همان روز حضرت غوث الاعظم پارچه از قسم کتان بحضرت
خواجه بزرگ داد۔ چون حضرت خواجه بزرگ آن پارچه را در خدمت حضرت پیر دستگیر خواجه عثمان هرونی
قدس الله سره العزیز رسانیدند۔ خدمت حضرت خواجه عثمان رحمة الله علیه از ان پارچه دستار کرده بر
فرق خواجه بزرگ بدست خود بسته کردند۔ بعد ازین ارشاد فرمود که مومن را باید باشد که با وجود ثنا
کرده است و عاشق نشود مستجاب نشود و اگر غیر تو [illegible] خاطر بماند۔ بعد ازین محل فرمود
که سلوک و احتیاج و درسایه مستعد کردن [illegible] هر آنکه از مجلس برخیزد
[illegible] سبحانه تعالے برو فرود آید۔ و بعد ازین بیان فرمود که چون به مسجد برود باید که پائے
[illegible] نهد و بگوید بسم الله و علی الله توکلت علی الله لا حول ولا قوة الا بالله من الشیطان الرجیم
[illegible] نخست پائے راست در مسجد نهد فرشتگان [illegible] دعا کنند و چون از
مسجد بیرون آید اول پائے چپ بیرون نهد و [illegible]
[illegible]

بہشت ونعمت حاوید اورا نصیب گردان وہمدرین مقام فرمود کہ زمان آخر پیدا آمد اندران زمان مرگ بہتر از حیات باشد زیرا کہ عیش وراحت بر مسلمانان تلخ گردد امرا جبر و ظلم روا دارند و عالمان عہد رشوت بگیرند از ان وقت خیر و برکت از خلق برخیزد و شر وفساد و بغض و عناد در ظہور آید انگاہ فرمود کہ صدقہ کسے باید داد کہ درویشے وفقیر ہست و روا دارد ہر کہ صدقہ براین نہج بدہد خدا تعالے او را ببخشاید بعد ازین فرمود کہ ہر آنکہ توبۂ نصوح کند قبل آن باید کہ باب توبہ بستہ نشود و فرمود کہ توبہ واستغفار کردن بر جملہ مسلمانان فرض است باید کہ پیش از آنکہ شحنۂ مرگ بر سر رسد بہ توبہ و استغفار عمل کنند و در توبہ باز است تا آنکہ آفتاب از سمت مغرب طلوع نہ کند حضرت خواجہ معین الحق رحمتہ اللہ علیہ فرمود کہ روزے با شیخ محمد اجل شیرازی یکجا بودم وقت نماز مغرب بود خواجہ اجل تجدید وضو کردند اما خلال انگشتان در سہو افتاد ناگاہ ہاتف غیب ندا داد کہ شیخ اجل دعوے دوستی ما میکنی وسنتے را از مسنون ما ملحوظ ندار دبعد ازان خواجہ اجل سوگند خورد و پیمان محکم بست تا بزیست سنتی از سنن رسول اکرم علیہ السلام ترک نداد ازینجاست کہ ترک سنت خلل است موجب ناخوشنودی حضرت خاتم الانبیا صلی اللہ علیہ وسلم وہمدرین محل فرمود کہ طائفہ علمائے اہل فضل وفضائل اند مستغرق و متحیر بجمال دوست چون عارفے در شب بحالت طہارت بخواب رود روحش تحت عرش رود فرمان آید بہ فرشتگان تا آنکہ او بیدار شود در پہلویش قرار گیرند وانگاہ کہ بیدار شود بدعا اشتغال ورزند کہ خدایا ببخشا بیامرز این بندہ را کہ با طہارت خفتہ بود وہمدرین محل فرمود کہ روزے حضرت رسول برحق صلی اللہ علیہ وسلم ابلیس را در غم رسیدہ واندوہگین دریافت و پرسید کہ این ہمہ اندوہ و تعب را چہ سبب است جواب عرض کرد کہ از چہار چیز کہ از امت حضرت بظہور مے آیند اول موذنان کہ اللہ اکبر میگویند و ہر کہ متنبہ مے شود بجواب مے پردازد و ہمہ ہا حاصل و ملازم رحمت وبخشایش جلی مے یابند دوم دوم از تکبیر غازیان کہ بہ جہاد و جدال حق بر مے آید سوم از وجہ حلال درویشان کہ ایشان از وجہ حلال بدیگران بخش مے دہند موجب آمرزش دیگران میشود چہارم از آنانکہ نماز صبحگاہ بگذارند

حتا طلوع آفتاب به حسن اذکار بر جاے نماز قرار میگیرند و در نماز اشراق مشغول میباشند. یا رسول الله

زمانیکه من در عالم ملکوت بودم در صحف دیده ام که هرکه نماز سحر بگذارد و تا به بر آمدن آفتاب بر جائے نماز

قرار گیرد و اشراق تمام کند حق تعالے او را با هفتاد هزار کس که از آن او متعلق و وابسته باشند

بیامرزد و همدرین محل فرمود که نباشی که چهل سال به دزدی کفن سر و کار داشت بمرد او را در خواب

دیدند که در بهشت مقام دارد متحیر ماندند و باستفسار رفتند. جواب داد که به برکت نماز بامداد که تا بر آمدن

آفتاب و نیز ادائے نماز اشراق بر جاے بودم و بعد ازین به جهات نباشی مصروف مے شدم

چون حضرت حق سبحانه تعالے اندک پذیر و بسیار بخش است بر من نوازش فرمود آورده اند که چون

حضرت خواجه را زمان وصال از دنیا بعالم نزدیک تر شد بیشتر از یگانه و بیگانه ترک تعلق نگاه داشته

بودند و با اوقات بر بعدی و تعب فرزندان دلبند که سوانح آینده مکشوف ضمیر منیر بود تحسر و

تاسف میفرمودند و برے پسر بزرگ خواجه فخرالدین را بصبر و تسکین اشارت کرده ارشاد فرمودند

که بابا فخرالدین اینهمه که از ما و شما ست فانی و ناپایدار است و غیر از محبت حق سبحانه تعالے شانه

هر آنچه از موانست زن و فرزند و خویش و پیوند باشد تست و نے ثبات و بیمدار است باید که در رضائے

الهی محکم و مستحکم باشی و دامن صبر و استقلال در زمان اذیت و غربت و مسافرت از دست ندهی

چون این حکایت تمام شد. فرزندان جمیع را وداع فرمود و شیخ الاسلام حضرت خواجه بزرگ بمشاهده

جلوه شاهد حقیقی مشغول گردید و پیش از وقت زمان وصال در حجره محکم کرد تا آنکه بروز ششم

ازین واقع در حجره بکشادند و دیدند که حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز ازین سرائے فانی

بعالم جاودانی رحلت فرموده است و بر جبین پاکش از قلم قدرت بخط نسخ رقم زده اند هذا

حبیب الله مات فی حب الله. و از لمعات چهره مبارک آثار برکات و تجلیات و انوار ساطع

و طالع بود. نقلست که حضرت خواجه بزرگ را از بندگان خدمت که بخصوصیت علم و عمل ممتاز

نمایند. در سال سیزده صد و سه هجری که درستی در و دیوار و سقف و فرش خانقاه شریف مے نمودند زیر فرش سبوچه نو یافتند محکم که بر آمده بود

و آن خاک که بعد پاک حضرت خواجه بزرگ است که هنگام غسل میت آن آب در سبوچه محمول نموده دفن کرده بودند چنانچه سبوچه بر آمده بدستور سابق در پائے دیوار غربی دفن نموده ۱۲

بود غسل داد - و همانجا خانقاه شریف بسمت جنوب از مسجد بزرگ اکبر بادشاه دهلی نمود ار است
و صاحب سجاده بعد ختم محفل قُل که خلعت سجاده نشینی در بر راست کرده می آید همونجا که جائے غسل
حضرت خواجه بزرگ [illegible] بر فراز مسند مے نشیند و جمعے از ارباب طائف وغیره ملازمان آستانه عالیه
و فقرا در خدمت رسیده نذر و فتوح میرسانند - تاریخ وفات حضرت خواجه بزرگ بقول صحیح در سال
ششصد و سی و سه [illegible] اوفتاده اند - جمعے از اہل اسلام و قوم ہنود جمع مے آیند و فیض [illegible] باشند

آئین عرس شریف

برویت ہلال رجب المرجب آغاز عرس شریف معین است و مجالس سماع بنیاد مے کنند و قبل ازینکه
یک پاس شب بگذرد - فضائے مجلس قندیل و چراغان منوره مزین میشود و حضرات صوفیه
صف بسته مے نشینند و ذکر پاک و تحیته و سلام حفاظ و مولودیان میخوانند و سامان جلب [illegible]
مثل مجمره عود سوز وغیره در وسط محفل [illegible] و بعد اتمام [illegible] اہتمام ضروریه بحضرت صاحب
سجاده اطلاع میرسد و چون حضرت صاحب سجاده در مجلس مے آید جماعت فقراء [illegible]
صفیا بتعظیم و سلام مے خیزند و چوبداران تا لب فرش استقبال میکنند نشست صاحب
برگدیله مجاذی عود سوز کلان در وسط صف صدر مقرر است و بعد ازان که صاحب [illegible] آرائے
محفل مے شود - حافظان و مولود خوانان فاتحه بر روح پر فتوح حضرت خواجه بزرگ میخوانند و [illegible]
سلامتی بادشاه و حضرت صاحب سجاده بنیاد میکنند و بعد ختم فاتحه محفل سماع گرم میشود و
نوبت بوجد و حال مے رسد چون نصف شب بکمر میرسد صاحب سجاده برائے [illegible]
میرود - و اول از [illegible] که داخل گشته در گوشه مشرق و شمال متصل مشبک [illegible]
گنبد شریف تبدیل لباس میکنند و [illegible] که بسمت گوشه مغرب و جنوب [illegible]
واقع است و بمہری عنه [illegible] معروف است و در یک سبوچه گل در انجا چراغ [illegible] صاحب
سجاده دست و پا مے شوید و بعد ازان درون گنبد رفته مرقد مبارک [illegible]

سا ایں بجہت چوکی حسب امر اداے خدمت آبرسانی و آفتابہ برداری وغیرہ مصروف می باشند
بعد غسل حضرت صاحب سجادہ عرق گلاب خوشبو و صندل و گل بر مزار شریف می پاشند و
پوشش پوشانیدہ بیرون گنبد می آیند و بدستور سابق تبدیل لباس فرمودہ در محفل سماع می رسند
اصحاب قرب حاضر بودہ تا اختتام محفل قیام وارند۔ الغرض از آن شب تا به
شب ششم بہمین طریق محفل سماع برپا می شود۔ و بتاریخ ششم بعد از نماز صبحگاہ حضرت صاحب سجادہ
سام شیرینی و طعام کہ نیاز مخصوص حضرت خواجہ بزرگ است بہر صادر و وارد تقسیم می فرمایند و
فقرا و مشائخ و امرا و عمائد مدعو می باشند و بعد از نماز ظہر کہ از اکل شریف فراغت می یابند مجلس سماع
شروع می شود و بسوز و گداز و راز و نیاز باختتام می رسد بروز ششم محفل قل کہ عبارت از ختم آخر است
رفت یکپاس روز برآمدہ بنیاد می کنند اما از ہجوم فقرا و ارباب تماشا چندان ازدحام می باشد
در وسعت سماع خانہ مجال نفس برآوردن و تاب برجا ماندن بکلی تمام دست می دہد و از رائحہ عطریات
عرق گلاب و دود مجمر عود سوز مشام جان تفریح عجیب و تفتیح غریب می یابد و از نزول خیرات
برکات بر اصحاب قرب فتح الباب سعادت و قبول روی می دہد و از کثرت انوار و تجلیات
دیدہ حیرتیان بکچر حقیقت و معرفت جلوہ شگرف می درآید زہے بختیاری بختمندی کہ اہل
صدق و یقین بدست می آید و ہر یکے از ایشان از خوان انعام و الطاف بخشش کافی و بہرہ وافی
می ربایند و ہمین حال و احوال چون آفتاب بخط استوا می رسد التزام و اہتمام فاتحہ بوقوع
می آید و التہاب آتش سماع انطفا می پذیرد۔ اول چادرے خوش رنگ و لطیف در وسط بزم
گستردہ بالائش کوزہ صندل سائیدہ و انشہ گل و گلاب و برگ پان می نہند و حفاظ و
مولود خوانان خوش الحان و پاکیزہ جمال گرد پارچہ گستردہ کہ باصطلاح دسترخوان میگویند جمع آمدہ
ذکر خیر و سعادت اشتعال می نمایند۔ و بعد از آنکہ رسم فاتحہ بانجام می رسد بحاضران مجلس
ندا ہمہ بیرہ برگ پان تقسیم میشود و پس از آنکہ چوبداران چوب نقرہ بالا میکنند۔ این علامت
ستا ختم محفل ام ہمین نشان و علامت۔ بالاے نقارخانہ نوبت شادیانہ می نوازند و

اول از ہمہ پیش صاحب سجادہ دستار و خرقہ بے بہا کہ مکلف و مکلل مے باشد مے آرند و این خلعت جانشینی و صاحب مقامے حضرت خواجہ بزرگ است و بعد آنکہ خلعت مذکور حضرت صاحب سجادہ زیب بر و دوش مے فرماید۔ بحاضران مجلس ہم دستار تبرک علی قدر مراتب مرحمت میشود و ہر یکے از شاہ و فقیر و غریب و امیر این عطیہ گرامی را موجب سعادت دارین و مفاخر نشاتین دانستہ و بر چشم و لب نہادہ زیب سر میکنند بعد آن حضرت صاحب سجادہ نظر ادائے رسم فاتحہ درون قبہ شریف بر مرقد مقدس میروند اما از ہجوم و کثرت نظارگیان بیک نظر رفتن نمیتوانند بالآخر بہزار کشمکش راہ مے یابند و حضرت صاحب سجادہ دست بدست اندرون روضہ شریف مے برند و حضرت ممدوح بعد از ہزار خشوع و خضوع جبین نیاز بر پائین مزار مالیدہ بسمت مشرق زیر طاق مصحف پشت بہ قبلہ در دہ مزار مے نشینند چون ازین خدمت خاص فارغ مے شوند حضرت معز اللہ بہزار عز و امتیاز با دارئے شاہانہ بیرون روضہ آمدہ بہ خانقاہ شریف متوجہ شدہ بر مسند مشیخت و ارشاد مے نشینند و جمعے از اہل حال و عمائد و ارباب و ظائف و عملہ و خدمہ درگاہ شریف برسم سلام و وقت مجلس جمع مے آیند و صف فقراء آزاد و غیرہ کہ بیشمار مے باشند نعرہ یا فضل پنجتن۔ یا علی مدد گویان شرف خدمت مے یابند و مقدمات و نزاعات کہ در میان ایشان ما بین سال بوقوع آمدہ باشند حسب الامر حضرت صاحب سجادہ تصفیہ مے یابند و دران محل کسے ادر بجا آوردن حکم صاحب سجادہ مجال دم زدن و سر پیچیدن نباشد۔ احیاناً اگر کسے سخن عذر و معذرت در میان آرد تاج و خرقہ او فوت ضبط میشود و از صف فقراء در حق او حکم اخراج میرود ؏

آئین محفل پنجشنبہ

مقرر است کہ بہر یوم پنجشنبہ قریب بوقت نماز عشاء کہ دو گھڑی شب بحساب ساعت ہندی میگذرد روشنی چراغان بدوزرستی فرش مسکنند باخر سوئے قبہ شریف پیش صحن سنگی دالان برائے محفل

پنجشنبه جائے مخصوص است بعد اہتمام و تیاری محفل متولی درگاه شریف یک مشعل و چند کس
بجہت صاحب سجاده مے فرستد و چون حضرت صاحب سجاده از خانقاه بر آمده در جماعت خانه
که ارسال سماع خانه سر آسمانجاه بنیاد داده اند میرسد ـ گھڑیالی درگاه ـ ساعت سه میزند و این
علامت خبر است از مقدم صاحب سجاده ـ اول صاحب سجاده از دروازه پائین در قبه شریف
داخل میشود و بعد ادائے فاتحه از جانب دروازه شرقی بر آمده ـ براه سنگی دالان قصد محفل میکنند
چون ابنا لب فرش میرسد چوبداران استقبال میکنند و ارباب مجلس در تعظیم تقدیم مے نمایند
و بعد از آنکه حضرت صاحب سجاده بر افراز گدیلہ محاذ مجمرهٔ نقرهٔ کلان ـ رو به مزار و پشت به شرق
می‌نشینند ـ حافظان و مولود خوانان فاتحه بروح پر فتوح حضرت خواجه بزرگ میگویند و دعائے
سلامتی صاحب سجاده میخواهند و بعد ختم فاتحه شیرینی که بزبان هندی ڈلی میگویند و به قوام
شکر و میده و روغن زرد مے سازند به حضار محفل تقسیم میشود و نیز حسب دستور قدیم بخشش
نقره بهر اہل استحقاق داده میشود و هم قوالان سماع بنیاد مے دهند چون ساعت پنج میشود
مجاوران و خدام فرش قبه شریف از جاروب صاف میکنند و این جاروب خاص است که
از پر دم طاؤس درست میکنند و این خدمت خاص را فراشه گویند ـ چون فراشه ختم میشود
دروازه قبه شریف بند میگردد و باز تا به صبح صادق وا نمیشود ـ چون نوبت ساعت شش میرسد
باز الطریق اول فاتحه میخوانند و همه اہل محفل قیام نموده ـ دست بسته رو بقبه میکنند و قوالان
اشعار هندی که به کڑکا معروف است در محامد و اوصاف حضرت خواجه بزرگ مشهور است ـ به الحان
خوش مے سرایند و بعد ختم ـ آن محفل برخواست میشود و هر یکے بجائے خود میرود ✦

آئینِ محفلِ ششم

شب تاریخ ششم هر ماه مقرر است ـ و به همان مکان محفل پنجشنبه مخصوص است اما صاحب سجاده
نمے آید و به همین جهت عصائے نقره و مجمرهٔ نقره که لوازمه منصب سجادگی است مستعمل نمیشود ـ و شیرینی که

بعد فاتحه تقسیم مے شود معروف است به نکتے که به آرد نخود و قوام شکر ساخته مے شود +

آئین بسنت

بتاریخ پنجم ماه که بماه ماگهه واقع شود از خانه قوالِ درگاه گڑوه مے آید. گڑوه لطیفه گلدسته میباشد که از گل و شگوفه فصل بهار تیار میشود. و از راه بازار پیش زینه میگردد. همه قوالان نغمه سرایان و لولیان شهر به لباس بسنتی در جلو مے باشند. و همه عمله و فعله درگاه شریف از متولی تا به سگّان همراه مے باشد. عجب رسم دلربا و تماشائے روح افزا است که حصر به دیدن دارد. و قوالان که به نغمه و نشید بهار غزلیات تازه مے سرایند. ذائقه عجیب لذت غریب میدهد. با آخر همین طریق و التزام حاضر قبهٔ شریف گردیده در گنبد حضرت خواجه حسین نبیرهٔ حضرت خواجه بزرگ میروند و از انجا در خانقاه شریف حضرت سجاده رسیده باداے رسم معینه مے پردازند +

آئین گل بنگله

بماه ماگهه بسنتی که فصل بهار گل گلاب است بروز پنجشنبه چادر گلهائے سرخ درست میکنند و سلکهائے مسلسل در رشتهٔ رنگین در کشیده بعد صلواة شام بر سقف مزار شریف که از چوب خوشبو نصب کرده اند و هم در پیرامون آن همه سلک هائے گل سفته برابر برابر قطار در قطار به ادائے مطبوع و طرز خوش اسلوب بسته میکنند و اندران شب هجوم اهل استحقاق و تماشا و ازدهام عام بمرتبه غایت مے شود و از زن و مرد و خورد و کلان جم غفیر گرد قبه شریف و وسعت فضائے آستانهٔ عالیه حاضر آمده باداے فاتحه و تحیه و سلام اشتغال مے ورزند +

آئین ماه صیام

چون رویت هلال روے میدهد بنظر آگاهی عوام الناس بر سر نقارخانه که مقام بلند است

نوبت شادیانه می نوازند و از همان شب نماز تراویح آغاز میشود اگرچه بیشتر جاها در آستانه عالیه قرآن مجید میخوانند. اما در مسجد جهانگیری پهلوی قبه شریف جم غفیر و گروه کثیر تراویح میخوانند و حافظ فرح شاه خان امروهی که ملازم آستانه عالیه است هرشبه با الحان مرغوب و به آواز بلند و صحت تمام و حزم کلام میخوانند و در مسجد شاهجهانی خطیب درگاه که از بلند زبان روضه شریف است با ادای مطبوع و الفاظ فصیح قرآن خوانی میکند. و همین جهت محفل پنجشنبه بین العصر و المغرب در ماه صیام مقرر کرده اند. و به شب بست ختم قرآن مجید و فرقان حمید مقرر است. اندران شب از کثرت چراغان و تجلیات و انوار فضای حرم آستانه عالیه بقعه نور می نماید.

آئین عیدین

چون رویت هلال عید الفطر بشهادت ثقات ثابت می شود. نوبت شادیانه بنیاد میدهند و بعد هنگام نماز بامداد صاحب سجاده حاضر قبه شریف گشته چادر گل بر مزار می پوشانند و بر قبور اجداد خویش که در جوار آستانه شریف آسوده اند گل و عطر می افشانند. بعد ازان چون وقت نماز میرسد اول صاحب سجاده برسم سلام حاضر آستانه شده بر پالکی سوار میشود و ماهی و مراتب شتری وغیره که لوازمه منصب سجادگیست معه قاضی شهر و عامیان شهر در جلو میباشند پیش ازین کافه اهل اسلام بعیدگاه رسیده انتظار میکشند چون صاحب سجاده داخل عیدگاه میشود تکبیر آغاز میکنند و بعد ختم نماز و خطبه چون صاحب سجاده معاودت میکنند اکثر آن از عمله درگاه انتظار میکشند. و چون سواری صاحب سجاده پیش زینه درگاه میرسد. و او از سواری پالکی مفارقت کرده پای راست بر زینه اول درگاه شریف می نهد. شادیانه تهنیت بر نقاره خانه می نوازند. بالآخر صاحب سجاده با ادای شاهی برسم سلام در قبه شریف حاضر میشود و زیر طاق مصحف نشسته فاتحه بر روح پرفتوح حضرت خواجه بزرگ میرسانند. چون فارغ میشود بخانقاه [illegible] در مسجد [illegible] می نشینند و همه ارباب طائف و نوبتیان با دف و دهل و چوبداران

نغمہ گویان متعلقہ آستانہ عالیہ گرد آمدہ مراسم تہنیت بتقدیم میرسانند و علی قدر مرتبہ انعام میابند و قریب برسم عید الفطر دستور عید الضحے ہم معین و مقرر است +

آئین ایام عشرہ محرم الحرام

از رویت ہلال محرم رسم نغمہ و سرود موقوف میگردد۔ و فاتحہ شہیدان کربلا و اہلبیت مجتبیٰ بر کوزہ شربت آب و رائحہ عطر و گلاب میرسانند۔ و تا بروز سوم عشرہ محرم بہمین نمط دستور دارند و آثار حزن و ابتہال و رنج و غم کہ مقتضی محبت است از در و دیوار و شجر و حجر آستانہ عالیہ متوشح شود کسے بیند کہ دیدہ بینا دارد۔ و کسے داند کہ قلب صحیح دارد و محبت قوی مکنون خاطر اوست +

آئین محفل میلاد شریف

سرور عالم نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم

شب دوازدہم ماہ ربیع الاول توقوع مے آید و بطریق محفل پنجشنبہ باحسن وجوہ باختتام میرسد +

آئین عرس

(حضرت پیران پیر شیخ المشائخ و معارف خواجہ عثمان ہارونی قدس اللہ سرہم)

دستور است کہ بہ شب پنجم ماہ عید الفطر در مقام سماع خانہ محفل مے شود۔ و برسم معمولی صاحب سجادہ زیب محفل میگردد۔ و بروز ششم محفل قل بنیاد مے یابند و بہر طور اہتمام و التزام محفل بطریق محفل قل حضرت خواجہ بزرگ توقوع مے آید۔ چون محفل ختم مے شود۔ دستار شیخت بفرق مبارک حضرت صاحب سجادہ قریب ونزمین میگردد بہ دیگرے دستار دادہ نمے شود +

آئین عرس بزرگان سلسلهٔ معینیه

جانب پائین روضهٔ شریف پیش دالان آرت کاریے محفل سماع بر سطح فرش سنگ معین است
صوفیان صف‌ها بسته می‌نشینند و قوالان رسم سماع ادا میکنند و آغاز محفل بعد ساعت شش
که سماع معمول و ذکر کا ختم می‌شود مقرر است قریب نصف شب ختم محفل گشته شیرینی تقسیم نمایند
اما درین محفل ها عصا و مجمر ها و نقره که لوازم سجادگیست مستعمل نمیشود ۔

باب دوم

در تذکرهٔ اولاد و اخلاف حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین قدس الله سره العزیز

آورده اند که حضرت خواجه را تا سن هشتاد سال در تجرید و تفرید درگذشت و هنوز تاهل اختیار نفرموده بود
شبے در عالم رویا که چشم ظاهر آشنائی خواب دید دل شاهد رب الارباب بود از حضرت ختم رسالت
وصول نبوت پیام رفت که معین الدین تو معین دین ما هستی اما سنتی از سنت های ما بگذاشتی چون
حضرت خواجه بزرگ بیدار شد و بعد ادائے فریضه سحر به حجرات ارباب محبت صحبت اتفاق ملک
خطاب نام که حاکم قلعه بیلی بود خاتونی از قبیله راجپوت که به غنیمت یافته بود بخدمت آنجناب
حضرت خواجه [illegible] آن جمیله عفیفه را به سلسله زوجیت مباهی فرمود و امة الله نام
کرد خاتون دیگر بنت سید وجیه الدین مشهدی است که به اشارت و بشارت حضرتنا و مولانا امام جعفر صادق
رضی الله عنه در حباله نکاح حضرت خواجه درآمد از هر دو عفیفه سه پسران و یک دختر بوجود آمدند
اما در بطن اختلاف است بعضے برآنند که از بطن سیده محترمه خواجه ابوسعید و بی بی حافظ جمال
متولد شدند و از بطن جمیله دیگر خواجه فخر الدین و خواجه حسام الدین بوجود آمدند والله اعلم بالصواب

خواجہ ابوسعید را دو پسران بودند۔ خواجہ احمد و خواجہ وحید کہ ذکر پاک اینها در فوائد الفواد از حضرت سلطان المشائخ منقول است و بی بی حافظ جمال را حقیقت شرعی۔ شیخ رضی الدین بود کہ بر کنار حوض مندولا در نواحی قصبہ ناگور است۔ سید حسام الدین بعین شباب از چشم مردم نہان شد و صحبت ابدال و رجال الغیب پیوست۔ امّا حضرت خواجہ فخر الدین را پسرے بوجود آمد کہ حسام الدین سوختہ نام داشت و او از بس عابد و مجاہد و ممتاز و مرتاض مولع و متورع سوختہ آتش محبت و آسودہ درد و محنت بود و فیض صحبت حضرت سلطان المشائخ از امثال و اقران گوئے سبقت ربودہ بود۔ مرقد پاکش در قصبہ سانبھر با ختر سوے بر سر راہ اجمیر واقع است و خلق خدا از ان خطیرہ گرامی فیضہائے ربایند۔ او را دو پسران بودند معین الدین خورد و قیام الدین بابر بال اول الذکر کامل و اکبر بود۔ کمالات علمیہ و آثار جلیہ داشت و بے واسطہ کسے با حضرت خواجہ نسبتے بود۔ امّا انجام کار باشارت خواجہ بزرگ بخواجہ نصیر الدین چراغ دہلی رجوع کرد و خلافت یافت۔ اولاد پاکش بسبب ناہمواری و ناہنجاری کفار سکونت مالوہ اختیار کرد و از مدینۃ الہدایت دار الولایت اجمیر ہجرت فرمود۔ سید قطب الدین کہ بعہد سلطان محمود خلجی خداوند دوازدہ ہزار سوار بود و حشمت خان خطاب داشت از نبائر پاک خواجہ معین الدین خورد است و دیگر ہم صاحب مقام عالی و برگزیدۂ حضرت آفریدگار بود و جوہر شجاعت و جلادت بکاہ میداشت و بمقابلۂ کفار داد جرأت شہامت مے داد۔ حتے کہ گروہ مخالف از دست او بستوہ مے آمدہ و ازینجہت نامش ہٹیلا باگھ کردہ بودند۔ شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین احمد علیخان حسنی الحسینی لاریب فیہ از اولاد امجاد حضرت خواجہ بزرگ است سلمہ اللہ تعالےٰ۔ سلسلہ نسب شریفش بہ نوزدہ واسطہ بخواجہ قیام بابر بال منتہی مے شود۔ شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین احمد بن دیوان سید سراج الدین احمد بن دیوان سید امام علی احمد۔ بن دیوان سید محتشم علی احمد بن دیوان سید اصغر علی احمد بن دیوان سید امام الدین احمد بن دیوان سید منیر الدین احمد بن دیوان سید شیخ الدین احمد بن دیوان شیخ ابو الفتح احمد بن دیوان سید علم الدین احمد بن دیوان خواجہ ابو الخیر احمد بن شیخ المشائخ

معین الدینؒ احمد ثالث بن شیخ المشائخ سید قیام الدین احمد بایزید خورد بن شیخ المشائخ سید نور الدینؒ احمد طاہر بن شیخ المشائخ تاج الدین احمد بایزید بزرگ۔ بن شیخ شہاب الدین احمد بن شیخ کمال الدین شیخ احمد بن شیخ نجم الدینؒ احمد خالد۔ بن خواجہ قیام الدین بابر بال ہٹیلا باگھ رحمتہ اللہ علیہم اجمعین۔ بعضے از اہل دنیا کہ درباب وجود با جود اولاد احفاد حضرت خواجہ بانکار آمدہ الحق از جادۂ مستقیم تحقیق و راستی دور افتادند و منازل خویش در نہانخانہ نکبت و ذلت بنیاد دادند۔ زیرا کہ فقیر مولف بمنشاء تحقیق بتصدیق انیعنی کتب سیر و سلوک و فرامین شاہان ہند و جریدہا کہ در تذکرہ اولاد و احفاد حضرت خواجہ مشہور و مذکور بودند از دفتر تولیت و دیوان اوقاف آستانہ مقدس و مطہر بہم رسانیدہ مقام الیقین را تا بحق الیقین افزودہ است و ہر آنکہ اقوال بزرگان سلف و علم و عمل حضرات خلف را بچشم انصاف دیدہ باشد میداند کہ وجوب وجود اولاد حضرت خواجہ بزرگ اولیاء کاملین بزرگان دین در ہر زمان مرکان تصدیق و تحقیق فرمودہ باعتراف و اقبال گرائیدہ اند۔ غیر ایشان کسیکہ بہوائے نفس و تقاضائے ہوس حرف دیگر میزند دلدادہ نفس و سرگشتۂ ہوا و ہوس است۔ لاجرم مناسب حال و شایان مقال اغنیمت کہ بعضے اقوال از ملفوظات و مکتوبات وغیرہم بطرز استنباط و انتخاب در ضبط تسوید و ربط تسطیر درآوردہ شود کہ شاہد حال و مشہود مقال باشد۔

منقول است از فوائد الفوائد

کہ بر زبان فیض ترجمان حضرت سلطان المشائخ گزشت۔ پانزدہم محرم سن عشرہ سبعمائۃ شنیدم از خواجہ احمد نبیرۂ شیخ معین الدین قدس اللہ سرہ العزیز۔ و این خواجہ احمد عظیم صالح بود سن عشرین سبعمائۃ بہم رمضان المبارک۔ الغرض چون چندے بگذشت خواجہ وحید الدین بیسہ خواجہ معین الدین سجزی رحمتہ اللہ علیہ بخدمت شیخ کبیر آمد و بیعت طلبید و دستوری حلق خواست شیخ فرمود سن انیعنی از خاندان شما دریوزہ دارم مرا واجب نیست کہ شما را دست دہم خواجہ وحید الدین الحاج

بسیار کرد کہ البتہ مرید شوم۔ خدمت شیخ دست داد و فرمود سر حلق کن القصہ آن روز خواجہ وحید الدین محلوق شد بعد آن مولانا نصیر الدین نیز محلوق شد ۔

منقول است

از مولانا سید محمد مبارک علوی الکرمانی خلیفہ مستند حضرت سلطان المشائخ محبوب الاولیا شیخ نظام الدین قدس سرہ

کذا فی سیر الاولیاء

فرزندان شیخ الاسلام معین الدین سجزی را در حدود اجمیر دیہی احیا بود مقطعان جہت مقرر انست مزاحمت مے نمودند فرزندان شیخ را ایران داشت کہ در شہر بروند و از بادشاہ مقرر داشت بیارند بہمین ضرورت خواجہ از اجمیر بہ دہلی آمد فرمود شنیدم از حضرت خواجہ احمد نبیرہ شیخ معین الدین سجزی قدس اللہ سرہ و این خواجہ احمد عظیم صالح بود ۔

تنبیہ لا فرمود اشارت بحضرت سلطان المشائخ زیرا کہ صاحب سیر الاولیا ملفوظات حضرت شیخ را ترتیب دادہ است

منقول است

از درویش جمالی کہ او از بس محقق صاحب نسبت و از بزرگان طریق چشتیہ بود۔ کما قال فی سیر العارفین نقل است از خواجہ معین الدین چشتی۔ کہ روزے بزبان دُربار فرمودند کہ ادا معین الدین حمید الدین یکیست و این قول قبل از پیوند بود و آخر کار نتیجہ قول ایشان ظاہر شد کہ باہم یکے شدہ اند چنانچہ امیر شیخ تاج الدین کبرئی ابی محمد الحسنی الحسینی سلمہ اللہ تعالے فی بقائہ نبیرہ اولاد پسر صلبی حضرت خواجہ معین الدین میشود۔ و نبیرہ دخترے سلطان التارکین برہان المجردین شیخ حمید الدین محمد احمد صوفی سعیدی عمری فاروقی یار و غار۔ مرید و خلیفہ بزرگ حضرت ایشان بودہ اند۔ اے خواجہ معین الدین قدس اللہ سرہ العزیز رضی اللہ تعالی عنہ و درمیان حضرت خواجہ و شیخ حمید الدین خویشے در قدیم است تا معلوم بودہ باشد و ہمان طریق در اولاد

ایشان ہم خویشی میداشت تا معلوم بوده باشد. و ازان ایامیکه این حقیر بدولت زیارت خود
پر انوار حضرت معین الملۃ مشرف گشت از فرزندان حضرت ایشان. صاحب سجادہ
شیخ المشائخ بایزید ثانی بود رحمۃ اللہ علیہ. و او شیخے کلان و عظیم الشان بوده است. سید شمس الدین
طاہر که صد و پنجاه سال عمر داشت خرقه خلافت از خدمت شیخ المشائخ بایزید محمد ثانی یافته
و مرید شیخ المشائخ شیخ نور بود که در بنگاله آسوده است و خدمت سید شمس رحمۃ اللہ علیہ را
با حضرت ملک المشائخ و الاولیاء سماء الحق والدین قدس سرہ اعتقادے بجد. و اتحادے
بعید بود و با این حقیر محبتے و شفقتے عظیم بود. از ایشان استماع هست که حضرت نبیرۂ المشائخ
معین الحق والدین را در آخرها تاہل واقع شده. و فرزندان متولد شدند. فاما چون این حقیر
بزیارت روضه متبرکه حضرت نبیرۂ المشائخ معین الحق رحمۃ اللہ علیہ رسید ہمراه و باتفاق معیت
خدمت پیرزاده سجاده شیخ المشائخ نصیر الملۃ والدین رحمۃ اللہ علیہ بیجا زیارت حضرت ایشان
بحصول پیوست. در انجا مجاورے بود عظیم القدر مولانا مسعود قریب ہشتاد سال عمر داشت
چنانچه پدر و آبائے اجداد او مولانا احمد سلمہ شرف خدمت حضرت شیخ مشار الیہ قدس اللہ
سرہ العزیز یافته بود. و مولانا مسعود از مولانا احمد که خادم حضرت شیخ بود. نقل میکرد که از انجا
حضرت شیخ رحمۃ اللہ علیہ از اجمیر اول بار بدہلی رفتند و باز آمدند ایشان را تاہل واقع
نشده. اما چنان بود که سید وجیہ الدین محمد مشہدی عم سید حسین مشہدی که داروغه خطه مذکوره بود
دخترے داشت در کمال عصمت و عفت که نام مبارک ایشان بی بی عصمت اللہ است و
این عمو زاد مسطوره بحد بلوغ رسیده بود. میخواست که بحبالہ نکاح بزرگے اعزه درآورد. و حواله [illegible]
بوده مانند اشراف نماید. هیچکس را در خور کمال و لائق حال سید نیافت که بدو پیوندے فرماید. اکثر
درین تامل و تفکرے بود. ناگاه شبے از شبہا حضرت امام جعفر صادق را در واقعه دید که
میفرماید که فرزندم وجیہ الدین اشارت حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم برین است که

لہ بنت محمد بن مخدوم قاضی تاج الدین مخدوم قاضی شمس الدین علوی نبیرہ امام محمد شیبانی رحمۃ اللہ علیہ ۱۲

این معجزه را به شیخ معین الدین سجزی بسیاری در حسب الآوردری سید جهبالدین مذکور
از پیوستگان حضرت شیخ بود. اینواقعه بحضرت شیخ اظهار نمود. و حضرت شیخ رحمته الله علیه
فرمود که عمر من به آخر رسیده است یعنی نود ساله شده ام فاما چون اشارت حضرت رسول است
قبول نمودم و جفت شرعیت ساخت. این فرزندان پاک نهادند و درست اعتقاد از ان دودمان کرام
و خاندان عظیم اند *

نقل

از عارف معارف توکل و تجرید سالک مسالک الوهیت و تفرید سلطان التارکین شیخ حمید الدین
صوفی ناگوری نقل آورده اند. هکذا فی سرور الصدور که بتوجه خاص حضرت خواجه فرید نبیره
حقیقی حضرت سلطان التارکین ترتیب تدوین یافت. چون خواجه جیو در اجمیر فرود آمد
ملکی که در آنوقت بود شیخ جیو را مرید شد و دختر کنیز فرستاد. خواجه جیو در آنوقت معمر شده
بود. عمر ایشان به نود سال رسیده بود. خواجه جیو را از ان فرزندان شدند. تا وقتیکه شیخ بزرگ
را گفت حمید حبیب این هرگاه که ما را در ان جوانی که مجرد بودیم حاجتی که رشید دعا کردم
در ان حال اجابت میشد. و این ساعت که پیر شده ام. و فرزندان آمدند. هرگاه که حاجت
می شود بسیار وقت می باید. و دعا کرده شود. لیکن بعد از دیر با جابت میرسد و حاجت
بر می آید. انچه حکمت است شیخ بزرگ فرمود. گفتم با خواجه جیو شما را بهتر روشن است از قصه
مریم که در آنوقت که مجرد بود. نی خواست او میوه زمستانی به تابستان میرسید
و به تابستان میوه زمستان میرسید. که دلش با خدا یکیتا بود. چون عیسی علیه السلام
ازو منتظر بود همچنان خواهد رسید. فرمان شد تا دلت با ما یکیتا بود بنحو استقیم که برای تو آنی
دوده باشی. خواجه جیو چون این شنید پسندید *

منقول است

از عالم علم حقیقت و یقین قدوه بزرگان دین مولانا عبد الحق محدث دهلوی و بخاری رحمة الله علیه

کما قال فی اخبار الاخیار

خواجه فخر الدین بن خواجه معین الدین بزرگ بود و بکسب زراعت مشغول و موضع ماندن که قریب به اجمیر است احیا ساخت و حکام مزاحمت میکردند و خواجه بتقریب آن به دهلی تشریف آورد همین شیخ فخر الدین است که بعد بیست سال در صدر حیات بود در قصبه سروار که شانزده کروهی اجمیر است وفات یافت و نزدیک حوض در قصبه سروار مدفون است رحمة الله علیه. شیخ حسام الدین پسر خورد حضرت خواجه معین الحق و الدین است چنین گویند که او غائب شد و بصحبت ابدال پیوست قدس الله سره العزیز خواجه حسام الدین سوخته پسر شیخ فخر الدین بن شیخ الاسلام معین الدین سجزی است سوخته آتش محبت و دوخته ناوک مودت با شیخ نظام الدین اولیا صحبت داشته مدفن او در قصبه سانبهر طرف غروب بر راه اجمیر افتاده است. او را پدر او بنام برادر مفقود حسام الدین بن خواجه معین الدین نام نهاد. و حضرت خواجه بزرگ را دو جفت بود یکی منکوحه دختر سید وجیه الدین مشهدی عم سید حسین خنگ سوار که بر بالاے قلعه اجمیر آسوده است نام او بی بی عصمت و دیگرے نام امة الله آنچنان بود که حضرت خواجه بکبر سن رسیده بود و هنوز متاهل نشده شبے حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم را بخواب دید فرمایند که معین الدین تو معین دین منی سنتی از سنتهاے من ترک کرده اتفاقاً همان شب حاکم قلعه پتهلی ملک خطاب نام بر سر کافران آنجا دو تاخته بود دخترے از دختران راجهاے آن دیار بدست افتاد. ملک خطاب مرید خواجه بود آن دختر را بخدمت شیخ گذرانید و خواجه او را قبول کرد کذا فی تاریخ بلاد خانی ایضاً سید وجیه الدین مشهدی دخترے داشت بکمال عفت آراسته و به پیرایه عصمت پیراسته این دختر بحد بلوغ رسیده بود موقوف جو کفو بود

ناگاه شبی امام جعفر صادق را رضی الله تعالی عنه بخواب دید که میفرماید فرزند من وجیه الدین اشارت
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم و دین است که این دختر را بخواجه معین الدین حسن سجزی
بسپاری و در حباله او درآری. سید وجیه الدین مذکور این را به پیوستگان حضرت خواجه بود این واقع
را به و باز نمود. خواجه گفت با بابا وجیه وجیه الدین عمر من آخر رسیده است لیکن فرمان حضرت
پیمبر صلی الله علیه وسلم است از امتثال آن چاره نیست. و بهر یکی از هر دو خاتون اولاد شدند
بی بی حافظ جمال از آن دختر است نه دختر راجه چنانکه در عوام مشهور است. و قبر بی بی جمال
در پایان حضرت خواجه است جفت شریعت او شیخ رضی است و خطیره او در یکی از قصبات
ناگور است بالای حوض که آنرا مسند علا میگویند. و از بی بی جمال دو پسر شده بودند و هر دو
در ایام طفولیت از جهان رفتند و حضرت خواجه برا ایشان سه پسر اند. شیخ ابو سعید. شیخ
فخر الدین. شیخ حسام الدین. شیخ ابو سعید از دختر شیخ وجیه الدین است و در شیخ
فخر الدین و شیخ حسام الدین اختلاف است. سید محمد گیسودراز و جماعتی درویشان برانند
که از بی بی عصمت اند. و سید شمس الدین طاهر و طایفه درویشان میگویند که از بی بی
امة الله والله اعلم. خواجه معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوخته است او را
خورد به نسبت خواجه بزرگ میگویند بهمین منقبت او را لبس است. درویش کامل بود پیش از آنکه
مرید شود بکسب ریاضت کار را بجای رسانیده بود که بی واسطه از حضرت خواجه استفاده
میکرد. عاقبت بحکم خواجه مرید شیخ نصیر الدین محمود شد و خرقه خلافت از وی بستد
و پسر خورد شیخ حسام الدین سوخته شیخ قیام بابر بال در غایت حسن صورت و هیبت و عظمت
بود. از یکی خواجه معین الدین خورد شیخ قیام اولاد خواجه معین الدین خورد نام او شیخ
قطب الدین است و سلطان محمود خلجی او را حیثیت خان خطاب داد و خداوند دوازده
هزار سوار گردانید سلطان محمود که در اجمیر اسلام کرده مسجد است حیثیت خان را به دیدی
چون درست و از خوردی کلان شده بود اجمیر را اختیار نکرد و از اولاد شیخ قیام بربال

شیخ احمد ... که در اشیخ بایزید بزرگ میگویند دانشمند بود در روضهٔ خواجه درس میگفت
شیخ احمد مجد شیبانی و دیگر بزرگان شاگرد اویند و خلاف مردم که از فرزندان حضرت
خواجه مشهور است در همین شیخ بایزید است و منشأ آنست که چون سلطنت دارالملک دهلی
فتور پذیرفت و کافران بر دیار اجمیر غالب آمدند فرزندان خواجه در اینجا نتوانستند بود فرزندان
خواجه معین الدین خورد جانب مندو رفتند و در آنجا سکونت کردند و نبیرهٔ شیخ قیام بابر بال
بجانب گجرات رفتند و تعلیم علم کردند و شیخ بایزید جانب بغداد رفت و تحصیل علوم
کرد چون سلطان ... بود بعد از سالها در اجمیر اسلام کرد و بر کفار این دیار استیلا یافت شیخ
بایزید از مسافرت به سند و قدوم آورد و شیخ محمود دهلوی شیخ الاسلام مندو بود و صدارت
علما و صلحا بوی تعلق داشت وی دختر بایزید داد و سلطان محمود معتقد شیخ بایزید شد
حشمت خان را بسبب عصبیتی که داشت اعتقاد بادشاه نسبت وی خوش نیامد۔
سلطان محمود در مقام نصب علماء و مدرس در اجمیر بود و حشمت خان باعث شد
بر آنکه بایزید را باجمیر فرستد تا در روضهٔ متبرکه درس بگوید بعد از رفتن جماعهٔ انکار فرزندی
او کردند و به بادشاه رسانیدند و بادشاه از علما و مشائخ آن زمان استفسار کرد مخدوم
خواجه حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که یکی از علما و قدمای اجمیر بود و علماء دیگر گواهی دادند که
شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام بابر بال بن شیخ خواجه حسام الدین بن شیخ فخر الدین بن خواجه
معین الدین است وفی الحقیقت اگر خواجه حسین اعتراف به نسب او کرده باشد بس است
زیرا که وی ولی بود و مقتدا و عارف بسلسلهٔ ایشان و از آنکه به فرزندان شیخ بایزید نسبت خویشی
کرد و دختر داد ظاهر میشود که پیش ایشان نسبت ایشان متحقق است۔ الغرض وجود
اولاد احفاد حضرت خواجه متیقن شد۔ آنچه بعض عوام گویند که خواجه حصور بود و فرزند نداشت
غلط فاحش است ذکر اولاد خواجه در ملفوظات مشائخ چشت واقع است۔ شیخ فرید نبیرهٔ
حضرت شیخ حمید الدین قدس الله سره در سرور الصدور از وی نقل میکند که چون خواجه

ما را قدس سرہما فرزندان تولد شدند روزے از من پرسید کہ حمید چون است پیش ازین کہ
قوی و جوان بودم ہر چہ از درگاہ عزت مے طلبیدم زود مے یافتم اکنون کہ چون کہ پیر و ضعیف
شدہ ام چون حاجت بدعا میشود کار بدرنگ میکشد بندہ عرض کرد کہ خواجہ را روشن است
کہ چون مریم را رضی اللہ عنہا عیسی علیہ السلام تولد نشدہ بود میوہ زمستانی در تابستان
و میوہ تابستانی در زمستان بے محنت در محراب حاضر مے یافت چون عیسی علیہ السلام
تولد شد مریم منتظر بود کہ رزق ہمچنان خواہد رسید فرمان آمد کہ ہر دو شاخہائے درخت خرما
را بسوے خود بجنبان کہ تا بر تو خرماے تر ریزد دریں حال و دران حال این مقدار تفاوت ہست
خواجہ این جواب را از بندہ قبول کردہ پسندید میان نجم الدین ہندی مرید شاہ جیو است
و صد و سی سال عمر داشت پدر او وزیر سلطان غیاث الدین ہندوی بود عارف بود و
صاحب حال و مجرد از علائق از لباس بستر عورت اکتفا داشت ہفت سالہ بود
کہ پیر او نظر کردہ بجانب خود کشیدہ گویند کہ در احمد آباد از وے احیاء میت واقع شدہ
بود بعد ازین قضیہ از انجا غائب ہیچکس از اہل آن دیار نشان او نیافت بدہلی
آمد اکثر اوقات در مقام خواجہ قطب الدین قدس اللہ سرہ مے بود بعد ازان از روحانیت
حضرت خواجہ رخصت طلبید و بمقام اجمیر رفت و در اقرب اوقات وفات یافت گویند
کہ خواجہ معین الدین بزرگ یکے از اولاد خود بخواب نمود کہ شاہ نجم الدین در صدد وفات است
او را پیش حجرہ من جا باشد ان شاء اللہ گور او ہمانجا است

منقول است

از ملا عبد القادر بدایونی کہ یکے از مقربان و ملازمان دولت اکبر شاہ بادشاہ بودہ است
و مذہب پاک و مشرب صوفیہ داشت و در فن تاریخ عدیم النظیر راست گفتار بود کما فی
منتخب التواریخ در سنہ ۹۸۹ نہ صد و ہشتاد و نہ ہمچنین شیخ حسین نبیرہ حضرت خواجہ معین الدین نبیرہ کہ

تسلیم نموده شیخ عبدالنبی را باخراج به مکه معظمه و آمدن او از آنجا و فتحپور و بهان دستور سابق و رفتن باستغنا نمودن و دادن وی نسبت خلاصی از قید بدن دیگر فرستادند در عالم هزار و دو و نظام الدین احمد بتقریب التماس طلب قاضی فتحپوری از دیگر شیخ کمال بیابانی نام او را هم مذکور ساخت و همه را طلبیده از آن روی که زمین بوس بجا آوردند حاضر زمان طلب داشته حکم خلاص فرمودند و در نیتصور فرستادند و شیخ حسین را باز حکم مدد معاش دیگر فرموده نامزد همانجا ساختند. چنانکه از این پیشتر مذکور شود انشاء الله تعالی شیخ حسین اجمیری شهرت چنان دارد که از نبایر حضرت کهف المشائخ سلطان الواصلین حضرت خواجه معین الدین سجزی چشتی است. قدس الله سره اما چون بادشاه را در آوائل حال اعتقاد بحضرت خواجه اجمیر نسبت باو انکار در دست دادند معاندان بر هنمونی بعضی مشائخ فتحپوری که ایشان نیز در استیصال و قهر ابنای جنس بودند مساعی جمیل بلیغ فرموده اند جزاهم الله و بر نفی نسبتش ادای شهادت نموده گفتند که از حضرت خواجه عقبی نمانده و در این باب صدور و قضات نیز بموجب زمانه سازی محضر

فَلَا تَحْرُبْهَا فَكُنْ فِي بَاتِهِ

محضر نوشتند و آن تولیت چندین ساله بدیگران تفویض یافت و شیخ چون دستگاهی عظیم داشت و در آن صوبه بادشاهانه زندگی میکرد و سوانح دیگر علاوه آن شد و غیرت اولوالامری تاب نیاورده او را حکم اخراج بجانب مکه معظمه فرمودند تا در سفر بانس والد رخصت گرفت و بزیارت حج اسلام فائز گردیده باز آمد. روزیکه از فتحپور بر آمد بعزم توجه کابل بر سر حکیم محمد مرزا روانه شدند. شیخ از سفر حجاز آمده ملازمت نمود و شرائط آداب که نوبتهیان نو مسلم و نو مریدان و نو دولت حال اقرار داده از وی بوقوع نه انجامید بعد از مطالعه صفحه احوال خطوط پیشانی او معائنه نسبت خلاصی بزعم خود مشاهده نموده حکم حبس و قلعه بکر فرمودند و چند آنجا بسر میبرد تا در سن یک هزار و دو بسعی بعضی

مقربان تعظیم شیخ را حکم طلب از بکر شد و چون همراه بعضی از محبوسان مثل شیخ کمال
بیابانی که شمه ذکرش بالا مذکور گشت و قاضیان فتحپور که بسعی شیخ ابراهیم چشتی تا چار ده سال
آنجا محبوس بودند و بوسیله میرزا نظام الدین احمد خان بنام ایشان رفته بود آمده
کورنش نموده سجده ها کردند و حکم بخلاص ایشان صدور یافت - چون شیخ پیر معمر
هفتاد ساله بود و آداب خدمت ملوک و طریق ملازمت ایشان هرگز نورزیده نمیدانست بوضع قدیم
تعظیمی فی الجمله و تسلیم ناتمام کرد - بازاز و رنجیده و ناخوش آمده حکم بمیرزا فرمودند که فرمان
کروریان سه صد بیگه زمین مدد معاش در بکر نوشته او را بار دیگر روانه آنجا سازند
و بیگم پادشاه والده خلیفه الزمانی با اندرون محل در مقام شفاعت در آمده گفت که
پوتم او والده پیر فرتوت دارد در اجمیر و دوش از برای دیدن فرزند که باب استجه شود
اگر او را رخصت وطن فرمایند و هیچ مدد معاش از شما نمی خواهد قبول نفرموده گفتند
اجمیر و را انجا که میرود باز دوکانی برای خود میکند و فتوحات و نذر و نیاز بسیار میشود
می آرند و جماعه را گمراه می سازد - غائتش والده خود را از اجمیر همین جا طلبد و همچنین او را
بغایت دشوار تر از رفتن بکر بود - شبی که صدر جهان بتقریب تسلیم تولیت اجمیر چنانچه
جامع منتخب از نظر گذرانید - آن مهم را که خود یافته بود برهم زده و رضای آن امر نداد
در خدمت نگاه داشتند و از صدر جهان پرسیدند که آن پیر بلوچ ساده لوح که عبارت
از شیخ حسین باشد کجا است - فقیر یاد داده بودم که در لاهور است و بصدر جهان مبالغه
گفتم که چون من قابل این سعادت نبودم باری او را متولی آن بلده محفوظ سازند که
حق بمرکز قرار یابد - از انجا که شان هندوستانیان بر ترتیب بنای جنس نیامده است
و هیچگاه از یک دیگر سینه صاف نیستند نه در حق من چاره سعی مشکور شد
و در باب شیخ حسین - و آن پیر مغموم شکسته و خسته حال مضطر و مضطرب در گوشه خمول
افتاده نه مجال تردد - حاشا که اهل دنیا دارد و نه آمیختن بسائل وجه ما اللهم بحرمته

و... مشاغبات خیاب است. القصه شیخ مشار الله عزیز الوجود خیلی مغتنم و برکت ... است. و هرچند مرا با و سابقهٔ معرفت نبوده تا درین ایام که از سفر حجاز آمده و محنت بندگشیده چنان مے نماید که توده نور است ملکے است مجسم و سخن دنیا معلوم نیست که هرگز حشلا و ملا بر زبان او میگذشته باشد همیشه بریاضت و عبادت مجاهدت و صائم الدهر و قائم اللیل است. امید که بحق سبحانهٔ تعالے بموجب اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا وَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا او را فتح بابی حاصل شود۔

منقول است

از عالم با عمل واقف معقول و ماهر منقول امام الطریق شیخ محمد غوثی بن حسن بن موسے شطاری رحمة الله علیه قال فی گلزار الابرار۔ ارجمند فرزندان معین الدین اولیا قدس الله اسرارهم بحجے بر آنند که فرزند نداشت حصور بود۔ و جمعے برگزارند که دو بانو داشت یکے دخت سید وجیه الدین مشهدی۔ دوم بنت راجه که در هند ملک خطاب مرید خواجه فتاده بود۔ بخدمت پیر فرستاد همچنین گزارش سلطان التارکین ناگوری نیز بر عیالمند بودن خواجه دلالت دارد۔ آنکه پورا و شیخ سرور الصدور نگاشته۔ روزے معین الدین و اولیا پس از عیالمندی و فرزند آوردن بمن گفت حمید الدین پیشتر در هنگام جوانی و تنهائی آنچه بر ضمیر من میگذشت به طلب ولی طلب لباس صورت مے پوشید۔ اکنون درین روزگار که پیری و عیالمندی فرا پیش آمد همه آمدهاے خاطر از سراے علم بدر معین نمے خرامد عرض کردم پیش از زادن عیسیٰ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا حال مریم بود۔ و پس از تولد هزی الیک بجذع النخلة مقام او گشت به شنفتن این جواب خوش وقت گردید۔ الجمله باندازه این گذارش ها بجے که معین الاولیا را حصور پندارند محض پندارند باشد۔ بی بی حافظ جمال دختر خواجه است زاده او شهرت عامه نه بر واقع است۔ در حباله شیخ رضی بود که خواجگان هشت

در کنار حوض مسند ولا که یکے از مضافات ناگور است قبر بی بی در پایان حضرت خواجہ دیگر فرزندان رسید محمد گیسو دراز از بی بی عصمت مہب اند و خواجہ شمس الدین ظاہر از زامت اللہ سرمیہ میگوید مصرعہ

بجز خدا کسے نداند حقیقت حال

چندے برائے آنکہ فرزند داشت لیکن ہم از دائرہ جنم رسائی پائے بیرون نیاوردہ باز گشت بعالم قدس فرمودند۔ و بختے بر نگاشتہ اند۔ چندتن از فرزندانش بپایہ بزرگواری و شرف بر ہنمونی رسیدہ بود و این گزارش بہر درستی مسجل است کہ سہ پسر داشت رشید و رشد۔ از انجملہ مہین پور خواجہ فخر الدین محمد اجمیری است بکمال ہر دو عالم آراستہ و صاحب تصرف بود۔ پس از پدر بزرگوار آئین صدر و شیخی دار ارشاد بوجودش آرایش پذیرفت پنجم شعبان سال شش صد و شصت و یک از دنیا رفت میانگی برادرش خواجہ ضیاء الدین ابو الخیر نزد بر سخے کنیتا و ابو سعید است۔ خدیو کمالات و حالات بود بجالیش نشست او نیز سال شش صد و نود و پنج رخصت بربست شیخ حسام الدین از ہمہ خورد تر بود ساز چشم مردم نہان شد۔ و بہ طائفہ ابدال و رجال الغیب پیوست سجادہ نشینی بر نبائر و نبگان رسید سلسلہ پیرائے و خانوادہ داری خدیو مشرب چشت معین الاولیا خود بخدمت قطب الاولیا سپردہ بود۔ شیخ رفیع بایزید و شیخ نور الدین محمد اجمیری کہ از نبائر اند بر دش صفوت و آئین سلوک پیراستہ ظاہر و باطن بودند فراوان سال بر سجادہ آبائے کرام رہنمونی خدا طلبان کردند۔ شیخ حسام الدین سوختہ پور خواجہ فخر الدین اجمیری است سینہ داغدار سوز محبت۔ و دیدہ اشکبار در طلب داشت بصحبت نظام الاولیا رسیدہ خواہشش در قصبہ سانبھر با خبر سوئے بر سر راہ اجمیر است پدرش ہیاد برادر گم گشتہ او را ہمنام گردانیدہ او نیز دو پسر داشت یکے خواجہ معین الدین خورد مرید و خلیفہ شیخ نصیر الدین چراغ دہلی است پیشین از ارادت آوردن بہ آویزش نفس

تا فرجام فرزند نبود. و از باطن معین الاولیا بهرهٔ داشت. دوم شیخ قیام الدین با بهال خوش شکل و زیبا چهره. دلاور دلیر و بزرگ منش بود. این هر دو نیز فرزندان نامور دارند. شیخ قطب الدین پور نخستین است. از اجمیر در سر آغاز آگهی به هند و رفت و سلطان خلج در نو جوانی او را چشت خانی داده چند بود در دوازده هزار سوار گردانید چون به فیروزیئے نیر و ے سلطان پس از فراوان سال در اجمیر اسلام تازگی گرفت بخواہش چشت خان بدیهه خوئے به هند و گرفته بودند پذیرفت. شیخ بایزید بزرگ پسر پسین است دانشمند بود. در روضهٔ معین الاولیا سالها درس میگفت. شیخ احمد مجدد دیگر بزرگان شاگرد او بیند. و در هنگام شورش فرمانروائے دهلی از خیرگی پیکر پرستان او بسوئے بغداد شتافت. عمرے در آن گل زمین گذرانید چون از رونق اسلام آگهی یافت لندان دیار هند و آمد. سلطان از حسن عقیدت خود او را انبار چشت خان گردانید. خان شار رست بر داشت. به بهانه مهم سازی در ماند. گفتن او خیال بسته بعرض سلطان رسانید پیش ازین برادر من شیخ بایزید بزرگ مدرس اجمیر بود. سستی اسلام آنجا بر دانش پرائے جهان پیرائے صواب نمود. اکنون این دولت آنجا بنائے اسلام از سر نهاده آمد. گفتن آن سبب استواری آن نونهالے نماید. بنابر سخن چشت خان. شیخ بایزید را بودن اجمیر شد دران رونق جمعے بعرض سلطان رسانید که او نژاد معینه نیست. ازین رود النشوران و درویشان کهن سال و بزرگان آگاه حال فتالم و خود را فراهم آورده در پرستش باز کردند دوم شیخ حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که در علماء مشائخ اجمیر یکتا بودند. و دیگر چند آگاهان به درستی نسب او گواهی دادند پیوند خویشی کردن شیخ حسین ناگوری به فرزندان خویش بایزید نیز گواه عدل است +

منقولست

از ملفوظات بابرکات قبلهٔ عالم و عالمیان قدوهٔ اصفیا و سند الاولیا عاشق جانباز خواجه سید محمد بنده نواز گیسو دراز قدس سره هذا فی جوامع الکلم،

بعد نماز خفتن عرضه داشتم که نقل خدمت شیخ الاسلام قطب الدین ایام غیاثی است فرمان شد حکایت که میگویند دلیل میکنند ایام شمسی است آن حکایت چیست که بندگی شیخ الاسلام معین الدین از اجمیر آمدند خدمت شیخ قطب الدین شنیده استقبال کرد چنانکه مرید با پیر باشد هیچ کم نکرد بعد ازانکه در خانه آمد عرضه داشت که چه سبب بود که حقتعالے این شهر را بقدوم منور گردانید فرمودند بابا بختیار من مزرعه کرده بودم آن مزرعه استقامت گرفت مقطع فرمان میخواهد فرزندان مرا معلوم نشده اند جبر کردند این سو فرستادند تو از ما چندگاه پیشتر بودی ما را راهی بنا بر گرویم تا این غرض حاصل شود عرضه داشت بنده را اجازت شود تا این کار بکند شیخ فرمود برو بکن خدمت شیخ در سرای سلطان شمس الدین آمدند بمجرد آنکه سلطان شنید که شیخ می آید از تخت فرود آمد پا پیاده دوید در صحن دوم ملاقات کرد و شیخ را بالا برد بهمانجا دیده فراز کرد و چند بار سلطان بروز شیخ رفته بود و شیخ در نکشوده و بر خود نخوانده امروز خود آمده بادشاه بیچه متحیر ماند که این مرد بکدام سبب خود آمده است پرسید که چه سبب شیخ بنده خود را نواختند شیخ فرمود پیر من از اجمیر آمده است فے الحال سلطان نشست و هم دران ما فرمان پیش خود مرتب کنانیده فقط

منقولست

از ملفوظات پاک زبدهٔ ارباب معرفت تاجدار کشور حقیقت حضرت شاه ابراهیم چشتی خلف ممتاز

حضرت میر کلان رحمة الله علیه هکذا فی رسالهٔ ابراهیمیه مولفه سنه ۱۱ هجری خواجه بزرگ
قدس سره را دو زنان و فرزندان بودند چنانچه در ملفوظ سلطان التارکین شیخ حمید الدین
سوالی ناگوری قدس سره خلیفه خواجه بزرگ می نویسد که شبی خواجه بزرگ پیغمبر علیه السلام
را در خواب دید آنحضرت فرمود که ای معین الدین تو معین دین ما هستی و سنتی از سنتهای ما
ترک میکنی چون صبح شد مقطع قلعه بیتلی ملک خطاب نام از مریدان خواجه بود دختر یکی
از راجهای دار حرب اسیر کرده آورده بود بخدمت خواجه فرستاد او را قبول بی بی امتة الله
نام کرده در خدمت خود نگاه داشت و بی بی حافظ جمال از وی متولد گشت بعد از چند روز سید
وجیه الدین مشهدی را امام جعفر صادق رضی الله عنه در خواب فرمود که دختر خود را در عقد نکاح
خواجه معین الدین در آر چون این مقدمه بخواجه بزرگ رسانید بامر باطن امام جعفر صادق
رضی الله عنه دختر سید وجیه الدین که بی بی عصمت نام داشت نیز در نکاح خود آورد از وی
پسران بوجود آمدند شیخ فخر الدین از محبوب ترین فرزندان خواجه بزرگ بود و پیر البسیار دوست
میداشت وی بکسب زراعت مشغول بود موضع ماندل که قریب باجمیر است احیا ساخت حاکمی
مزاحمت کرده بود از آن جهت خواجه بزرگ پیش سلطان شمس الدین تشریف برد
فرمان درست کنانیده آورد شیخ فخر الدین بعد وفات حضرت خواجه بیست سال در صدر
سروار که شانزده کروهی از اجمیر است آنجا وفات یافت نزدیک حوض قصبه سروار مدفون است
و او را پسری بود حسام الدین سوخته بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات ایشانی آراسته بود با سلطان
المشائخ صحبت داشت نزدیک در قصبه سانبهر طرف غروب سر راه اجمیر است و مرقد بی بی حافظ جمال
دختر خواجه بزرگ پایان مرقد حضرت خواجه ؒ است بسی صاحب کمال و عالیه درجات
معارفه کامله بود بنظر خاص خواجه بزرگ تربیت یافته چنانچه بزرگی و کرامات بی بی حافظ جمال
تا امروز ظاهر است رحمة الله علیها خواجه معین الدین خورد و خواجه قیام الدین بن حسام الدین
سوخته عارف کامل بودند و خواجه معین الدین خورد پیش از آنکه مرید شود بکسب ریاضت کار بجائی

رسانیده بود که بواسطه از روحانیت خواجه بزرگ حسب خواهش خواجه فرمودند و از اشارت
باطن حضرت خواجه بزرگ مرید شیخ نصیر محمود شد و خرقه خلافت از وی پوشیده و در
فوائد سلطان المشائخ میفرمایند که خواجه احمد نبیره خواجه بزرگ عظیم صالح بود خواجه وحید
برادر وی پیش گنج شکر آمد که مرید شود گنجشکر فرمود که من این را از خانواده شما دریوزه کردم
مرا چه مجال است که دست شما بگیرم و خواجه وحید بسیار عجز کرده مرید شد و مخلوق
گشت الغرض آنکه بعضی مردم میگویند که خواجه بزرگ حصور بود و اولاد نیست محض غلط
از تصانیف پیران چشت مگر به تحقیق پیوسته است چنانچه بالا گذشت لیکن در کتاب
اخبار الاخیار می نویسد که اختلاف میان بعضی بزرگ سلسله چشت درین واقع شده است
که میر سید محمد گیسودراز خلیفه شیخ نصیرالدین محمود جماعه از قوم میگویند که شیخ فخر الدین
و شیخ حسام الدین از بی بی عصمت متولد شده بود و سید شمس الدین طاهر خلیفه شیخ نور
قطب عالم و طائفه از درویشان آن رفته اند که از بی بی امة الله بوجود آمدند هر دو حال فرزندان
خواجه بزرگ اند اما قول اول صحیح می نماید چنانچه تا امروز اولاد آن پاک نهاد موجود است و
فرزندان خواجه معین الدین خورد بن شیخ حسام الدین سوخته بطرف مالوه رفته متوطن شدند
احوال انجماعه معلوم نیست و فرزندان خواجه قیام الدین بن شیخ حسام الدین سوخته که
در حضرت اجمیر سکونت دارند و جانشین حضرت خواجه بزرگ شدند چنانچه خواجه حسین
یکی از فرزندان خواجه قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت نورالدین محمد جهانگیر بادشاه حسب
سجاده خواجه بزرگ بود قریب صد سال عمر داشت و همیشه به عبادت و حق پرستی گذرانید
بسیار بزرگ و عالیشان بود بعد از وی شیخ معین الدین برادرزاده او بر مسند سجاده خواجه
بزرگ نشسته نهایت خلیق و بزرگ [illegible] گی آراسته است حق سبحانه تعالی
فرزندان خواجه بزرگ قدس سره العزیز تا قیام قیامت بر جاده اکرام خود باقی و پاینده و متمکن
مستقر [illegible] اجمیر و جمیع مکان اسلام نگاه دارد بحرمت النبی و آله الامجاد +

منقول است

از صاحب تاریخ فرشته در مقاله دوازدهم ذکر سلطان المشائخ حضرت خواجه معین الدین چشتی قدس سره در کرت دوم که از دہلی مراجعت کرد اورا تاہل واقع شد و شرح این نسبت آنست که سید وجیه الدین مشهدی که عم سید حسین مشهدی داروغه اجمیر بود دختری داشت در کمال حسن و عفت و چون بحد بلوغ رسیده بود میخواست که اورا بحباله یکی از دودمان بزرگ درآورد و در تعیین آن متردد بود تا آنکه امام ہمام جعفر صادق علیه السلام را در خواب دید که میفرماید ای فرزند وجیه الدین اشارت رسالت پناه محمد صلی الله علیه وسلم بر آنست که این صبیه را بخواجه معین الدین چشتی بسپاری و بحباله نکاح او درآری که او از واصلان درگاه الهی و محبان خاندان رسالت پناهی است چون میر وجیه الدین این معنی بخواجه معلوم نمود خواجه گفت عمرم به آخر رسیده اما چون اشارت حضرت رسالت است و امام ہمام بجز اطاعت چاره ندارم پس بمقتضای شریعت مصطفوی آن را جفت خویشتن ساخت چنانچه از و فرزندان شدند و بعد از هفت سال در ششم ماه رجب سنه ثلث و ثلثین و ستمائة ۶۳۳ از قید جسمانی بالکلیه وارسته بعالم قدس پیوست غفرله مدت عمرش به نود و هفت سال رسیده بود و بعد از وفات او جمیع پادشاهان نذر بروضه او فرستاده تبرک همی بخشند *

منقول است

از بادشاه کیوان جاه سپهر سریر مهر کلاه نورالدین جهانگیر شاه کما قال فی توزک که زاده طبع وقاد او هست و هر آنچه که در زمان سلطنت خود اورا در پیش آمد قلمبند فرموده در سال هفتم جلوس *

خواجہ حسین نبیرہ خواجہ معین الدین چشتی را یک ہزار روپیہ برائے خرچ شش ماہ دادم۔
مؤلف۔ جہانگیر بادشاہ قریب سہ سال در اجمیر بود۔ و بحضرت خواجہ بزرگ اعتقاد وثوق
داشت و او کہ اعتراف اولاد خواجہ بزرگ کردہ پیشکش داد و مراعات فرمود۔ از ینمعنی معلوم
کہ بادشاہ با حضرت شیخ ارادت و عقیدت ناطق داشت۔ و در باب فرزندی حضرت
خواجہ بزرگ بادشاہ را بالیقین اعتراف بود +

مذکور است در عالمگیر نامہ

سن ہشتم از آغاز جلوس اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی مؤلفہ محمد کاظم ابن محمد امین کہ
بحکم بادشاہ بتطبیق واقعات دفتر بادشاہی تالیف نمودہ +
شیخ سید محمد صاحب سجادہ جناب قدوۃ الواصلین حضرت خواجہ معین الدین قدس سرہ
بعنایت خلعت و انعام یکہزار و پانصد روپیہ کامیاب شد۔ و ھو منہ آغاز سن نہم جلوس
دولت عالمگیری +
سید محمد صاحب سجادہ جناب قدوۃ الاولیاء الواصلین حضرت خواجہ معین الدین چشتی بانعام
دو ہزار روپیہ سربلندی یافتند۔ و ہو منہ سن چہارم از جلوس اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی
شیخ سید محمد متولی مزار فائض الانوار خواجہ ابرار رہبرۂ احرار قدوۃ الفقراء الواصلین خواجہ
معین الدین قدس سرہ العزیز بعنایت خلعت و مادہ فیل و انعام یکہزار روپیہ نوازش یافت +
مؤلف۔ شیخ سید محمد بن شیخ علاء الدین بن شیخ علم الدین بن خواجہ ابو الخیر برادر حضرت
خواجہ حسین نبیرہ حضرت قطب الاقطاب خواجہ بزرگ است و از عہد سلاطین خلج و گورگان
منصب تولیت و اوقاف و سجادگی مزار فیض آثار حضرت خواجہ بزرگ باستحقاق فرزندی
تحویل داشت باو رسیدہ بود۔ از حضرت شیخ علاء الدین اتھمیر بزرگ از سنگ سفید

در احاطہ روضہ حضرت خواجہ حسینؒ برکنار حوض جھالرا کہ سولہ تھمہ عرف دارد۔ واز حضرت
سید محمدؒ مسجد عالی در بازار پیش زینہ آستانہ عالیہ یادگار است کہ فقیر جامع اوراق بچشم خود
دیدہ واز کتبہ کہ بر لوح سنگ منقوش است زمان تعمیر ونام صاحب مکان ظاہر وباہر است

منقول است

مریم زمانی جہان آرا بیگم نبت شاہ جہان بادشاہ غازی کما قال فی مونس الارواح
بعضے گفتہ اند کہ آنحضرت در اصل متاہل نشدہ اند وبعضے گفتہ متاہل شدہ اما فرزند نشدہ
واین ہر دو قول ضعیف است قول صحیح آنست کہ آنحضرت متاہل شدہ اند و
فرزندان حاصل گشتند۔ چنانچہ شیخ عبد الحق دہلوی در کتاب اخبار الاخیار خود نوشتہ
کہ آن حضرت دو کتخدائی داشتند۔ یکے بی بی عصمت ذکر ایشان سابق مرقوم گشت
ودوم آنکہ پیر دستگیر شبے در واقعہ دیدند کہ حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم میفرمانید
اے معین الدین محمدؒ تو معین دین مائی سنتی از سنت ہائے ما ترک کردی۔ اتفاقاً ہمان شب
حاکم قلعہ بتھلی ملک خطاب نام بر سر حدود کافران آن نواح تاختہ بود دختر
راجہ آن دیار اسیر او گشت۔ ملک خطاب مرید پیر دستگیر بود آن دختر را آوردہ بخدمت
حضرت ایشان گذرانید۔ آنحضرت قبول کردند نام اورا امۃ اللہ نہادند واز ہر یکے
ازین دو خاتون اولاد شد حضرت بی بی حافظ جمال دختر پاے پدر بزرگوار خود است و
بصفت شریعت ایشان شیخ رضی بودہ اند۔ وقبر شیخ در یکے از قصبات ناگور است
بر کنار حوض کہ آنرا میسندورا گویند واز بی بی جمال دو پسر شدہ بود کہ در حالت طفولیت
ازین عالم رحلت کردہ اند و بعضے از مردم عوام میگویند کہ بی بی حقیقی دختر حضرت پیر
دستگیر نبودند۔ دختر خوندہ آنحضرت اند لیکن سخن عوام را اعتبارے نیست چراکہ این
معتمد است در کتب مسند درج است منقول است کہ حضرت پیر دستگیر را سہ پسر بود شیخ ابو سعید

شیخ فخرالدین و شیخ حسام الدین و اختلاف است درین که هرسه از بی بی عصمت اند یا از
بی بی امة الله سید محمد گیسو دراز که مرید حضرت شیخ نصیر الدین قدس الله سره العزیز
با یک جماعه درویشان بر آنند که هرسه از بی بی عصمت شده اند و سید شمس الدین طاهر
با یک جماعه بر آنند که شیخ ابوسعید از بی بی عصمت شده اند و دو فرزند دیگر از بی بی امة الله
والله اعلم بالصواب - شیخ فخرالدین قدس الله سره بسیار بزرگ و صاحب حال و مقامات
عالی بوده اند و بکسب زراعت اشتغال داشتند و موضع ماندل که در حوالی اجمیر است احیا
ساخته اند - آنچه در ملفوظات مشائخ چشتیه مسطور است که فرزندان آنحضرت را وهی احیار بوده و
حاکم مزاحمت میرسانید بدین جهت بدهلی تشریف آوردند - همین شیخ فخرالدین بوده اند و
ایشان بعد پدر بزرگوار خود بیست سال در قید حیات بوده در قصبه سروار که از خطه اجمیر
شانزده کروه است برحمت حق پیوستند و مدفن شریف ایشان نزدیک حوض قصبه مذکور است
و شیخ حسام الدین پسران خورد حضرت پیر دستگیر بودند چنین گویند که ایشان غائب شده
بصحبت ابدالان پیوستند - در اخبار الاخیار شیخ عبدالحق محدث دهلوی نوشته اند
احفاد آنحضرت متیقن است و آنچه بعضے مردم عوام گویند که حضرت خواجه بزرگ حصور
بودند و فرزندان نداشتند غلط فاحش است - ذکر اولاد آنحضرت در ملفوظات مشائخ
چشت واقع است - شیخ فرید نبیره شیخ حمید الدین ناگوری از جد خود نقل کرده اند که چون خواجه
را فرزندان حاصل شدند از من پرسیدند که حمید چون است پیش ازین که قوی و جوان بودیم
هرچه از درگاه حضرت عزت مے طلبیدم یافتم - اکنون پیر و ضعیف شدیم حاجت
بر نمے شود - و کار بدرنگ مے کشد - بنده عرض کرد که آنحضرت را روشن است چون مریم
را علیها السلام حضرت عیسی علیه السلام حاصل نشده بود میوه زمستان در تابستان
مے رسید و میوه تابستان در زمستان مے یافت - چون عیسی علیه السلام متولد شد حضرت
مریم منتظر شدند که رزق غیبی چنان خواهد رسید فرمان آمد که بر درخت خرما بجنبان

تا برتو خبرہائے تر بریدہ در انحال این حال این وقت تفاوت است حضرت خواجہ را
این جواب از بندہ قبول فیفتاد و بہ پسندیدند شیخ فخر الدین ولد آنحضرت را پسرے
بود شیخ حسام الدین سوختہ نام بسیار بزرگ بودند با حضرت شیخ نظام الدین بداونی
قدس اللہ سرہٗ صحبت داشتہ بودند و قبر شیخ حسام الدین سوختہ در سانبھر طرف مشرق
سر راہ اجمیر واقع است۔ خواجہ معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوختہ اند و
ایشان را خورد نسبت بحضرت خواجہ بزرگ میگویند۔ وہمین منقبت و افتخار ایشان
بس است۔ خواجہ خورد درویشے کامل بود و پیش از آنکہ مرید شوند بکسب ریاضت ومجاہدت
کارے بجدے رسانیدہ بودند کہ بے واسطہ از حضرت خواجہ بزرگ پیر دستگیر استفادہ میفرمودند
آخر بحکم آنحضرت مرید حضرت شیخ نصیر الدین قدس اللہ سرہٗ شدند و خرقہ خلافت
از ایشان پوشیدند یکے از نبائر حضرت پیر دستگیر خواجہ بایزید بزرگ بودند۔ وقتیکہ
سلطان محمود خلجی بادشاہ ماندو بود شیخ بایزید بعد از عمر ہاء دراز از سفر باز آمدند۔ و
دعاے فرزندی نسبت آنحضرت کردند سلطان محمود خلجی ایشان را بتدریس خطہ
اجمیر نصب کردند ایشان عالم کامل بودند۔ شیخ احمد مجدد گفتہ کہ اختلاف مردم کہ در
فرزندان حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ روحہ مشہور است درہمین شیخ بایزید است کہ بعد از
مدتے اقامت نمودن اجمیر جماعہ انکار فرزندی ایشان کردند و بہ بادشاہ وقت رسانید
بادشاہ از علماء مشائخ آن زمان استفسار کرد۔ شیخ حسین ناگوری وملا رستم اجمیری کہ از
قدوۂ علماء عصر وقت دماء اجمیر بودند با علماء عصر وقت دماء اجمیر بودند با علماء دیگر گواہی دادند
کہ شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین بن شیخ حسام الدین بن شیخ فخر الدین بن خواجہ
معین الحق والملۃ والدین است قدس اللہ اسرارہم۔ و شیخ حسین بہ فرزندان شیخ بایزید نسبت
خویشی کردہ اند و دختر دادہ اند۔ ازین ظاہر است کہ نسبت فرزندی ایشان بر شیخ حسین متحقق
شدہ کہ حضرت پیر دستگیر خواجہ معین الحق والدین محمد قدس اللہ تعالی سرہٗ از سادات حسینی بودہ اند

وبلا شبہ از اولاد و اصحاب حضرت سید المرسلین اند صلی اللہ علیہ وسلم و دین سخن نیست
و بدانکہ حضرت پیر دستگیر را چشتی از انجہت گویند کہ چشت نام قصبہ ایست از ولایت
خراسان ومدفن اولیاء اللہ مثل حضرت خواجہ ابو احمد ابدال چشتی و حضرت خواجہ ابو محمد
چشتی و حضرت خواجہ ابو یوسف چشتی قدس اللہ ارواحہم از ان قصبہ بودہ اند بنا بر آن
این سلسلہ را چشتیہ گویند و ہر کس کہ از مریدان ایشان است او را چشتی می نامند۔
و حضرت پیر دستگیر خواجہ معین الدین حسن سجزی بہمین سلسلہ مرید شدہ اند و نسبت ارادت
ایشان بہ پانزدہ واسطہ بحضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم میرسد و مرید خاص و خلیفہ
بزرگ حضرت پیر دستگیر حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوشی کاکی اند و مرید و خلیفہ
خاص ایشان حضرت شیخ فرید الدین مسعود اجودھنی۔ و مرید و خلیفہ خاص ایشان حضرت
شیخ نصیر الدین محمود اودھی قدس اللہ اسرارہم و صاحب سیر العارفین می نویسد کہ حضرت شیخ
نصیر الدین محمود خرقہ خلافت ہیچ کس ندادہ اند و در وقت دفن بموجب وصیت ایشان
خرقہ و عصا و تسبیح و کاسہ چوبین و نعلین را با ایشان در قبر گذاشتند با تمام رسید شمہ از
ذکر حضرت پیر دستگیر قدس اللہ سرہ ✦

منقول است

از قدح کش صومعہ کشف و تحقیق ملا عبد الباری بخاری الاجمیری کذا فی رسالہ او ہم کہ در
عہد امن مہد شہنشاہ ہفت کشور محمد شہاب الدین شاہ جہان بادشاہ غازی ترتیب داد
تالیف یافت در آن وقت محمد جلال الدین اکبر بادشاہ برائے طلب فرزند دین درگاہ بپا
آمدہ التجا کرد و باکثر درویشان متعلقان روضہ معتبرہ نیز دعا می خواست چنانچہ
بعد عشا نزد شیخ بودم۔ بادشاہ با پوستین و کلاہ پشمین در حجرہ شیخ آمدہ نشست (مراد
شیخ از شیخ ملک نبیرہ خواجہ ابراہیم بلخی چشتی است) و کسے نہ شناخت قدری نان

ساگ حاضر پیش نهادند خورد و خوشوقت گردید و گفت بادشاه ازین درگاه طلب
فرزند دارد و خدمت درویشان بجا می آرد در باب او دعا باید کرد شیخ فرمود که اگر اعتقاد
بادشاه بصدق است در اولاد برکت خواهد شد بادشاه از انجا نیت در دل کرده
رفته است چون دیگر بار کامیاب مراد و مطلب رسیده پاپیاده به در حضرت خواجه چشت اهل بهشت
آمد و آنچه نذر قبول کرده بود به حقایق آگاه معارف دستگاه شیخ حسین مرحوم دادند
بمتعلقان روضه منوره بکرمه هر کدام و هیچکس محروم نماند و در حجرهٔ شیخ ملک آمده آنچه نیت
در دل قرار شده بود ظاهر فرمود که پانصد روپیه و دو لک تنگه پیش شیخ نهاده که بمستحقان
قسمت کرده بدهند ایشان گفتند من دفتر نام نویسی ندارم که قسمت کنم پیش دروازهٔ
روضهٔ متبرکه بنهید هر کرا احتیاج خواهد بود خواهد گرفت همچنان کردند هر که احتیاج
داشت برداشت عمر شیخ ملک یکصد و سی سال شده بود بتاریخ نوزدهم شهر ربیع الثانی
وفات یافتند و قبر ایشان در روضهٔ منوره نزدیک سبیل کلان مقابل چراغ کلان
واقع است و متصل سنگ کهتوران قبر است. از آن شیخ دو پسران بودند. شیخ عبدالملک
و شیخ شهاب اکثر نقلیات و مذکورات را جمع کرده مرقوم نموده شد نقل است که شیخ عبدالملک
مرحوم اکثر اوقات با صحبت هم نشینان خود می نشستند و مذکور از لطف و احسان حضرت
قطب الاقطاب پیر دستگیر میکردند از زبان و دل من معتقد آنحضرت هم مقرر کرده ام که در شب
اول ماه نماز استخاره میکنم و همان شب خود را بحضور پرنور آنحضرت می بینم چون برای طلب مقصود
که استخاره کرده حاجت عرض میکنم در آن وقت جواب باصواب می شود. حقیقت روز جمعه
بعد ادای نماز شیخ عبدالملک و هم نشینان ایشان و غیر عزیزان آمده در داخل روضه
منوره نشستند در آن وقت نیز مذکور لطف و کرم حضرت قطب الاقطاب در میان آمد
شیخ عبدالملک گفتند آنچه که در باب من لطف و کرم حضرت پیر دستگیر شده است آنرا ظاهر
میکنند [illegible] بار که عرض کردم مراد دل رسیدم تمام مذکورات [illegible] بزبان آوردند گفتند

که گاه گاهے در خاطرم میگذشت که حضرت پیر دستگیر ما را بچه روش میرسانند آیا در
مدت حیات این همه یا در عوام الناس شب اول ماه بود. بعد نیم شب نماز استخاره کرده
تسبیح میکردم خواب غلبه کرد در مراقبه شدم ملاحظه شد خود را حضور پر نور دیدم که میفرمایند
عبدالملک تا حال آبا و اجداد ترا صادق الاعتقاد و خاصان خود دانسته بخلافت و ریاست
منسوب کرده ایم و به جمعیت شما این چیزها یاد کرده ایم. بعد از این شب بحقائق آگاه بندگی حضرت
خواجه حسین مرحوم هم درین باب بشارت شد و این نیز فرمودند که چنین گفته شد
به عبدالملک اظهار خواهند کرد. وقت صبح آن حقائق آگاه ما را طلبیدند و اظهار کردند
و گفتند شما در معامله چه دیدید بیان کنید و آنچه در باب شما البشارت شده آنرا
من بیان کنم گفتم که از مدت آرزو داشتم که در باب خود بخدمت قطب الاقطاب عرض کنم
وجواب حاصل نمایم ما را جواب با صواب حاصل شد که فرمودند ترا آبا و اجداد ترا صادق الاعتقاد
و خاصان خود دانسته بخلافت و ریاست منسوب کرده ایم و به جمعیت شما این چیزها اختیار
نموده ایم. حقائق آگاه فرمودند آنچه بشما حضرت فرمودند همین مطلب فرموده بودند و سوای
آن دیگر نیز فرموده بودند که عبدالملک نبیره ابراهیم ابن ادهم است او را دوست داشته در باب او
متوجه باشید و از طریقه چشتیه ممتاز کنید. حقائق آگاه فرمودند الحال چه چیز امید که
موجود است گفتم بیعت داده و حالا پیراهن خود پوشانیده و چند او راد و وظیفه خود عنایت کرده
اجازت اوراد و خلافت نامه نوشته بمهر خود مزین کرده نیز عنایت فرمودند و آن خلافت نامه
و محضر نامه ریاست بمهر غفران پناه حضرت خواجه شیخ چشتی و اهل اهالی و موالی و الی الحال پیش
فقیر موجود است. بعد از آن غفران پناه بسے نهایت متوجه بودند و بسیار التفات
میکردند. وقتی که پیر فقیر دربار میرفتند میفرمودند که بیایید نبیره ابراهیم ادهم بیایید که آنحضرت
قطب الاقطاب چنین ... فرموده اند نسبت معادت شد که شما را شیخ ... نیز از لطف و عنایت
غفران پناه اظهار میکردند که روزے نورجهان بیگم بخدمت آن غفران پناه پادشاه طلبی

بقیمت چهار صد و پنجاه روپیه خوش قماش بود که در انگشتری بجهے آمده فرستاده بود و اکثر مردمان
بخدمت آن غفران پناه میرفتند و دیده تحسین میکردند روزے بخدمت غفران پناه
رفتم - آن شال را بمن نمودند من نیز قماش و لطافت آن بیان کردم - چون از انجا بر خاستم
حقایق آگاه آن شال را معہ فرجے نیلک بدست خادم خود عنایتاً مافرستادند بعضے از مقربان
بخدمت حضرت حقائق آگاه رفته گفتند که آن شال بسیار قیمتی بود - مے بایستی که حضرت
نگاه میداشتند و یا بما یان مے بخشیدند که ما آرزو داشتیم فرمودند این مقرر است که هر که بچیزے
آرزو دارد به او مے رسد - چنانچه شیخ عبد الملک اسمانے سے شناسید او یکے از خاصان
این درگاه ست و از آن حقائق آگاه همیشه از نقد و جنس و سال تا دو صد روپیه
امداد میکردند - و برادرم شیخ شهاب انیز التفات میکردند و چنان اختیار داده بودند
که تمام دیهات سے کار در تعلق ایشان کرده مختار فرمودند هر چه پرداخت میکردند لیسند
میشدند از احوال این دست امداد میکردند که محتاج چیزے نبودند و بعض بار به حضور حقائق آگاه
غیبت جیلی میکردند - نہایت ترش میشدند و گفتند انہا بیش نمیرفتند و من گاه گاہے بخدمت آن
حقائق آگاه میرفتم و شیخ شهاب همیشه در انجا مے بود و دیگر التفات و مهربانی آن حقائق آگاه
تا کجا بیان نمم که نهایت ندارد و نیز بہر مذکور از التفات و شفقت حضرت قطب الاقطاب بیان
میفرمودند +

منقول است

ز حضرت شیخ الهدیه چشتی - او خلیفه مستند حضرت شاه علی چشتی صابری است رحمۃ اللہ علیہ

کذا فی سیر الاقطاب

نقل است که آنحضرت در عهد سلطان شمس الدین التمش انار اللہ برہانه دو مرتبه به دہلی تشریف ارزانی
فرمودند مرتبه اول که به اجمیر تشریف مے بستا اہل گردید و آنچنان بود که میر سید وجیه الدین مشهدی

داجمیر حاکم بود دختری داشت. پاک و پارسا نام بی بی عصمت چون بحد بلوغ رسیده پدرش
میخواست که در نکاح شخصی در آرد. اما کسی را در خود حال او نمی یافت. و درین اندیشه بود که
شبی امیر المومنین حضرت امام جعفر صادق رضی الله عنه بخواب دید فرمود ای وجیه الدین حکم
حضرت شاه رسالت صلی الله علیه وسلم چنانست که این دختر را بقطب المشایخ حضرت
خواجه معین الدین حسنی الحسینی بسپاری چون بیدار شد. بخدمت آنحضرت آمد. و این حقیقت
ظاهر نمود. آنحضرت فرمود. اگرچه پیر شده ام. اما فرمان کونین مطاع سرکار عرش اثنا
را انکار نمی توانم کرد پس عقد نکاح بستند و بعد این واقعه آنحضرت بعد از هفت سال رحلت
نمود. باین حساب عمر شریف یکصد و [illegible] سال [illegible] و آنحضرت زن دیگر
که خواست اینچنین بود که شبی حضرت صلی الله علیه وسلم را در واقعه دید فرمود ای معین الدین
تو معین دین مایی نباید که سنت من ترک سازی اتفاقاً همان شب حاکم قلعه بتهلی ملک خطاب
بر سر کافران تاخت آورده و دختر راجه آن دیار بدست آورد و بخدمت حضرت خواجه گذرانید
آنحضرت وی را قبول فرمود و بی بی امة الله نام گذاشت پس ازان تاج المستورات دختری
به وجود آمد. بی بی حافظ جمال نامش کردند. و بی بی حافظ جمال نهایت پاک و پارسا بود. و
ریاضت و مجاهده بخدمت والد بزرگوار خویش بحد نهایت رسانیده بود و مرقد مطهر آن
زین المخدرات پایین مرقد آنحضرت است و بحبالهٔ شوهری [illegible] شیخ رضی الدین نام داشت
از وی دو پسر بوجود آمده بودند. و آن هر دو در طفولیت در گذشتند. مردم عوام میگویند که بی بی
حافظ جمال دختر حقیقی حضرت نیست دختر خوانده بود محض غلط است. از آنکه این مقدمات
کتب معتبره تحریر دیده ام قول عامه [illegible] اعتبار ندارد. از جهت اینکه همچنان حرفها [illegible]
در فرزندان آنحضرت نیز دارند که آنحضرت هیچ پسر نداشت و این مقرر است که از آنحضرت
سه پسران احسن در عرصه جهان بوجود آمدند از بی بی [illegible] و بعض گویند که خواجه ابوسعید
از بی بی عصمت است و آن دیگر از بی بی امة الله سوای این هیچ سخن در اولاد امجادش نیست

چنانچه شیخ فریدالدین نبیره سلطان التارکین حضرت شیخ حمید الدین ناگوری قدس الله سره العزیز
از جد بزرگوار خود نقل کرده میگفت که چون خواجه ما را فرزندان ما را فرزندان حاصل شدند
بعد ازین کسی که بندهٔ همین مولوی حمید الدین پیش ازین که جوان بودم هرچه از رب العزت
بالتماس طلب میدیدم سفری بحال میبافتم حالانکه پیر شدم و فرزندان پیدا گشتند دعا
حاجت شود و کار بدرنگ حاصل میگردد بنده عرض نمود که بحضرت پیر دستگیر روشن است
که چون عیسی علیه السلام از حضرت مریم علیه السلام تولد شده بود میوهٔ زمستان
در تابستان از غیب بدو میسر شده و بی محنت و منت و اسباب میبافت و چون
عیسی علیه السلام تولد شد حضرت مریم اضطرار گشت که همچنان سعی و تلاش نمایند
فرمان شد که شاخهای خرما بجنبان تا خرما تازه [illegible] اندازد با همچنین
نموده و رزق میافت و اوقات سابق و حال این شد تفاوت هست لیکن
در مرتبهٔ دوستان خدا عزوجل نقصان نسبت و تصرف ولایت ایشان باقی
آنحضرت چون جواب شنید پسندیدند و فرمودند که همچنین است گویند خواجه [illegible] الدین
ولد حضرت سلطان العارفین بسیار صاحب نعمت بود و بعد حضرت خواجه بسیار سال
زنده ماند پس در قصبه سروار از اجمیر شمال رو ده کروه است بر حمت حق پیوست همانجا نزدیک حوض
آن قصبه مدفون است و خواجه حسام الدین فرزند خود آنحضرت غایب شد و بصحبت ابدالان
پیوست و پسر خواجه فخر الدین خواجه حسام الدین سوخته نام داشت که نبیرهٔ خواجه باشد پیر صاحب
کرامات و بزرگ و زرکار بود بارها [illegible] خود نسبت تمام داشت [illegible] زیادات ریاضت
و خدمات [illegible] رسانیده بود و بخدمت [illegible] شیخ لطف الدین اوسیا [illegible] سره الله
سره العزیز صحبت داشت قبر شریف در قصبه سانبهر است یکی از نبایر حضرت خواجه
شیخ بایزید است او در غوری خیالی [illegible] در زمان سلطان محمود خلجی بعد مدتی [illegible]
سلطان [illegible] اجمیر داده [illegible] گذشت در هر [illegible] از روی عنایت فرزند [illegible]

سخنے چند انمود سخنے کہ با سلطان وقت رسانیدند پادشاہ علما و فضلا و مشائخ و
اکابر ملک و نواحی جمع ساخت و استفسار این معنی نمود۔ آخر الامر شیخ حسین مولانا رستم کہ قدوہ
علماء زمانہ بودند و دیگر اکثر اکابر نامدار گواہی دادند ۔ ہمین شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین
ابن خواجہ حسام الدین سوختہ ابن خواجہ فخر الدین ابن سلطان العارفین حضرت خواجہ
معین الدین حسنی الحسینی است بعد ازان شیخ حسین ناگوری بفرزندان شیخ بایزید نسبت کرد
و دختر داد۔ مردم کہ در فرزندان حضرت خواجہ سخن اختلاف دارند ہمین شیخ بایزید است
و دیگران ہیچ سخن ندارند لیکن ہمہ بغلط رفتہ اند۔ از انکہ این ماجرا پیش اکثر سلاطین دہلی و
ماندو گذشتہ است و از اکابران متحقق شدہ۔ قول عام چہ اعتبار دارد سبحانہ تعالے و تقدس
این اولاد امجاد آنحضرت الی ابد الآباد پایندہ داراد بحرمت النبی و آلہ الامجاد +

منقول است

از عارف معارف خدا آگاہ صوفی فضیلت دستگاہ محمد عبد الرحمن چشتی کما قال فی مراۃ الاسرار
و در باب نفی اولاد خواجہ بزرگ قدس سرہ آنچہ کہ براہ تعصب مورخان در تاریخ اکبر نامہ و غیر آن
نوشتہ اند بر ہر کسی ظاہر است۔ لیکن از ملفوظات پیران چشت متحقق معلوم میشود کہ خواجہ بزرگ را
زنان و فرزندان بودہ است چنانچہ در ملفوظات سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری
قدس سرہ خلیفہ خواجہ بزرگ مے نویسد کہ شبے خواجہ بزرگ حضرت پیغمبر علیہ السلام را بخواب دید
آنحضرت فرمودند کہ اے معین الدین تو دین ما ہستی۔ اما سنتے از سنت ہاء من ترک میدہی
چون ایں سخن شنید مقطع قلعہ بٹھلی ملک خطاب نام کہ از مریدان خواجہ بود دختر یکے از راجہ ہا . . . .
در حرب اسیر کردہ آوردہ بود بخدمت خواجہ فرستاد۔ خواجہ ویرا قبول نمود بی بی امۃ اللہ نام نہادند
و در خدمت خود نگاہداشت۔ بی بی حافظ جمال از وے تولد گشت بعد از چندروز سید وجیہ الدین
مشہدی عم سید حسین مشہدی امام جعفر صادق علیہ الرحمۃ را در خواب دید۔ فرمود کہ دختر خود را

درعقد نکاح خواجه معین الدین درآرد - چون این قصه بخدمت حضرت خواجه بزرگ رسانیدند
بموجب امر باطن امام جعفر صادق رضی الله عنه دختر سید وجیه الدین را که بی بی عصمت نام داشت
درنکاح خود آورد - از وے سه پسر بوجود آمدند - یکے شیخ فخر الدین - دوم شیخ ضیاء الدین
ابو سعید - سوم شیخ حسام الدین که او در صغر سن بصحبت ابدالان پیوست - از وے توالد و
تناسل نشد - شیخ فخر الدین محبوب‌ترین فرزندان خواجه بزرگ بود - وی را بسیار دوست میداشت
وے بکسب زراعت مشغول بود - موضع ماندن که قریب باجمیر است احیاء ساخت حاکم
مزاحمت کرده بود - ازان جهت خواجه بزرگ پیش سلطان شمس الدین به دهلی تشریف برده
فرمان درست کنانیده آوردند تفصیل این اجمال پیشتر بجائے خود نوشته آید و شیخ فخر الدین
بعد از وفات خواجه بزرگ بیست سال در صدر حیات بود در قصبه سروار که شانزده
کروه از اجمیر است آنجا وفات یافت نزدیک حوض قصبه سروار مدفون است - او را
پسرے بود شیخ حسام الدین سوخته بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات انسانی آراسته بود
با سلطان شیخ المشائخ صحبت داشت قبر وے در سانبهر است طرف غروب سر راه اجمیر و
مرقد بی بی حافظ جمال دختر خواجه بزرگ پایان مرقد خواجه بزرگ واقع شده است - بسے
صاحب کمالات و عالی درجات و عارف کامل بوده اند و خواجه معین الدین خورد پیش از آنکه مرید
شود بکسب ریاضت کار خود بجائے رسانیده بود که بے واسطه از روحانیت خواجه بزرگ
اخذ فوائد مے نمود - و از اشارت باطن خواجه مرید شیخ نصیر الدین نموده شد و خرقه خلافت
از دست وے پوشیده - در فوائد الفواد سلطان المشائخ میفرمایند که [illegible] نبیره خواجه
بزرگ عظیم صالح بود - [illegible] خواجه و شیخ شکر گنج [illegible] مرید شود [illegible] که
سن این را از خانواده شما [illegible] کرده [illegible] اجبال که دست شما گیرم [illegible]
بجز کرده مرید شد محقق گشت - الغرض آنکه بعضے مردم میگویند که خواجه بزرگ حصور بود
و او را اولاد نیست محض غلط است - از تصانیف پیران چشت مگر بتحقیق پیوسته چنانچه بالا

گذشت و در کتاب اخبار الاخیار می‌نویسد که اختلاف میان بعضے بزرگان چشت درین واقع
شده است که میر محمد گیسو دراز خلیفه شیخ نصیر الدین محمود و جماعه ازین قوم میگویند که شیخ فخر الدین
و شیخ حسام الدین از بی بی عصمت تولد شدند و میر شمس الدین طاهر خلیفه شیخ نور قطب عالم
و طائفه از درویشان آن گفته اند که از بی بی امة الله بوجود آمدند. بهر دو حال فرزندان خواجه بزرگ اند
اما قول اول اصح مینماید. چنانچه تا امروز اولاد پاک نهاد آنحضرت موجود است و فرزندان خواجه معین الدین
خورد بن شیخ حسام الدین سوخته بطرف ولایت مالوه رفته متوطن شدند و احوال آنجماعت
معلوم نیست و فرزندان خواجه قیام الدین بن حسام الدین سوخته مذکور در حضرت اجمیر
سکونت اختیار کردند و جانشین خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز شدند. چنانچه خواجه
حسین یکے از فرزندان خواجه قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت نور الدین محمد جهانگیر
بادشاه صاحب سجاده خواجه بزرگ قریب صد سال عمر داشت و همیشه بعبادت و حق پرستی
گذرانید ... بسیار بزرگ و عالیشان بود بعد از وے شیخ معین الدین برادرزاده او صاحب سجاده
شد ... حال شیخ علاء الدین برادرزاده صاحب سجاده بر مسند خواجه بزرگ قدس الله سره
نشسته ... نهایت خلیق و بزیور صلاح و بزرگی آراسته است حق سبحانه تعالی فرزندان خواجه
بزرگ را تا قیام قیامت بر جاده اجداد کرام خود باقی و پاینده در مقام اجمیر شریف نگاه دارد
بحرمة النبی و آله الامجاد. چون مرتبه ثانی در سن هزار و شصت و پنج هجری بحضرت اجمیر شریف
رسیدم. شیخ علاء الدین صاحب سجاده خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز شجره نسب خواجه بزرگ
اظهار نمود که پیوند بواسطه بحضرت امام موسی کاظم میرسد و در رساله مونس الارواح تصنیف
مریم زمانی حضرت جهان آرا بیگم بنت شاهجهان بادشاه صاحبقران ثانی علیه الرحمة نیز بنظر آمد
که اثبات سیادت خواجه بزرگ نموده. اما در تصانیف پیران چشت جائے تقدیم یافته نمی‌شود
بهر حال خواجه بزرگ فرزند صوری و معنوی حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بوده مجاوران
آن آستان متبرکه خواجه بزرگ نیز منسوب اند به اولاد سید فخر الدین میگویند که سید فخر الدین از کرده

مالکپور بوده است واز غلبهٔ اعتقاد و محبت روحانیت خواجه بزرگ وطن گذاشته در اجمیر اقامت اختیار نمود۔ چنانچه فرزندان او هنوز در خدمت آستانهٔ متبرکه موجود اند۔ صلاح و اهلیت سینه بسینه دارند و باهرکس بتواضع و اخلاص پیش مے آیند۔ واز ملفوظات پیران چشت به ثبوت پیوسته که خواجه بزرگ در زمان سلطان شمس الدین التمش دو مرتبه در دهلی تشریف برده بودند۔ مرتبهٔ اول از کمال مهربانی محض برائے دیدن و سفر از ساختن خواجه قطب الاسلام رفته بودند۔ در آنجا آمده در اجمیر شریف متاهل گشت و مرتبهٔ دوم بخاطر درست ساختن فرمان موضع ناندن بجهت فرزند سعادتمند شیخ فخر الدین۔ و این نکته بغایت نازک است نیک نگاه باید کرد که سلطان شمس الدین مرید خواجه قطب الدین بود۔ اگر یک خادم خواجه بزرگ میرفت در ساعت سلطان مذکور سعادتمندی دارین دانسته فرمان درست کرده ارسال مے نمود۔ و لیکن کاملان اولیاء بیشتر در ترک جاه و شیخت کوشیده اند۔ و خود را در نظر محقر نمودند۔ چنانکه رسول علیه السلام باین کمال در بازار بجهت خرید و فروخت میرفت و دیگر کار این طائفه بر راستی و دیانت است هرگاه مقصود و حاجت بشخصے داشته باشند آنرا مستور برائے چه سازند و ناموس برائے کدام مصلحت کنند۔ چرا که حقتعالے ناظر دل است و رسوم خلق نیک یا بد گفتن ایشان پیش عارفان اصلا وجهے ندارد۔ دیگر آنکه رفتن خواجه پیش امیر از برائے حاجت رحمتے بود در حق مریدان که هیچکس از مریدان انکار نکنند و بر جاه شیخی خود نه نازد۔ و اصل سخن آنست که این طائفه مامور مے شوند با حق و اختیار خود درمیان نمے آرند چنانچه سلطان المشائخ میفرماید در نظم خود ؎

عشق آمد چو خونم اندر رگ و پوست	تا کرد مرا تهی و پر کرد ز دوست
اجزاء وجودم همگین دوست گرفت	نامیست ز من بر من و باقی همه اوست

منقول است

از عارف باللہ مرشد آگاہ شاہ رشید الحق والدین نبیرہ حاجی حرمین الشریفین حضرت
خواجہ یحییٰ مدنی احمد آبادی رحمۃ اللہ علیہ ٭

ذکر فرزندان حضرت قطب المشائخ خواجہ معین الحق والدین حسن سجزی اجمیری چشتی قدس اللہ سرہ
آنحضرت سہ پسر رشید و مرشد داشت از آنجملہ مہین پور خواجہ فخر الدین محمد اجمیریست دوم
خواجہ ضیاء الدین نزد بعضے کنیت ابو سعید است سوم شیخ حسام الدین و یک دختر بی بی
حافظ جمال ہر سہ پسران را خواجہ عشقباز راست باز سید محمد گیسو دراز قدس اللہ سرہ از بی بی
عصمت میباشند و خواجہ شمس الدین طاہر از بی بی امۃ اللہ سر خیال طے مے برد۔ و
بی بی حافظ جمال دختر حضرت خواجہ است بروایت صحیحہ۔ و آنحضرت دو کدبانو در نکاح
داشت۔ یکے دختر سید وجیہ الدین مشہدی دوم بنت راجہ کہ در ہند ملک خطاب مرید خواجہ
افتادہ بود۔ بخدمت پیر فرستاد۔ بر عیالمند بودن خواجہ ملا فیض شاہد عدل اند۔ و ہمچنین
گزارش سلطان التارکین قدس سرہ بر عیالمندی آنحضرت دلالت دارد۔ و
پور پسر پور حضرت سلطان التارکین قدس سرہ۔ در سرور الصدور آوردہ است۔ روزے
معین الاولیاء پس از عیالمندی و فرزند آوردن بمن گفت۔ حمید الدین پیشتر در ہنگام
جوانی و تنہائی آنچہ بر ضمیر من میگذشت بطلب مے طلب صورت مے پوشید اکنون
درین روزگار پیری و عیالمندی غرائبش آمد ہمہ آمد ہاے خاطر از سرائے علم بدر آمدن گرفتہ
اند۔ عرض کردم پیش از زادن عیسے علیہ السلام دخل ذکر المحراب وجد عندہا رزقا حال مریم
بود۔ و پس از تولد ہزی الیک بجذع النخلۃ مقام او گشت۔ بشنفتن این جواب خوش وقت
گردید بالجملہ باندازۂ این گذارشہا آنہا کہ خواجہ معین الاولیاء را حصور پندارند محض
پندار است حضرت میر فخر الدین قدس سرہ ارادت و خلافت از پدر بزرگوار

خویش داشت وبکمال بود وعالم آراسته وصاحب تصرف بود. وپس از پدر بزرگوار مسند مشیخت
وارشاد بوجود او آرایش وآئین پذیرفت وچون اورا بهی احیا بود وآن موضع ناندن نام
داشت که قریب به اجمیر است وچون حاکم آنجا با آنحضرت مزاحمت می نمود. خواجه بتقریب
آن در دهلی رفته بود. واز خواجه قطب الدین مثال تیار کنانیده آورده. وهمین خواجه فخرالدین
بود که بعد وصال پدر بیست سال در صدر حیات بود. در قصبهٔ سرواڑ که شانزده کروه از اجمیر
شریف است بتاریخ پنجم ماه شعبان سن ششصد وشصت ویک بقرب ایزدی شتافت و
نزدیک حوض قصبهٔ سرواڑ مدفن یافت. بنده بزیارت آنحضرت مستعد بوده است رحمة الله علیه
حضرت خواجه ضیاء الدین قدس سره خود بکمالات بود بجای برادر بر مسند مشیخت جلوس
فرموده به سال ششصد ونود وپنج رخت هستی ازین جهان بربست. حضرت حسام الدین قدس سرہا
خردترین فرزندان آنحضرت بود از چشم مردم غائب شده بطائفهٔ ابدال ورجال الغیب
پیوست. حضرت حسام الدین سوخته قدس سرہما پور پسر حضرت خواجه فخرالدین است
سینه داغدار سوز محبت ودیده اشکبار در طلب داشت ودل دوخته ناوک مودت بود.
بصحبت حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا بسر برده خوابگاهش در قصبهٔ سانبهر
باختر سوی شهر اجمیر است. پدرش بپا وبرادر گم شده او در اهتمام گردانید. او نیز دو پسر
داشت. یکی سید معین الدین خورد مرید وخلیفه ما فرد حقیقت خواجه نصیر الدین چراغ دهلی است
وهمین بحکم حضرت خواجه بزرگ صورت بسته پیش از ارادت آوردن بآویزش نفس نافرجام
فیروزمند بود. واز باطن معین الاولیا بهره وری داشت. ما ورا خورد به نسبت خواجه بزرگ
میگویند واین منقبت او را بس است درویش کامل بود واز ارادت وریاضت کار خود را بجای
رسانیده بود که بی واسطه از حضرت خواجه بزرگ استفاضه میکرد. دوم شیخ قیام الدین بابا بال
قدس سره خوش شکل وزیبا چهره ودلاور وبزرگ منش بود. واین هر دو نیز فرزندان ابو
دارند. شیخ قطب الدین قدس سره پور پسر نور بخشین است از اجمیر در سرآغاز آگهی به هندوبست

سلطان محمود خلجی او را خطاب چشت خانی داده چندی دوازده هزار سوار گردانید - چون بغیر در پے
نیروے سلطان پس از فراوان سال در اجمیر اسلام تازگی گرفت خواست که چشت خان بجز
خوے میسند ور گرفته بود سنه پذیرفت شیخ بایزید بزرگ پسر پسین است یعنی از اولاد شیخ قیام الدین
دانشمند بود و در روضه معین الاولیا درس میگفت شیخ احمد مجد شیبانی و دیگر بزرگان شاگرد
او بیند - در هنگام شورش فرمانروائے دہلی از خیرگی پیکر پرستان اجمیر برخواسته رفت و
بعد از دیر میسند و آمد سلطان از حسن عقیدت خود او را نیابت چشت خان نیار است برداشت
به بهانه سازی دور انداختن او خیال بسته بعرض سلطان رسانید مثل ازین برادر من شیخ
بایزید بزرگ مدرس اجمیر بود - اکنون رفتن آن بآنجا سبب استواری اسلام مے نماید بنا بر سخن
چشت خان شیخ بایزید را دستورے بودن اجمیر شد دران روزگار جمعے بعرض سلطان رسانیدند
که او از نژاد معینیه نیست - ازین رو دانشوران درویشان کهن سال و بزرگان آگاه حال تسلیم
خود را فراهم آورده در پرستش باز کرد مخدوم شیخ حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که علما و
مشائخ یکتا بودند و دیگر چند آگاهان بر درستی نسب او گواهی دادند - پیوند خویشی کردن مخدوم شیخ
حسین ناگوری به فرزندان شیخ بایزید گواه عدل است - اما شیخ جمالی رحمة الله علیه در
سیر العارفین مے آرد - در ایامے که این حقیر بشرف زیارت مرقد مبارک شیخ معین الدین مشرف
گشت از فرزندان ایشان صاحب سجاده شیخ بایزید[1] بود رحمة الله علیه و او شیخے بغایت
عظیم الشان بود شمس الدین طاهر که صد و پنجاه سال عمر داشت خرقه خلافت از شیخ
بایزید یافته بود و سید شمس الدین را با حضرت سماء الحق و الدین اتحادے تمام بود و با این
احقر الانام شفقتے و محبتے داشت انتهے - و چون این بنده کاتب حروف بزیارت روضه
مقدسه خواجه بزرگ از سر قدم ساخته رفته بوده - در آن وقت صاحب سجاده با جاه [illegible] آنحضرت
دیوان [illegible] علیشان بود که وجود آن شیخی او با حلیه حضرت خواجه شباهت تمام داشت

---

[1] این شیخ رفیع الدین بایزید خورد نبیره شیخ بایزید بزرگ است نه شیخ تاج الدین بایزید بزرگ۔

واز علوم غربیہ نیز بہرہ گرفتہ بود و شرح ملا بخدمت حضرت منفخر الصوفیین محب النبی لوی فخر الدین گذرانیدہ بود و در علوم فرس بہرہ وافر داشت ملاقات حاصل گشت فرمودند کہ از کدام قبیل خانہ ہستید بندہ عرضداشت کہ از فرزندان حضرت قطب الواصلین شیخ الحرمین الشریفین شیخ یحیےٰ مدنی چشتی گجراتی ام فرمان کرد معلوم شد شما از نبیگان حضرت شیخ احمد سرو ارکہ از اولاد حضرت خواجہ بزرگ قطب المشائخ معین الحق والدین حسن سجزی قدس سرہٗ است بودہ باید ازان باز ہا ہرگاہ کہ بندہ بخدمت شریف میرسید استقبال و تعظیم تمام مے کردند مفتی التماس کردم کہ آنحضرت از بزرگواران ماہستید چرا چنین ادب کرد فرمودہ

گدا اگر تواضع کند خوے اوست

روزے این فقیر این ابیات مدح آنحضرت گفتہ بخدمت گذرانید ہ

مدحت سلطان عالم آشکارا گفتنیست	شاہ مارا آفتاب دین و دنیا گفتنیست
گوہر تاج الولایت سید سالار چشت	بے تکلف حبا بجا این رسۃ یکجا گفتنیست

این ابیات گرفتہ زیر مسند خود داشتند بندہ را ظن غالب شد کہ شاید پسند خاطر گرامی نیفتاد بطرف این بندہ متوجہ شدہ فرمودند کہ جد من خواجہ معین الدین خورد مستفیض از جد شما حضرت فرد حقیقت خواجہ نصیر الدین چراغ دہلی اند چنانچہ این معنی در کتب سیر این خانوادہ مرقوم است و جہان آرا بیگم در مونس الارواح کہ تصنیف اوست بدستخط خاص خود نوشتہ و اشتیاق بخدمت جد آنحضرت نگاشتہ و نسب نامہ بمہر خود مسجل ساختہ بود آنرا باین بندہ نمود و نسب سامی آنحضرت بقول اودین وسائط بہ حضرت خواجہ بزرگ مے پیوندد حضرت دیوان سید اصغر علیخان چشتی بن سید امام الدین بن سید منیر الدین بن سید سراج الدین بن سید ابو الفتح بن سید علاء الدین بن سید ابو الخیر برادر خواجہ حسین بن سید معین الدین ثالث بن سید رفیع الدین بایزید خورد بن سید نور الدین طاہر بن سید تاج الدین بایزید بزرگ بن سید شہاب الدین بن سید

لہ شیخ کمال الدین بن احمد معروف بہ شیخ احمد بن شیخ نجم الدین بن شیخ قیام الدین نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ معین الدین اولیا است ۱۲

کمال الدین اعنی شیخ احمد بن سید نجم الدین بن سید قیام الدین بن سید خواجہ حسام الدین سوختہ
بن خواجہ سید فخر الدین بن حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین حسن سجزی اجمیری قدس اللہ
اسرارھم تمام شد بحر الاولیا۔ مولف حضرت پیرزادہ برجادہ ہرانچہ کہ بحق شاہ رشید الدین
احمد آبادی درباب بستگی ایشان نسبت حضرت شیخ احمد تصدیق فرمودند۔ این شیخ احمد اشارت
بہ شیخ کمال الدین عرف شیخ احمد بودہ باشد۔ زیراکہ از کتب تواریخ مبرہن است کہ بنا بر خواجہ قیام الدین
بزبان جیرہ دستی بیکر پرستان بصوب گجرات رفتہ بودند

منقول است

از محقق باخبر غلام سرور نبیرہ مفتی رحیم اللہ قریشی الاسدی اللاہوری۔ ھکذا فی
خزینۃ الاصفیا

بہ ثبوت پیوستہ کہ حضرت خواجہ را دو اہلیہ پارسا وعفیفہ بودند۔ اول دختر سید جیہہ الدین مشہدی
عم سید حسین خنگ سوار است کہ والد بزرگوارش بحکم باطنی امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ
کہ او را بعالم رویا شدہ بود نکاح دختر خود بحضرت خواجہ کرد و نام نامی آن عفیفہ بی بی عصمت بود
وسہ پسر والاگوہر از بطن آن عفیفہ بوجود آمدند یکے خواجہ ابو سعید۔ دوم خواجہ فخر الدین سوم
خواجہ حسام الدین قدس اللہ سرہم العزیز و آنانکہ میگویند کہ حضرت خواجہ لاولد بود ہرگز این
سخن لائق اعتبار نیست چراکہ شیخ فرید نبیرہ سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری زبانی
جد بزرگوار خود نقل کردہ است کہ روزے حضرت خواجہ بزرگ معین الدین بہ بندہ مخاطب شدہ
فرمود کہ اے حمید الدین پیش ازین کہ قوی و جوان بودم و اولاد ہم نبود۔ ہرچہ کہ از رب العزت
میخواستم بلا تکلف و دعا دندا میرسید۔ حالاکہ پیر شدم و فرزند ہم بوجود آمدند مقصود بدعا دندا
حاصل میشود۔ بندہ عرض کرد کہ بہ آنحضرت روشن است کہ تا وقتیکہ عیسی علیہ السلام
از بطن مادر خود بی بی مریم متولد نشدہ بود۔ میوہ ابستان و زمستان بے طلب و خواہش

باشان میرسید چون عیسی علیه السلام متولد شد بی بی مریم انتظار رزق میکشید
فرمان شد که شاخهای نخل خرما را بجنبان تا خرمای تازه بر تو بریزند چون
جنبانید خرمای تر یافت پس در وقت سابق و حال این قدر تفاوت است
حضرت خواجه جواب او شنید و پسندید و میگویند که عمر خواجه ابوسعید فرزند آنجناب
به پنجاه سالگی رسیده بود و دو فرزند داشت و خواجه فخرالدین فرزند ثانی آنحضرت
بسیار بزرگ و صاحب نعمت بود و بعد انتقال خواجه بست سال زنده ماند و هفتاد سال
عمر داشت و دو یا پنج پسر سعادتمند بوجود آمدند و در قصبه سروار که از اجمیر بفاصله شانزده
کروه است برحمت حق پیوست و همانجا مدفون گردید و خواجه حسام الدین پسر خورد آنحضرت
غائب شد و بصحبت ابدال پیوست در آن وقت چهل و پنج ساله عمر داشت و دو یا هفت
فرزند بودند و خواجه حسام الدین سوخته بسیار صاحب کرامت و خوارق بود و به نظام الدین
ولی صاحب قبر شریف در قصبه سانبهر بجانب مغرب از اجمیر واقع است
و اهلیه ثانی خواجه دختر یکی از راجهای هند است و سبب آمدنش بنکاح آنجناب
این است که حاکم قلعه تهلی که ملک خطاب نام داشت بر سر هندوان آن دیار تاخت
آورده بسیاری را از ایشان بقتل رسانید و دختر راجه را اسیر کرده آورد و بطور نذر آن
بخدمت آنحضرت گذرانید آنجناب او را قبول فرموده بنکاح خود سرافراز
نموده نامش امة الله نهادند و از بطن عفت آن تاج المستورات اول دختری متولد
شد که بنام بی بی حافظ جمال موسوم و بغایت عابده بود و ارادت بخدمت والد ماجد خود
داشت و آنحضرت خرقه خلافت او را عطا فرموده بجای هدایت و تلقین مستورات
ارشاد کرد چنانچه هزارها عورات بتوجه آن تاج المستورات بمقام قرب رسیدند
شوهر عالی گوهر آن عفیفه شیخ رضی الدین نام داشت چنانچه مزار پر انوار بی بی حافظ جمال
متصل روضه مقدسه حضرت خواجه واقع است و از وی دو پسر بوجود آمدند طفل [illegible] گذشتند

رحمۃ اللہ علیہم رحمۃً واسعۃً۔ خواجہ فخر الملۃ والدین چشتی اجمیری قدس اللہ سرہٗ از فرزندان دلبند
خلفائے ارجمند خواجہ معین الدین حسن سجزی است جامع علوم ظاہری و باطنی و کمالات
صوری و معنوی بود و برائے حصول قوت حلال بکسب زراعت اشتغال داشت و بموضع
ماندل کہ متصل اجمیر است سکونت میورزید۔ و تمام عمر در ہدایت خلق گزرانیدہ در سال ششصد و
جاہ و سہ برحمت حق پیوست و برقے بعد وفات پدر بزرگوار تا بیست سال بصدر حیات بود
وفات در قصبہ سروار بوقوع آمد۔ و ہمانجا بر لب حوض سروار مدفون است۔ شیخ
حسام الدین سوختہ قدس اللہ سرہٗ پسر شیخ فخر الدین بن شیخ المومنین خواجہ معین الدین سجزی
است۔ سوختہ آتش محبت و دوختہ ناوک عشق بود و بہ شیخ نظام الدین بدایونی بسیار
محبت داشت۔ پدر بزرگوارش او را بنام برادر خود خواجہ حسام الدین بن خواجہ بزرگ
معین الدین موسوم کردہ بود کہ غائب شدہ بصحبت ابدال پیوستہ بود۔ وفات وے صاحب
شجرۂ چشتیہ در سال ہفتصد و چہل و یک ارقام فرمودہ است و مزار پر انوارش در قصبہ سانبھر
بجانب غروب بر سر راہ اجمیر است و وے عمر طویل یافتہ کہ زیادہ از صد سال بود
از غایت سوز عشق و محبت مخاطب بہ خطاب سوختہ شد۔ خواجہ معین الدین خورد پسر
بزرگ شیخ حسام الدین سوختہ است۔ خرقہ فقر و ارادت و خلافت از شیخ نصیر الدین
چراغ دہلی پوشید و بکمال کرامت معروف و ریاضت و مجاہدہ موصوف بود۔ کار بجائے
رسانیدہ بود کہ بلا توسط غیرے از روحانیت خواجہ بزرگ معین الحق والدین حسن سجزی
استفادہ میکرد۔ برادر خوردش شیخ قیام نام داشت کہ بغایت حسن و صورت و شجاعت و
ہیبت و عظمت بود و از ہر دو بزرگوار بسیار اولاد ماند۔ وفات شیخ معین الدین در سال
ہفتصد و شصت و یک است۔ قطعہ تاریخ وفات ؎

معین الدین چو از دنیا سفر کرد — بہ پیش اہل جنت گشت مامور — معین الدین متوکل قدم کرد
بتاریخش چو سفر گشت مامور — دگر سال وصال او رقم کن — معین الدین کامل مطلع نور

تتولیدش امام مجتبیٰ خوان   وصالش نیر اکبر معلیٰ

تاریخ وفات خواجہ فخر الدین بن خواجہ بزرگ

خواجۂ دین جناب فخر الدین   نقل گل رفت چون بباغ جنان

وصل او چو ز خواجہ والا   رحلتش خوان ز مقتدائے زمان

نقل فرمان

خواجہ معین الدین قدس سرہ   جمیع مطالب و اسعاف تمام   فرمان محمد جلال الدین اکبر بادشاہ

درمراقب آمال اولاد امجاد

درینوقت فرمان عالیشان سعادت نشان از کمن عاطفت و احسان بادشاہی شرف نفاذ یافت۔ نبیرہ از چیتور کہ جمع آن مبلغ یک لک تنگہ مرادی است حسب الحکم حقایق دستگاہ قطب العارفین غوث الواصلین از تغیر متقدمی آصف خان مقرر باشد کہ حاصل سال بسال بہ زبدہ اماجد الاتقیا فی الایام۔ کمال رتبت شیخ حسین وجہ سیورغال بدی و ضروریات آن دادیم باید کہ بدعای دوام دولت ابد انجام قیام اقدام نمائد

حکام کرام و دیوانیان و عمال و متصدیان مهمات سرکار مذکور مقرر داشته بمضمون
مذکور را بتصرف بحال داشته نه سیادت پناه مشار الیه گردانند و از مال و جهات
و تمامی حوالات و اخراجات و کل تکالیف دیوانی معاف و مسلم و ترخان و مرفوع القلم دانسته
بهیچ اسم و رسم تعرض نرسانند و کشیده و داشته مطلقا پیرامون نگردند و جانب
شریف آن سیادت پناه را عزیز داشته در تعظیم و تکریم او کوشند و مردم او را
موفور دانسته و هر ساله به فرمان و پروانچه مجدد محتاج ندانند حسب الحکم جهان مطاع از
مضمون صادر در نه گذرند + تحریر المطاع العالی
بالمشافه العلیه العالیه جهانگیریه ص

فرمان محمد جلال الدین اکبر بادشاه غازی

خواجه معین الدین چشتی بخط طلاء

وکلاء حال و استقبال متصدیان مهمات خطه اجمیر بدانند
که ورثه قطب الاقطاب بموقف عرض رسانیدند که در اراضی ایشان که در
جوار مقبره متبرکه قطب الاقطاب می‌باشد واقع است بعضی مردم اموات خود را
بی اذن ایشان دفن می‌نمایند اگر واقع باشد حکم فرمودیم که بعد الیوم هیچکس میت
خود را در اراضی جوار مقبره متبرکه مذکوره بی اذن فضیلت مآب کمالات اکتساب نتیجه المشائخ
والعظام خواجه حسین نبیره آن قطب الاقطاب باقی ورثه دفن نکند میباید که حسب الحکم
عمل نموده بتقدیم رسانند و اعمال مراقبه که در آن آستانه از قدیم الایام الی غایته بوده

وار مدد معاش تنخواه تعهد دانسته درین باب قدغن نمایند تحریراً فی التاریخ شهر ذی القعده سنه ۹۶

خواجه حسین الدین بخط طلاء

لکهن

چون در باب ترویج و رونق لنگرخانه مرشد السالکین

میان اولاد امجاد آنحضرت سیما مشیخت آئین معرفت تزئین سیادت المشائخ العظام
نقاوة الاولیاء الکرام وجیه الزمن شیخ حسن و کمال رتبت شیخ حسین بوجه و اهتمام عالیجاه الهام مرتبت
را العمدة الملک فضیلت شعار کامل الاخلاص فصاحت و ثار مستحسن الخدمت مستوجب
الرعایت الموصوف بانصفت نموده شیخ حسن را که مشیخت مرشد ایشان است به سجاده نشینی
تصفیه فرمودیم و فرمان واجب الاذعان عز اصدار یافت که از قدیمی و جدیدی بحسب فرامین مطاع
در وجه ضروریات و صادر و وارد آن لنگر منور و مدد معیشت مشیخت آئین مشار الیهم مقرر شده بود
بتصرف عمدة الملک مومی الیه باشد که سال بسال تمام و کمال بضروریات لنگر مذکور از عمارت و فرش
و روشنی و مصالح مطبخ یومیه و اعراض طعام مبلغ پانزده هزار تنگه مرادی به والده عفیفه مستوره
آن سیادت المشائخ متعلق بوده تتمه آنچه باشد مشار الیهم بسویت فضلاً بعد فضل نهاده به لنگر
فیض اثر صرف آمده باشد مجاوران را موافق معمول قدیم بایشان داده آنچه باقی ماند آنرا هم بسویت
حصه نموده هر یک حصه را الضمن به محبت و الفت سلوک داشته مطلقاً مناقشه نکرده و کلیف
منازعت نرسانیده با هم شرائط حرمت و خاطر جمعی مرعی داشته دقیقه فرو گذاشت نکنند میباید که
از مضمون مذکور الصدر مطلقاً عدول نکنند و هر یک بحصه خود راضی بوده زیاده طلبی نکنند حکام کرام و عمال
و متاثران آن مقرر داشته لنگر فیض اثر جداً مسلم و برقرار داشته از جمیع حوالات و اخراجات
و مطالب دیوانی معاف و مرفوع القلم شمارند و هیچ جهت مدخل نکرده از تغیر و تبدیل مضمون

دربارہ بعض خدمت فرمان تحبیذ طلب نمایند

تحریر

الی الامر العالی و غلیفہ ریان

فی شہر شعبان المعظم سنہ

بموانہ صدارت پناہ معالی دستگاہ معرفت انتباہ واقف مواقف العلوم و الحکم اکابر الفضائل عدیل المجد اتم مربی العلما مقوی الفضلا صدر شیخ صدر رفیع القدر شیخ عبد النبی صدر

نقل فرمان

محمد نور الدین جہانگیر بادشاہ غازی مشتمل بر سہ قسمت محاصل دیہات اوقاف یک حصہ در خرچ عرس و روشنائی۔ و یک حصہ مدد معاش شیخت پناہ شیخ حسین اولاد حضرت خواجہ بزرگ و یک حصہ فقرا و تکیہ داران ٭

مہر مربع کہ در آن اسمای شاہان سلف منقوش اند

طغرا باسم بادشاہ آلتمغا

حضرت خواجہ معین الدین چشتی

چون مواضعی کہ بصیغہ وقف مزار فائض الانوار حضرت قطب العارفین غوث السالکین مقرر است قبل ازین بموجب یادداشت واقع ۱۹ ماہ امرداد الہی سنہ ۸ حکم شدہ بود کہ از آن سہ حصہ نمودہ یک حصہ را بجہت خرچ لنگر و روشنائی و اخراجات عرس روضہ متبرکہ نگاہ داشتہ و یک حصہ در وجہ معاش شیخت پناہ شیخ حسین اعتبار نمودہ و یک حصہ از فقرا و تکیہ داران قسمت نمایند و حاجی مبرک حسب الحکم الاقدس شش موضع را کہ رقبہ آن چہل و پنج ہزار و ہفتصد بیگہ زمین و حاصل نہ ہزار و پنجاہ روپیہ شود سازان جملہ یک حصہ پانزدہ ہزار بیگہ زمین باشد داخل خرچ روضہ منورہ نمودہ و نیمہ را کہ سی ہزار و ہفت صد بیگہ باشد

بجا حاصل شش هزار و هشتاد روپیه بموجب تفصیل علیحده صد و نه نفر فقرا تنخواه داده
و نفر کلا از نظر اشرف اقدس گذشتند شیخ عبدالرحیم وغیره شش صد و بیست و هشت
نفر که بیست و هفت هزار و چهل بیگه مدد معاش و بیست یک من غله داشتند بحال خود
حکم شد و نیمه را برطرف فرمودیم و جماعه فقرا که سه هزار و دولت و سی بیگه و هفت من
و شش آثار غله داشتند بنظر اشرف نگذشت و اکثر از جماعه فقرا و تکیه داران
از اجمیر تا بیجاند و در رکاب ظفر انتساب آمدند و بعرض مقدس رسید که زمین و غله مذکور
بان جماعه از وقف روضه منوره مقرر بوده و حاصل وقف به فقرا و مساکین و حافظان[۲]
و تکیه داران که از موضع وقف می یافتند بهمین جماعه اند و آنها را الغیر از زمین و غله
و لنگر که از روضه منوره مقرر بود از محل وجه معیشت ندارند و جماعه کثیر اند بنابرآن فرمان
عالیشان مرحمت عنوان شرف صدار و عز ایزاد یافت که جماعه در اجمیر بنظر اشرف
گذشته اند و اراضی و غله لنگر آنها از نصفی زیاده مرحمت شد و یادداشت
خود درست ساخته اند بموجب یادداشت واقعه مسطور دارند و جماعه که از نصف کم حکم
شد و بعضی در کل برطرف شده اند اراضی و غله لنگر آنچه داشته اند از قرار النصف
متصدیان مهمات آنجا از ابتدای خریف توی ئیل حسب الضمن تنخواه دهند که صرف
معیشت خود نموده بدعای دوام دولت ابد قرین اشتغال نموده باشند و نیز حکم
اشرف اقدس بنفاذ پیوست که جماعه بموجب فرمان عالیشان جهانگیری مدد معاش
و غله لنگر دارند و فوت شده اند ورثه آنها تحقیق نموده از محل قدیم از قرار النصف
تنخواه دهند و در آینده همین ضابطه بورثه متوفی مسطور دارند می باید که حکام و عمال و
جاگیرداران و کروریان حال و استقبال در استمرار و استقرار این حکم اقدس اعلی
کوشیده اراضی مذکوره را پیموده چک بسته تبصرف آنها بازگذارند و غله را از لنگر روضه
متبرکه می داده باشند و تغییر و تبدیل به قواعد آن راه ندهند و بعلت مال و جهات و اخراجات

[۲] و طالب علمان صرف می شود و در اجمیر از قسم فقرا و مساکین و حافظان ۲

وعوارضات مثل قتلغ وپیشکش وجرمانه محصلانه وضابطانه ذرانه وداروغگانه وبیگار وبیگار
وده نیمے ومقدمے حصہ وے وقانون گویے وضبط هرساله لعدازتشخیص جک وزراعت
وکل تکالیف دیوانی مطالب سلطانی مزاحمت نرسانند ودرین باب هرساله فرمان مجدد
طلب ندارند واگر در سال دیگر زمین داشته باشند آنرا اعتبار نکنند از فرموده درنگذرند
درعهده شناسند

شرح یادداشت

واقع تاریخ روز مهر شانزدهم ماه مهر الهی سنه ۳ موافق یکشنبه ۱۴ رجب المرجب سنه ۱۰۲۷ھ
درچوکی لائق المرحمت والاحسان عاقل خان برساله سیادت ونقابت پناه صدارت
دستگاه میران سید احمد قادری ونوبت وقعه نویسی شیخ عبدالرحیم وغیره چون موضع
بصیغه وقف مزار فائض الانوار قطب الاقطاب مقرراست قبل ازین موجب یادداشت واقع
۱۹ ماه الٰهی سنه ۸ ازقرار حصه قسمت حکم شده بود دو یک حصه را بجهت خرچ لنگر
وروشنائی واخراجات عرس روضه منوره نگاهداشته ویک حصه در وجه مدد معاش
شیخ حسین اعتبار نمود و یک حصه را برائے فقرا و تکیه داران قسمت نموده وهند حاجی مبرک بموجب
حکم شش موضع که رقبه آن چهل و پنجهزار و هفت صد بیگه زمین محاصل نه هزار و پنجاه روپیه
داشته از انجمله یک حصه پانزده هزار بیگه زمین باشد داخل خرچ روضه منوره نموده وتتمه
دو حصه را که سی هزار و هفتصد بیگه که حاصل شش هزار و هشتاد روپیه موجب تفصیل ذیل به
نهصد و نه نفر جماعه فقرا که از نظر اشرف اقدس گذشته شش صد و بست و هشت نفر را بست
و هفت هزار و چهل و یک بیگه زمین و لبست و یک من غله داشته نه هزار و پانصد و نود و هشت
بیگه که دواز ده من غله بحال خود حکم شد. وتتمه را برطرف کردند و موازی سه هزار و دو بست و
سی و نه بیگه و هفت من غله و شش آثار اسامی جماعه بنظر اشرف اقدس نه گذشتند الحال اکثر
از جماعه فقرا و تکیه داران از اجمیر تا مانده ودر کاب سعادت آمدند حقیقت مذکور به تفصیل ذیل بعرض اقدس

داشتند که جماعهٔ فقرا و تکیه داران از موضع وقف مقرر بود و حاصل دیهات وقف بجهت فقرا و
مساکین و حافظان و تکیه داران که در موضع وقف از قدیم الایام مقرر بودند بهمین جا عاید و آنها
بجز زمین و لنگر که نوبت روضه مقرر بود از محل دیگر وجه معیشت ندارند و جمع کثیر اند بنابران حکم
جهان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که جماعه که از نظر اشرف گذشتند
و اراضی لنگر آنها از نصفی زیاده مرحمت شد و یادداشت واقع خود را درست ساخته بموجب
یادداشت واقع مسطور داشته و جماعه که از نصف کم حکم شد و بعضی بالکل برطرف حکم شد
آنها را غله و اراضی لنگر آنچه داشته از قرار نصف متصدیان آنجا تنخواه دهند و نیز
حکم شد که جماعه که بموجب فرمان عالیشان مدد معاش و لنگر دارند و فوت شده اند ورثه
او را تحقیق نموده از محل قدیم نصف تنخواه دهند و در آینده بورثهٔ متوفی همین ضابطه
منظور دارند بموجب تصدیق یادداشت مسطور ملتمس شد از پرگنه اجمیر سرکار مذکور شرح یادداشت بخط
عمدة الملکی واقعه سازند شرح بخط سید احمد قادری داخل واقع سازند شرح حاشیه بخط واقع نویس
موافق واقع است شرح دیگر بخط مختار الدوله نخاقانی مدار المهامی اعتماد الدوله آنکه بعرض
مکرر رسانید شرح دیگر بخط دیانت خان زر از داد ۲۵ ماه شهریور الهی موافق واقع در ۲۶ شهر
رمضان سنه ۲۷ ه در واقعه عبد الکریم بعرض اشرف رسید شرح دیگر بخط عمدة الملکی مدار المهامی
از صریف قوی نیل فرمان عالیشان قلمی نمایند ۰

ا ر ا ـــــ ضی غـــلـه

۱۱ سیگه ۱۰ بیگه	۲۲ ثار
۱۱ الہ سیگه ۱۰ بیگه	۰۸ ثار استاد فوتی
محمود ۱۰ سماء الہ الهداد	الہ بخش ولد جلال
محمود . اراضی غله	اراضی غله
اراضی غله ـــگه ۲ ثار ۱۰ ـــگه ۳ ثار	ـــگه ۲ ثار

اراضی غلہ

سما بیگہ ۱۲۱ آثار

مشار الیہ

ہولا ہمار

اجمیر عبد الغنی

اراضی غلہ

سما حصہ ۰۵ مار

ماحصہ قبل ازین حکم شد اراضی غلہ

نابیگہ اراضی غلہ

حصہ

در ہیولا مرحمت شد

اراضی غلہ منجملہ

حصہ ۰۲ مار

اراضی حصہ غلہ

ارجاع قاضی نظام عسکہ بحال خود حکم شد

اراضی ما بگہ غلہ ۲ آثار اراضی حصہ بیگہ غلہ مار

نقل فرمان

محمد نور الدین جہانگیر بادشاہ غازی بہ مشحون عطیہ موضع گیلوتہ در وجہ معاش حضرت شیخ علم الدین نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ رضہ

خواجہ معین الدین چشتی

طغرا با سم بادشاہ

قیمت در نیو

فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار وعز ایزاد یافت کہ موضع گیلوتہ مع اعمال پرگنہ نرائینہ سرکار صوبہ اجمیر کہ مبلغ ہفتصد و پنجاہ روپیہ جمع ہا دا طرق و دیست من ابتداء خریف در وجہ مدد معاش حقائق و معارف آگاہ شیخ علم الدین

خواجه حسین نبیرهٔ قطب الاقطاب مقرب بادشاه جرجی حسب الضمن مقرر باشد که
محصلات آن از فصل بفصل بسال بسال صرف نموده بدعاگوئی دوام دولت ابد پیوند اشتغال
مینموده باشند — باید که حکام و عمال و جاگیرداران و کروریان حال و استقبال در استمرار و استقرار
این حکم اقدس اعلی کوشیده موضع مذکور را بطریق در بست بتصرف مشارالیه بازگذارند و اصلا و
مطلقاً تغیر و تبدیل بدان راه ندهند و بعلت مالوجهات و اخراجات و عوارضات و کل
تکلیفات دیوانی و مطالبات سلطانی مزاحمت نرسانند و از جمیع وجوهات و حوالات معاف
و مسلم و مرفوع القلم شمرده درین باب هر ساله فرمان و حکم مجدد نطلبند و از فرموده تخلف
و انحراف نورزند و در عهده شناسند. مرقوم ۱۵ شهریور ماه الهی سنه ۴۲ جلوس معلی۔
شرح ضمن — مدد معاش باسم شیخ علم الدین برادرزادهٔ خواجه حسین موافق یادداشت واقع
روز ۱ ماه تیر الهی سنه ۴۳ جلوس مطابق یوم سنه ۵ شهر شوال سنه ۲۰ ه بر رساله
سیادت و نقابت پناه صدارت و معالی دستگاه صدر الصدور موسوی خان بنوبت واقعه نویسی
کمترین بندگان علی نقی آنکه حقائق و معارف آگاه شیخ علم الدین برادرزاده خواجه حسین
نبیرهٔ حضرت قطب الاقطاب بنظر اشرف اقدس اعلی گذشت بموجب چیتهی
نواب خورشید احتجاب مهد علیا از قرار ۲۳ امرداد سنه ۴۲ حکم جهان مطاع آفتاب شعاع
گردون ارتفاع صادر شد که موضع گیلوته من اعمال پرگنه نرائنه سرکار اجمیر که مبلغ هفتصد و
پنجاه روپیه جمع دارد بطریق در بست در وجه مدد معاش مشارالیه مقرر مفوض باشد بموجب
تصدیق یادداشت قلمی شد شرح حاشیه بخط واقعه نویس مطابق واقع است شرح بخط قدوه
خوانین بلند مکان عمده مریدان سجادت نشان نظام الدین آصف جاهی آنکه داخل واقعه نمایند
بخط جمدة الملکی مدار المهامی آنکه بعرض اشرف مکرر رسانند شرح بخط سیادت و نقابت پناه
موسوی خان آنکه روز ۱۲ ماه امرداد الهی سنه ۴۲ مطابق یوم چهارشنبه شهر ذی القعده سنه ۱۰۳۶
مکرر بعرض اشرف اقدس اعلی رسید شرح بخط عمدة الملک رکن السلطنة العلیة العالیة مختار الدوله

الخاقانی جملة الملکی مدار المهامی خواجه ابوالحسن از خریطه نوشتجات ملاحظه فرمان قلمی نمایند شرح آنکه
قصبه اجمیر ... موضع ... که مبلغ هفتصد و پنجاه روپیه جمع دارد در وجه مدد معاش
شیخ علاء الدین اجمیری برسبیل تنخواه ... تاریخ ۲۷ خورداد سنه ۳۲ شرح بخط
قدوة الخواقین ... نظام الدین ... التصدیق نویسند
... دفتر صدارت منقوش شده
... مدد معاش

نقل فرمان

محمد نورالدین جهانگیر بادشاه خلد الله ملکه و سلطانه بمضمون تولیت آستانه والا حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز

طغرا باسم بادشاه	مهر که ... آن ... امیر صاحبقران تا شاه جهانگیر منقوش اند

خواجه معین الدین حسن الحسینی چشتی قدس سره

چون عنایت و مراقبت حال سالکان مسالک حقیقت و رهروان مناهج تقوی و صلاحیت
سیمات جمعی را که قامت با قامت ایشان بموجب حسب علو نسب آراسته باشد از فرایض
مهمات امور سلطنت و خلافت عظمی ... لهذا درین ولا فرمان عالیشان مرحمت
عنوان از مکمن لطف و احسان ... یافت که از ابتدای ... خریف
... منصب تولیت مزار فایض الانوار ... کرامت منزلت هدایت مرتبت قطب
الاقطاب کنز السالکین برهان المحققین غوث الاسلام و المسلمین ... سابق به
سیادت و فضایل مآب بکمالات اکتساب ... قدوة المشایخ الکبار شیخ حسین

نبیرہ و صاحب مقام آنحضرت است مفوض متعلق باشد کما ینبغی بلوازم مرتبه قیام
و اقدام نموده در رواج معمول و رونق آن مزار کنز الانوار دقیقه از دقائق فرو نگذارد۔ می باید که حکام کرام
و دیوانیان عظام و عمال کفایت فرجام و متصدیان مهمات دیوانی صوبہ اجمیر آن
مشیخت پناه را متولی آن مقام عرش احترام دانسته۔ دست تعدی و تکفل او را
در امور متعلقه آن قوی دانند۔ خدام و موذنان و سائر عمله و فعله آن مزار فیض بخش مشارالیه
را متولی خود دانسته آنچه شرائط اعزاز و احترام بوده باشد در جمیع امور تقدیم رسانیده از
صلاح و صواب دید مومی الیه بیرون نه روند مختار الدوله العالیه مستشار الخلافه السلطانیه حمدة الملکی
مدار المهامی آنکه یکنفر نویسنده همراه آن فضائل مآب نماید که آنچه بدستور قدیم آبا و اجداد مومی الیه
داشته و حصه رسد شیخ مذکور باشد تصرف او باز گذارند و آنچه حصه عرس در روشنائی و غیره
بوده باشد بدستور سابق بعمل آورند باید که از فرموده تخلف و انحراف نورزند و در عهده شناسند۔

نقل عبارت ظهر فرمان

شرح یادداشت واقعه بتاریخ آذر الهی ۲۴ امرداد الهی سنه موافق یوم چهارشنبه مطابق
۱۷ جمادی الثانی سنه ۱۲ هجری بسالار اعتقاد الملک العظمی اعتماد الخلافه الکبری عمدة الملک
مرتضی خان حسب الحکم جهان مطاع آفتاب شعاع عز اصدار یافت که تولیت مزار فائض
الانوار حضرت قدس سره و نور مرقده بدستور سابق به فضائل مآب کمالات اکتساب تورع
و ثار هدایت آثار زبدة المشائخ الکبار شیخ حسین که نبیره و صاحب مقام آنحضرت است
مفوض مرجوع باشد و نیز حکم شد که حمدة الملکی مدار المهامی نویسنده همراه مشارالیه نماید که آنچه
بدستور قدیم بطریق که آبا و اجداد مومی الیه داشته و حصه رسد شیخ مذکور باشد بمشارالیه بگذارند
و آنچه حصه عرس در روشنائی و غیره باشد۔ بدستور سابق عمل نمایند شرح حاشیه موافق
واقع است۔ شرح دیگر بخط حمدة الملکی مدار المهامی اعتماد الدوله عرض مکرر رساند شرح دیگر بخط
مقرب الحضرت سلطانی معتمد خان بتاریخ ماه مهر الهی سنه مکرر بعرض اشرف اقدس رسانید

شرح دیگر بخط عمدة الملکی مدار المهامی بر فرمان قلمی شد +

دستخط محمد باقر

طغرا خورد

تنبیہ للمولف

بر حاشیہ ظہر فرمان تصدیق و یادداشت نشیان دفتر شاہی منسلج است

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ صاحبقران ثانی ادخل اللہ تعالیٰ فی الجنان بحق محمد الرسول اللہ علیہ وسلم مشتمل بر منصب سجادگی +

خواجہ معین الدین چشتی بخط طلا

طغرا اسم صاحبقران ثانی محمد شاہجہان بادشاہ بخط طلا	مہر مربع کہ اسماء شاہان تمر از امیر صاحب قران تا بہ صاحبقران ثانی منقوش اند

چون بعرض مقدس رسید کہ نذورات و فتوحات روضہ منورہ قدوۃ الواصلین مقرب بارگاہ جبروتی بموجب محضر متولیان و اہالی موالی مشیخت پناہ شیخ معین الدین صاحب سجادہ و مجاوران مقرر است و در بعضے چیزہا مجاوران خرخشہ مے نمایند حکم جہان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع شرف صدور و عز اصدار یافت کہ

که نذورات و فتوحات آن مزار منور و انوار بموجب محضر مذکور سوائے طلا آلات و نقره آلاتے
که بندگان اشرف اقدس ارفع همایون و شاهزادهای والاگوهر عالیمقدار و دیگر مردم
بیارند بمشار الیه و مجاوران حسب الضمن مقرر باشد و هر جنس دیگر بجهت روضه
منوره درکار باشد متولیان صرف نموده بعد از آنکه از کاربرد و مسندس شود بشیخ
موصی الیه متعلق دانسته داده باشند و طلا آلات و نقره آلات اگر شکست و
ریخت یافته باشد آنرا راست نموده بروضه منوره متعلق دانسته نگاه دارند و احدے
دران مدخل ننماید و تصرف نکند میباید که حکام و متصدیان مهمات حال و
استقبال برین موجب مقرر دانسته نگذارند که احدے مرتکب خلاف حکم اشرف
اقدس اعلی گردد. درین باب نهایت تاکید دانسته عن عظیم دانسته هرساله فرمان
و حکم مجدد طلب ندارند. از فرموده تخلف و انحراف نورزند. و در عهده شناسند
تحریر فی التاریخ دوازدهم شهر رجب المرجب سنه ۱۲ جلوس میمنت مانوس موافق سنه ۱۰۵۰ هجری +
شرح یادداشت واقع یوم الخمیس ۱۲ شهر شوال سنه ۱۲ جلوس مبارک مطابق سنه ۱۰۴۹ هجری
موافق ۲۵ ماه الهی برساله سیادت و نقابت پناه صفوت و معالی دستگاه رفیع القدر
رفیع الشان صدر الصدور موسوی خان و نوبت واقع نویسی کمترین بندها فدوی بعرض
اشرف رسانید که بموجب محضر تولیت و اهالی و موالی مشیخت پناه شیخ معین الدین صاحب
سجاده و مجاوران مقرر است و در بعض چیزها مجاوران خرخشه مے نمایند حکم جهان
مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که آنچه نذورات و فتوحات علاوه
از جنس طلا و نقره آلات که بندگان حضرت خلافت پناهی و شاهزادهای
والاگهر و دیگران بیارند بمشیخت پناه مذکور و مجاوران بتفصیل ذیل مقرر و مفوض باشد
و هر جنس دیگر بجهت روضه درکار باشد متولیان صرف نموده بعد ازان که از کاربرد و مندرس
گردد به شیخ موصی الیه متعلق دانسته مے داد باشند. و طلا آلات و نقره آلات اگر

شکست و ریخت شود باز راست نموده متعلق روضه منوره نگاهدارند داخل تاریخ شهر ذالحجه سنه ۱۱
جلوس موافق سنه ۱۰۷۴ھ بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد شرح دستخط سیادت و نقابت
دستگاه صدر الصدور داخل واقع نمایند وغیره وغیره +

حکم

آنچه تعلق بروضه منوره داشته باشد طلاآلات و نقره آلات.
آنچه بندگان حضرت خلافت پناهی و شاهزاده والاگهر
و دیگران بسپارند و هر جنس که شکست و ریخت شود درست نموده
متعلق روضه منوره نگاهدارند +

و هر چه بر دم میان اشیخت پناه صفا سجاده روضه منوره
هر جنس که بخدمت روضه منوره دهند شیخ متولیان
تصرف نمایند و از انکه از کار برود و مستدرس
شود به شیخ مذکور رسانند +

مسی برنجی آلات هر جنس که در کار باشد از شمعدان چراغدان وغیره	قبر پوش خیمه و حجره پوش و قالیچه و دوچه و گلیچه و جاجم وغیره

زربفت وغیره پارچه تاری
گجراتی که بر قبر پوشند

تعلق شیخ معین الدین مذکور داشته باشد

نقد از اشرفی و مثقالی یا سرچه سلوک باشد	پارچه سفید از خاصه وغیره ششصدی یا پلنگ پوش سفید و رنگین +
دو جه از فرسخ یا مکمره و عنبر یا سهره یا شد	شمشیر وغیره تا جمدهر
حیوانات از فیل تا اسپ	

تعلق مجاوران

از مرادی و کوری تا پال سیا	پارچه سفید چهارصدی و سه صدی و فرود تر از آن دوخته	میش و مرغ

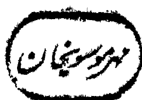

عبارت فی خلہ روزنامچہ وغیرہ

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ غازی مشتمل بر عطیہ موضع دلواڑہ بوجہ معاش اولاد خواجہ بزرگ قدس سرہٗ

اللہ اکبر

خواجہ معین الدین چشتی — طغرا باسم بادشاہ بخط شنگرف

مہر مربع کہ اسماء شاہان دہلی تا بہ امیر تیمور صاحبقران مندرج است

چون بموجب فرمان عالیشان سعادت نشان موضع دیوارہ من اعمال حویلی پرگنہ اجمیر در وجہ مدد معاش شیخ علم الدین برادرزادۂ خواجہ حسین نبیرۂ غفران پناہ رضوان دستگاہ مقرر بارگاہ جبروتی مقرر بود داد ودیعت حیات سپردہ درینولا کہ بعرض مقدس رسید حکم جہان مطاع گردون ارتفاع شرف صدور و عز ورود یافت کہ موضع مذکور در وجہ بدستور سابق بشرط مستبض و تصرف در وجہ مدد معاش مستحقان شیخ علاء الدین وغیرہ اولاد شیخ علم الدین مزبور از ذکور و اناث حسب الضمن مقرر و مفوض باشد کہ حاصلات آن را فصل بفصل سال بسال صرف معیشت خود نمودہ بدعاے دوام دولت ابد مدت اشتغال نمودہ باشند میباید کہ حکام و عمال متصدیان مہمات و متکفلان معاملات و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال در استمرار و استقرار این حکم اشرف اقدس اعلی کوشیدہ آن موضع را بتصرف مشارالیہم باز گذاشتہ از تغیر و تبدیل مصئون و محروس شناسند و از جمیع وجوہات و عوارضات معاف و مسلم و مرفوع القلم شمرند و اگر در محل دیگر

چیزے داشتہ باشد آنرا اعتبار نکنند و شخصے را کہ از اولاد شیخ علم الدین نوکر باشد شریک شیخ علاء الدین مذکور در آنموضع نسازند بنابرآن چودھریان و مقدمان و مزارعان و رعایائے آنجا آنکہ مالواجب و حقوق دیوانی را فصل بہ فصل سال بسال آنہا جواب میگفتہ باشند از فرمودہ تخلف و انحراف نورزند۔ تحریر فی التاریخ شہر ذالحجہ سنہ ۱۹ جلوس مبارک موافق سنہ ۱۰۵۲ ہجری +

حضرت خواجہ معین الدین چشتیؒ

شرح یادداشت واقعہ بتاریخ یوم الاربعا ہشتم شہر رمضان المبارک سنہ ۱۶ جلوس ہمایون مطابق سہ روز ماہ الٰہی موافق سنہ ۱۰۵۲ھ برسالہ سیادت و نقابت پناہ نجابت و ہدایت دستگاہ مورد مراحم بیکران بادشاہی مطلع عنایات نمایان شاہنشاہی صدر جلیل القدر سید جلال و نوبت واقعہ نویسی بندہ درگاہ معین الدین برادرزادہ خواجہ حسین نبیرہ قطب الاقطاب کہ در شہر رجب المرجب سنہ ۱۶ جلوس ہمایون بعرض مقدس و معلےٰ رسید کہ موضع ولواڑہ من اعمال پرگنہ اجمیر بموجب فرمان عالیشان از قرار تاریخ ۲۷ شہر یور ماہ الٰہی سنہ در وجہ مدد معاش شیخ علم الدین مقرر بود او فوت شدہ حکم جہان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد کہ موضع مذکور دستور سابق بشرط قبض و تصرف در وجہ مدد معاش شیخ علاء الدین مذکور تا اولاد متوفی ہر کس کہ نوکر گشتہ با شیخ علاء الدین شریک نباشد بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد۔ شرح بخط سیادت و نقابت پناہ عمدۃ الملکی مدار المہامی آنکہ داخل واقعہ نمایند۔ شرح حاشیہ بخط سیادت نقابت پناہ صدر جلیل القدر سید جلال آنکہ داخل واقعہ نمایند۔ شرح حاشیہ بخط واقعہ نویس مطابق واقعہ است۔ شرح بخط سیادت و نجابت پناہ مختار الدولہ الخاقانی جملۃ الملک مدار المہامی آنکہ بعرض مکرر رسانید۔ شرح بخط اقبال پناہ افادت

الافاضت دستگاه ... خان آنکه بتاریخ ۴ شهر رمضان سنه ۱۹ جلوس همایون بلده مرحمت
اشرف اقدس رسیده شرح بخط سیادت نجابت حشمت و شوکت دستگاه عمده نوئین
بلند مکان عمده امرای رفیع الشان ناظم مناظم ملک و مال ناهج مناهج ملک و قبال
گنجور اسرار بادشاهی دانای ضمیر ظل الٰهی عمده الملک مدار المهامی اسلام خان آنکه فرمان
عالیشان مستلمی نمایند +

مهر محمد ...

مهر جلال شاه صدر الصدور

مهر ... انداز ...

فی التاریخ سنه ۶ جلوس

تاریخ ۲۶ شهر محرم الحرام سنه ۶ جلوس مطابق ۲۷ آذر ماه الٰهی نقل بدفتر خاص نموده شد
بتاریخ ۶ شهر صفر سنه ۶ جلوس موافق سنه ۱۰۳۰ هجری نقل گرفته شد معه نور محمد حسب
یادداشت واقع فرمان عالیشان قلمی نمایند +

بواقع مقابله نموده داخل روزنامچه واقع تاریخ ۱۰ شهر رمضان سنه ۶ معرفت نور محمد داخل شد
بتاریخ ۲ شهر رجب المرجب سنه جلوس نقل شروع شد +
بتاریخ ۲۹ شهر جمادی الثانی سنه ۷ جلوس همایون موافق سن یکهزار و پنجاه و سه مطابق
بتاریخ ۲۳ ماه شهریور الٰهی معه نور محمد بدفتر استفسار رسید +

من مولف اصل فرمان از خدمت الوهیت پناه ربوبیت دستگاه مرشدزاده آفاق
رهنمای على الاطلاق حضرت شیخ منیر الدین صاحب سجاده نشین بارگاه ملایق پناه
مسجود عالم و عالمیان قبله برحق و کعبه یقین دریافته سوادش گرفتم و عند الاستفسار فقیر حضرت
مشیخت پناهی فرمودند که پیش از پدر بزرگوار ایشان منصب سجادگی در اولاد حقیقی حضرت
شیخ علاء الدین یکے بعد دیگرے مقرر و مفوض بود ... آنکه درزمانیکه شاه عالم بهادر شاه غازی
بفتح کابل بخش بزیارت روضه شریف وارد اجمیر شد باستماع کلمات ناشایسته که از زبان

شیخ فخر الدین سجادہ نشین وقت کہ او از نبائر حضرت شیخ علاء الدین بود منصب سجادگی بہ حضرت غفران پناہ شیخ سراج الدین کہ از بنی اعمام شیخ فخر الدین بودند مفوض فرمود۔

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ غازی مشعر باثبات اولاد حضرت خواجہ بزرگ +

طغرا باسم بادشاہ

خواجہ معین الدین چشتی

درینوقت فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار و عز ایراد یافت کہ منصب سجادگی غفران پناہ رضوان دستگاہ قطب الاقطاب مقرب بارگاہ جبروتی سجادت مآب کمالات اکتساب نتیجۃ المشائخ العظام شیخ معین الدین از تغیر شیخ ولی محمد بلا مشارکت و مساہمت احدی حسب الضمن معتبر و مسلم باشد کہ کما ینبغی بلوازم و مراسم منصب قیام و اقدام نمودہ دقیقہ از دقائق حزم و احتیاط دران باب نامرعی نگذارند میباید کہ حکام و عمال و متصدیان مہمات و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال در استمرار و استقرار این حکم اشرف اعلے کوشیدہ مشار الیہ را صاحب سجادہ دانستہ دست تصدی مومی الیہ را در امور متعلقہ آن از فوری و مطلق داشتہ نگذارند کہ دیگرے دران منصب مدخل نماید و پیرامون آن گردد۔ بہ چند مہ عملہ فعلہ زائران و وطن الفان آن روضہ منورہ آنکہ مشار الیہ را صاحب سجادہ علے الاطلاق دانستہ تمامی امور متعلقہ و مرجوعہ را مخصوص او شمرند از فرمودہ تخلف و انحراف نورزند +

شرح موافق یادداشت واقع بتاریخ اسفندارآبان الٰهی سنه ۲ موافق یوم شنبه بتاریخ ۹ شهر ربیع الاول سنه ۱۰۳۹ برسالهٔ سیادت و نقابت پناه صدارت و معالی دستگاه جلیل القدر رفیع المکان صدر الصدور موسوی خان و نوبت واقعه نویسی کمترین بندگان قاسم علی آنکه با سم شیخت پناه شیخ معین الدین آنچه بتاریخ ۲۹ ماه مهر الٰهی سنه ۲ بنظر اشرف اعلیٰ گذشت حکم جهان مطاع آفتاب شعاع صادر شد که سجادگی قطب الاقطاب به مشار الیه مرحمت فرمودیم بلا مشارکت غیرے از تغیر خواجه ولی محمد شرح بخط عمدة الملکی مدار المهامی آنکه داخل واقعه نمایند شرح بخط صدارت و نقابت پناهی آنکه داخل واقعه نمایند شرح حاشیه بخط واقعه نویس مطابق واقعه است شرح بخط عمدة الملکی بعرض مکرر رساند شرح بخط مقرب الحضرت السلطانی حکیم مسیح الزمان آنکه بتاریخ ۷ ماه آذر الٰهی سنه ۲ مکرر بعرض اشرف اعلیٰ رسید شرح بخط عمدة الملک رکن السلطنة القاهره موتمن الدولة الباهره مختار الدوله الخاقانی عمدة الملک مدار المهامی علامی افضل خان آنکه فرمان عالیشان قلمی نمایند۔

نقل فرمان

محمد شهاب الدین شاهجهان بادشاه غازی بمضمون اثبات اولاد حضرت خواجه بزرگ قدس سره

خواجه معین الدین چشتی

طغرا باسم بادشاه

درین وقت فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار و عز اصدار یافت که موضع گنانهره من اعمال حویلی اجمیر سرکار و صوبه مذکور بطریق در وجه مدد معاش ابتدای نصف خریف

قوی نیل در وجہ مدد معاش شیخت پناہ حقایق آگاہ شیخ معین الدین نبیرہ حضرت
خواجہ معین الدین چشتی از انجمکہ بتاریخ ۱۲ ماہ رمضان المبارک ۱۱۴۱ھ نظر اشرف اقدس علی
گزشت و بعرض مقدس معلی رسید حکم جہان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع
صادر شد کہ یک موضع از پرگنات سرکار اجمیر کہ یک ہزار روپیہ حاصل داشتہ باشد
در وجہ مدد معاش مشارالیہ مرحمت فرمودیم۔ بمقتضائے شرفی بعد مرحمت شد بموجب بطریق
یادداشت قلمی شد شرح بخط عمدۃ الملک مدار المہامی آنکہ داخل واقع نمایند شرح بخط
صدارت و نقابت پناہی آنکہ برسالہ کمترین بندہا داخل واقع نمایند شرح حاشیہ بخط واقعہ
نویس موافق واقعہ است شرح بخط عمدۃ الملکی آنکہ بعرض مکرر رسانند شرح بخط اقبال پناہ
حکیم مسیح الزمان آنکہ بتاریخ ۲۱ ماہ مہر الہی سنہ ۴ بکرر بعرض اشرف اقدس اعلی رسید شرح بخط
عمدۃ الملک رکن السلطنۃ القاہرہ مؤتمن الدولۃ الباہرہ مختار الدولہ لخاقانی عمدۃ الملک مدار المہامی
علامی فضل خان آنکہ از نصف خریف قوی نیل فرمان عالیشان قلمی شد+

الـ ۔۔۔ ہزار حاصل

موضع گنا ہیرہ از حویلی سرکار اجمیر

[illegible] رقبہ

حاصل کامل سنہ ۱۰۲۹ھ

۱۱ و عصر

جمعے تنخواہی از تغیر جاگیردار

شرح بخط عمدۃ الملکی آنکہ از صوبہ و سرکار اجمیر از موضع گنا ہیڑہ تنخواہ نمایند با موضع درست

تنابیہ مرمولف

فقیر مولف موضع گنا ہیڑہ را دیدہ است قصبہ ایست بتماشائے تالاب کھاکر رفتہ بود موضع مذکور قریب [illegible] واقع است

نقل چهره فرمان

شاه عالم بهادر شاه بادشاه غازی بن اورنگ زیب عالمگیر بادشاه غازی در باب تقرر عهده
سجادگی بعد تحقیق نسبت اولاد حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز بتاریخ روز
چهارشنبه نوزدهم شهر صفر المظفر سنه ۵ جلوس مبارک موافق سنه ۱۱۲۲ هـ مطابق ۱۸ فروردی
ماه برساله لائق العنایت والاحسان مورد مراحم خدیو گیهان صدر رفیع القدر صدر الصدور
سید امجد خان صدر جهان و نوبت واقعه نگاری فدوی درگاه آسمان جاه عبد العزیز قلمی میگردد
حکم صادر شد که منصب سجاده نشینی روضه منوره حضرت قطب الاقطاب واقع بلده دار الخیر
اجمیر از تغیر شیخ فخر الدین به شیخ سراج الدین ولد شیخ ابو الفتح و موضع گیلونه عمله پرگنه [illegible]
سرکار صوبه مذکور جمع دو هزار روپیه بابت باریافت معزول و یک هزار روپیه از خزانه روضه منوره
باندر و فتوح آنجا مشروط سوای حصه موضع دلواڑه پرگنه حویلی صوبه مذکور دو پنج آنه یومیه که
بلا شرط مقرر دارد در وجه مدد معاش او مقرر فرمودیم. اگر مدد محله دیگر چیزی داشته باشد آنرا
اعتبار نکنند. واقع ۲۸ ربیع الآخر سنه ۴ جلوس بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد بموجب
اسناد ذیل بمشار الیه بلا شرط مقرر است ۔

بموجب فرمان تحریر ذی الحجه سنه ۲ عهد حضرت — بموجب فرمان ۱۳ جمادی الاول سنه ۱۸

حصه موضع دلواڑه — ۵ روپیه

بموجب فرمان والا شان عهد حضرت مرقوم ۲۱ رجب سنه ۸ سجاده نشینی و مدد معاش ذیل
نذور و فتوح روضه متعلقه به سید محمد مقرر بود بعد فوت او بموجب فرمان مرقوم ۲۵ جمادی الاول
سنه ۴۲ بشیخ فخر الدین پسرش مقرر شده ۔

گیلونه از اعمال [illegible] جمع موضع — سالما [illegible] روپیه مع اصل اضافه

در بنولا مشارٌ الیہ سوائے بلا شرط مقرر شد +

شرح دستخط امارت وایالت پناہ بسالت وشہامت دستگاہ عمدہ فدویان عقیدت نہاد زبدہ مخلصان با اعتقاد منظور نظر بادشاہے مورد الطاف نامتناہی - مہبط اعطاف بیکران خانزادہ شجاعت نشان صمصام الدولہ با فرہنگ بخشی الممالک امیر الامرا بہادر نصرت جنگ سپہ سالار نائب اعتضاد خلافت حکمرانی اعتماد سلطنت وکشورکشائی معاقدوین دولت سپہ آرائی معارک فتح ونصرت گنجور اسرار بادشاہی انا ضمیر انجمن پیرائے محفل دانش بخیات صاحب الرائے عالم آرائے دستور رورزائے ممالک ارباب امرکلا ذوالاقتدار صاحب الشوکت والعظمت والاحتشام واجب الحرمت الشرف والاحترام قدوہ خواتین عمدہ امرائے عظیم الشان رکن السلطنت العلیہ نظام الملک آصف الدولہ آنکہ بہ او واقع نمائید بحکم آقا فضلت

سجادہ نشینی روضہ منورہ از تغیر شیخ فخر الدین +

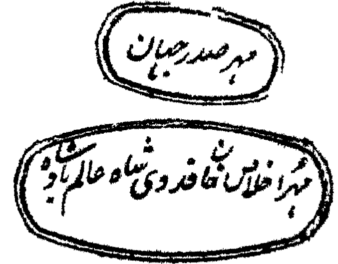
شرح دستخط وزارت پناہ کفایت دستگاہ لائق العنایت والاحسان شائستہ مراحم بیکران ہدایت اللہ خان نائب دیوان اعلے آنکہ بداخل واقعہ نمایند شرح دستخط لائق العنایت والاحسان مورد مراحم خدیو گیہان صدر رفیع القدر صدر الصدور سید احمد خان صدر جہان آنکہ داخل واقع نمائید بعرض اقدس رسید مشارٌ الیہ از نبائر قطب الاقطاب مہذب مرتاض است حکم شد خدمت مذکور از تغیر شیخ فخر الدین مشروط معزول مشارٌ الیہ مقرر باشد +

معاش مشروط   حکم شد

مدد معاش مشروط معزول بموجب فرمان مرقوم ۲۵ جمادی الاول سنہ ۲ باصل واضافہ بموجب ۱۲ صفر سنہ ۴۲ موضع درولبت الصحاعہ سالانہ +

گیلوتہ عمل گذرانندہ سرکار صوبہ مذکور | از خزانہ روضہ مذکور
الف ہزار جمع موضع | الف رسالانہ الف ہزار

گیلوتہ عمل گذرانندہ سرکار صوبہ مذکور | از خزانہ روضہ مسطور
الف ہزار جمع موضع دروبست | الف ہزار جمع
تحریر فی التاریخ نہصد سنہ الیہ | مطابق وقائع کل است ؛

تاریخ ۲۳ صفر سنہ داخل سیاہہ تاریخ ۱۶ صفر سنہ تصدیق بدفتر الیہ گذشت
بست سوم صفر المظفر نقل فیہ دیوان الصدارت رسید معہ جیوراج داخل آوارجہ شد
ثانی الحال بنظر درآمد پانصد روپیہ دیگر بدستور معمول مرحمت شد

نقل چٹھہ فرما

محمد شاہ بادشاہ غازی باب تقرر منصب سجادگی بنام شیخ منیر الدین صاحب نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز ؛

تاریخ روز یکشنبہ چہاردہم شہر رمضان سنہ ۲ جلوس معلے موافق سنہ ۱۱۳۲ الہجری مطابق شہر ماہ رسالہ سیادت و نقابت مرتبت امارت و ایالت مرتبت حشمت و شوکت منزلت عمدۂ امرائے رفیع الشان زندہ خوانین بلند مکان ۔ لائق المرحمت والاحسان مقرب حضرت الخاقان معتمد الملک میر جملہ معظم خان خانخان بہادر مظفر جنگ ترخان

نوبت جامع نگارشی مستدعی خانه زادان درگاه سپهر احتشام مولانا ناصر الدین التماس گردید علم پناه

شد که منصب سجاده نشینی روضه منوره حضرت قطب الاقطاب واقع دار الخیر اجمیر

از انتقال شیخ سراج الدین به شیخ منیر الدین پسرش و موضع گیلوته عمله پرگنه [illegible] سرکار

صوبه مذکور بجمع دو هزار روپیه بابت بازیافت متوفی و یک هزار روپیه سالانه از خزانه روضه

مذکور بابت نذور و فتوح مشروط سوای حصه موضع دیوا[illegible] عمله پرگنه حویلی صوبه مذکور و پنج آنه

روپیه بلا شرط در وجه مدد معاش او مرحمت شود و هم اگر در محل دیگر چیزی داشته باشد

از اعتبار نکنند واقع غره رجب سنه ۲ جلوس بتصدیق یادداشت قلمی شد

بموجب سند ذیل مشار الیه مقرر است

بموجب فرمان تحریر ... ذی الحجه سنه ۱۶ عهد حضرت | بموجب فرمان ... ۲۳ جمادی الاول سنه ۱۱ عهد حضرت خلد مکان

در حصه موضع

در بنجولا مشار الیه سوا بلا شرط مرحمت شد

بشرح دستخط

مؤتمن الدوله العالیه معتمد السلطنه البهیه عمده امرای رفیع الشان زبده خوانین بلند مکان

ناظم مناظم ملک و مال ناهج مناهج دولت و اقبال صاحب السیف و القلم رافع الویه

الاسلام وزیر صاحب تدبیر بیگلربیگ جمده الملک مدار المهام قطب الملک یمین الدوله سید عبد الله

خان بهادر ظفر جنگ سپه سالار یار وفادار دستور الوزرا آنکه داخل واقع نمایند

شرح دستخط

سیادت و نقابت مرتبت امارت و ایالت مرتبت شوکت و حشمت منزلت عمده امرای رفیع الشان

زبده خوانین بلند مکان لایق المرحمت و الاحسان مقرب حضرت خاقان معتمد الملک میر جمله

معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان آنکه داخل واقع نمایند

کیسلوتہ عملہ پرگنہ سرانسہ صوبہ مذکور — سالانہ از خزانہ مسطور

السـ ررر — السـ ررر

تحریر فی التاریخ شہر صدر سنہ الیہ

مہر بلا اسرام — مہر میر جملہ معظم خان خانخانان

سعہ جان محمد قول — بتاریخ دوم شہر ذیحجہ سہ

طابق واقع کل است

بتاریخ چہار دہم شہر رمضان سہ — بتاریخ ۲۱ شہر رمضان سہ جلوس والا — ۲۱ رمضان سہ جلوس والا

صدیق بدفتر الگذشت سعہ جانمحمد قول — نقل بدفتر وقائع کل رسید — داخل وقائع کل نمودہ

تاریخ دوم شہر ذیحجہ جلوس والا نقل بدفتر — داخل اوارجہ نمودہ — داخل فہرست ایجیان نمودہ

یوان صدارت تعالیہ رسید جانمحمد قول

نقل چٹھہ

محمد شاہ بادشاہ غازی بنام سید محمد حسن برادر عم زاد شیخ سراج الدین صاحب سجادہ بتاریخ
روز جمعہ ششم ذیحجہ سنہ احد جلوس مبارک موافق سنہ ۱۱۳۱ ہجری ۔ بسالہ سیادت و نجابت پناہ
شجاعت و شہامت دستگاہ سزاوار عنایت بادشاہی قابل مرحمت ظل الٰہی صدر رفیع القدر
مدار الصدور سید امیر خان و نوبت واقعہ نگاری کمترین خانہ زادان درگاہ آسمانجاہ غلام علی
الٰہی مسبگردو وحکم صادر شد کہ نیم روپیہ بلا قصور یومیہ از وقاف … بہ دستور حضرت — واقعہ بلدہ
مدینۃ الخیر اجمیر در وجہ مدد معاش محمد حسین و غیرہ متعلقان محمد حسین بن سید اسد اللہ مرحمت
رمودیم اگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نکنند واقعہ ۲ شوال سنہ احد
تصدیق یادداشت قلمی شد +

شرح دستخط موتمن الدولۃ العلیہ معتمد السلطنت البہیہ عمدہ امرائے رفیع الشان بہ خواہین بلند مکان ناظم و مناظم ملک و مال ناہج مناہج دولت و اقبال صاحب سیف و القلم رافع اللوا و العلم وزیر صائب تدبیر یکرنگ حمدۃ الملک مدار المہام قطب الملک یمین الدولہ سید عبداللہ خان بہادر ظفر جنگ سپہ سالار یار باوفا دستور الوزرا آنکہ داخل واقع نمایند +

شرح دستخط سیادت و نجابت پناہ شجاعت و شہامت دستگاہ سزاوار عنایت پادشاہی قابل مرحمت صدر رفیع القدر صدر الصدور سید امیر خان آنکہ داخل واقع نمایند +

خواجہ معین الدین چشتی

از روے تجویز نامہ مہر میر عبدالقادر متولی روضہ منورہ حضرت کہ متعلقان محمد حسن نبیرہ حضرت خواجہ معین الدین چشتی ہیچ وجہ معیشت ندارند استحقاق بدرجہ کمال دارند برآن پانزدہ آنہ یومیہ بلاقید آنامی تجویز نمودہ امیدوار درجہ پذیرائیست بعرض اقدس رسید شرح صدر حکم شد ۵

۸ ر بلاقصور یومیہ

مشارٌ الیہ — صغیر — ۲ ر
خدیجہ — ۲ ر

رقیہ ہمشیرہ — ا ر
سعید النسار — ا ر

مسماۃ راحت النسار وغیرہ ہمشیرہ زادہ — ۲ ر

مشارٌ الیہا — ا ر
مسماۃ لطیفہ — ا ر

تحریر فی التاریخ صدر سنہ الیہ

مطابق واقع گل است برحاشیه بعرض مکرر رساند۔
بست و هفتم ذی ... سنه ... جلوس مبارک بعرض مکرر رسید۔
پس پشت جریده داخله منشیان دیوان شاهی بسیار است۔

چهار دهم صفر سنه احد جلوس

نقل فرمان

ابو العدل عزیز الدین عالمگیر بادشاه غازی ... باسم سجاده تعالی شانه
خواجه معین الدین چشتی قدس الله سره

طغرا الخط طلا باسم بادشاه

درینوقت میمنت اقتران فرمان والا شان واجب الاذعان صادر شد که موضع بده گانو در بست
بجمع شصت و چهار هزار دام عمله پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر که پانصد روپیه حاصل آنست از تغیر
اصغر علیخان وغیره در وجه انعام میر غیاث الدین وغیره پسران و متعلقان حضرت شاه
نجم الدین حسن سجزی نبیره حضرت قطب الاقطاب بطریق التمغا با فرزندان نسلاً
بعد نسلٍ و بطناً بعد بطنٍ بمعافی توفیر از خریف ... ییل حسب الضمن مقرر باشد باید که فرزندان
نامدار کامگار والا تبار و وزرای ذوی الاقتدار و امرای عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام

و متصدیان مہمات سلطانی و متکفلان معاملات دیوانی و جاگیرداران کرو ریان حال و استقبال ابداً مؤبداً

در استقرار و استمرار این حکم مقدس و معلی کوشیده موضع مرقومہ را در نسبت نسلاً بعد نسل

و بطناً بعد بطنٍ خالداً و مخلداً بتصرف آنہا با فرزندان باز گزارند و از صوادم تغیر

و تبدیل مصئون و محروس دانستہ بعلت پیشکش صوبہ داری و فوجداری و مالوجہات و

اخراجات مثل قلعہ و محصلانہ و داروغگانہ و بیگار شکار و دہ نیمے و محصل و صدد ہی و

قانون گوئی متراحم و معترض نشوند و توفیر کل تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی و آنچہ

از حسن تر دآن نیز زاید معاف و مرفوع القلم شمارند۔ درین باب تاکید اکید و قدغن بلیغ

دانستہ سال بسال سند مجدد طلبند و از بلیغ کرامت تبلیغ و الاتخلف و انحراف نورزند شرح

یاد داشت پس پشت فرمان +

شرح یاد داشت واقع تاریخ روز پنجشنبہ بست و ششم شہر محرم سنہ جلوس معلے موافق سنہ ۱۱

مطابق ۲۸ شہر ماہ رسالہ سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج

درج دولت شناسائے مراتب ملک و ملت فرازندہ لوائے شوکت و عظمت اعتضاد خلافت

و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائے ظفر پیرائے معارک جہانستانی عیش آرائے محافل

کامرانی دقیقہ یاب اسرار بادشاہی رمز شناس مزاجدانی و آگاہی۔ جوہر مرات حقیقت و وفا

فروغ شمع یکرنگی و صفا محرم دلکشائے مجلس اخلاص زیب خلوت سرائے خاص کار فرمائے

سیف و قلم مدبر امور عالم قدوہ خواہین بلند مکان عمدہ امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر

امیر روشنضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنتہ

بادشاہ سلیمان قہتدار آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار و نوبت واقعہ نگاری

خانہ زادان درگاہ خلائق پناہ لعل سنگھ میگردد حکم صادر شد کہ موضع بدہ گانو در نسبت

بجمع شصت و چہار ہزار دام عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان وغیرہ در وجہ

انعام لپسران و متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ حضرت قطب الاقطاب

بطریق التمغا بانند زندان نسلاً بعد نسلاً و بطناً بعد بطن معافی و توفیر آنچه از حسن تیح وددر حیح آن بهیقرار بیہ مرا نم نہ شوند مرحمت فرمودیم واقع چہارم شهر محرم ۱۳ سنہ شرح دستخط سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و ملت شناسائی مراتب ملک و ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طراز ندہ بساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائے دقیقہ یاب اسرار بادشاہی شناسائی حدانی و آگاہی جوہر مرات حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدار امور عالم وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر سپہ ضمیر عالیمقدار . . . . لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاہے سلیمان اقتدار ۔ وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام نظام الملک آصف جاہ بہادر فتح جنگ سپہ سالار آنکہ دخل واقع نمایند ۔ شرح دستخط وزیر الممالک آصف جاہ نظام الملک بہادر آنکہ مکرر بعرض رسانند ۔ شرح دستخط امارت و ایالت پناہ اقبال و اخلاص دستگاہ رکن السلطنۃ العالیہ سرافراز عنایت خلیفۃ الرحمانی فدوی عقیدت نشان ضیاء الدولہ سعد اللہ خان آنکہ ۔ مکرر بعرض مقدس معلی سید شرح دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار آنکہ ۔ بنظر درآمد معہ تنخواہ موضع بدگاؤں در بست عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان ۔ وغیرہ وجہ انعام آلتمغا میر غیاث الدین وغیرہ پسران و متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ حضرت قطب الاقطاب ۔

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ

بمعافی تو فیر رحمت شد ۔ شرح دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر اجر یف سجادہ نشین فرد دستخطی چہارم محرم سنہ ۱۳ . . . . . .

صاد نقل خط الوخ

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہٗ

شرح یادداشت دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر
فتح جنگ سپہ سالار آنکہ موافق صاد خاص بعمل آرند شرح عرض چہارم محرم سنہ ۳ جلوس
رسید آنکہ میر غیاث الدین و میر عظیم الدین و میر نظام الدین و مسماۃ حدیث النساء و زیب النساء
پسران و متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ قطب الاقطاب حضرت
خواجہ معین الدین چشتی شب و روز بعبادت الٰہی مشغول و وجہ کفاف معین ندارند۔ امیدوار کہ
موضع بدہ گاؤں جمع شصت و چہار ہزار دام عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان
مرزا بر در وجہ انعام آلتمغا مرحمت شود وغیرہ ٭

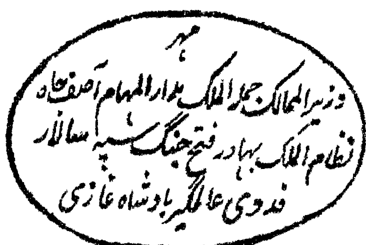
للعـــہ ہزار دام

مشارٌ الیہ وغیرہ پسران شاہ نجم الدین حسن سجزی — حدیث النساء وغیرہ

از تغیر اکرم علیخان

عـــہ ہزار دام

موصی الیہ	عظیم الدین	نظام الدین	اہلیہ مذکور	زیب النساء دختر
للعـــہ ہزار	للعـــہ ہزار	للعـــہ ہزار	لعـــہ	عـــہ ہزار

عبارت پس پشت پائین فرمان بشرح یادداشت مندرجہ بالا۔

عبارت حاشیہ پس پشت فرمان جانب راست در باب نوشتہ شدن فرمان و داخلہ

و روزنامچہ عبارت پس پشت فرمان بر حاشیہ جانب چپ در باب داخلہ دفاتر شاہی +

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ

چھٹھ

عہد محمد شاہ بادشاہ غازی بمہر وزیر الممالک نواب قمر الدین خان چین بہادر . . . .

بتاریخ روز جمعہ بست و دہم شہر محرم سنہ ۹ جلوس مبارک موافق سنہ ۳۹ھ بہ سالہ

سیادت و نجابت مرتبت ایالت و امارت مرتبت حشمت و شوکت منزلت عمدۂ امرائے

رفیع الشان نوئین خوانین بلند مکان لائق المرحمت والاحسان مقرب الحضرت الخاقان

معتمد الملک سپہ سالار معظم خان خانخانان بہادر مظفر جنگ میر بخشی و نوبت واقع نگاری

کمترین خانہ زادان درگاہ آسمان جاہ غلام علی قتلی منگیر دہ حکم صادر شد کہ بست

و دو بیگہ زمین از محل قدیم پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر در وجہ مدد معاش مسماۃ بی بی کمال دولت

متعلقان سید اسد اللہ نبیرہ قطب الاقطاب حضرت رحمت فرمودیم اگر در محل دیگر

چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نہ کنند واقعہ سوم شہر رجب المرجب سنہ ۹

موجب تصدیق یادداشت قتلی شد +

شرح دستخط موتمن الدولۃ العلیہ معتمد السلطنۃ البہیہ سیادت و نجابت مرتبت امارت

و ایالت منزلت دانائے رموز دین و دولت شناسائے مراتب ملک و ملت اقتضا دخلافت

دفرمانروائے اعتماد السلطنت ہر کشور کشائے ناظم و منتظم ملک و مال ناہج مناہج دولت

و اقبال خلاصۂ محسنان باعزم قدوۂ مبشر قدمان معرکۂ رزم عمدہ منیع الشان

زندہ امرائے بلند مکان صاحب السیف والقلم رافع اللواء والعلم وزیر صائب تدبیر

یار باوفا یکرنگ وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام اعتماد الدولہ قمر الدین خان بہادر نصرت جنگ

آنکه داخل واقع نمایند

شرح دستخط سیادت نقابت مرتبت امارت و ایالت مرتبت حشمت و شوکت منزلت عمده امرای رفیع الشان زبده خوانین بلند مکان لائق الرحمت و الاحسان مقرب الحضرت اسحاقان معتمد الملک سید حمید معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان آنکه داخل واقع نمایند

خواجه معین الدین چشتی قدس سره

حمید محمد سید مبارک

بالتماس مشارالیهما وغیره متعلقان سید اسد الله نبیره قطب الاقطاب حضرت خواجه معین الدین چشتی هیچ وجه معیشت مقرر ندارند و جماعه کثیر همراه دارند و شب و روز بعبادت الهی و نماز و روزه و تلاوت قرآن و قرآن مشغول اند امیدوار فضل و کرم اند که بست و دو بیگه زمین از پرگنه حویلی اجمیر بموجب اسناد حکام در وجه معاش مشارالیهما مقرر است شد در گاهی عهد مقرر شد از پیش بندس رسید منظور حکم شد

بیگه زمین از محل قدیم

مشارالیهما	
اسامی	بیگه
نجیب النساء	بیگه
رحیم النساء	بیگه
میرن بی بی	بیگه
	بیگه

تحریر تاریخ سنه الیه مطابق واقع گل است پانزدهم ... سنه ... جلوس ... الاکبر اجمیر مقدس

مهر: معتمد الملک سید حمید معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان

مهر: وزیر الممالک قمر الدین خان بهادر نصرت جنگ ... الله

مهر: غلام علی خانه زاد محمد شاه بادشاه غازی

مهر: فدوی علی احمد خان فدوی محمد شاه بادشاه غازی

نقل فرمانچہ

مُہر وزیر معظم الملک خانخانان مظفر جنگ بہادر ترخان

بادشاہ
عہد محمد شاہ

میر جملہ معظم الملک خانخانان مظفر جنگ بہادر
ترخان خانہ زاد محمد شاہ بادشاہ غازی

طغرا

گماشتہائے جاگیرداران و کروڑیان پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر را اعلام آنکہ بموجب یادداشت واقعہ عہد بادشاہ مرحوم مرقوم تاریخ شانزدہم محرم سنہ ۹ یازدہم شہر شوال سنہ ۱۲ بعرض مکرر رسید سوازی دولست بیگہ زمین محل قدیم از پرگنہ مذکور بدستور سابق بشرط قبض و تصرف در وجہ مدد معاش مساۃ بی بی کمال دولت متعلقات سید اسد اللہ نبیرہ قطب الاقطاب حضرت خواجہ بزرگ حسب الضمن مقرر گشتہ باید کہ طبق یادداشت واقعہ عمل نمودہ ارضی مذکورہ را بتصرف آنہا بازگزارند و اصلاً و مطلقاً تغیر و تبدیل بدان راہ ندہند کہ حاصلات آنرا صرف نمودہ بدعائے بقائے دوام دولت ابد مدت مواظبت نمودہ باشند و اگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نکنند درین باب قدغن دانستہ حسب المسطور بعمل آرند

تاریخ بست و نہم جمادی الثانی سنہ ۱۳ جلوس میمنت مانوس

عبارت ضمن پشت فرمانچہ

مقدمہ مشرح ضمن در وجہ مدد معاش مساۃ بی بی کمال دولت متعلقان سید اسد اللہ نبیرہ قطب الاقطاب حضرت بموجب یادداشت واقع عہد مرقوم تاریخ شانزدہم شہر محرم الحرام سنہ ۹ یازدہم شہر شوال سنہ ۱۲ مکرر بعرض مقدس رسید پرگنہ حویلی صوبہ دار الخیر اجمیر بدستور سابق

۲۰۰ بیگہ زمین از محل قدیم

مشار الیہا	مساۃ	مساۃ	مساۃ	مساۃ
	نجیب النساء	شریفہ بی بی	رحیم النساء	بخت بانو
۲۰ بیگہ	۱۰۰ بیگہ	۴۰ بیگہ	۲۰ بیگہ	۲۰ بیگہ

نقل فرمانچہ

عہد محمد شاہ بادشاہ غازی

طغرا

مہر خان ترخان

گماشتہ ہائے متصدیان مہمات حال و استقبال صوبہ اجمیر و سکنۂ روضۂ منورہ قطب الاقطاب حضرت خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہٗ واقع بلدہ صوبہ دار الخیر اجمیر را اعلام آنکہ بموجب التماس وکیل سید ظہیر الدین وغیرہ از فرزندان حضرت بعرض اقدس اعلیٰ رسید کہ موکلان ہیچ وجہ معیشت مقرر ندارند۔ و اوقات بعسرت میگذارند امیدوار اندکہ پانزدہ آنہ یومیہ از اوقاف روضۂ مذکور سوائے علی السویہ در وجہ معاش موکلان مرحمت شود حکم جہان مطاع عالم مطیع شرف نفاذ یافت کہ یومیہ مسطورہ از اوقاف روضہ مذکورہ سوائے علی السویہ در وجہ مدد معاش مشار الیہ وغیرہ مقرر باشد۔ لہٰذا حسب الحکم اعلیٰ قلمی میگردد کہ یومیہ مذکورہ را از تاریخ ورود پروانہ حسب الضمن بمشار الیہ وغیرہ میرسانیدہ باشند تا کہ آنرا صرف معیشت خود ہا نمودہ بدعائے دوام دولت ابد مدت اشتغال نمودہ باشند اگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نمایند۔ درین باب قدغن دانستہ حسب المسطور بعمل آرند +

تاریخ بست و ہفت شہر ذیقعدہ سنہ ۲۳ جلوس والا قلمی شد۔

عبارت ظہر فرمانچہ

ضمن باسم سید ظہیر الدین وغیرہ از فرزندان حضرت بموجب التماس وکیل مشار الیہ پانزدہ آنہ یومیہ از اوقاف روضہ مسطور سوائے علی السویہ از تاریخ ورود پروانہ

۱۵ ار یومیہ

کرامت اللہ	مشار الیہ
۴ ر	نفر ۳۴ ر

سماۃ امت اللہ ۴ر — سماۃ بی بی صاحبہ ۳ر

نقل فرمان

ابو العدل عز الدین عالمگیر بادشاہ غازی۔

باسم سبحانہ تعالے شانہٗ

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہٗ العزیز

طغرا الخط طلا باسم بادشاہ

درین وقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد کہ مبلغ دو لک و چہل و ہشت ہزار دام از موضع ارٹرکہ وغیرہ در پشت من اعمال پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از گذاشت سید حسین خاں سجادہ وغیرہ کہ یک ہزار و پانصد روپیہ حاصل آنست در وجہ انعام زبدۃ المشائخ الکرام سید السادات سید امام الدین سجادہ نشین روضہ بطریق آلتمغا با فرزندان از ربیع بارس ئیل حسب الضمن مقرر باشد باید کہ فرزندان نامدار کامگار و الاتبار و وزرائے ذوی الاقتدار و امرائے عالی مقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان دیوانی و متکفلان معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال استقبال ابداً و مؤبداً در استقرار و استمرار این حکم مقدس معلی کوشیدہ مواضعات مذکورا در بست نسلاً بعد نسلٍ و بطناً بعد بطنٍ خالداً مخلداً بتصرف او و با فرزندان بازگزارند و از صوادم تغیر و تبدیل مصئون و محروس دانستہ بعلت پیکش صوبہ داری فوجداری و مالوجہات و اخراجات مثل قتلعہ و محصلانہ و داروغگانہ و بیکار و شکار ردہ نیمے و مقدمے و صدہ دہ سیے و دیگر تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی مزاحم و متعرض نشوند و توفیر کل ...

وانچه از حسن تردد و در جمع بیفزاید معاف و مرفوع القلم شمارند درین باب تاکید و قدغن
بلیغ دانسته هر سال سند مجدد نه طلبند و از یرلیغ کرامت تبلیغ والا تخلف و انحراف
نورزند و بهفتم شهر صفر المظفر سال پنجم از جلوس والا نوشته شد

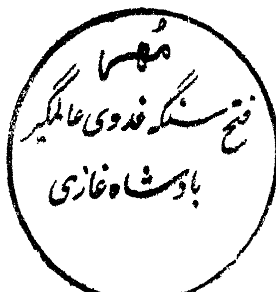
عبارت پشت فرمان

بسالت سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانای مدارج دین و دولت شناسای
مراتب ملک و ملت فرازنده لوای شوکت و حشمت طرازنده بساط ابهت و عظمت مقتضای
خلافت و فرمانروای اعتماد سلطنت و کشورکشای ظفر پیرای معارک جهانبانی -
عیش افزای محافل کامرانی دستیقه یاب سرائر بادشاهی رمزشناس فراجدانی و آگاهی
جوهر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا همدم و کشائی مجلس خاص محرم خلوت سرای
صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدار امور عالم قدوه خوانین بلند مکان زبده امرای عظیم الشان [illegible] ضمیر
غایت لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام الامتیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک عمدة الملک مدار المهام
آصف جاه نظام الملک بهادر فتح جنگ سپه سالار یار وفادار بنوبت واقعه نگاری کمترین بنده‌های درگاه سنتوکهه رام

شرح یادداشت واقع تاریخ روز سه شنبه شہر شوال سنہ ۵ جلوس مبارک معلے موافق سنہ ۱۱۷۱ھ
مطابق خورداد ماہ بر رسالہ سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج
دین و دولت شناسائی مراتب ملک و ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ
بساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشور کشائے ظفر پیرائے
مبارک جہان ستانی عیش کرائے محافل کامرانی دقیقہ یاب سرائر بادشاہی مزشناس
مزاج دانی و آگاہی جوہر حقیقت مرات و فا فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے
مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدار امور
عالم قدوہ خوانین بلند مکان زبدہ امرائے عظیم الشان زیب صائب تدبیر ممالک مدار
امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص و الاعزاز واجب الاحترام و الامتیاز رکن سلطنت
بادشاہ سلیمان احتشام وزیر الممالک عمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر
فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار بنوبت واقع نگاری کمترین بندگان درگاہ آسمان جاہ
سنتوکھ رام تسلیمی میگردد حکم صادر شد کہ مبلغ دولک و چہل ہشت ہزار کری دام از
... وغیرہ دربست عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از گذاشت میر حسین خان بہادر
در وجہ انعام التمغا سید امام الدین سجادہ نشین روضہ حضرت خواجہ بزرگ بفرزندان
نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن و آنچہ از حسن تردد بیفزاید بمحاقی توفیر مرحمت فرمودیم
واقعہ ۱۷ رمضان سنہ ۵ بموجب یادداشت و تسلیمی شد شرح دستخط سیادت و نجابت
مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائے مراتب ملک و
ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ بساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت
و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشور کشائی ظفر پیرائے مبارک جہانستانی عیش آرائے محافل کامرانی
دقیقہ یاب سرائر بادشاہی مزشناس مزاجدانی و آگاہی جوہر مرات حقیقت و فا
فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و

کارفرمائے سیف قلم مدبر امور عالم قدوه خوانین بلند مکان عمده امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر عالی مقدار لازم الاختصاص و الاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک جمدة الملک مدار المهام آصف جاه نظام الملک بهادر فتح جنگ سپه سالار یار وفادار آنکه بعرض مکرر رساند شرح دستخط مدار الملک اعز الدوله زکریا خان بهادر منور جنگ آنکه بست و نهم ذوالحجه سنه جلوس والا مکرر بعرض مقدس رسید شرح دستخط وزیر الممالک جمدة الملک مدار المهام آصف جاه نظام الملک بهادر فتح جنگ سپه سالار یار وفادار آنکه فرمان والاشان قلمی نمایند +

شرح دستخط وزیر الممالک جمدة الملک آصف جاه بهادر فتح جنگ سپه سالار یار وفادار آنکه بنظر آمد شرح دستخط وزیر الممالک جمدة الملک مدار المهام نظام الملک بهادر فتح جنگ سپه سالار یار وفادار آنکه از ربیع پارس تیل فرد دستخطی ۷ رمضان مبارک سنه جلوس سیاه محرم سنه الیه +

از گذرانیدن حسین خان بهادر — از نظر عبد الواحد خان پسران شیخ سعد الله مرحوم

حاصل السیزدهم — للحالات حاصل حاصر

شرح دستخط روزنامچه وغیره جانب راست پشت فرمان +

شرح ادخال سیاهه و دفتر جانب چپ پشت فرمان +

نقل فرمان

ابو المظفر جلال الدین محمد شاه عالم بادشاه غازی رحمه الله تعالے

باسمه سبحانه تعالے

طغرا اعلا باسم بادشاه

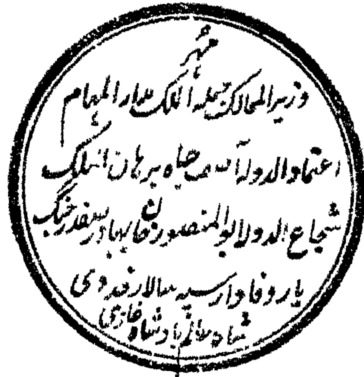
درینوقت میمنت نسبت ایں فرمان عالیشان واجب الاذعان صادر شد که مبلغ یک لک نوزده هزار و

ہشتصد کروڑ دام موضع نانہ محمد رعہ رامپورہ عملہ گنبہ حویلی مصاف صوبہ دارالخیر اجمیر از تغیر غلام سیف
کہ یکهزار و یکصد روپیہ حاصل آنست در وجہ انعام سیادت و فضائل مآب کمالات اکتساب
سید امام الدین بطریق آلتمغا با فرزندان بلا قید اثامی و قسمت معافی توفیر از ربیع پارس ئیل
حسب الضمن مقرر باشد ۔ باید کہ فرزندان نامدار و کامگار والا تبار و وزرای ذوی الاقتدار
و امرای عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان مہمات دیوانی و متکفلان
معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال ابداً و موبداً در استمرار و استقرار
بحکم اقدس اعلیٰ کوشیده دامہای مذکورہ را معہ موضع در دست نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن خالداً
مخلداً بتصرف آنہا بازگزارند و از صوادم تغییر و تبدیل مصئون و محروس دانستہ بعلت پیشکش
صوبہ داری و فوجداری و مال و جہات و اخراجات مثل قنقلعہ و محصلانہ و داروغگانہ بیگار
و شکار و دہ نیمے و مقدمے و صدوئے و قانون گوئے مزاحم و متعرض نشوند و توفیر کل
تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی و آنچہ از حسن ترود آن در جمع آن بیفزاید ۔ معاف و
مرفوع القلم شمارند ۔ درین باب تاکید اکید و قدغن بلیغ دانستہ ہر سال سند مجدد نہ طلبند
و از سیر تبلیغ کرامت تبلیغ تخلف و انحراف نورزند ۔ بتاریخ دہم شہر ربیع الاول سال یازدہم از جلوس
اقبال مانوس سمت تحریر یافت ۔

عبارت پشت ضمن فرمان

بر سیادت شرافت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانای مدارج دین و دولت شناسای
مراتب ملک و ملت فرازندہ لوای شوکت و حشمت طرازندہ بساط ابہت و عظمت عمدہ
خلافت و فرمانروای عتماد سلطنت و کشورکشای ظفر پیرای معارک جہانبانی عنان آرای
محافل کامرانی جوہر مرات حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشای مجلس خاص
محرم خلوت سرای صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدبر امور عالم قدوہ خوانین بلند
زبدہ امرای عظیم الشان وزیر صاحب تدبیر ملک مدار امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص

والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک عمدة الملک
مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه نظام الملک ابو المنصور
خان بهادر صفدر جنگ +

شرح یادداشت بتاریخ روز دوشنبه نهم شهر صفر المظفر سنه ۱۱ جلوس میمنت مانوس موافق سنه ۱۱۸۱
مطابق ۹ خورداد ماه سنه ... ساله شرافت و نجابت منقبت امارت و ایالت منزلت دانای مدارج دین
و دولت شناسای مراتب ملک و ملت فرازنده لوای شوکت و حشمت طرازنده بساط عظمت و
ابهت اعتضاد خلافت و فرمانروایی اعتماد سلطنت و کشورکشائی ظفر پیرای معارک جهانبانی
عیش آرای محافل کامرانی جوهر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا همدم دلکشای مجلس
خاص محرم خلوت سرای صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدبر امور عالم قدوه خوانین بلند مکان
عمده امرای عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص
والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک عمدة الملک
مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابو المنصور خان بهادر
صفدر جنگ دو نوبت ... خانه زادان درگاه آسمانجاه عقیدت آسا ...
... حکم صادر شد که مبلغ یک لک نوزده هزار هفت صد و دوازده دام موضع ناند معه
... در پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف در وجه انعام التمغا سیادت ...

سید امام الدین با فرزندان متعلقان بلا قید انامی و قسمت نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن و آنچه از حصص [illegible]
در جمع آن بفرز ایده معافی توفیر مزاحم نشوند مرحمت منشور مورخه واقعه چهارم شهر صفر سنه [illegible]
تصدیق یادداشت قبلی شد شرح دستخط شرافت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت
دانای مدارج دین و دولت شناسای مراتب ملک و ملت فرازندهٔ لوای شوکت و حشمت طرازندهٔ
بساط ابهت و عظمت عضد خلافت فرمانروائی اعتماد سلطنت کشورکشائی ظفر پیرای
معارک جهانبانی عیش آرای محافل کامرانی جوهر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا
همدم دلکشای مجلس خاص محرم خلوت سرای صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدبر امور
عالم قدوه خوانین بلند مکان عمده امرای عظیم الشان زبده صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر
عالیمقدار لازم اختصاص الاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار
وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک الاوقار اعتماد الدوله آصف جاه
ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه بعرض مکرر رسانیده داخل واقع نمایند شرح دستخط واقعه نگار
کل آنکه مطابق واقع کل است شرح دستخط وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام یار وفادار
شجاع الدوله برهان الملک و الاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابو المنصور خان آنکه بعرض مکرر رسانیده
شرح دستخط سیادت و نجابت پناه میر احمد علیخان آنکه بست و نهم صفر المظفر سنه جلوس والا
مکرر بعرض مقدس اعلی رسید شرح دستخط وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام یار وفادار
شجاع الدوله برهان الملک و الاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه
فرمان والاشان قبلی نمایند شرح دستخط وزیر الممالک مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک
والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه بنظر در آمد [illegible] بر دوام مشد
که تنخواه موضع ناند معه مزرعه رامپور بنسبت عمل گنج حویلی مضاف صوبه دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف
بشرح دستخط وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک و الاوقار اعتماد الدوله
آصف جاه ابو المنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه از ربیع پارس نیل ۰

نقل خط انور

عرضی گذرانیدہ وکیل سید امام الدین فقیر رسیدہ از فضل و کرم امیدوار است کہ موضع ناندمحہ رعناً عمرہ
درسبت عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف در وجہ انعام عالتمغا موکل با فرزندان و متعلقان
بلاقید اسامی و قسمت معافی توفیر نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن مرحمت شود دستخط صاد و خاص شام
اعلیٰ مزین شوند کہ فرمان والاشان بہ مہر

نقل فرمان

محمد جلال الدین ابوالمظفر شاہ عالم بادشاہ غازی ادخل اللہ فی الجنان ؂

باسمہ تعالیٰ شانہ   خواجہ معین الدین چشتی قدس اللہ سرہٗ

طغرا طلا۔ باسم بادشاہ

درینوقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد کہ موضع گنگوانہ و تہارمی موضع
ناندمحہ امپورہ عملہ پرگنہ حویلی اجمیر کہ مبلغ دو ہزار روپیہ حاصل آنست از تغیر ہا است و غیرہ در وجہ
انعام آلتمغائے حقائق و معارف آگاہ سید امام الدین سجادہ نشین حضرت   با فرزندان
بلاقید اسامی و قسمت بمعافی تصدیق و یادداشت و توفیر آنچہ از حسن تردد بر جمیع آن بیفزاید از
ابتدائے فصل ربیع یونت ئیل حسب الضمن مقرر باشد باید کہ فرزندان نامدار کامگار والاتبار و وزرائے
ذوی الاقتدار و امرائے عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان مہمات دیوانی
و متکفلان معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال ابداً مؤبداً در استمرار استقرار

این حکم مقدس معلے کو شیدہ مواضع مرقومہ را نسلاً بعد نسلٍ و بطناً بعد بطنٍ خالد آ و مخلداً بتصرف آنہا واگزارند۔ واز صوادم تغییر و تبدل مصئون و محروس دانستہ بعلت پیشکش صوبہ داری و فوجداری و مال و جہات سایر اخراجات مثل فیتلہ و محصلانہ و دار و غلہ و ضابطانہ و شکار و بیگار و دہ نیمہ و مقدمی و صدوی و قانون گوی مزاحم و متعرض نہ شوند۔ واز کل تکالیف دیوانی و مطالبات خاقانی معاف و مرفوع القلم شمارند۔ درین باب تاکید کید دانستہ ہر سال سند مجدد نہ طلبند و از سر تبلیغ کرامت تبلیغ و الا تخلف و انحراف نورزند ٭

بتاریخ بست و یکم شہر محرم الحرام سنہ یازدہم جلوس والا زیب تحریر یافت مسم۔

عبارت ضمن پشت فرمان۔ پنج سطر

تفصیل دیہات

مہر کلان

نظام الملک مدار المہام آصف جاہ
برہان الملک شجاع الدولہ ابو المنصور
خان بہادر صفدر جنگ یار وفادار
سپہ سالار فدوی شاہ عالم بادشاہ
غازی

مہر

سید ہدایت علیخان فدوی
شاہ عالم بادشاہ غازی

عبارت حاشیہ پشت فرمان جانب دست راست ٭

شقہ

ابو البرکات معین الدین اکبر شاہ ثانی بادشاہ دہلی بنام صوبہ اجمیر سرکار انگریز بہادر مشمولہ مثل نمبر ۱۲ احاطہ خانہ جہاں درگاہ حضرت جناب صاحب

مہر بادشاہ

فدوی عقیدت و ارادت نشان لایق المرحمت و الاحسان معمور مرحمت ارادہ بدشہ ...

چو تمامی امور انتظام درگاه شریف و عزل و نصب مردمان منتظم آن و خبرگیری هرگونه امور از جانب حضور
بوده آمده و درینولا مکرر بمسامع اشرف رسیده که انتظام درگاه شریف از حد ابتر و خراب است و عزیز علی
متولی که از طرف حضور بعهده مسطور سرافراز بود اکثرے از اسباب درگاه شریف را متصرف شده و نیز آمدنی
دیهات خورد برد می نماید و خدمه و خلق الله را تکلیف و ایذا می رساند لهذا نامبرده را از عهده تولیت معزول
کرده نور چشم مرزا محمد تیمور شاه بهادر را عهده تولیت نیابت بنام دیوان سید مهدی علیخان مقرر فرموده
سرافراز کردیم لهذا بآن فیض وهی خاص ارقام می رود که دیوان صاحب ممدوح را که بهرگونه لایق انتظام درگاه شریف اند
و تمامی خدمه و خلایق از طریق دیوان صاحب موصوف که صاحب سجاده هستند راضی و شاکر اند نیز خود
طلب ساختند از حکم حضور والا مطلع سازند و بر دیهات تمامی امور و انتظام متعلقه تولیت مذکوره مستقل
و تصرف و دخل دیوان صاحب ممدوح کنانیده و بهر دوام معین او شان باشند و حساب و کتاب تولیت
مسطوره و آمدنی دیهات از عزیز علی متولی به دیوان صاحب فهمانیده کنانیده دهند. درین باب تاکید دانسته
حسب المسطور بعمل آرند که موجب رضامندی حضور و اظهار کمال رسوخ و فدویت آن فیض وهی خاص از ان متصور است
زیاده تفضلات +

مثمو ایشل نمبر ۱۲ محافظ خانه رجسٹر درگاه حضرت خواجه صاحب

فرد مطالبات ملفوفه والا مهر و دستخط حضور بنام کولبرک صاحب بهادر نوشته شد +

بند اول - انتظام جمیع امور درگاه شریف بموجب دستور قدیم و اسناد بادشاهی باختیار صاحب سجاده
باشد و همه املاک و دیهات خدام درگاه شریف که از طرف حضور والا بطور دلمے و فوتے و قرار
شده آمده است بندوبست آن نیز از طرف صاحب سجاده باشد و هم روزینه و روزینه
داران املاک وغیره علاقه درگاه حسب استصواب و استرضاء صاحب سجاده باشد و همه تحصیل
و تشخیص دیهات علاقه درگاه وغیره خدام باختیار کل صاحب سجاده باشد و یا حق مالکانه است
دیگر احدے را دخل و مزاحمت نبوده و نباشد و کسی که خارج و قاصر نوکر خدمت درگاه
باشد اگر صاحب سجاده خواهد برطرف سازد و از درگاه خارج کرده دهد و هم حصه ملک

روزینه قاصر انخدمت موقوف و مسدود ساز د اختیار صاحب سجاده است +

بند دوم ـ محاسبه از بغایت تا به حال و مخارج تحصیل و تشخیص دیہات و ہم اسباب کوٹھہا کہ مال بادشاہی است از متولی معزول به صاحب سجاده که از ہمہ مراتب نگبہ بـــ او برآید فوراً از جائداد منقولہ و غیره منقولہ به جناب سجاده نشان کنانیده دہد و از آینده احتیاط دارد که بہ کوٹھہا ی بادشاہی که به درگاه شریف متعلق است کسے خیانت و دست اندازی نه سازد که مالکیت آن یا بحضور مے رسد و یا به صاحب سجاده دیگر کسے را دخلے نیست ـ

بند سوم ـ موضع و اشره علیحده از دیہات درگاه شریف برائے معاش متولی مقرر بوده آمده کہ تا کہ متولی باشد موضع مذکور معاش است و برائے ذات متولی نیست کہ بہ کسے گرو دہد ـ اگر گرویدار دعوے دارد از ذات متولی معزول خواه حویلی یا جائداد دیگر کہ برائے ذات او مقرر است ازان بگیرد و موضع مذکور بہ معزول نمی رسد بصاحب سجاده کہ علاقہ تولیت بنام نور چشم تیمور شاه است از طرف نور چشم سپرد ساز د و رسید صاحب سجاده بنظر رسید و اگر سند در عرض متولی معزول پیش نماید ساقط از اعتبار است کہ فرمان حضور و الا درین امر نیست و ہم متولی از راه فریب از صرف کردن زر خطیر پیش مرہٹہ مختار شده بود ہمہ آمدنی درگاه را خورده جزو خود به کسے بنام اجاره استمرار داشته و بباطن مطلب خود مینماید از انہا بر آورده آنچه دران خیانت و غبن متولی باشد ازان بصاحب سجاده بدہاند و دیہات درگاه شریف دخل سازد کہ بدون مہر صاحب سجاده منظور ٹھیکہ و استمرار کسے نیست کہ بہر گونہ مالک صاحب سجاده و حضور است و ہم از روے شرع شریف وراثت و غیره و ہم از طرف حضور از قدیم صاحب سجاده بہمہ امورات درگاه و مال و کوٹھہا دخل و نصب نوکران و خدام و غیره شاگرد پیشہ و ہم صرف نمودن و جمع کردن و اجرا مسدود کردن زر روزینہ و بلا غیره اختیار صاحب سجاده بوده آمده است حالا ہم مالک است ـ

بند چہارم ـ کاغذ جمع خرچ آمدنی دیہات انجوبی دریافت فہمیده ہر چہ از اخراجات روزمره

درگاه شریف بموجب دستور قدیم و ما وجب باشد و آنچه در ماهوارداران و روزینه داران بموجب دستور قدیم الایام
یا بموجب اسناد پادشاهی باشند آنرا بحال و برقرار حسب تجویز صاحب سجاده داشته آنچه نو
احداث یا فضول و بیجا به سبب رعایت یا مروت اختیار هر کس که باشد موقوف ساخته
کاغذ صاف به دستخط خود بطور دستور العمل کرده حواله صاحب سجاده کنند و تغیر و تبدل و بیجا لے بنا بر
سند دستخطی حضور یا نور چشم مرزا تیمور شاه بهادر نگردد تا که آینده رابند و بست قرار واقعی گردد فقط
بند پنجم رقوم خرچ و خرچ که دیهها به سبب اخراج کسی سید هند متولی چسپانیده بود حالا از عین بال گرفته شود
در پرگنه اجمیر معاف است و از دیهات درگاه هم و صاحب سجاده گرفته نمیشود دسم
بند ششم ناظم اجمیر مدام معاونت صاحب سجاده و اهلکار مرزا تیمور شاه و متولی حال میکرده باشد
در هر گونه دستگیری ساعی و مستعد مانند و در جمیع ابواب بموجب دستور قدیم مداخلت امین و تحصیلدار رکه
حضور شده اند بخوبی کنانیده دهد دسم

نقل شقه بادشاه

مشموله مثل نمبر ۱۲ محافظ خانه رجسٹر درگاه حضرت خواجه صاحب

چون اکثر بسمع شرف رسیده که انتظام درگاه شریف حضرت قطب الاقطاب خواجه معین الدین چشتی
واقع دار الخیر اجمیر بنهایت ابتر و برباد و خراب است و باعث ابتری و بربادی عزیز علی متولی و غیره
عمله تحویل که همه خائن بوده اند و در تحصیل دیهات و دیگر اخراجات و غیره متعلقه درگاه شریف تجویز خود
آن امور نو احداث جاری ساخته و غبن اقسام نموده چنانچه چندین مسگله که بدریافت آمد
و نصرت بیانی انتظامی درگاه شریف تقرر متولی از طرف حضور معمول قدیم بوده است و بدل
فیض منزل منظور است که صلاحیت جمیع امور درگاه شریف که مقام بزرگان و پیران خجسته دامت
عزیز علی متولی خائن معزول فرموده خدمت تولیت بنام نور چشم مرزا تیمور شاه بهادر و نیابت بنام
سید محمد سلیمان صاحب سجاده درگاه شریف که بموجب سند آمد قدیم و فرامین سلاطین سابق و حضرت

فردوس منزل انار الله برهانه است مقرر فرموده‌ایم چنانچه بر کار مرقوم الصدر باندیلکین جناب نکو مرکوز خاطر
اقدس عالیست به سبب شعبده بازی بدنهادی و فیلسوفی متولی معزول که چاشنی خار است و انجاح
مدارج در انتظام آنجا دقایق باقی است لهذا تجویز مقدمات و تدارک بندوبست آن از ته دل منظور و پیش نهاد
خاطر انور است و از بس ضرور است مزین بدستخط حضور ملفوفه شقه کرامت توامه نزد آن فدوی خاص
فرستاده شده مرقوم کلک عنایت سلک میگردد که اصل و یا نقل بند مقدمات مرقومه ملفوف چتهی خود
موسومه ناظم اجمیر شریف بتاکید بمضمون روانه نمایند که هر معاملات مرقومه قرار واقعه
رسید کاغذ سابق بدستور اندرون کوتهه و صاحب سجاده برآورده معائنه و فدوی عقیدت سرشت
مولوی محمد خان که از حضور روانه شده است کار امانت و تحصیل از دست نا سپرده میگرفته باشند
و انچه امین مسطور و دیوان مهدیعلیخان صاحب سجاده ظاهر کنند بموجب آن بندوبست قرار واقع کنانیده
مدام خبرگران بوده هر وقت معاونت میکرده باشند. و بعد فراغ انتظام کامل حسب رضای صاحب سجاده
صاحب ممدوح بحضور پرنور اطلاع دهند تا اهل این باب نبرد —

روبکار

کچهری صاحب سپرنتنڈنٹ ضلع اجمیر به جلوس هنری میدلٹن صاحب بهادر واقع بکم جون ۱۸۲۷ء

امروز شقه خاص کرامت اختصاص حضور معلی محمد اکبر شاه بادشاه دام اقباله بنام اینجانب
ملفوف خط انگریزی صاحب جج دهلی ورود یافت و بوضوح انجامید که حضور معلی معز علی را
که بر عهده تولیت درگاه شریف مقرر بوده از عهده مذکور معزول کرده و به بعضی وجه مامور داشتن مومی الیه
برین عهده کنون منظور مزاج معلی نیست و دیگر کس از پیشگاه حضور معلی برای این عهده تجویز
شده خواهد آمد – ازانجا که در مقدمات متعلقه درگاه مداخلت به اهالیان سرکار منظور و متعلق نیست و
ظاهرا عزل و نصب این عهده که ناشیه از حکم حضور معلی شده آمده است نظر برین اندرین باب امتثال امر فیض... [illegible]

حکم شد

که از تاریخ هذا میر عزیز علی متولی از عهده تولیت درگاه دست بردار شود- و امرے از احدے متعلقه درگاه مداخلت نه سازد و نقل روبکار هذا جهت اطلاع نزد دیوان مهدی علیخان و میر عزیز علی و امین درگاه و تحصیلدار درگاه فرستاده شود و نقل شقه ملفوف خط دیوانجی فرستاده آید و درج خط دیوانجی گردد که اگر بعد این حکم میر عزیز علی واحدے درگاه چیزے مداخلت نماید باینجانب اطلاع دهند که تجویز صیغه فوجداری عنوان عدول حکمی بعمل خواهد آمد و عرضداشت بجواب شقه حضور منشی صاحب نوشته سازد +

تذکره

درباب تقرر منصب سجادگی به شیخ مصلح الدین باز استقرار منصب مذکور به شیخ سراج الدین انتقال شیخ مصلح الدین

ذکر یست در بیان آنکه چون غفران پناه حضرت ظل سبحانی از راه قدردانی خدمت سجاده نشینی زبدة الواصلین قدوة العارفین مقرب بارگاه جبروتی قطب الاقطاب بحقائق و معارف آگاه شیخ سراج الدین از تغیر سید فخر الدین عطا فرموده بعد رحلت حضرت از تغیر حقائق و معارف آگاه مرحوم خدمت مسطوره به سید مصلح الدین مقرر گردید محصول فصل ربیع سنه ۱۱۱۹ فصلی موضع گیلوته تنخواه مقرری سجاده نشین که حق سراج الدین بود باوجود یکه جنس نخود بتصرف خود آورده سید مصلح الدین محصول آن از شیخ سراج الدین استرداد کرد جنس گندم و جو وغیر ذالک که در زمین بود تمامی را متصرف شد دیزلا بندگان حضرت قدر قدرت سلیمان مرتبت حضرت از راه کرم و فضل من ابتدائے تاریخ چهاردهم ربیع الاول سنه ۲ خدمت مرقوم بشیخ سراج الدین مرحمت فرمود- سید نجم الدین که از انتقال سید مصلح الدین بخدمت مسطوره ایام جهالت قیام داشت بمجرد استماع این خبر تمام محصول فصل ربیع سنه ۱۱۲۰ فصلی موضع مرقوم که حاصل آن مبلغ یکصد و یک روپیه دوازده آنه نقد و موازی یکهزار و دوصد و یازده ۱۲۱۱ من و بست و هشت ۲۸ آثار غله بوزن اکبری پیدا شده بود بتصرف خود آورد هر چند وزارت پناه خواجه محمد مقیم دیوان

میر عباد الله نائب تولیت پناه خورص خوانی متولی بموجب نالش کسان شیخ سراج الدین پیاده ها
تعین کردند که محصول ضبط نمایند اثری نکرد تمام محصول را نجم الدین گرفته گریخته رفت چنانچه
تصرف طومار او بدستخط قانونگو وغیره عمله و فعله موضع مرقوم موجود است اگر اندرین باب حسب الحکم
بنام ناظم صادر شود محصول فصلیح مسطوره از متصرف استرداد نموده به شیخ سراج الدین
رساند تا به جمعیت خاطر بدعای دوام ابد مدت اشتغال نماید ٭

تفصیل مهرها که خوانده شد

غلام حسین ابن سید ابوالوالی
مهر شکسته
غلام علی
مهر عطاء الله خادم درگاه
شریف الله غلام خواجه معین

سید قاسم ابن نورالدین
محمد باقر ابن سید مرتضی بندهٔ درگاه
محمد طاهر خادم درگاه
مهر فقیر الله خادم
غلام محمد بن جان محمد [illegible] درگاه

عاشق طالب و صادق محمد
محمد مراد ابن سید ابوالمعالی
سید الله بخش
عبده مسیح الدین
اشرف احمد

امجد محمد فاخر
سید دوست محمد
سید جعفر
محمد فاروق
حیات الله
محمد معصوم

دلیل رائے غلام خواجه معین الدین
اشرف احمد
میر محمد علی فدوی فرخ سیر بادشاه
سید لعل محمد خادم خواجه معین الدین چشتی

عبدالوهاب ابن شهاب

دیگر مهرها که [illegible] اندراج آنها خواندن نمی‌توانستم بحال خود نگذاشتم اصل تذکره [illegible]

دیوان اوقاف و جو داست مص

تذکره

در باب عزل شیخ فخرالدین و نصب شیخ سراج الدین چشتی بمنصب سجادگی بصدارت سید محمد خان
صدر الصدور و در استقرار منصب مذکور به شیخ منیرالدین صاحب مد ظله العالی بعد وفات
شیخ سراج الدین مرحوم و مغفور +

آنکه جمیع پیرزادها و ارباب وظایف و اکابران و خادمان و فقرا و صلحا متعلقان روضه منوره
زبدة الواصلین قدوة العارفین   ایمه درگاه حضرت   بعد فتح کام بخش
باجمیر تشریف آوردند و برای زیارت قطب الاقطاب اندرون گنبد مبارک تشریف
فرمودند. در آنوقت سید فخرالدین سجاده نشین بود. از زبان او بجناب کرامت مآب
الفاظ ناشایسته بر آمد. نعوذ بالله منها. هو بهو آواز او بگوش حضرت رسید. چون از
عبادت و وظایف فارغ شده بیرون گنبد مبارک تشریف فرمودند. بصدر الصدور سید
محمد خان حکم شد که فخرالدین لایق سجادگی این مکان متبرک نیست تغیر فرمودیم. شخصی که از
اولاد حضرت   لیاقت و قابلیت سجاده نشینی داشته باشد بنظر انور بگذرانند. صدر الصدور
حکم از اکابران و بزرگان شهر تحقیق نموده سید سراج الدین ولد سید ابو الفتح ابن سید علم الدین
عم فخرالدین معزول بود بصلاح و تقوی آراسته شب و روز بعبادت و ریاضت و تلاوت
قرآن مشغول بودند بنظر مبارک گذرانید. چنانچه حضرت ظل سبحانی از راه تفضل سید سراج الدین
را منصب سجاده نشینی مفوض فرمودند. بعنایت خلعت خاصه و زنجیر فیل و یک هزار روپیه سرافراز
فرمودند. بعد وفات سید سراج الدین مرحوم سید منیرالدین خلف سید سراج الدین مرحوم که
قابل و لایق سجادگی بود در عهد مبارک   از انتقال پدر خود سرفراز شدند. چنانچه سید منیرالدین
را بسجاده نشینی بدستور سجادهای پیشین سرانجام میدهد و لیل و نهار بعبادت و ریاضت

حق اشتغال دارد۔ وبمدام بوقت سہ گھڑی شب باقیماندہ در گنبد مبارک حاضر می شود وبرائے ازدیاد دولت ابد مدت خلیفہ زمین وزمان باعث آرام عالم وعالمیان فاتحہ میخواند وخدمت فقرا وغربا وصلحا ومردمان صادر وواردے حتے المقدور بجا مے آرد باید مردم جمیع اکابران وخادمان وبزرگان وغیرہ از حسن سلوک مومی الیہ راضی وشاکرایم ٭

مواہیر پیشانی وحاشیہ پرین تذکرہ کہ خواندن آمد اماتعداد مواہیر کیفوا ست

تذکرہ

دربارۂ باغیچہ واقع اندر کوٹ من محلات دار الخیر اجمیر

عرش آشیانی برخدمت سجادہ نشینی قطب الاقطاب دیوان خواجہ حسین مرحوم قیام داست یک باغیچہ واقع اندرون اندرکوٹ کہ بقبض وتصرف دیوان مغفور بود بعد ازاں سجادہ ہا کرسی بہ کرسی شدند وبرباغیچہ بدستور قابض متصرف میبودند ودرعہد حضرت خلد منزل خدمت سجادہ نشینی بہ حقایق ومعارف آگاہ

شیخ صلاح الدین گشت شیخ موسی الیه نیز بر باغیچه سجاده های پیشین بر باغیچه مذکور قابض و
متصرف بوده و حالا هم صاحب سجاده بر باغیچه مسطوره قابض و متصرف اند هیچ کس
سهیم و شریک در آن نیست هر که سجاده نشین شود باغیچه مرقومه را بقبض و تصرف خود می آرد
هر که بر مصداق این مقال و تبیین این حال آگاهی داشته باشد حسبةً لله گواهی خود
ثبت نماید یا اجازت دهد که عند الله ماجور و عند الناس مشکور گردد ◆

مواهیر

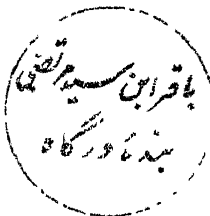

دستخط قانون گو بخط هندی

نقل محضر

به شهادت [illegible] باب [illegible] باغیچه [illegible] وابستگان درگاه [illegible]

سجاده نشینی سید امام الدین صاحب سجاده . . . .

قطب الاقطاب قدس سره العزیز

ما آنکه جمیع پیرزاده ها و ارباب وظائف و خدام و غیره وابستگان درگاه حضرت سلطان العارفین
زبدة الواصلین مقرب بارگاه جبروتی کاشف اسرار لاهوتی حضرت وجهه هو
سکنه ملبغ دار الخیر اجمیر ایم - اقرار معتبر لاریب فیه و الارتیابیه بدین وجه که چون از آن
روز یکه از انتقال سید سراج الدین پیرزاده سجاده نشین از روی ارث خدمت
منصب سجادگی روضه متبرکه به حقایق و معارف آگاه سید منیر الدین مقرر و مفوض گشته
در هر امور مرجوعه ما مردم سعی غور و پرداخت و بذل و توجهات فراوان میکردند - و در حق
ما مردم بر طبق استعداد مراعات نیز میفرمودند چنانچه ما بندها در عهد ایشان برده از حقایق
آگاه راضی و شاکر ماندیم - و هنگام تشریف آوردن خلد مکان در بلده اجمیر کامل حضرت
خدیو گیهان گیتی خدا سید سراج الدین و الاحقایق آگاه در روضه مقدسه از دست خود تراشیده
بودند - در نیولا معارف آگاه مذکور به قضای الهی ودیعت حیات سپرده - و سید امام الدین و
سید فیض الدین ورثه ماندند - سیما سید امام الدین خلف کلان سجاده نشین مرحوم که به زیور فضیلت
و تقوی آراسته و پیش از شش ماه مشار الیه بموجب ایمای والد بزرگوار خود در اجمیر
رسیده و ترک معاملات دنیا کرده و بزاویه قناعت گزیده شب و روز در خدمت والد حاضر
می ماند - و در خبر گرفتگی احوال ما مردم یگانه روزگار تصور می توان نمود - از مشار الیه
بسیار راضی ایم - چون جماعت کثیر وابسته همراه دارد و معیشت هیچ نیست اگر خدمت
منصب سجادگی بر سبیل حقوق وراثت به سید امام الدین مقرر شود مقدمه درگاه
رونق خواهد یافت و ما مردم به آرام خواهیم بود بنابر آن این چند کلمه به طریق راضی نامه
نوشته دادیم - سهم ربیع الآخر سنه ۱۲ ✣

گلے بشگفت قمرالدین زگلزار معین الدین

خاکپاے تو شد عطاء اللہ خواجہ معین الدین رسول اللہ

زاولاد علی آل پیمبر نسل معین الدین

جمال الدین از نسل خواجہ معین

غیاث الدین

دلے بود کہ بحر ہا حق رضا جوید

کمال الدین محمد شد از ضیاء الدین

مہر خورد
خواندہ نشدہ

مہر خورد
خواندہ نشدہ

مہر مربع
خواندہ نشدہ

جنید موسوی

محمد فاخر

جواج الدین ابن نظر محمد

مہر ہلالی
محمد سادات

مہر
خواندہ نشد

بن غلام محی الدین خادم

علاء الدین احمد

غلام عنایت فیاض

نور علی ادہمی

مہر
نام خواندہ نشد

مہر
عبدہ محمد حسن

مہر کلاں مدور سربمہر منشیانے
خواندہ نشد

نقول احکام عدالت ہائے اجمیر

STAMP OFFICE

EIGHT ANNAS

اٹھہ اٹھہ آنہ کے تین ۳ قطعہ

اسٹامپ آفس

روبکاری کچہری اسسٹنٹی ضلع اجمیر باجلاس کپتان شکسپیر صاحب بہادر اسسٹنٹ کمشنر

حسب درخواست وکیل دیوانجی بموجب حکم کپتان ڈیوڈسن صاحب بہادر اسسٹنٹ کمشنر مورخہ ۱۱ فروری

واقع ۱۷ - مارچ ۱۸۵۵ء

دستخط

بخط انگریزی

دیوان سراج الدین علیخان سجادہ نشین درگاہ خواجہ صاحب عی | درخواست بجائے جانے شادیانہ کے درگاہ مین بتقریب

میر جعفر علی متولی درگاہ خواجہ صاحب علیہ الرحمہ از زیارت مراجعت سفر کے از روئے گواہی گواہان رسم قدیم

پہلے ماہ جون ۱۸۴۷ء مین سوال وکیل دیوان جیو کا بدرخواست مسند بالا کے اُس
مین دیوان جیو سے سفر سے آئے تھے گزر کر متولی کو فہمایش اجراء رسم قدیم کے حضور
صاحب اسسٹنٹ کمشنر بہادر سے ہوئی تھی مگر متولی نے انکار لکھا تھا کہ یہ رسم جو
دیوانجیو جاری کرانا چاہتے ہین رسم قدیم نہین ہے اور پہلی جولائی ۱۸۴۳ء مین کپتان
مکنوس صاحب بہادر نے بعد دریافت اور تحقیق کے بسبب عدم ثبوت قدامت کے
یہ درخواست دیوان جیو کی منظور نہین فرمائی تھی اس وقت صرف بہ فہمایش عمل درآمد قدیم
اکتفا ہوا تھا اب عرصہ چھ سات برس کا دیوانجی بسمت حیدرآباد دکن کے گئے تھے
۴ ماہ جولائی ۱۸۵۴ء کو سوال وکیل دیوان جیو کا بمضمون برکہ دیوان جیو اجمیر مین آنے وا
پہلے سے بندوبست و تجویز بجائے جانے شادیانہ درگاہ کی وقت زیارت درگاہ کے
کے بتقریب مراجعت سفر کے ہو جاوے محکمہ معتشمہ کمشنری مین گزر کر اس محکمہ مین آیا
اور متولی سے جواب طلب ہوا - وہی جواب طلب ہوا - وہی جواب انکار ہی اور تجویز
سابق کپتان مکنوس صاحب بہادر اسسٹنٹ کو متولی نے لکھا مثل سابق کے دریافت
کا حکم ہوا مطلق نہ ملی - باوجودیکہ متولی نے کتاب دفتر درگاہ سے نقل درخواست قاضی
منیر الدین برادر تجویز جواب اپنے و خدام و نظہرات افتاجیان وغیرہ نسبت بجے مگر حکم

اصل یا نقل اور اصل مثل بالکل دستیاب نہوئی۔ من بعد ۲۰ اکتوبر ۱۸۳۴ء کو وکیل دیوانجیو اثبات
قدامت رسم نواخت شادیانہ پر مامور ہوا۔ وکیل دیوان جیو نے فہرست بیس نفر گواہ کے
گذرانی۔ وزیر علی پیرزادہ و خدا بخش فراش۔ و محمد علی سلامی خوان درگاہ۔ و امین الدین۔ و
واحد علی خادم درگاہ۔ و خدمت علی۔ و حسین علی پیرزادہ۔ و قادر بیگ فراش درگاہ و ہمت علی
ملازم درگاہ۔ نو نفر گواہان دیوان جیو نے بالاتفاق تصدیق مظہرہ دیوان جیو کی کری کہ
وقت واپس آنے دیوانجی کے سفر سے ہمیشہ شادیانہ نواخت ہوتے ہین۔ اور من بعد عرضی
خادمان درگاہ بتائید تحریر متولی کے گذر کر بدریافت تکرار زیادہ کے جاگیرداران و
رئیسان شہر سے بھی یہ دستور پوچھا گیا۔ امام علی جاگیردار دلواڑہ و شیخ چشتی بخش ادہمی
و میر ارشاد علی جاگیردار۔ و قربان علی و اسد علی جاگیرداران و محمد بخش اندر کوٹی و
عبد الوہاب ولد میر حسینی بخش و دلیل جمعدار کان سرب اندر کوٹ و محمد خان ٹھیکہ و نواب
عبد الکریم خان خلف نواب عنایت اللہ خان شاہ علی و میر علی جاگیرداران ہاتھی کھیڑہ و غفور علی
جاگیردار گھر سے۔ و عنایت اللہ شاہ جاگیردار۔ و نارائن بخش و جوالا ناتھ و موتی چند فیبان
قانونگوے اجمیر نے برابر تصدیق . . . . . قدامت رسم بجانے جانے شادیانہ وقت
مراجعت سفر دیوانجیو کے کری۔ مگر حسین علی خادم جاگیردار لطیف نا ندلہ و حسین بخش و
وزیر و قطب بخش نقارچیان و سکندر خان و فتح محمد و سیوا فرما نوازنے نے مطابق بیان
متو[illegible] نادستور نواخت شادیانہ کا تبقریب مراجعت سفر دیوانجیو کے ظاہر کیا [illegible]
مشا[illegible] کے پھر بھی بہت تلاش سے نہ ملی۔ جو کہ از روے تحقیق کے بگواہی اہال
معتمد و جاگیرداران و رئیسان شہر کے برابر ثابت ہے کہ دستور قدیم ہے کہ جب دیوانجی
سفر سے آتے ہین اور آتے ہی اول مرتبہ جب زیارت کو درگاہ مین جاتے [illegible]
[illegible]ت ہوتے ہین۔ اور مقابلہ اسکے متولی نے کوئی وجہ تردید کامل نہین گذرانی مثل
سابق جو متولی نے لکھی تھی۔ باوصف تلاش کے نہ ملی نہین اور خادم درگاہ او نقارچی

وغیرہ چند نفر جو تابید متولی کی کرتے ہین وہ مجہول بر حمایت متولی بنگر خادم مقبوضہ متولی اور نقارچی تابعدار متولی ہین۔ بیان اُن کا قابل اعتبار نہین اور قطع نظر اسکے روک نواخت شادیانہ کے جانب متولی سے محض براہِ ضد وکد ہے ورنہ نواخت شادیانہ مین کچھ ہرج متولی یا درگاہ کا نہین ہے دیوان جیو اولاد خواجہ صاحب ہین اگر انکی توقیر کے لئے بتقریب مراجعت سفر کے شادیانہ بجے تو کیا قباحت ہے بہر حال ہماری راے مین یہ درخواست دیوان جیو کی حسب رسم قدیم ہے اور کچھ اسمین قباحت بھی نہین اور اثنا تحقیق سے کے دو تین روز سے دیوانصاحب سفر سے آکر بانتظار صدور اسی حکم باہر شہر کے قطب صاحب مین مقیم ہین اور شہر مین نہین گئے بجوادینا شادیانہ کا ہرگونہ مناسب ہے اس واسطے . . . .

حکم ہوا

کہ دیوانجیو شہر مین جاوین اور زیارت درگاہ کو اول جاوین بوقت جانے دیوانجی کے زیارت کیلیے درگاہ مین شادیانہ بمعمولی نواخت ہووین اور یہی دستور آئندہ کو مرعی رہے +

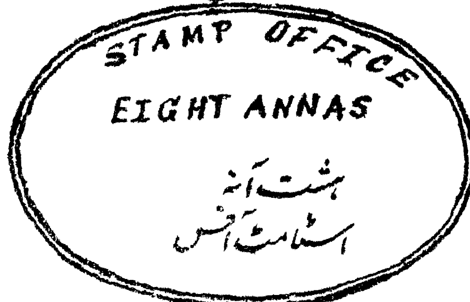
مقابلہ شد

دستخط انگریزی

بسماعت العباس منانا القلمنویس

بقراہ العبد سردار ال نقلنویس

نقل

دستخط حاکم بخط انگریزی

نقل حکم دستخطی جناب کرنیل چارلس جارج ڈکسن صاحب بہادر کمشنر اجمیر بمقدمہ بندوبست

دنگہ فساد وقت غسل مزار خواجہ صاحب مابین میلہ عرس شریف بموجب حکم پنڈت سہاگرام
صاحب اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنر بہادر واقع ۲۴ جولائی ۱۸۷۳ء حسب خواہش محمد علی مختار عام دیوانجی صاحب

حکم ہوا

خط دیوانجی و جواب متولی درگاہ کا حضور نے سماعت فرمایا۔ تحریر متولی درگاہ کی بدالست حضور
ناواجب ہے۔ کیونکہ متولی درگاہ نے درجہ اپنا برابر دیوان جو لکھا ہے اور یہ بات نہیں ہو
سکتی اور طرف متولی درگاہ سے پاس ادب دیوان جو ہر صورت سے واجب ہے کیونکہ
دیوان جو پوتا خواجہ صاحب ہے اور متولی درگاہ نوکر سرکار اور توقیر اسکے تعلق دیوانجی
بہ نسبت دیگران زیادہ ہے۔ اس واسطے پروانہ بنام متولی درگاہ لکھا جاوے کہ حسب دستور
سابق پاس ادب دیوانجیو کا کرتا رہے اور آئندہ سے وقت تحریر جواب احکامات کے احتیاط
رکھے۔ یکم اپریل ۱۸۵۶ء۔ و خط بنام دیوانجی لکھا جاوے کہ وہ بموجب دستور سابق کار بند
رہیں اور کوئی نئی بات نہیں کریں۔ مرقوم صدر۔

مقابلہ نمودہ شد

بقرات	بسماعت
العبد	العبد
علی محمد خان	فتح چند

نقل

نقل روبکار ہذا مشمولہ مثل نمبری ۳۵۷ دستخطی جناب کرنیل چارلس ڈکسن صاحب بہادر کمشنر اجمیر
حسب درخواست محمد علی مختار عام دیوانجی صاحب بموجب حکم جناب جوڈیشیل اسسٹنٹ
بہادر مورخہ ۱۸ دسمبر ۱۸۷۶ء کو دیگئی

روبکار محکمہ کمشنری ضلع اجمیر باجلاس کرنیل چارلس جارج ڈکسن صاحب بہادر کمشنر واقع یکم ماہ ستمبر ۱۸۵۵ء

عرصہ تخمیناً چھ ماہ کا ہوا کہ اتفاق ایسا ہوا کہ عین ایام عرس حضرت خواجہ صاحب مین باہم اہالیان درگاہ
دنگہ و فساد و نوبت زد و ضرب کے پہنچی ۔ بعد تیاری مثل و صدور حکم آخر کے کچہری صاحب
اسسٹنٹ بہادر سے اپیل اس کا حضور مین ہوا کہ اب تک مثل درپیش ہے ۔ ایک مقدمہ
اپیل شادیانہ بھی رجوع ہے ۔ اور اصل منشاء اس فساد کی یہ پائی گئی کہ وقت آنے دیوانجی کے
سفر سے شادیانے بحکم عدالت بجا لائے گئے تھے ۔ خادمان و متولی درگاہ کو ناگوار ہوا
اس باعث سے جو دستور ایام عرس مین ہاتھ دیوانجی و متولی اور خادمان سے ہوتا تھا اسمین
کمی و بیشی ہوئی ۔ اور تکرار و فساد زیادہ بڑھ گیا ۔ اور منظور حضور یہ ہے کہ جو طریق مذہب آنکا
سلف سے ہے اسی موافق رہے طرف سرکار سے کچھ کمی و بیشی ضرور نہین اور اسی لئے
ہر ایک فریق سے اقرارنامہ دستور العمل ایسی امورات کے طلب ہوکر ملاحظے سے توجہ
کسی قسم کی ناراضگی دیوانجی نے طرف متولی لکھی ہے ۔ جو سجادہ نشین مسند رس و فوقیت رکھتے
ہین یہہ بات تو باختیار بحکم سرکار ہے متولی کو کچھ اختیار نہین الا کہ مراد آداب دیوانجی البتہ
ہوئی ۔ اور اگر خدام و متولی حسب دستور آداب دیوانجی رکھتے تو یہ نوبت فساد کی نہین
پہنچتی ۔ اور پاس ادب دیوانجی کہ صاحب سجادہ اولاد خواجہ صاحب ہے بہر صورت
واجب ہے کہ متولی اور خدام آداب دیوانجی کا رکھین اور حضور نے کئی بار متولی کو سمجھایا
اور عام کچہری مین بھی حکم دیا کہ اگر متولی اپنی جگہ کو رکھنا چاہتا ہے آداب قواعد دیوانجی
کا رکھے ۔ الا باوجود اسقدر فہمایش کے تاحال اطمینان حضور نہ ہوئی بخاطر خواہ تعمیل
اسکی متولی نے کی ہو اور حضور کو بہر حالت انتظام خاطر خواہ طرف نوکران درگاہ سے
مطلوب ہے بس لئے کہ جب تک ایسی راہ نہ ہو انتظام آیندہ کا بھروسہ نہین ۔ اور اگر متولی درگاہ
حویلی دیوانجی پر جاوے اور اطاعت اُن کی کرے اور گفتگو و نشست و خواند بہت درستی سے ہو

امر کچھ مشکل نہین اس واسطے +

حکم ہوا کہ

مضمون کو بکار ہزاے میں حفیظ علیجے متولی درگاہ کو اطلاع دیا جاوے کہ حسب الحکم حضور
تعمیل کرکے دربارہ ادب قواعد صاحب سجادہ کوشش کرے اور متفق اصلاح
رضامند ہو کے سرکار مین اطلاع کرے کہ بہت بہتر اور عین خوشی خاطر حضور و باعث نظم
کلی کارخانہ درگاہ شریف رہے۔ اور اگر تاحکم ثانی یہ امر ظہور مین آویگا اور جو کوئی شکایت
در کسر آداب صاحب سجادہ کی ہے وہ رفع نہ ہوگی تو پھر حضور سے بدرجہ لاچاری اور حکم
ہوگا و بندوبست مناسب بابت کامون درگاہ کے کرنا پڑیگا۔ اور بابت خاندان دیوانجی کہ پہلے
بارہ سال کے حضور مین دل لگا کر اور سنبھال کر دیوانجی کرکے اور قرض چالیس ہزار روپیہ
قرض خواہان انکے کو دیکر سب کو راضی کئے۔ اور ایسا بندوبست کیا تھا کہ بیس پچیس برس
مین سب قرضہ بیباق و خلاص ہو جاتا۔ اور صدرا مین صاحب اول کو کہ کار بندوبست
تعلق ان کے ہے بار بار لکھا الاآتک قریب قلیل زر جمع ہوا ہے۔ اور جیسا بھروسہ پہلے
وہ کچھ نہ رہا۔ اگر صاحب سجادہ اپنے قول و قرار پر چلتے تو تاحال قریب نصف تو ادا ہو جاتا
اور جو زر کہ پیر و نجابت مین ہاتھ انکے آیا اگر اس سے مدد کرتے قرضہ پورا اتر جاتا۔ اور یہ بھی
ظاہر ہے کہ جیسا ہر ایک عزت جب گھر اپنی کے اٹھاتا ہے۔ اور آبرو رکھتا ہے
ویساہی دنیا سے بھی بدلا پہنچتا ہے۔ اور افسوس ہے کہ دیوانجی صاحب اپنی جائداد کی جگہ
بولکر اور چھوڑکر ایسے غافل ہوئے کہ کئی سال خبر نہ لی کہ صاحب سجادہ کہ پوتے حضرت
خواجہ کے ہین۔ باوجود اسکے نیک راہ نہ چلتے اور پرواہ جگہ اپنی کی رکھتے تو دوسرے
لوگ ایسی بے پروائی کم کرتے۔ اور اب بھی جو صاحب سجادہ پورے عزت اور جائداد
وجاے [illegible] در کھینگے۔ تو پھر اسمین ہم کو ضرورت تاکید و تنبیہ کے نسبت دیگران کے نہ ہوگی
بلکہ جیسی قدر و عزت اولاد حضرت کی سب ہے۔ اس سے زیادہ نیک نامی دنیا و دین مین مشہور ہوگی فقط

اور نظر آتا ہے کہ جو وکیل دیوانجی و متولی میں حسب حکم عدالت سے خبر صحیح و راست موکلان اپنے
کو نہیں پہنچاتے۔ اور اسی سے وہ ناراض و ناخوش ہوتے ہیں اور فساد زیادہ بڑھتا ہے
انکے دونون وکلا کو چاہیئے کہ جو حکم عدالت ہو۔ اسکی خبر راست و درست پہنچایا
کریں۔ اور راہ غمازی کو چھوڑ دیں۔ اور اس پر بھی کچھہ عمل نہوگا تو نسبت وکلاے
مذکورین حکم مناسب نافذ ہوگا۔ اب معرفت ناظر کے ہر ایک کو اطلاع دیجاوے
اور ایک ایک نقل بھی ناظر کو دیجاوے کہ اصل روبکار پاس ہر ایک کے بھیجکر رسید و اطلاع
یافت۔ دستخط خاص ان سے لکھا کر حضور میں رپورٹ کرے ؛

العبد	العبد	العبد
دیوانجی صاحب سجادہ اولاد خواجہ صاحب	میر حفیظ علی متولی درگاہ شریف	رحمت اللہ وکیل
اطلاع ہوئی	مضمون روبکار ہذا سے اطلاع ہوئی	درگاہ شریف مضمون روبکار سے اطلاع ہوئی

مقابلہ نمودہ شد

بقرات	بسماعت
عبد العلی نقل نویس	منشی ہرنائب مجافظ دفتر اجمیر رجبہ اول

تذکرہ انساب اولاد

حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا معین الحق و الدین قدس سرہٗ

خواجہ بزرگ یک دختر و سہ پسر داشت خواجہ سید فخر الدین خواجہ سید ضیاء الدین ابوسعید
خواجہ سید حسام الدین۔ حافظ بی بی جمال +

خواجہ سید حسام الدین بصحبت ابدال پیوست و از چشم مردم پنہان شد +
خواجہ سید ضیاء الدین ابوسعید دو پسر داشت۔ خواجہ احمد و خواجہ وحید ذکر ایشان
در نسخہ فواید الفواد مذکور است اما بیش ازین معلوم نیست +
خواجہ سید فخر الدین در زمان حضرت خواجہ بزرگ در موضع ماندل سکونت داشت
و بہ جہد کاشتکارے اراضی کہ حضرت خواجہ بزرگ بجہت آن شیر پادشاہ دہلی رفتہ
فرمان آوردہ بود۔ زندگی میکرد۔ و بعدہ در قصبہ سرواڑ کہ از اجمیر شانزدہ فرسنگ است
سکونت اختیار کرد۔ و ہمون جا بوصال حق پیوست۔ مرقد پاکش در آبادیئے
قصبہ بر لب حوض بزرگ واقع است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +
و از جملہ پسران او سید حسام الدین پسر بزرگ کہ احوال او در اکثر کتب مذکور است باقی حال
دیگران معلوم نشد۔ سال وفاتش سنہ ۶۵۳ ہجری است +
بی بی جمال حافظ دختر خواجہ بزرگ۔ از وے دو پسران بوجود آمدند۔ و برحمت
حق پیوست۔ قبر بی بی جمال و فرزندانش پائین روضہ شریف خواجہ بزرگ است و
جفت شرعی بی بی جمال شیخ رضی الدین بود کہ در قصبہ ناگور بر کنار تالاب مندولا
آسودہ است +

خواجہ حسام الدین سوختہ بن خواجہ سید فخر الدین برگزیدہ آفاق و ہم صحبت سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین اولیا بود۔ و بجہت سوز و گداز و عشق کہ داشت در اقصائے عالم بلقب سوختہ مشہور گشت مرقد پاکش در قصبہ سانبھر باختر سوئے بر سر راہ اجمیر نمودار است و متحقق است کہ از وے دو پسران بوجود آمدند۔ خواجہ معین الدین خورد و خواجہ قیام الدین بربال و خواجہ سوختہ موصوف در سال ہفتصد و چہل و یک برحمت حق پیوست +

خواجہ معین الدین خورد۔ خواجہ حسام الدین سوختہ خلیفہ اعظم خلیفہ نصیر الدین محمود نصیر الاولیا بود۔ مرقد پاکش پائین مزار حضرت خواجہ بزرگ است در حجرہ سنگ سفید از وے یک پسر بود سید نظام الدین و از وے سید فرید الدین و از وے سید قطب الدین است کہ بہ چشت خان ملقب بود و سپہ سالاری افواج مالوہ داشت یکے از نبائر خواجہ معین الدین خورد سید بدھ بود کہ از سلطان محمود خلج خطاب سید الملک یافت دیگر حال مفصل اولاد خواجہ معین الدین خورد معلوم نیست جز آنکہ از اولاد و احفاد او کسانے چند در نواح کن مالوہ ہنوز سکونت دارند۔ و حضرت خواجہ خورد در ۷۶۱ھ رحلت فرمود +

خواجہ قیام الدین بابربال بن خواجہ حسام الدین مرد دلیر بود۔ و با پیکے برستان شیراز بسر بردے از ین جہت او را شیلا با گہہ میگفتند از وے یک پسر بود قبر خواجہ قیام الدین پائین روضہ خواجہ بزرگ برابر مرقد برادرش خواجہ معین الدین خورد واقع است در حجرہ سنگ سفید خواجہ بابربال در ۷۶۲ھ از ین دار ناپایدار انتقال کرد +

خواجہ نجم الدین خالد بن خواجہ قیام الدین است از وے دو پسران بوجود آمدند سید الیمن بن خواجہ نجم الدین خالد دو پسر داشت خواجہ احمد و خواجہ حمید بیش از ین حال ایشان معلوم نشد خواجہ خالد در ۷۷۶ھ ہجری وفات یافت +

سید حسن جمال الدین حسن احمد پسر دوم خواجہ نجم الدین خالد است (و او را بقول بعضے برادر خورد سید نجم الدین خوانده اند کہ خواجہ سید نجم الدین او را بفرزندی ہم قبول کردہ بود) سال وفاتش

سنه ۹۱۶ که به هجری رحلت نموده است. وشهاب الدین فرزند خواجه سید کمال الدین است از
بس متورع بود و از دست بت پرستان اذیت ها برداشت و در ۸۱۱ه فوت شد و او را پسر
بود سید تاج الدین بایزید بزرگ دانشمند بزرگ و عالم متبحر بود کسب علوم دینیه کرد
دران زمانه که از چیره دستی بت پرستان بنای اسلام در دار الخیر اجمیر قطع گردیده بود
بالآخر وقتیکه سلطان خلج رونق اسلام تازه کرد سید تاج الدین باز بدرس و تلقین و ترویج
اسلام در اجمیر مامور شده بود چنانکه در گلزار ابرار و خیار الاخیار وغیره بشرح و بسط مندرج
است و سنه ۸۸۰ه این سید پیروزه رحلت نمود و زوجه او دختر مفتی محمود
دهلوی شیخ الهند بود +

...... سید نور الدین طاهر پسر ارجمند شیخ تاج الدین است زوجه او دختر پاک حضرت
خواجه محمد حسین ناگوری بود چنانکه از خیار الاخیار مونس الارواح مبرهن است او تا مدت
دراز سجاده مشیخت و ارشاد آراسته در سنه ۹۰۰ هجری جان بحق تسلیم کرد +

سید رفیع الدین بایزید خرد پسر ارجمند نور الدین طاهر است صاحب علم و عمل و
خوارق و کرامات بود. سالها در خدمت حضرت خواجه معین الاولیا جد بزرگوار خویش مرس
گفت و بیشتر گمراهان را به سلسله ارادت آورد و زوجه او از خواندان خواجه حمید الدین
صوفی السوالی است در باب حال آن برگزیده آفاق نسخه گلزار ابرار شاهد است سال
وفات نهصد و بست و دو (۹۲۲) هجری قدسی +

سید [illegible] الدین ثانی فرزند جگر پیوند سید رفیع الدین بایزید خورد وقتیکه در اجمیر
ظلم و تعدی اجگان [illegible] از حد گذشت. او خورد سال بود. خادمان جان نثار او را
از اینجا در ناگور بسلامت [illegible] وطن [illegible] بزرگش بود همینجا اقامت ورزید و از خانواده
بزرگ خواجه حمید الدین صوفی [illegible] جفت عفیفه یافت و همینجا در سال نهصد و چهل
رخت [illegible] بربست [illegible] حضرت خواجه حمید الدین صوفی سوانی مدفن یافت و

وا ورا سہ پسران خواجہ حسن و خواجہ حسین و خواجہ ابوالخیر بود ؛

خواجہ حسن ۔ مجذوب بود و دو دختر داشت یکے بی بی سلطان خاتون کہ بہ سید ولی محمد بن خواجہ ابوالخیر منکوحہ شد ۔ و دوم ملکہ جہان کہ بعقد نکاح سید شاہ محمد بن خواجہ ابوالخیر در آمد ؛

دیوان خواجہ حسین متاہل نگشت ؛

خواجہ ابوالخیر ۔ دوازدہ پسر داشت پنج بیش از زمان آگہی مدحیات پدر فوت شدند و ہفت باقی ماندند سید ولی محمد ۔ سید علم الدین سید شاہ محمد ۔ سید معین الدین سید شہاب الدین سید محمود ۔ سید مودود ۔ سال وفاتش سنہ ۲۹ ہجری بسیت ؛

سید ولی محمد بن خواجہ ابوالخیر از بطن زوجہ خود سلطان خاتون یک پسر داشت و یک دختر ؛

سید عبدالستار بن دیوان ولی محمد مجذوب بود و ذکر فضائل او در دائن معین مذکور است گروہ سوندھا شاہی باو منسوب بود و سید ولی محمد را دو زن دیگر بودند کہ از بطن او دو پسر شدند و بہ طفلی وفات یافتند ؛

بی بی جھینی دختر سید ولی محمد بن ابوالخیر با سید بایزید بن سید شاہ محمد بن خواجہ ابوالخیر منکوحہ شد ؛

سید شاہ محمد پسر سید خواجہ ابوالخیر بن معین الدین ثالث زوجہ شرعیہ او ملکہ جہان بنت خواجہ حسن بود ۔ از وے سہ پسران بوجود آمدند اول سید ابراہیم ۔ دوم عبدالصمد سوم سید بایزید ۔ از سید عبدالصمد اولاد نشد ۔ آثار زندہ نماند ۔ از سید ابراہیم دو پسر بوجود آمدند اول سید غیاث الدین کہ لاولد رفت دوم سید محمد طاہر کہ بسمت آرکاٹ رفتہ سکونت اختیار کرد ۔ اولاد وے افتاد و تا الآن ہمانجا باقی است و بہ اولاد سید محمد طاہر چشتی مشہور است و سید بایزید داماد وے بود یکے بی بی جھینی بنت سید ولی محمد ۔ زن دیگر غیر کفو بود

اما از بطن بی بی جهنی یک دخت مسمات بی بی راستی بود که او را راج بی بی هم میگفتند - و از زوجه
تسر عیه سید فخر الدین عرف سید هزاری بود - دو دختران سید بایزید که از زن خاندان اسمعیلیان
ارنول بودند - اول بی بی نصرت که از خواجه نعمت الله متولی منسوب گردید - دوم عزت بی بی
که عجوزه فوت شد ✣

سید محمود - و سید مودود - پسران خواجه ابو الخیر مجردانه زندگی کردند و لاولد رفتند

شهاب الدین - پسر سید خواجه ابو الخیر دو پسر داشت - اول سید محی الدین دوم
عاشق محمد عرف سید اچها - از محی الدین یک پسر شد - سید فخر الدین عرف سید هزاری
دو دختر بودند - اول جان بی بی که از سید شمس الدین منکوحه شد - دوم فاطمه که از سید
عبد النبی بن سید ابو البرکات منسوب بود - و از سید فخر الدین عرف سید هزاری دو دختر
شدند - اول بزرگ نساء که از مفرج الدین بن دیوان فخر الدین منکوحه شد - دوم بی بی
فرزانه که از سید مصلح الدین بن دیوان فخر الدین منسوب گشت - و از سید عاشق محمد
دوم سید شهاب الدین یک پسر شد سید نیتھو و شش دختران شدند - یکی بی بی حفیظه
که در عقد نکاح سید شرف الدین بن سید نظام ... در آمده دو بانگر ... دختران ...
و از سید نیتھو بن سید عاشق محمد عرف سید اچها یک پسر شد سید غلام حسین که پیش از
تاهل به سفر رفت و باز نه آمد ✣

سید خواجه علم الدین پسر سید خواجه ابو الخیر اسم گرامی زوجه عفیفه او رحیمة النساء از
اولاد صحیح خواجه حمید الدین سلطان التارکین ناگوری بود - و از وے سه پسر بوجود آمد
اول سید علاء الدین - دوم سید حسام الدین - سوم سید ابو الفتح ✣

بدانکه از سید علاء الدین سه پسران و سه دختران اولاد شد پسر اول -
سید محمد سجاده نشین بود او را دو اہلیه بودند یکے از خاندان پاک سلطان التارکین منکوحه
شد - زن دوم مسماة ملیح النساء از کفو غیر بود یعنی بنت شیخ بهنیا ساکن قصبه ... از بطن ا

و از بطن او یک دختر متولد شد - فخر النساء نام که با شیخ عبد الرزاق نبیره سلطان التارکین م

چهار پسران شدند اول فخرالدین که بعد وفات سید محمد سجاده نشین بود۔ امّا بجهت ملال
که شاه عالم بهادرشاه بن اورنگ زیب با او بود از منصب سجادگی معزول شد۔ و سید سراج الدین
بن سید ابوالفتح بجایش متمکن گردید۔ تاالآن منصب سجادگی در اولاد او برقرار است۔ سید
فخرالدین بن سید محمد سه زن داشت اول بی بی حسینی بنت نواب فیض الله خان از اولاد
مخدوم سید جلال بخاری۔ اما از وی اولاد نشد۔ دوم بی بی عزیز بانو که از بطن او دو پسر شدند
اول سید مفرح الدین دوم سید مصلح الدین۔ زن سوم از غیر کفو بود از وی یک پسر شد
سید نجم الدین +

سید سیف الله پسر دوم سید محمد بیخبر نام او شریعت الله هم نوشته اند زن
او بی بی صالح بنت مقرب خان از وی اولاد نشد۔ بالآخر سیف الله زن دیگر
کرد۔ او از کفو غیر بود۔ از وی یک پسر شد سید حبیب الله۔ و سید حبیب الله
دو زن داشت۔ یکی که غیر کفو بود از بطن او دو دختر تولد شدند۔ یکی پیش از زمان
آگهی بمیرد۔ دوم در عقد نکاح سید حمزه بن عظیم الدین بن عظمت الله بن حسام الدین
بن علم الدین درآمد۔ زن دوم حبیب الله بی بی رضا نام داشت از بطن او
یک پسر شد سید فیض الله۔ دو دختر عیله و بدیع النساء نام داشت +

سید عماد الدین پسر سوم سید محمد نام زن او وجیهه النساء بنت شیخ نظام گوری
نبیره سلطان التارکین است۔ از بطن او بسیار اولاد شد۔ امّا در عهد حیات نماند
بپایان کار از زن غیر کفو یک پسر شد آغا علم حسینی نام داشت۔ و با دختر سید نجم الدین
بن سید فخرالدین بن سید محمد بن علاء الدین بن علم الدین کدخدا شد۔ بیش ازین احوال
او معلوم نشد۔

سید امداد الدین پسر چهارم سید محمد بی بی بنت شیخ زادگان گرانه در عقد نکاح آورده
بود۔ امّا اولاد نشد +

مفرح الدین بن سید فخر الدین بن سید محمد زوجہ او بی بی بزرگ النساء بنت فخر الدین
عرف سید ہزاری بود۔ از وے دو پسر شدند۔ حمید الدین و مجید الدین۔ و زوجہ
دیگر بی بی عائشہ ہم سید مفرح الدین را بود۔ اما از و اولاد نشد +
سید حمید الدین از بی بی صاحب جمال بنت سید مصلح الدین بن سید فخر الدین یک
پسر شد کہ سید نعمان نام داشت و زوجہ او مسماۃ بی بی زینا از اولاد قاضی حمید الدین
ناگوری بود +
سید مجید الدین بن مفرح الدین از بطن مسماۃ سعادت بانو بنت قاضی ابو الفتح ساکن
سانبھر یک پسر شد کہ سید غلام محے الدین نام داشت۔ و او را ہفت دختران بودند
اول کفایت نساء کہ از سید نجیب اللہ نبیرہ سید حسام الدین بن علم الدین منکوحہ
شد۔ اما از و اولاد نشد۔ دوم نور النساء کہ از سید وارث علی بن سید صدر الدین
بن سید زین العابدین بن دیوان سید علاء الدین منکوحہ شد۔ سوم رشیدہ بانو
کہ از امین الدین نبیرہ سید حسام الدین بن سید علم الدین منکوحہ گشت چہارم صاحب
دولت کہ در عقد نکاح سید یوسف بن سید وارث محمد بن شرف محمد بود۔ پنجم عزت بی بی
از شیخ غلام محمد بن عزیز محمد نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ شد۔ ششم زیب النساء
کہ از شیخ رضا محمد بن محمد تقی نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ بود و او یک دختر داشت
نام بی بی الفت و در عقد نکاح سید تاج الدین بن وارث علی در آمدہ۔ اما از مے اولاد نشد
ذکر دختر ہفتم سید محے الدین در مدائن معین نوشتہ نشاید کہ در کم سنی فوت شدہ باشد +
سید مصلح الدین بن سید فخر الدین زوجہ او بی بی فرزانہ بنت سید فخر الدین عرف
سید ہزاری بود از وے یک پسر و یک دختر شد سید خرم نام کہ لاولد رفت و نام دختر
بی بی صاحب جمال بود کہ از سید حمید الدین بن سید مفرح الدین منکوحہ شد +
سید نجم الدین بن سید فخر الدین بن سید محمد زوجہ خود را از دہلی آوردہ بود۔ ا

یک پسر شد و یک دختر کمال دولت نام پسر غلام محی الدین تا حال اولاد و بال او معلوم
نشد و مسماة کمال دولت به سید غلام حسینی بن سید عماد الدین بن دیوان سید محمد
منکوحه شده بود ۰

سید زین العابدین پسر دوم دیوان علاء الدین زوجه او بی بی رحمت بنت سید سالم الدین
بن دیوان علم الدین بود ازوے یک پسر شد سید صدر الدین و یک دختر بود سعادت بی بی
که از شیخ عبد القوی نبیره خواجه سلطان التارکین منکوحه شد و سید صدر الدین
را زوجه شمسیه بی بی ماه بانو بنت دیوان سید سراج الدین بود ازوے یک دختر
داشت رضیة النساء که در شیرخوارگی فوت شد زن دیگر سید صدر الدین مسماة
گلاب بی بی بنت شیخ جمال الدین بن شیخ کمال الدین نبیره سلطان التارکین
بود ازوے سه پسران شدند اول سید عبد العلی دوم سید همت علی سوم سید وارث علی
مخفی مباد که در آخر سید صدر الدین معه پسر خود مسمی عبد العلی بدیار شرقی رفته
وفات یافت و پسر او سید عبد العلی به دهلی آمد و زنے در نکاح خود آورده همونجا
سکونت اختیار کرد ۰

سید همت علی پسر دوم سید زین العابدین از بطن بی بی سیف النساء بنت
سید حمید الدین بن سید مصلح الدین یک پسر بود سید علی و یک دختر بود سید النساء
که از سید حمید الدین بن امین الدین منکوحه شد و سید علی را سید ناصر علی
بن سید وارث علی بمقام شهر بوندی شهید کرد سید علی را یک پسر بود مسماة [illegible] علی
که او لاولد رفت ۰

سید وارث علی بن سید زین العابدین زوجه خود ملازمه بنت سید مجید الدین
بن سید مفرح الدین بن فخر الدین بن دیوان شیخ علاء الدین [illegible] پسر و سه دختر بوجود آمد
دختر اول شمس النساء که از امین الدین نبیره قاضی حمید الدین ناگوری منکوحه بود دختر

دوم لطیف النساء که از شیخ محمد علی بن غلام محمد بن عزیز محمد نبیره سلطان التارکین منکوحه گردید. دختر سوم سراج النساء که در عقد نکاح سید علی بن سید همت علی بن سید صدرالدین بن سید زین العابدین در آمده بود +

سید ناصر علی بن سید وارث علی از جمعیت بی بی بنت شیخ نورالدین منکوحه نور [illegible] اما لاولد رفت +

سید تاج الدین پسر دوم سید وارث علی زوجه او زلف النساء بنت شیخ رضا محمد نبیره سلطان التارکین اوهم لاولد رفت +

سید بهادر علی پسر سوم سید وارث علی در زمان طفلی فوت شد +

سید عزیز الدین پسر چهارم سید وارث علی زوجه او مسماة رفیع النساء بنت شیخ غلام نبی نبیره خواجه سلطان التارکین بود. اما از بطن او اولاد نشد. مگر سه پسران از بطن کنیز بوجود آمدند. اول عنفوان علی دوم قمر الدین سوم امراو علی +

سید اشرف علی پسر پنجم سید وارث علی زوجه او امانت النساء بنت سید [illegible] ساکن ماد هو پوره بود لاولد رفت +

سید لطافت علی پسر ششم سید وارث علی زوجه او امیر النساء بنت شیخ غلام نبی نبیره سلطان التارکین بود. از وی سه پسران و دو دختران تولد شدند... دختر اول [illegible] دختر دوم نجم النساء که یکی بعد دیگری به پسر زوجیت شیخ امیر علی بن محمد علی بن غلام محمد نبیره سلطان التارکین پیوست. از هر دو اولاد نشد +

سید [illegible] علی پسر اول سید لطافت علی زوجه او فهم النساء بنت شیخ الهی بخش بن شیخ شریف الله ساکن قصبه جهنجهنون بود. از وی دو پسر از بوجود آمدند. اسمای [illegible] در قصبه جهنجهنون شده است +

سید نجم الدین پسر دوم سید لطف علی نام زوجه او نجم النساء بنت شیخ شهاب الدین ساکن
قصبه جهجهون است از وی یک پسر و هفت دختران تولد شدند نام پسر ریاض الدین احمد
و نام دختر ظهور النساء که ظهور النساء که در عقد نکاح شیخ نور احمد بن شیخ نجم الدین مولف کتاب
مناقب الحبیب در آمد و دختر دوم مسماة عظیم النساء به شیخ مولا بخش بن شیخ الهی بخش منکوحه شد

سید غلام حسین پسر سوم سید لطف علی زوجه او مسماة نجبا در بانو بنت شیخ غلام رسول است
از وی یک دختر شد قمر النساء نام که در عقد مناکحت شیخ اصغر علی بن شیخ سلطان بخش
در آمد و غلام حسین زن دیگر از شهر بلندشهری آورده بود نام او مسماة بھوری از قوم سقه از حکم وی
دو پسر دارد. اما مسماة بھوری بمرتبه ثانی در نکاح غلام حسین آمده باشد زیرا که مسماة بھوری
پیش از این شوهر دیگر داشت حال او معلوم نیست که بمرد یا هست حیات است الحمد لله که احوال
اولاد حضرت زین العابدین باختتام رسید +

سید فضل علی بن دیوان سید علاء الدین بن سید علم الدین زوجه او عفیفه بانو از دودمان
سلطان التارکین است از وی اولاد نشد. و در سفر دکن همراه برادر خود سید زین العابدین بدست
حرامیان افتاده کشته. دیگر احوال ایشان از کتب و شجره انساب واضح نشد. والله اعلم بالصواب +

سید حسام الدین پسر دوم سید علم الدین بن خواجه ابو الخیر رحمة الله علیهم. چهار پسر و یک دختر
داشت. نام ایشان ۱ سید احمد ۲ سید ضیاء الدین ۳ سید جلال الدین ۴ سید عظمت الله در طفلی
فوت شد. و مسماة حشمت بانو +

سید احمد پسر اول سید حسام الدین زوجه عفیفه او سلطان بی بی بنت شیخ شاه محمد نبیره
حضرت سلطان التارکین است از وی چهار پسران و دو دختران شد. دختر اول
خجسته بانو که از سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحه شده و دختر دوم شریفه بانو که از سید
عطاء الله بن سید ابو الفتح منکوحه شد +

سید محمود پسر اول سید احمد بن حسام الدین. سید محمود معروف به حبشی خان بود و او در عهد بی

منصب عالی داشت زوجه او بی بی نصرت بنت سید عظمت اللہ بن سید حسام الدین بود
امّا اولاد نداشت +

سید امجد پسر دوم سید محمد بن حسام الدین زوجه او بی بی فیض النساء بود بنت سید جلال الدین
بن سید حسام الدین از وے دو پسران و دو دختران بوجود آمدند۔ دختر اول نور النساء که به شیخ
عبد القوی سے نبیرہ خواجہ سلطان التارکین منکوحہ شد و دختر دوم را نام ننوشت شاید که در
صغر سن وفات یافت +

سید عبید الدین بن سید امجد در زمان طفلی فوت شد +

سید امین الدین پسر دوم سید امجد را زوجه بود رشید بانو بنت سید مجید الدین بن مفرح الدین
بن سید فخر الدین بن سید محمد بن سید علاء الدین سه دختران و دو پسران بوجود آمدند دختر اول
ساجدہ بانو که از سید بدیع الدین بن سید حمید الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح
منکوحہ شد۔ دختر دوم فضیلت النساء عرف بی بی چھونا که در عقد مناکحت سید میران جی
عرف امام بخش بن سید عزت اللہ و سیدہ از وے یک پسر شد سید قمر علی دختر سوم حمیدہ بانو
در عقد نکاح شیخ امین الدین سہروردی ناگوری نبیرہ قاضی حمید الدین در آمد +

سید قوام الدین پسر اول سید امین الدین او را از بطن بی بی نجابت بنت قاضی سید حسن محمد
بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح دو پسر شدند اول قاسم علی دوم سید راحت علی۔ امّا
قاسم علی را اولاد نشد +

سید راحت علی پسر دوم سید قوام الدین از زن کفو خود دو پسر داشت سید جھبکو و
سید امام علی +

سید حمید الدین پسر دوم سید امین الدین زوجه او حمیدہ بانو بنت سید ہمت علی بود
امّا حال اولاد او تحقیق نه رسید واللہ اعلم بالصواب +

علاوہ از و در دانہ خانم بنت کدام شاید باموئی دانجہت پیوند خویشی و رشتہ داری خاندان صاحب بادہ متروک شد ۱۲

سید عبدالاحد پسر سوم احمد بن سید حسام الدین زوجہ عزت النساء از وے سہ پسران بوجود آمدند۔ خیر اللہ و نجیب اللہ و عظیم اللہ و زوجہ سید عبدالاحد عزة النساء من الأم از آل و اولاد دیوان سید علاء الدین بود و من الأب از نسل خواجہ سلطان التارکین گوری بود۔ سید عظیم اللہ را از بطن کنیز یک پسر بود۔ سید حمزہ و حال توالد و تاہل سید خیر اللہ و نجیب اللہ معلوم نشد۔

سید نجم الدین چلکش پسر چہارم سید احمد حال او معلوم نشد۔ چنان شہرت دارد کہ بسفر ہندوستان رفتہ بود و باز نہ آمد۔ و قبر او بہ دہلی در جوار آستانہ عالیہ خواجہ نظام الدین نظام اولیا است۔

سید ضیاء الدین پسر دوم سید حسام الدین بن سید علم الدین بن سید ابوالخیر او را از بطن زوجہ خود کہ از نسل سادات نواح پشاور بود دو پسر و یک دختر بہ وجود آمد۔ پسر اول را نام نوشتند حسن سید پشاوری نوشتہ است۔ او را از بطن زن عنبر کفو یک پسر شد شیر علی نام داشت لا ولد فوت شد۔ پسر دوم سید ضیاء الدین۔ سید حمید الدین بود کہ زوجہ او دختر سید حسن بنت سید نعمت اللہ بودہ است۔ اما از وہم اولاد نشد و نیز حال دو دمان زوجہ او تحقیق نہ رسید۔

سید جلال الدین پسر سوم سید حسام الدین بن سید علم الدین زوجہ او از نواح افغانستان بود از وے یک دختر بود شیخص النساء و پسران سید شہاب الدین و سید جمال الدین و سید غلام محمد تا ذکر سید غلام محمد نوشتند در زمان صغر سن وفات یافتہ باشد۔

سید شہاب الدین بن سید جلال الدین او را از زوجہ خود کہ بنت سید شمس الدین بن سید نظام الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاہ بود و عجبت دولت نام داشت یک پسر شد سید نصیر الدین و او را از زوجہ خود حسینہ النساء نام کہ بنت [illegible] الدین بنت [illegible] بن نجم الدین بن دیوان [illegible] شاہ بود یک پسر شد سید [illegible] الدین از وے اولاد باقی نماند۔

سید جمال الدین بن سید جلال الدین او را دخترے بود لطیفہ بانو کہ در عقد نکاح سید ضیاء اللہ بن
ہدایت اللہ بن عطاء اللہ بن سید ابو الفتح در آمد +

تمام شد ذکر اولاد سید حسام الدین بن علم الدین

سید ابو الفتح سوم خواجہ سید علیم الدین بن خواجہ ابو الخیر زوجہ او عصمت النساء بنت شیخ
شہاب الدین نبیرہ حضرت خواجہ ابراہیم ادھم بلخی در ۱۰۸۵ھ وفات یافت و چہار پسر گذاشت +
سید سراج الدین پسر اول سید ابو الفتح سجادہ نشین بود زوجہ شرعیہ او بی بی رحیمہ بود ازوے
سہ پسران و دو دختر بوجود آمدند۔ پسر اول سید منیر الدین۔ پسر دوم سید ظہیر الدین۔ سوم
سید سعد الدین۔ دختر اول ماہ بانو کہ از سید صدر الدین بن زین العابدین منکوحہ شدہ۔ دختر دوم
صاحب دولت کہ از سید خضر محمد بن سید نظام الدین بن سید دیوان شاہ منکوحہ بود سال
وفات ۱۱۳۲ھ +

سید سعید الدین بن دیوان سراج الدین در زمان طفلی فوت شد +

سید ظہیر الدین بن دیوان سراج الدین زوجہ او صاحب النساء بنت سید ظہیر اللہ بن
عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود ازوے دو پسر و یک دختر بوجود آمدہ در زمان طفلی وفات یافتند
و اولاد او در رفت +

دیوان سید منیر الدین بن دیوان سید سراج الدین زوجہ او بی بی صاحب بنت سید شرف الدین
بن سید نظام الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاہ بود۔ ازوے سہ پسران و دو
دختران شدند۔ دختر اول فخر النساء از سید عزت اللہ بن اسد اللہ بن ابو الفتح منکوحہ شدہ
دختر دوم ... النساء از سید محسن بن سید خضر محمد بن نظام الدین منکوحہ شدہ
در سال ہزار و یک صد و پنجاہ و ہشت ہجری (۱۱۵۸) وفات یافت +

سید نصر الدین بن دیوان سید منیر الدین در صغر سن بمرض چیچک فوت شد +

سید فیض الدین بن دیوان سید منیر الدین زوجہ او سعیدہ بی بی بنت شیخ ... الدین بن شیخ نظام الدین نبیرہ سلطان التارکین بودانش یک پسر و یک دختر بوجود آمد پسر شیرخوار بعارضہ زرد پہلو فوت شد و دختر بسالت النساء نام و عقد سید حمید علی بن دیوان سید امام الدین در آمد ❖

دیوان سید امام الدین بن دیوان سید منیر الدین زوجہ عفیفہ او بی بی زینت النساء بنت سید قمر الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود کہ از وے پنج پسران و دو دختران بوجود آمدند دختر اول بی بی عصمت کہ در حالت صغر فوت شد دختر دوم بی بی ولی النساء کہ بسید فیع الدین بن غیاث الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحہ شد اما از پسران وے سہ پسر سید اکبر علی و سید رضی الدین و سید کلن در عالم طفلی فوت شدند سال وفاتش ۱۱۸۹ھ است ❖

سید حمید علی بن دیوان سید امام الدین زوجہ او بی بی بسالت النساء بنت سید فیض الدین بن دیوان سید منیر الدین بود از وے یک پسر شد سید ارشاد علی عرف سید تحصن و دو دختران شدند امیر النساء و وجیہ النساء ❖

سید ارشاد علی عرف سید تحصن بن سید حمید علی زوجہ او بی بی عصمت بنت سید عصمت اللہ جی عرف امام بخش بود از وے یک پسر تولد شد سید اشرف علی اما دختر سے ولادہم شد و سہ دختران بودند بی بی تہذن - بی بی مینا - بی بی حجیتو - بی بی مینا در عقد نکاح سید مظہر عرف میان منندہ بن سید شیخ الدین بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین در آمد و لاولد رفت و سماۃ بی بی بدرن زوجہ سید ... زوجہ سید نظر علی بن سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید ... اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطا اللہ بن سید ابو الفتح بود و بی بی حجیتو زوجہ سید امام علی بن سید محتشم علی سجادہ نشین بود ❖

سید اشرف علی بن سید ارشاد علی معروف سید تحصن زوجہ او بی بی چھوٹی بنت دیوان محتشم علی

سجادہ نشین بود۔ اما از وے اولاد نشد و لاولد برفت +

سید اصغر علی بن دیوان امام الدین سجادہ نشین بود زوجہ او دختر سید عزت اللہ بن
سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود و نام آن بی بی خجستہ بانو از وے دو پسران و یک دختر
شدند۔ سید ذو الفقار علی و سید محتشم علی و نام دختر ہدایت النساء و زوج شرعی بی بی ہدایت النساء
سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح
بود۔ در ۱۲۱۱ھ از ین جہان فانی رخت رحلت بربست +

سید ذو الفقار علی بن دیوان اصغر علی سجادہ نشین بود۔ زوجہ او بی بی امیر النساء بنت
سید حسین علی بن دیوان سید امام الدین سجادہ نشین بود از وے پسر نشد اما دو دختران
شدند۔ مومن بی بی و سکینہ بی بی زوج شرعی مومن بی بی سید مہدی علی سجادہ نشین
بود۔ و زوج شرعی بی بی سکینہ سید نصیر الدین بن قطب الدین بن عظیم الدین بن
سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود +

دیوان سید محتشم علی بن دیوان سید اصغر علی زوجہ او بی بی وجیہ النساء بنت
سید حسین علی بن دیوان سید اصغر علی بود۔ دو پسر سید مہدی علی و سید امام علی و سہ دختر
بوجود آمدند بی بی عمدہ بی بی زینب بی بی چھوٹی زوج شرعی بی بی عمدہ سید نوازش علی
بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ
بن سید ابو الفتح و شوہر بی بی زینب قاضی سید قمر علی بن سید عصمت اللہ جی عرف امام بخش
بن سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ و شوہر بی بی چھوٹی سید اشرف علی
بن سید ستار علی بن سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین بود در سال وفات ۱۲۳۳ھ

سید مہدی علی بن دیوان محتشم علی سجادہ نشین و صاحب عزم و احتشام بود۔ زوجہ او بی بی
مومن بنت دیوان سید ذو الفقار علی بود اما از وے اولاد نشد و از زن دیگر داشت
اولاد شد۔ دو پسر و چہار دختران بوجود آمدند نام پسران سید ہادی علی و سید اسد علی

ودر سنہ یکہزار دو صد پنجاہ و پنج فوت شد ؛

سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی زوجہ اول بی بی حمیدہ بنت سید ارشاد علی بن سید حیدر علی بن سید دیوان امام الدین سجادہ نشین بود از وے یک پسر سید سراج الدین زوجہ دوم بی بی ولی النساء از دودمان پاک ہمہ بنت شیخ شکر اللہ نبیرہ خواجہ ادہم بلخی بود از وے چہار پسران و چہار دختران بوجود آمد نام پسران قاضی سید منیر الدین سید شفیع حسین و سید اصغر علی و پسر چہارم شش ماہہ فوت شد۔ نام دختران جواہر النساء و سید فدا حسین بن سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود و شوہر مزاج النساء سید قدرت علی بن سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح در صدر حیات است دختر سوم امام النساء را زوج نبود و در آغاز عمر وفات یافت۔ و دیوان موصوف در سنہ ۱۲۵۶ھ ازین دار فانی رحلت فرمود ؛

سید سراج الدین بن سید امام علی دیوان و صاحب سجادہ بود زوجہ اول مسماۃ لاڈلی بی بی بنت قاضی سید قمر علی بن سید عصمت اللہ عرف علم بخش بن سید عصمت اللہ بن سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح اما از وے اولاد نشد زوجہ دوم بی بی خیر النساء بنت شیخ عنایت اللہ بن شیخ شکر اللہ ادہمی فاروقیست از وے یک پسر بوجود بوجود آمد۔ دیوان سید غیاث الدین علیخان چشتی سنجری اجمیری کہ الحال سجادہ نشین و صاحب مقام حضرت خواجہ بزرگ معین الحق معین الاولیا است طال اللہ عمرہ زوجہ او بی بی نفیس النساء بنت قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی سجادہ نشین تا الآن از وے اولاد نشد چہار پسر فرزندش سجدہ بیکہ نام و نشان اولاد و احفاد حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا برقرار و برجا قائم بماند۔ اما از دیوان سید سراج الدین از بطن زنان دیگر اولاد ہم است۔ یک پسر سید نظام الدین و دو دختر جہانگیری [illegible] فرزندان سید

شفیع حسین عم حقیقی ایشان در عقد مناکحت آمده اند، از سید نظام الدین اولاد ذکور [illegible]
پسر رشید الدین نام دارد، یک دختر که بشارت النساء نام او ست بسال وفات ۱۲۸۲ھ
قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی زوجه او نبی بی بی بنت سید شیخ علی بن سید
غلام معین الدین بن سید خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح از وے دو پسر و
پنج دختران بوجود آمد، سید امام الدین و سید فیض الدین۔ ثمره النساء در زمان صغر سنی
بمرد و دختر دوم بشیر النساء هم بمرد۔ دختر سوم منیر النساء در عقد نکاح سید رضا حسین بن سید
قدرت حسین بن سید نوازش علی بن سید شاه علی بن سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید
هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح در آمده بود اما از بطن وے اولاد نشده و در [illegible]
نوجوانی برحمت حق پیوست۔ دختر چهارم صغیر النساء زوجه شرعی سید شرف [illegible] بن سید
قدرت علی بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح است از وے یک پسر و یک دختر
دختر شده بود۔ اما در طفلی وفات یافتند۔ خدائے عز وجل بطفیل حبیب پاک رسول اکرم
صلی الله علیه وسلم فرزند رشید بعمر دراز و اقبال و سعادت آثار نصیب فرماید آمین
رئیس النساء دختر پنجم زوجه پاک شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین علیخان سجاده نشین
است حق سبحانه تعالی اولاد دهد و در حفظ و حمایت دارد۔ قاضی سید منیر الدین را زوجه دیگر
هم بود، علیم النساء بنت سید [illegible] الدین بن سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین
بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح اما از وے اولاد نشد و او در زمان حیات شوهر از زمانه [illegible]
آگهی وفات یافت۔ زن سوم از قوم مرهٹه است که بشرف اسلام مشرف گشته بزوجیت قاضی
سید منیر الدین در آمده از بطن او دو پسر و دو دختر شدند پسران سید [illegible]
نام دختران سکینه بی بی [illegible] سکینه بی بی [illegible] سید [illegible] بن سید شفیع حسین
بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی منکوح شده [illegible] الله [illegible] رشید الدین [illegible]
نظام الدین بن دیوان سراج الدین [illegible] بسال وفات ۱۳[illegible]ھ

سید فیض الدین پسر قاضی سید منیر الدین حیف که بهار گلشن شباب هم مدید و داع حسرت بر جان والدین نهاده در صغر سن برحمت حق پیوست +

قاضی سید امام الدین بن قاضی سید منیر الدین جامع اوراق معین الاولیاء است به منصب اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنری بمشاهره چهار صد روپیه ماموراست زوجه شرعیه او بی بی گھسیٹا بنت سید قدرت علی بن سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح است هنوز اولاد ندارد حق سبحانه تعالے بتصدق رسول و اهلبیت رسالت و حضرات صوت و طریقت اولادش بدید و بسیار مزد و از بلائے حوادث روزگار مصئون و محفوظ دارد آمین بحق رسوله وآله واصحابه اجمعین برحمتك یا ارحم الراحمین +

سید شفیع حسین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی زوجه شرعیه او بی بی چھوٹی بنت سید فتح علی بن سید غلام معین الدین بن سید خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابوالفتح بود از بطن او یک پسر شد و شیر خواره بمرد و مادرش هم بتپ دق بهمران زمان وفات یافت و ایشان را از زن دیگر اولاد هست سید امداد حسین و سید الطاف حسین و سید اولاد حسین و سید صفدر حسین و سید اکبر حسین و سید افتخار حسین +

سید اصغر علی بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی زوجه او نصیب النساء بنت سید بدر الدین بن قطب الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح بود از وے یک پسر شد سید حیدر علی اما در زمان طفولیت فوت شد و مادرش هم از جهان نے بنیاد دنا شاد فت بحال سید اصغر علی زن دیگر دارد و هم از و بیت الحمد الله که

تمام شد ذکر اولاد سید سراج الدین بن سید ابوالفتح

سید شمس الدین پسر دوم سید ابوالفتح که پسر سوم خواجه سید علم الدین است زوجه او نورشیه بانو بنت سید احمد بن سید حسام الدین بن سید علم الدین از وے سه پسران و سه دختران بودند سید قمر الدین سید نجم الدین و سید مجد الدین سه دختران لطیفه بانو و

ضیاء النساء کہ در زمان صغر فوت شدند دختر سوم حفیظہ بانو از سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح منکوحہ شدند +

سید قمر الدین بن سید شمس الدین زوجہ او بی بی خیر النساء بنت سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح بود دو پسر و سہ دختر داشت نام پسران بدر الدین و سعد الدین نام اول رفیع النساء دوم لطیف النساء کہ ہمہ بزمان خوردی فوت شدند سوم زینت النساء کہ از سید امام الدین بن دیوان منیر الدین بن دیوان سراج الدین بن سید ابوالفتح منکوحہ شد و ہر دو پسران بدر الدین و سعد الدین در طفولیت فوت شدند +

سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح زوجہ او زینب النساء بنت سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح بود ۔ چہار پسر و دو دختر داشت نام پسران سید غیاث الدین ۔ سید عظیم الدین سید نظام الدین سید قوام الدین نام دختران جمیل النساء و عزیز النساء ہر دو در حال غیر آگہی و صغر وفات یافتند +

سید غیاث الدین بن سید نجم الدین زوجہ او سیف النساء بنت سید محمد بن سید احمد بود از وے دو پسران شدند و یک دختر شد نام پسران سید رفیع الدین و سید قوی الدین اما سید قوی الدین و یک دختر کہ نام معلوم نیست در طفلی فوت شد +

سید رفیع الدین بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن ابوالفتح زوجہ او امۃ اللہ بنت دیوان سید امام الدین سجادہ نشین بود از وے یک پسر سید مظہر علی عرف میر مینڈو کہ بسفر رفتہ بود و خبر اش باز نہ آمد مفقود الخبر است +

سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح زوجہ اول بی بی شائستہ بانو بنت سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابوالفتح از بطن او یک پسر بود اما در طفلی فوت شد و مادرش ہم بعارضہ تپ دق وفات یافت زوجہ دوم بی بی ... بنت حافظ شہاب الدین نبیرہ قاضی حمید الدین ناگوری بود از وے دو پسر شدند

سید قطب الدین و فرید الدین

سید قطب الدین بن سید عظیم الدین زوجه او بی بی فهمیده بنت سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح از بطن او سید بدر الدین و سید نصیر الدین دو پسر بودند.. دختر نبود

سید نصیر الدین بن سید قطب الدین زوجه او بی بی سکینه بنت دیوان سید ذوالفقار علی بن دیوان سید اصغر علی را اما لا ولد رفت

سید بدر الدین بن سید قطب الدین زوجه عظیم النساء بنت سید نوازش علی بن سید شاه علی بن سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود از وی یک پسر شد سید قدرت علی و دو دختران علیم النساء نصیب النساء مسماة علیم النساء زوجه اول قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علیخان بود لیکن در عین شباب برحمت حق پیوست و مسماة نصیب النساء در عقد نکاح سید اصغر علی بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی در آمده بود

سید قدرت علی بن سید بدر الدین زوجه او مزاج النساء بنت سید امام علی بن دیوان محتشم علی بود از وی سه پسران و سه دختران بوجود آمدند اما دو پسر و دو دختر بعالم صغر سن وفات یافتند۔ و یک پسر و یک دختر باقی ماند۔ پسر شرف الدین که زوجه او منیر النساء بنت سید قاضی منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی است و نام دختر بی بی گیسی که در عقد مناکحت قاضی سید امام الدین بن قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجاده نشین است

سید فخر الدین بن عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح۔ زوجه او لطیف النساء بنت [illegible] بن سید خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح بود از بطن او یک پسر و یک دختر نام پسر سید نجم الدین است

که زوجهٔ او شرف النساء بنت سید فتح علی بن غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید
اسداللہ بن ابوالفتح بود اما لاولد فوت شد و یک دختر بود بی بی فرخنده او هم فوت شد و از
بطن او اولاد نشد ✦

سید مجیدالدین پسر سوم سید شمس الدین بن سید ابوالفتح از زوجهٔ او که صحیح النسب بود دیگر
پسر شد سید بدیع الدین که به سفر رفته بود و مفقود الخبر است ✦

سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح بن سید حسام الدین از وی چهار پسر شدند و دو دختر پسر
شدند و دو دختر پسر اول هدایت اللہ پسر دوم سمیع اللہ پسر سوم و چهارم در طفلی فوت شدند
و نام دختران خیرالنساء و زینت النساء زوج بی بی خیرالنساء سید قمرالدین بن شمس الدین
بن ابوالفتح بود و شوهر زیب النساء عرف جهوبی بی سید نجم الدین بن شمس الدین بن
ابوالفتح بود ✦

سید هدایت اللہ پسر سید عطاء اللہ بن سید ابوالفتح زوجه حفیظه بانو بنت سید
شمس الدین بن سید ابوالفتح بود سه پسر شدند و سه دختر دختر اول ظفرالنساء که از سید
خلیل اللہ بن سید اسداللہ بن سید ابوالفتح منکوحه شد و مهرالنساء و لطیف النساء
در زمان خردی فوت شدند ✦

سید حفیظ اللہ بن هدایت اللہ بن عطاء اللہ زوجه او دسته بانو بنت شیخ بزرجوا
نبیره شاه حمزه و هرسوی بود از وی یک پسر شد سید مسیح اللہ و یک دختر فهمیدالنساء که به سید
قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن شمس الدین بن ابوالفتح منکوحه شد ✦

سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید هدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید
ابوالفتح زوجه او هدایت النساء بنت دیوان سید اصغر علی سجاده نشین بود از وی یک
پسر شد سید شاه علی و یک دختر شد فهمیدالنساء که به سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن
سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابوالفتح منکوحه شد ✦

بن سید غلام علاء الدین ـ زوجه او لطیف النساء بنت سید احمد

سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ زوجہ او بی بی کمن بنت سید غلام معین الدین بن سید
خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود از وی یک پسر شد ٭

سید نوازش علی بن سید شاہ علی زوجہ او بی بی عمدہ بنت دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین
بود ازو دو پسر شدند و سہ دختر نام پسران سید نظر علی و سید فدا حسین و نام دختران
عظیم النساء کہ زوجہ سید ... الدین بن قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن شمس الدین
بن سید ابو الفتح بود دختر دوم چھوری بی بی کہ زوجہ سید حسین علی بن مکرم علی بن
سید ضیاء اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطا اللہ بن سید ابو الفتح بود سوم دختر
ہدایت النساء کہ ناکتخدا فوت شد ٭

سید نظر علی بن سید نوازش علی زوجہ او بی بی بدر النساء بنت سید ارشاد علی
عرف سید نتھن بن سید علی بن دیوان امام الدین سجادہ نشین بود از او اولاد نشد
لاولد رفت ٭

سید فدا حسین بن سید نوازش علی زوجہ او جواہر النساء بنت سید امام علی بن دیوان سید
محتشم سجادہ نشین است از وے یک پسر و چند دختران شدند تا پسر باقیست و دختران
بزمان صغر وفات یافتند ٭

سید رضا حسین بن سید فدا حسین زوجہ او مسماۃ منیر النساء بنت قاضی سید منیر الدین بن سید
امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین بود کہ از عالم جاودانی ... دار فانی برفت و
سید رضا حسین را ہنوز زوجہ دیگر بہم نرسیدہ ٭

واضح باد کہ زمانیکہ سید مسیح اللہ بعد وفات زوجہ خود ترک اجمیر کردہ ... دہلی رفت زوجہ دیگر
خواست و از و سید کرم علی و سید فضل علی بوجود آمدند کہ اولاد ایشان در موضع چھوکر ... ضلع
گوڑ گانوہ موجود است ٭

سید ضیاء اللہ پسر دوم سید ہدایت اللہ بن سید عطار اللہ بن سید ابو الفتح زوجہ او ...

بنت سید جمال الدین بن جلال الدین بن حسام الدین بن خواجه سید علم الدین بود و ازویک دختر
نام پسر مکرم علی و نام دختر شرف النسا بانو عرف بی بی مکھولا که زوجه اول سید فتح علی بن سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود +
سید مکرم علی بن سید ضیاء اللہ زوجه او فہیم النساء عرف بی بی مدو بنت سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن ابو الفتح بود از وے یک
پسر بود سید حسین علی که بسفر رفت و مفقود الخبر شد و یک دختر بود صاحب النساء که به
شیخ نظام الدین نبیره خواجه سلطان التارکین منکوحه شد +
سید کلیم اللہ پسر سوم سید ہدایت اللہ در زمان صغر سنی فوت گردید +
سید طیع اللہ پسر دوم سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح زوجه او عفیفه بانو بنت
قاضی محمد مقیم ناگوری بود از ویک رزق اللہ پسر بود و یک پسر بزمان خردی فوت شده و نام
دختر بی بی صاحب النساء که به سید ظہیر الدین بن دیوان سید سراج الدین سجاده نشین منکوحه
شد لیکن از وے اولاد نشد +
سید رزق اللہ بن سید طیع اللہ زوجه او لطیفه بانو بنت شیخ جمال الدین بن شیخ
نظام الدین نبیره خواجه سلطان التارکین ناگوری بود۔ از وسه دختران شدند۔ دختر اول
لطیفه بانو عرف زہره النساء به سید نظام الدین بن نجم الدین منکوح شد و لا ولد رفت
و دختر دوم رحمت بی بی که به سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ
بن سید ابو الفتح منکوحه شد۔ و دختر سوم زلفت بی بی که به سید عصمت اللہ عرف امام بخش
منکوحه شد و از سید رزق اللہ اولاد پسرے نبود +

تمام شد ذکر اولاد سید عطاء اللہ بن ابو الفتح

سید اللہ بن سید ابو الفتح بن خواجه علم الدین ... جه او خواجه مبارک خاتون بنت شیخ
محمد فرید بن شیخ عبد ... حسن نبیره خواجه سلطان التارکین بود از وے پنج پسر شدند

چهار دختر نام پسران سید عصمت الله که در زمان طفلی فوت شد دوم سید محمد حسن سوم
سید خلیل الله ـ چهارم سید عزت الله پنجم سید عبدالجلیل که در زمان طفولیت وفات
یافت ـ نام دختران مهر النساء و نام سه دختران دیگر در این معین نوشتند احتمال کلی است
که در صغر سن وفات یافتند ـ اما شوهر بی بی مهر النساء شیخ جمال الدین بن شیخ
نظام الدین نبیره خواجه سلطان اتکین بود ❖

سید حسن محمد بن سید اسد الله قاضی شهر اجمیر زوجه اولش خدیجه بانو بنت
سید نجم الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاه بود ـ از وی یک پسر بوجود آمد و به عمر [illegible]
فوت شد ـ زوجه دوم او مسماة محروانه خانم بنت مرزا گدا بیگ دهلوی بود ـ از وی یک دختر
و دو پسر بوجود آمدند نام دختر نجابت بی بی که به سید قوام الدین بن امین الدین بن سید محمد
منکوحه شد ـ نام پسران اول رضی الله حسن که در طفلی فوت شد ـ دوم سید حسن علی
که او را از زوجه خود یک پسر مکرم علی و یک دختر شد که نام او بی بی نزهت و به سید قاسم علی
بن سید قوام الدین بن سید امین الدین سید محمد منکوحه شده بود ـ اما بی بی نجابت و
مسمی مکرم علی هر دو لا ولد رفتند ❖

سید خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح ـ از زوجه او بی بی ظفر النساء بنت
سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح یک پسر شد و چهار دختر ـ اما هر چهار
دختر در زمان طفلی فوت شدند ❖

سید غلام معین الدین بن سید خلیل الله زوجه او بی بی رحمت بنت سید رزق الله
بن سید طیب الله بن سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بود ـ از وی یک پسر شد سید
فتح علی و چهار دختر کریم النساء و لطف النساء و فهیم النساء شوهر کریم النساء سید شاه علی
بن سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید
ابو الفتح بود ـ دوم لطف النساء زوج او سید بشیر الدین بن سید عظیم الدین بن

نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود سوم فہیم النساء عرف مُدو بی بی شوہر او
سید مکرم علی بن سید ضیاء اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطا اللہ بن سید ابو الفتح
دختر چہارم بی بی فاخرہ عرف بی بی چھُدّو قبل از شباب فوت شد و نوبت مناکحت نرسید ✦
سید فتح علی بن غلام معین الدین ۔ زوجہ اول شریفہ بی بی عرف بی بی مکھا بنت
سید ضیاء الدین بن سید ہدایت اللہ بن سید عطا اللہ بن سید ابو الفتح بود از وے یک
دختر شد شرف النساء شوہر او سید فخر الدین بن فرید الدین بن سید عظیم الدین بن سید
نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح ۔ امّا سید فتح علی را زوجہ دوم بود بی بی
فضیلت النساء بنت شیخ لعل محمد نبیرہ خواجہ ادھم بلخی از وے دو پسر و دو دختر بوجود آمدند
نام پسران سید احسان علی و سید گوہر علی کہ ہر دو در زمان طفولیت درگذشتند ۔ نام
دختران بی بی ننھی و بی بی چھوٹی کہ بہ ترتیب قاضی سید منیر الدین و سید شفیع حسین پسران
سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین منکوحہ بودند ✦

مولف ۔ سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح را دو زوجہ دیگر بودند
زن اول ثانی بی بی سکندر ملی کہ از وے تک پسر شد سید نجم الفتح و چہار دختران نور النساء
و حرمت النساء و نام دو دختران بقیہ معلوم نیست ۔ زن دوم نجیب الطرفین از نسل مغل بود
از وے دو پسران شدند و سید عبد الوہاب و سید میرزا بیش ازین احوال ایشان
معلوم نشد ✦

سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح زوجہ او فخر النساء بنت دیوان سید
منیر الدین سجادہ نشین بود از وے دو پسر و سہ دختران بودند ۔ اول دختر جمعیت النساء
کہ در زمان صغر فوت شد دوم شائستہ بانو کہ بہ سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن
سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوح بود سوم خجستہ بانو زوجہ دیوان سید اصغر علی سجادہ
نشین ۔ نام پسران سید نصر اللہ کہ در طفلی فوت شد ✦

سید عصمت اللہ عرف سید امام بخش بن سید عزت اللہ زوجہ اول بی بی زاغت بنت رزق اللہ بن اصیحو اللہ بن عطاء اللہ بن سید ابوالفتح از وے یک دختر شد بی بی عصمت نام۔ دوم اوچھوندا بی بی بنت سید امین الدین بن سید محمد بن سید احمد بن سید حسام الدین بن خواجہ علم الدین از بطن او یک پسر شد سید قمر علی +

سید قمر علی بن سید عصمت اللہ بن سید عزت اللہ۔ زوجہ زینت النساء بنت دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین از بطن او یک دختر تولد شد لاڈلی بی بی شوہر او دیوان سید سراج الدین سجادہ نشین بود۔ و شوہر بی بی عصمت سید ارشاد علی عرف سید حسن بن سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین سجادہ نشین بود +

ذکر اولاد

سید معین الدین رابع بن خواجہ ابوالخیر بن خواجہ معین الدین ثالث از و یک پسر شد سید مبارک عرف دیوان شاہ۔ و از وے سہ پسران بوجود آمدند و یک دختر نام پسران سید نظام الدین۔ سید نجم الدین۔ سید احمد۔ و نام دختر بی بی عصمت +

سید نظام الدین۔ نام مادر او بی بی انبیا خواہر مخدوم الھند و نام زوجہ او جان بی بی بنت شیخ محمد افضل نبیرہ شاہ حمزہ و ہر سہ از بطن وے سہ پسر و چہار دختر آمدند۔ نام پسران شرف الدین عرف شرف محمد۔ دوم خضر محمد سوم شمس الدین کہ در طفولیت فوت شد نام دختران بی بی فاطمہ و بی بی آمنہ و بی بی گلاب۔ بی بی ہدیہ +

شرف محمد پسر اول سہ پسر و دو دختر داشت سید خیر محمد سید وارث محمد سید مودود +

سید خلیل محمد یک پسر داشت کہ لاولد رفت و یک دختر داشت مسماۃ دولن کہ از و یک پسر شد شرف الدین و لاولد رفت +

سید وارث محمد۔ پسر دوم۔ دو پسر داشت۔ خواجہ بخش و معین الدین بخش۔ سید خواجہ بخش

لاولد رفت و از معین الدین بخش چہار پسران شدند محمد بخش خدا بخش و نبی بخش ہر سہ
لاولد رفتند اما الٰہی بخش را ایک پسر شد حسین بخش و اولاد ہم لاولد گذشت +

سید مودود ـ دو پسر سوم ـ دو پسر داشت محمد علی و سید علی ـ کہ ہر دو لاولد گذشتند
بی بی صاحب دولت بنت سید شرف محمد زوجہ دیوان سید منیر الدین سجادہ نشین بود و
بی بی بخت دولت دختر دوم در حبالہ عقد سید شہاب الدین بن سید جلال الدین آمد +

سید خضر محمد ـ پسر دوم سید نظام الدین بن سید مبارک دیوان شاہ از وے سہ پسر
یک دختر شد نام دختر دولت بی بی کہ لاولد فوت شد و نام پسران سید محسن ـ سید محمد مقیم
سید علی اکبر ـ سید محمد مقیم لاولد رفت +

سید محسن بن خضر محمد ـ دو پسر داشت شمس الدین و نظام الدین از سید نظام الدین دو
پسران شدند میر قمر علی و میر نجف علی ـ اما میر نجف علی لاولد رفت و از میر قمر علی سید میر علی
دو دختر داشت صاحب بیگم و وزیر بیگم ـ و صاحب بیگم زوجہ سید احمد علی بود کہ از
یک پسر موجود است و وزیر بیگم را زوج شرعی سید احسان علی جاگیردار موضع ہاتھی کھیڑہ بود
کہ از وے سہ پسران و یک دختر بوجود آمدند +

سید شمس الدین بن سید محمد محسن دو پسر داشت سید بندہ علی و سید سعد الدین از
سید بندہ علی دو پسر و دہ دختر بوجود آمدند سید امیر علی و سید خدمت علی از سید امیر علی
یک پسر سید غفور علی کہ لاولد فوت شد و از سید خدمت علی دو پسران شدند و دو دختران
پسر اول سید مراج علی کہ در صدر حیات پسر دوم سید ارشاد علی
بود کہ لاولد رفت اما سید سعد الدین پسر دوم سید شمس الدین دو پسر داشت سید حسین علی
و سید واجد علی ـ از سید حسین علی و سید واجد علی ـ از سید حسین علی دو پسر موجود اند سید
[illegible] سید واحد [illegible] در صدر حیات است و سید نجف حسین نام است
[illegible] نام پسران فتح علی

وامیر الدین۔ اما از امیر الدین اولاد پسرے نشد و از فتح علی یک پسر و سہ دختر بوجود آمد۔ نام پسر سید احمد علی کہ از و اولاد پسرے شد و یک دختر شد کہ او ہم لاولد رفت ۔

سید نجم الدین بن سید مبارک دیوان شاہ بن سید معین الدین رابع۔ دو پسر و چہار دختر داشت نام پسران سید سلطان محمد و سید نظر محمد۔ اما سید سلطان محمد لاولد فوت شد و از سید نظر محمد دو پسر بوجود آمدند و یک دختر۔ نام پسران سید سراج الدین و محمد حیات۔ اما سراج الدین لاولد رفت و از سید محمد حیات دو پسر بوجود آمدند و دو دختر۔ نام پسران سید غلام امام و سید محمد تقی۔ اما از سید محمد تقی اولاد پسرے نشد و چہار دختران بوجود آمدند کہ از بطن ایشان توالد و تناسل جاریست اما سید غلام امام یک پسر داشت نام سید علی و از وے یک پسر شد و سہ دختر۔ نام پسر سید ناصر علی کہ اولاد پسرے نداشت و از بطن دختر او کہ زوجہ سید خدمت علی بن سید بندہ علی بود اولاد باقیست ۔

سید خواجہ احمد پسر شیخ سید مبارک دیوان شاہ بن سید معین الدین رابع۔ او را پسر نبود۔ چہار دختر داشت۔ سعیدہ بی بی۔ عائشہ بی بی۔ بزرگ بی بی۔ عابدہ بی بی۔ اما سعیدہ بی بی زوجہ برہان و بی بی عائشہ زوجہ سید سبحان نارنولی بود کہ از بطن ایشان اولاد کثیر باقیست و بی بی بزرگ بہ شاہ حسین بن شیخ صادق محمد اولاد شیخ نظام نارنول منکوحہ شد و بی بی عابدہ اسم بامسمے بود و بعبادت و ریاضت در گذشت و شوہر نخواست ۔

مولف۔ بر ضمائر ارباب دانش و بصیرت مستور و محتجب نماند کہ از باستان هنجار روزگار برین منوال بودہ است کہ فرمانروایان کشور دولت دنیا را۔ با تاجران مملکت فقر و فنا منازعتے و خصومتے پدید آید چنانچہ در ہر زمان و مکان صاحبدلان آن ربِ دستگاہ و حسد اندگان حق آگاہ در آفتے عظیم و حالتے سقیم روئے دادہ است۔ چنانچہ حسین علیہ السلام بود۔ بہ یزید لعین را ہم بوجود آوردند و استحکام آزار و محنت رہنما و خلوص و محبت قرار دادند لاجرم زحمت کشیدن و لعزلت آرمیدن طریق بزرگان دین بودہ است و از نیہا۔ ہر یکے را دشمنے صعب روئے نمودہ است حضرات خواجگان و منتسبان خواجگان مارا کہ دہ دمندان

دور دطلب بوده اند بیشتر انچنین حادثات وسانحات دریش آمدند که تفصیلش از هزار یکے واز بسیار اندکے برسبیل بیان آوردن دلیل منشاء ومنشات خواهد بود کما قال فی سیر الاقطاب قاضی صادق وقاضی عماد۔ دانشمندان دہلی بہ آنحضرت مخالف گشتند وبہ سلطان گفتند کہ خواجہ قطب الدین وقاضی حمید الدین شب وروز سماع مے شنوند باآنکہ در شرع مقدس حرام است وخواجہ قطب الدین ہنوز ریش ہم نیاوردہ است بعد ازین قاضی صادق وعماد بخانقاہ حضرت آمدند اتفاقاً مجلس سماع بود وقاضی حمید الدین نشواجد بود وحضرت خواجہ دست بستہ استادہ بودند قاضی عماد بسوے حضرت خواجہ اشارت کرد وگفت کہ امرد۔ را۔ نہ شاید کہ در مجلس سماع حاضر باشد۔ آنحضرت فی الفور ہر دو دست مبارک خود بر روے مطہر خود بسم اللہ الرحمن الرحیم گفتہ فرود آورد وفرمود۔ آسے امرد۔ر الیشان باید کہ در مجلس سماع حاضر گردد یا اہل سماع ایم وسماع را مباح میگوئیم خلق چون چنان بدیدہ معترف ومعتقد گشت۔ وآن نا اہلان سیاہ دل وحشت خوردند وپیش آمدن نتوانستند وواپس رفتند ومصلحت کردند کہ اگر این فتنہ فرونشست قیامت خواہد ماند چنانچہ ہر دو مجہولان ناحق شناس بحضرت خواجہ وقاضی حمید الدین گفتہ فرستادند کہ ما قاضی وصدر جہانیم۔ شما آمدہ بدار العدالت حاضر شوید وعذر آنکہ خلاف شرع میکنید باز بگوئید یا تائب شوید۔ بمجرد استماع این پیام از زبان معجز نشان حضرت خواجہ برآمد کہ ای حرافان سے مانید یا زیر زمین رفتن میخواہید۔ قاضی حمید الدین ہمین آنحضرت را گفت خواجہ بفرمود سے قاضی بہ ہدف اجابت رسید پس فردا گفتہ فرستادند کہ فردا عرس پیر ما است مہلت دہید تا سماع بشنویم پس فردا ہم علما را حاضر آرید۔ اگر سماع درست خواہد بود خواہیم شنید وگرنہ توبہ خواہیم کرد قاضی وصدر جہان چون این جواب شنیدند قبول کردند۔ بشرط اینکہ غیر ازین دو شخص خواجہ قطب الدین وقاضی حمید الدین دیگرے سماع نہ شنوند۔ در آن ہنگام قلعہ دہلی دو دروازہ داشت شرقی وجنوبی۔ در خانہ وخانقاہ ہر دو بزرگوار دروازہ بود۔ قاضی صادق وعماد برسر دروازہ صد صد نفر نشاندند تا کسے را راہ نہ دہند مبارک

خادمے بخدمت آنحضرت عرض نمود که بر در شهر مردمان شاینده اند تا کسے نه آید طعام نیز نیم یا نه قاضی
حمیدالدین گفت دو چند طعام پخته کنید کر از بهر است که خلق را به مجلس ما منع کنند۔ حضرت خواجه
فرمود که قاضی عماد و صادق از جان خود سیر آمده اند میخواهند که زود ازین جهان سفر کنند۔ پس مبارک
خادم رفت و استعداد طعام کرد۔ قاضی حمیدالدین دوگانه ادا نمود و گفت برادرم شیخ الاسلام
حضرت شیخ بهاءالدین زکریا صالح است اینک از ملتان میرسد۔ درین اثنا آن بزرگوار
از راه در مشرق آمد و دربانان کور شدند۔ پس حضرت خواجه فرمود که برادرم جلال الدین تبریزی
نیز مے آید۔ وے از دروازهٔ جنوبی در رسید دربانان کور شدند۔ پس سماع در دادند و چنان
غلغله شد که صدائے آن بگوش قاضی صادق و عماد افتاد۔ حیران شدند و گفتند که بارها در
خانقاه خواجه قطب الدین و قاضی حمیدالدین سماع شده لیکن اینقدر غلغله هرگز نشنیدیم کسے را
فرستادند که خبر بیارد آنکس رفت و دیده آمده گفت مردمان آنقدر جمع شده اند که
جائے دم زدن از هجوم تنگ گردید و محفل سماع گرم است۔ قاضی صادق و عماد چون اجل
فرا گرفته بود خود ضبط کردن نتوانستند و حیران شده گفتند که حالا ایشان را فرصت دادن
خوب نیست برویم و بحضور خلائق ایشان را از سماع باز داریم۔ پس آن هر دو جاهلان بے باک با جماعت
بسیار آمدند۔ حضرت خواجه در سماع بود و قاضی حمیدالدین دست بسته ایستاده و جمعی کثیر در گریه
درین اثنا نظر حضرت قاضی بر آن افتاد و فرمود "همانجا باشید اے سنگدلان"۔ هر دو همانجا
ایستاده ماندند۔ هر چند در غضب گشتند و خواستند نزدیک شوند۔ پائے آنها چون ستونی که در
زمین نصب کنند محکم شدند۔ تا آنکه حضرت قطب الاقطاب در سماع بود همچنان ایستاده بودند
و بعد اقامت نظر حضرت خواجه بر آنها افتاد فرمود که بیائید اے برادران وداع شوید۔ اما لذت
سماع هم پاره بخشید تا در دل شما حسرت باقی ماند بعد ازان سفر کنید"۔ سخن آنحضرت به هر دو اثر کرد
و در گریه شدند۔ و در تواجد آمدند و بعد از دیر بهوش آمده سر در پائے حضرت خواجه افگندند و گفتند و لله الحمد
جل و علے که ما از سر سماع آگاه نبودیم این خود نعمتے است از نعمات ایزد جل شانه حضرت خواجه فرمود

که اقرار حالا چه سود دارد - چون کار از دست رفت" پس آن هر دو کس پشیمان نزد سلطان رفته تمام
ماجرا عرض نمودند - و همان روز بمردند +

منقولست

از اخبار الاخیار مولفه حضرت شیخ عبد الحق محدث دهلوی البخاری رحمة الله تعالے علیه که سلطان
قطب الدین مرید و معتقد شیخ ضیاء الدین رومی بود - روز سوم از نقل شیخ مذکور چون حضرت
سلطان المشائخ خواجه نظام الدین بدایونی قدس سره - برسم فاتحه برفت - سلطان
قطب الدین آنجا حاضر بود اما تعظیم حضرت سلطان المشائخ نکرد و جواب سلام هم نداد - آورده اند
که وقتیکه حضرت خواجه فرید مسعود رحمة الله علیه در اجودهن رسید - قاضی شهاب الدین
که در آنجا بود و نسبا طلبی میکرد و از ورود حضرت خواجه کساد بازاری خویشتن تصور یده خلاف
در زیده - و به حاکم ملتان حکایت ها رسانید - که اصلی ندشتند - و بزور و فتور میخواست که بنا قیام
حضرت خواجه را از آنجا بر کند - چون حاکم ملتان بتحریر و تقدیر قاضی مذکور التفاتے نفرمود
و انجام کار غیر از خجالت و ندامت به دستش نیامد شتن حضرت خواجه علیه الرحمة سعے موفور
بکار برده قلندرے را بطمع زر مامور کرد - روزے که فرصت وقت دریافته قلندر مذکور در آمد
حضرت خواجه علیه الرحمة بنور باطن بر منشاء شر مقدمش کشف فرموده به خادمے که حاضر خدمت
بود امر فرمودند که تا او را بر اندازد - آورده اند که با حضرت سلطان المشائخ سلطان قطب الدین را
خصومتے بود و مدام بر آزار ایشان نظر میداشت روزے به سلطان المشائخ حکم فرستاد که
کم از کم بخدمت بادشاه بهر غره ماه باید رسید - اگرچه حضرت سلطان المشائخ بر این حکم
هیچ التفات نه فرمود - اما دیگران که در کمین گاه نفاق و عناد بودند خاطر بادشاه را
مطمئن ساختند غایت آنکه اگر بوقت مقرره حضرت سلطان المشائخ بخدمت بادشاه نخواهد
رفت غیرت اولوالامری بادشاه تاب نیاورده در آزار حضرت سلطان المشائخ دقیقه نخواهد گذاشت

اما ایشان رو که به ناحق در آزار مردان حق کوشیدن و در چشم زدن دولت صد ساله را پایمال میکند بادشاه
را مرگ مهلت در گرفت و بروز غره ماه باشارت خسرو خان اندست کسی کشته شد و از دولت دنیا و حیات
عقبی محروم و ناکام برفت ٭

صاحب اخبار الاخیار می نویسد سلطان محمد تغلق شیخ نصیر الدین چراغ دهلی را باین کمال نسبت کرد است
ایذاها کردی و در سفرها همراه خود گردانیدی گویند که او را وقتی جامه دار خود گردانیده بود و این
همه ها بموجب وصیت پیر خود تحمل کرد مدام متعبد رحمته الله علیه وقتی سلطان محمد تغلق بجای
نصیر الدین محمود خوان طعام فرستاد در آوندهای زر و نقره و باعث فرستادن این جز
ایذا نبود یعنی اگر ابا آورد و طعام من نخورد همین را ماده ایذا سازم اگر بخورد بگویم که در کاسه
زرین خوردی و نا مشروع کردی خدمت شیخ هیچ نگفت بختی از کاسه زرین که در آن بود بر آورد
و بر دست نهاده خورد بد اندیش خائب و خاسر ماند شاه جلال گجراتی که صاحب کشف و
کرامات بود و در ظاهر و باطن مرتبه عظیم و منزلتی رفیع داشت میگویند که اصل وی از ولایت
گجرات است در گور بنگاله بر تخت نشسته حکم کردی چنانکه بادشاهان می نشینند و حکم میکنند
بادشاه گور او را شهید کرد از جهت توهم و دغدغه که قول غرض گویان بخاطر او راه یافت نقل است
که چون قاتلان خانقاه او در آمدند و بنیاد خونریزی کرده شمشیر میزدند شیخ میفرمود یا قهار
یا قهار چون تیغ بروی زدند گفت یا رحمن و بهمین کلمه جان بحق تسلیم کرد گویند سر او
بر زمین افتاده بود و الله الله میگفت رحمته الله علیه ٭

منه

شیخ شهاب الدین حق گوی پسر شیخ فخر الدین زاهد است او را حق گو ازان لقب است که
سلطان محمد تغلق حکم کرد که مرا محمد عادل گویند او از همین معنی بحضور ما ابا کرد که ما ظالم
عادل نتوانیم گفت سلطان محمد تغلق او را از قلعه دهلی در زیر انداخت قبر او هم در زیر قلعه است ٭

از صاحب منتخب التواریخ ملا عبدالقادر بدایونی

واقعات زمان اکبرشاه بادشاه که با بزرگان و مشائخان بظهور پیوست این است و دران ایام
شیخ قطب جلیسری را که مجذوبی خراباتی بود از دست شیخ جمال بختیار طلبیده با اخبار فرنگیان
در بحث انداختند ـ و ارباب عقل و اجتهاد زمان را حاضر ساختند ـ شیخ گفت آتشی بلند افروزند
تا من با معارض خود در آیم و هر که بسلامت بر آید حق است همچنان کردند ـ و او دست در کمر فرنگی
زده گفت هان بسم الله و هیچ کدام از فرنگیان جرأت نکردند و او را از غیرت همراه فقیری چند دیگر
در بکر فرستادند تا همانجا درگذشتند ـ و همچنین خیلی از مشائخ و فقرا را بجاها فرستادند و
همچنین شریعت و دین اسلام در روزها جدا جدا باختراع نام نهاده بودند و نبیره‌های شیخ ادهن را
از کبار مشائخ جونپور با اهل و عیال طلبیده باجمیر فرستاده و وظیفه مقرر ساختند و یک دو سه در انجا
درگذشتند و بعضی تا الحال بعسرت میگذرانند ـ و همچنین شیخ حسین نبیره حضرت خواجه معین الدین
قدس سره را که التسلیم خاطر خواه نمیکرد و بعد از اخراج بمکه معظمه و آمدن او از فتحپور بهمان دستور
کورنش باستغنا نمودن و او ... بی اخلاصی او رو فهمیدند در بکر فرستادند تا در سال هزار و دو
نظام الدین احمد بتقریب التماس طلب قاضی فتحپوری او بکر و شیخ کمال بیابانی نام او را هم مذکور
ساخت و همه را طلبیده از آنرو که زمین بوس بجا آوردند حاضر زمان طلب داشته حکم
خلاص فرمودند اما کمال بیابانی که قلابهای او را در حبس خانه بکر نسبت با خانخانان بر آوردند و در بهکر فرستادند و شیخ حسین را باز حکم

مدد معاش در بکر فرمودہ نامزد ہمانجا ساختند چنانچہ ازین پیشتر مذکور شود انشاء اللہ تعالے والہ منہ

شیخ عبدالنبی صدر الصدور ولد شیخ احمد بن شیخ عبدالقدوس گنگوہی است چند مرتبہ بمکہ معظمہ و مدینہ طیبہ رفتہ علم حدیث را خواندہ و بعد ازان کہ بازگشتہ آمد از روش آبا و اجداد کرام سماع و غنا منکر بود۔ و بروش محدثین سلوک مے نمود و بہ تقوے و طہارت و نزاہت و عبادت ظاہری اشتغال داشت چون بمنصب صدارت رسید جہان جہان زمین و مدد معاش و ظائف و اوقات بخلائق بخشید۔ چنانچہ در زمان ہیچ بادشاہے اینچنین صدے باستقلال نہ گذشتہ و عشر عشیر این کار او دادہ نہ دادہ۔ و بادشاہ را چندگاہ نسبت بہ او آنچنان اعتقاد پیدا شدہ بود کہ کفش پیش پائے او مے نہاد آخر بجہت مخالفت مخدوم الملک و سائر علماء نفس حیلہ گر کہ شعر

جاہلانند ہمہ جاہ طلب | خویشتن را علما کردہ لقب

و اعظم اسباب ہبوط او این بود کہ زمانیکہ بادشاہ او سفر بانسی والہ نہ فتحپور باقامت نمودند قاضی عبدالرحیم و قاضی مہترا استغاثہ نزد شیخ بردند کہ برہمنے متبلی متمرد مال ازان قصبہ مصالح عمارت مسجدے را کہ تعمیر آن مسجد استم کنم بردہ بتخانہ بنا کردہ و چون معارض و متعرض او شدم بروش استہزاد کہ خاک در دہان شما باد زبان بہ نسبت نبی علیہ السلام کشادہ و اہانت گوناگون باہل اسلام رسانیدہ چون طلب سیدند۔ آن برہمن بطلب شیخ نیامدہ بیر بر و شیخ ابوالفضل را فرستادند و او را آوردند و شیخ ابوالفضل آنچہ از مردم شنیدہ بود بعرض رسانید۔ و گفت کہ سب بتحقیق از و بوقوع پیوستہ و علما بعض بقتل و بعض بہ تشہیر و مصادرہ او قائل شدہ دو فریق گشتند۔ درین باب گفتگوے وسیع بود ہر چند شیخ از بادشاہ رخصت قتل او مگرفت بصریح نمیداشد و در پردہ میگفتند کہ سیاست شرعی تعلق بہ شما دار داز ما چہ مے پرسید و برہمن مدتے باین تقریب در بند ماند و اہل حرم شاہنشاہی بشفاعت بجہت تخلیص او برخاستند و خاطر شیخ درمیان بود۔ چون مبالغہ شیخ از حد گذشت جواب فرمودند کہ سخن ہمانست گفتہ ایم شیخ

بمجرد رسیدن بمنزل حکم بقتل او کرده. چون این معنی بعرض رسانیدند خیلی درهم و برهم شدند و اهل حرم
از درون و سایر مقربان هند از بیرون گفتند که این ملایان را شما نوازش فرمودید کار ایشان
حالا بجای رسیده که ملاحظه خاطر شما هم نمیکنند و محض برای اظهار حکومت و جاه خویش مردم
را بقتل میرسانند. و چندان مقدمات گوش پادشاهی پر ساختند که دیگر تاب نتوانستند آورد
و ماده که از مدتی پارهٔ غلیظ شده بود یکبارگی سر کرد و درون صحبت شبی در حوض انوپ تلاو
آمده این ماجرا را باز نموده از مفتیان متحرک و متقشفان احداث تحقیق این مسئله میشودند یکی
میگفت که گواهان گذرانند که جرح و تعدیل کرده باشد. و دیگری میگفت که عجب از شیخ
عبد النبی آنکه او خود را از اولاد امام اعظم رحمة الله علیه میگیرد. حالانکه سب نبی از کفار مطیع الاسلام
موجب نقض عهد و ابراء ذمه نمیشود چنانکه در کتب فقه حنفی مبسوط است پس شیخ مخالفت
جد خویش چگونه نمود. به یکبارگی نظر از دور بر جامع این منتخب انداخته متوجه باینجانب شده
نام برده پیش طلبیدند و فرمودند پیش بیا. رفتم پرسیدند که تو هم شنیده که اگر نود و نه روایت مثلا
مقتضی قتل باشد و یک روایت موجب خلاص مفتیان را باید که روایت اخیر را ترجیح دهند
عرض کردم که بلی همچنین است که حضرت میفرمایند. مسئله اینست ان الحدود والعقوبات
تندرئ بالشبهات و معنی آنرا بفارسی ادا کردم بطریق تاسف پرسیدند که مگر شیخ عبد النبی
بر این مسئله مطلع نبود که آن برهمن بیچاره را کشت و این خود چگونه باشد عرض نمودم که البته
شیخ عالم است با وجود این روایت که دیده و دانسته حکم کرده ظاهرا از برای مصلحتی بوده باشد
فرمودند مصلحت چیست عرضه داشتم که سد باب فتنه و قلع ماده دلیری عوام و در روایت
شفاء قاضی عیاض که درین باب بنظر آمده بود گذرانیدم بعضی خبایث گفتند که قاضی
عیاض مالکی است سخن او در دیار حنفی سند نیست. بادشاه از من پرسیدند که چه میگوئید گفتم
اگرچه مالکی است اما اگر مفتی محقق اگر بجهت سیاست عمل بر فتوای او کند شرعا جائز است
درین باب سخن بسیار گذشت و موی بر سبلت شاهنشاهی را در آن وقت مردم میدیدند که چون

...شیر برنجاسته بودند و از عقب سر مانع از بحث می آمدند یکبارگی اعراض شده فرمودند
که این نامعقول است که میگوئی در حال تسلیم کرده و باز پس آمده درجرگه ایستادم از آنروز باز
ترک دلیری مجلس مباحثه گشته اند واگر دیده گاه گاهی از دور کورنش میکردم و کار با شیخ عبدالنبی
بجز برود تنزل رسید اکره و نسبت بجناب اعراض و تغافل مطلب سید وقت هم کشید و صلاً
دربار نمیرفت و در همان ایام شیخ مبارک از آگره به تهنیت تهنیت امری آمده در باب این
باجراء میان نهاده بود شیخ ابوالفضل امام زمان مجتهد احکام شرعی ملکی
چه احتیاج باین جماعت دارید شیخ بهره از علم نیست کاذبند گفتند هرگاه شما
استاد ما باشید و سبق پیش شما خوانیم شما چرا این ملایان خلاص می سازند
اوکر جد و اجتهاد در میان حضور عنادی به دستگاه گفت طلبیدن و بمحضر
در باب اجتهاد پادشاه و فضیلت ایشان بر جمیع مجتهدان نوشته شیخ عبدالنبی و مخدوم
الملک را چون احاد الناس در آن مجلس پا جیبان گرفته هیچکس تعظیم ایشان
نکرد و در صف نعال نشستند و خواهی نخواهی به جبر و کره بر این دستخط گواهی کرده
نوشتند چنانچه در ضمن وقایع سنوات مشروح گذشت و عاقبت الامر بدور السفر حجاز رخصت
دادند - وفات شیخ - در سن نهصد و نود و یک بود و گفته اند - در سن خمس و تسعین و تسعماه میرزا
هندال شیخ بهلول برادر بزرگ شیخ محمد غوث گوالیاری را که از اکابر اهل دعوت اسماء و تسخیر
به پادشاه اعتقاد و اخلاص تمام داشت با غوای مفتیان واقعه طلب بکشت و سال
آن واقعه فقدت الشیخ یافتند و میرزا هندال در برسال خطبه بنام خود خوانده اند

تزک جهانگیری

بادشاه می نویسد شنیده ام که شیخ ابراهیم بابا افغان در پرگنه حبیبی جلی من مضافات
لاهور آستانه کرده و بسیاری از افاغنه گرد او جمع آمده به ارادت گرایند

حکم داد کہ او را حاضر آوردہ بہ سلطان پرویز حوالہ نمایند کہ در قلعہ چنار گڈھ او را نگاہدارند تا آنکہ انحطاط شہرت و رجوع خلائق بہ تفرقہ گراید۔

آخر مقالہ ششم در ذکر فتح قلعہ آسیر از تاریخ فرشتہ

و درون آن عمارت وسیع و خوش طرح و باغہائے بتکلف و حوضہائے مطبوع کہ مثل آن مسجد جامع در شہرہائے معظم کمتر بنظر در آمدہ گویند وقتیکہ اکبر بادشاہ فتح آن قلعہ کردہ بہ آگرہ معاودت کرد او انجا بہ اعتقاد تمام با طوار کفر واشت فرمانے نوشت تا مسجدے راشکستہ بجائے آن بتخانہ بسازند۔

از خزینۃ الاصفیا

مولوی اکرم خلیفہ مولانا فخر الدین فخر جہان دہلوی روزے بتقریب ملاقات سید محمد خان صاحب دفعہ [illegible] بود در انجا مجلس سماع گرم شد و مولوی در وجد آمد ناگاہ قاضی الہ آبادی ساکن آنجا [illegible] استاد مولوی اکرم را بدان حال دیدہ از راہ تمسخر گفت کہ مولوی اکرم را چہ شد کہ اینچنین سر برمے جنبانید ہمان شب قاضی در عالم خود خواب دیدہ بود کہ صورت مثالی حضرت مولانا فخر الدین در آنجا رسیدہ و قاضی را از زمین بر داشتہ بر زمین بزد علی الصباح [illegible] قاضی برخواست دنبلے سخت بر سر قاضی پیدا شد و شب و روز سر و سر برمے [illegible] آخر بخدمت مولوی اکرم آمدہ معذرت کرد و شفا یافت۔

[illegible] مولف مے نگارد در زمان اوائل سلطنت سلطان ابوالفتح جلال الدین اکبر شاہ ہر نجہ [illegible] حضرت خواجہ حسین نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء فتنہ و فساد ایجاد [illegible] ہائے ان بعض ارباب غرض وانہائے [illegible] است چنانکہ صاحب منتخب التواریخ

[illegible]

انکار می‌کنند الحق برخی علما ندانست که این خطا از دو حال خالی نیست یا اول به وجه مخالفت
مذهب و مشرب که او را با علمای این عقیده بود صاحبین بود و جمعی از اکابران زمان در باب
تردید و الحاد پدر نامبارکش که علم مهدویت و نص منقولات بر افراشته بود و او را شهادت کرده
از حضرت بادشاه کشتن او استعانت خواستند و صفحه ناصفا را که مقام اعلان اختراعاتش
بود با صفحه زمین هموار کردند در خصومت میان انواع صعوبت و شداید در روی داد چنانکه تفصیل
این اجمال شیخ و بسط نموده جزو آیین اکبری کرده اند که خلاصه تالیفات شیخ ابوالفضل است
القصه شیخ مبارک با عیال و اطفال از آگره گریخته به نواح بادونی برفت و جان خود را
بسلامت برد و مدتی در آن دیار به هزار سختی و صعوبت صد هزار زندگانی کرد و بعد از
سرگشتگی و زحمت کشیدن بسیار در آن زمانیکه بادشاه را با شیخ سلیم چشتی سیکری کمال محبت
و صحبت در ترقی شد و از خانواده شیخ بسیاران به پایه سروری و منصب برتری رسیدند و نظر
بادشاه در ظاهر و باطن شیخ مرعی بود شیخ مبارک را زمانه صلاح و فلاح در پیش آمد و بشفاعت
شیخ سلیم از نواح بادونی معاودت کرده باز به دیار آگره سکونت ورزید و دکان ستایش و
تابه‌گری وا نموده خاطر بادشاه را از مرکز راستی بگردانید و پسر بزرگ آن شیخ ابوالفیض جلیس
صحبت انیس خلوت بادشاه گشته و شیخ ابوالفضل پسر میانه او بزمره مقربان دولت بادشاهی
اختصاص یافته منتظر وقت بودند تا آنکه هر یکی را از آن جماعت کرامت منزلت که بر حمایت
حق کمر بسته بودند به هزار نکبت و خواری رسوا ساخت از آنها یکی شیخ حسین احمدی بوده و دیگر

فائده والد شیخ ابوالفضل [illegible] چهار دهه کبری مقصد تهذیب دعوی فرزندی خود [illegible] نوشته است از تالیفات خود که جزو آیین اکبری
[illegible] است [illegible] رشید [illegible] بادشاه [illegible] فتاده [illegible]
و از ینجاست که شیخ ابوالفضل از اصل حال خبر نداشت و اکثر [illegible] عبدالقادر بدایونی و ملا عبدالحق [illegible] شیخ [illegible]
[illegible] از واقعات سلطنت و احوال [illegible] و [illegible] حال [illegible] ایشان [illegible] وجود [illegible]
[illegible] عدل است

هم بسیار بودند مثل مخدوم زاده شیخ عبد النبی و قاضی قصبه فتحپور و قطب جلیسری - و غیرها سے شیخ ادهن جونپوری و مخدوم الملک و نظام الدین و میر حبش و غیرهم رحمة الله علیهم اجمعین - اما شیخ ابو الفضل که علامه وقت بود - و در سخن سازی و حیله گری ذهن رسا داشت - هر آنکس که با قهر و عتاب بادشاهی خطاب کرد بیشتر حکایات ناسزا و روایات خلاف واقع در تفصیل اعمالش مستزاد کرده جزو اوراق اکبرنامه گردانید تا بچشم ظاهر نگر حقیقت راز مخفی و مستتر ماند - اما از رفت نگهبان نکته شناس که از کید و شید ارباب دنیا غافل نبوده اند بربط کلام و طرز بیان مے پندارند که این همه جو فروشی و گندم نمائی بتقاضاے نفس غدار و خودستائی پندار اوست القصه هر آنچه که باب شیخ حسین به پیرایه تهمت سرکشی فقر او فقدان وجود اولاد حضرت خواجه بزرگ حکایت آورده این همه اقوال قبیح را به ثقات و عدول آن زمان که ساقط العدالت عدول الثقات بوده باشند حواله مینماید تا پیش اینکه خواجه را حصور میگویند - و از نیجهت دعوے فرزندے خواجه حسین را بتکذیب و ابطال میرساند - اما عبد القادر بداؤنی که صوفی مشرب حنفی المذهب بود - و بخدمت بادشاه در سفر و حضر بندگی میکرد و نیز خدمت کتابت واقعات و غیر آن باو مفوض بود تفصیل احوال شیخ [?] انتقال را در منتخب التواریخ بشرح و بسط ضبط نموده و نقاب نقل و احتمال از چهره نفس الامر بر داشته شاید سخن را بکنار [?] رسانده اصلاً ان یقین فرموده است پس در مقام حیرت نمی گذارد - ولو العجب [?] مے نماید که شیخ ابو الفضل با آنکه از علوم عرفی بهره وافی داشت بخلاف تواریخ سلاطین پیشین - و ملفوظات اولیاء کاملین به روایت اینچنین حرف و حکایت باطله چگونه مبادرت کرد و شهادت ارباب غرض و ابنائے جنس که در پے قهر و استیصال بودند هرگز اثبات

له نبیره شیخ عبد القدوس گنگوهی ۱۲ که درویش فقیه بود ۱۲ احداث ملت بادشاه شیخ مبارک میداشت ۱۲ در اخراج شیخ مبارک سعی نموده ۱۲ محضر اجتهاد شیخ مبارک اتفاق نموده بود شیخ نظام الدین تهانیسری بود صاحب چشتی که جلال الدین اکبر شاه ابجهت آنکه خلائق با و رجوع زیاده داشتند و خلاف شیخ مبارک بود حکم اخراج او به مکه معظمه داد و همچنین نور الدین جهانگیر بادشاه شیخ محمد داود گنگوهی صاحب چشتی را بوجه سلوک [illegible] شیخوف [?] [illegible] فرستاده بود -

سه به شیخ مبارک [illegible] داشت ۱۲ -

قرار داده اصل قضیه را منعکس ساخت و به سعایت و شکایت خاص شناس صوت لعیش و سعایت
و شکایت فرومایگان خدا فراموش جد بلیغ و سعی موفور بکار آورد و به زعم خود نقش مراد را به مدعا نشانید
اما در نظر اولو الالباب این همه کارنامه ریو و ریا همچو نقش بر آب است. و خط جادهٔ سراب. زیرا که این کسی
که منقولات و ملفوظات حضرت خواجه سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی السوالی و حضرت
خواجه فرید الدین مسعود شکر گنج رحمة الله علیهم را که ایشان همزبان و همنشین حضرت خواجه بزرگ
بودند بچشم شوق و ارادت دیده باشد بتعیین می پندارند که هر آنچه که بعلم حضرات ایشان
عین الیقین بود برای ما و یاران ما طریق ما حکم حق الیقین دارد. و بعد از آنکه حضرت سلطان المشائخ
محبوب الٰهی در فوائد الفواد نقل فرمود تصدیق بر تصدیق و تحقیق بالائے تحقیق است در مقام
شیخ ابو الفضول و ثقات و عدول او کیانند و کیستند که تجاوز و مقابل اینچنین اثبات عظیم حرف
دیگر بر زبان آرند. و حضرت خواجه را حضور پنداشته وجود او را بستوده نهاد را بی اصل و
مقصود قرار دهند. لَعْنَتُ اللهِ عَلَی الْکَاذِبِیْنَ - دوم آنکه حضرت شیخ بسیار اولو العزم و
صاحب حال بود و بادشاهانه زندگی میکرد. و خلائق بشمار با و رجوع داشتند و نذور و فتوح
بنهایت میرسید و وقتیکه بادشاه را بحضرت او ملاقات دست داد حضرت شیخ که سخن دنیا
نمیدانست و از آداب خدمت شاهان غیر مانوس بود لطیب خاطر متوجه نشد. و همچنین ادائے
زمین بوس که نزد صاحبان دولت سلطانی در منزل ستائش و لابه گرے تسلیمش نام کرده بودند و
امتیاز خلوص و محبت و امتحان یگانه و بیگانه همبران ادائے نامشروع منحصر بود نه پرداخت
بادشاه را ازین معنی خیلے واهمه در سر شد. و نیز دیگران که منتظر و متمنی مرام بودند باظهار این قرآن
خاطر بادشاه را منغض کرده به پیرایهٔ شکایت فقرا و مساکین و تظلم و تعدی صاحب شیخ حسین
افسانها ساختند و ترغیبات کثیر که بتقریب اند و فتوح بحضرت شیخ حسین از هر اطراف
و اکناف میرسید قرار داد اخراج شیخ سفر الله از مجهولان تنگ ظرف کسانے چند را به داد
خواهی سپرد و به ایوان بادشاه رسانیدند - بادشاه که از حقیقت لذا آگهی نداشت بهم دادے

بے اخلاصی و استغنا که از حضرت شیخ پیش از این ظهور آمده بود قیام او را در جمیع حجارت
واهانت صولت و سطوت بادشاهی مے اندیشید حکم فرمود که بہر عزت تمام حضرت شیخ ترک
جمیع تجمل کرده سفر مکه معظمه اختیار کنند از آنجا که مظلومی و مجبوری اہل بیت امر قدیم بوده است
در هر دو اشت رسیده و هرچه بر سر ایشان مے آید با صبر و سکون بر آن استقامت دارند
حضرت شیخ باول حکم رسیده و دیده بحکم دیده از خدمت مزار جد بزرگوارش محزون و مایوس فرصت
لیکن اتفاقاً همین [illegible] از سفر حج باز آمد همون آتش در کاسه یافت و بلحاظ اندیشه سابق
ترد اینچنین بود و قلعه بکر فرستاده بزندان ادب برنشاندند و تا مدت دراز شیخ مغفر الله در آن
گوشه عسرت به تجرید و تفرید زندگی کرد تا که بعد از رفتن شیخ ابو الفضل بر مهمات دکن یکے از مقربان
بساط سلطنت فرصت وقت غنیمت دانسته بشفاعت و وساطت حرم محترم بادشاه مسالتچی
بجاے رسانید حضرت شیخ ازان بلاے ناگهان و ورود به [illegible] مان رستگاری یافته بدستور
سابق بمنصب تولیت مرقد جد بزرگوارش فرق عزت برافراشت و بقیه عمر در تنعم و کامرانی بسر برده
برحمت حق پیوست و در جوار مرقد جد پاکش عقب مسجد جامع در قبه عالی مدفون شد مرقد پاکش
مرجع انام و مطاف عوام است رحمة الله علیه ملاے بر آن زبان و رتسیان که بحق آنچنین شیخ بزرگ
اشتداد [illegible] روا داشته بمقتضاے ناهنجاری نسبتها [illegible] دروغ را فروغ دادند و [illegible] آنچه
که بر [illegible] و راکیر یا مرتوشته اند خارج از دائره فهم و قیاس است و عقل فهم طبع سلیم
[illegible] معنی اگر کرت اول بادشاه را تحقیق پیوسته بود که دعوی فرزندی خواجه نسبت
بحضرت خواجه بزرگ غلط است تا از چه بود که او را با این همه باز بمنصب تولیت رسانیدند و
[illegible] خود را ذی [illegible] بتفاخر و شرف همسران و همقران دعوی فرزندی بسکوت [illegible] دیده
فرزندان [illegible] روا دند و بخلاف احکام شرعیه که بحالت فقدان دعوی فرزندی

[illegible] بے اخلاصی که از حضرت خواجه حسین [illegible] بود و زندان [illegible] بود [illegible]

[illegible]

منصب وراثت به اولاد حضرت شیخ میشود - آن هم مخدوم زاده فائق الارث استحقاق موروثی را
داشته باتلاف حق و مرافق او سه جهت سند مگر اینکه حضرت شیخ حسین را دعوی اولاد دختری
واخوندن محض افترا بود - و انجمله سخن سازی و روباه بازی شیخ ابوالفضل بزعم فقیر مولف این بحث
بوده باشد که بچشم ظاهر نگر انکار ماضی و اعتراف حال که در اکبرنامه نموده است بصورت تصحیح
نماید - زیرا که اگر قول شیخ ابوالفضل در باب تکذیب دعوی اولاد خواجه حسین بودی زنهار
منصب شیخت و تولیت مزار حضرت خواجه بزرگ باز بدستور سابق به شیخ معز الله بهادر
عزت و حرمت استقرار و استمرار نیافتی - نور الدین جهانگیر بادشاه در روزنامچه خود که
بتزک جهانگیری موسوم است - در سن هشتم جلوس خود شیخ حسین را نبیره خواجه بزرگ نوشته و
یکهزار روپیه بطریق خرچ معاش ماهانه دادی و در فرمان اوقاف مزار شریف حضرت خواجه بزرگ
سه قسمت کرده یک حصه بحضرت شیخ معز الله رسانیده و تجدید فرمان تولیت و شیخت
قرار حضرت خواجه بزرگ بعهد دولت خود ترتیب داده عطیه این منصب گرامی بحواله نبیرگی حضرت
خواجه بزرگ نیاوردی - و بعد ازین که شاهجهان بادشاه فرمان جلی صیاب تقسیم [illegible]
فتوح صادر نمود و جهان آرا بیگم بنت شاهجهان بادشاه کتاب موسوم به مونس الارواح [illegible]
حضرت خواجه بزرگ نوشته به قول حضرت شیخ مولانا عبدالحق محدث دهلوی [illegible]
و وجود اولاد امجاد بر حق قرار داد - و سلطان محی الدین اورنگ زیب عالمگیر در چند [illegible]
بحضرت شیخ سید محمد سجاده نشین زر کثیر و خلاع و فیل عنایت نمود چنانکه در نسخه عالمگیر نامه [illegible]
[illegible] عالمگیری مرقوم گشت در سال جلوس چهارم و هشتم و نهم و غیر آن که بابت دولت [illegible]
قطب الدین شاه عالم بهادر شاه [illegible] اورنگ زیب عالمگیر هنگام نصب سجادگی حضرت
شیخ سراج الدین و بعد آن [illegible] شیخ [illegible] الدین مذکور [illegible]

له انکار ماضی عبارت است از [illegible] اولاد و اعتراف حال عبارت [illegible]

[illegible]

و فقرا و صلحا و اکابران و خدام روضه منوره حضرت خواجه بزرگ لقب کتابت آورده اند. و دیگر
فرامین و اسناد شاهان دهلی و بالخصوص سند مطالبات که بطور دستور العمل انتظام اوقاف
روضه منوره ابو البرکات معین الدین اکبر ثانی بادشاه دهلی بحواله آئین سند دوم و تصدیق و فرمانها
ترتیب و تکمیل فرموده به حکام دولت انگلشیه فرستاده و حکام عالیمقام باتباع آن بالاستحکام احکام
نافذ فرمودند. و حواله سرور الصدور که از حضرت خواجه سلطان التارکین و فوائد الفواد ملفوظ
حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا و سیر الاولیا مولفه سید محمد کرمانی خلیفه حضرت سلطان
المشائخ و سیر العارفین مولفه ملا درویش [illegible] و گلزار ابرار مولفه شیخ محمد غوث بن حسن بن موسی
شطاری و اخبار الاخیار مولفه حضرت شیخ عبد الحق محدث دهلوی و منتخب التواریخ مولفه ملا عبد القادر
مورخ عهد اکبری و تاریخ فرشته مولفه ملا محمد قاسم و سیر الاقطاب مولفه شیخ اله دیا چشتی و مرات الاسرار
مولفه شاه عبد الرحمن چشتی و خزینة الاصفیا مولفه مفتی غلام سرور لاهوری و مناقب الحبیب
مولفه مولوی نجم الدین جهجهوی و مخزن الاولیا مولفه شاه رشید الحق نبیره حضرت شیخ یحیی
مدنی احمد آبادی و رساله ادهمی مولفه ملا عبد الباری بخاری الاجمیری و اقتباس الانوار.
و جوامع الکلم و اشجار الجمال و رساله ابراهیمیه ملفوظ حضرت شاه ابراهیم چشتی و مدائن المعین مولفه
مولانا شیخ رحمت الله دهلوی که در عهد حضرت محمد شاه بادشاه تالیف یافت در باب تاهل
حضرت خواجه بزرگ معین الحق معین الاولیا قدس سره و نیز تولید و تناسل و بقای
اولاد پاک و رونق و زینت منصب سجاده نشینی بوجود باجود ایشان و دهن منکران اولاد امجاد
خاک می اندازد. مولف هیچمدان اکثر از کتب و تذکرها و فرامین و سند جا سبق و غیر آن
سوادها گرفته جزو رساله هذا کرده است که مقام تشکیک و اشتباه را در دخل نباشد و علاوه
آن که بالا مرقوم گشت جماعه از اکابران و بزرگان دار الخیر اجمیر ساخته دیگر بر زبان دارند و آن نسبت
که در ان زمان که شیخ مبارک در قصبه ناگور سکونت داشت بانوئی از خیل کنیزان حضرت صاحب
سجاده خواجه سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی سوالی متاهل شد. و از بطن او پسران و

یک دختر بوجود آمدند۔ شیخ ابوالفیض فیضی و شیخ ابوالفضل وغیره چون شیخ ابوالفضل را دولت و
کامرانی دست داد۔ و بسلک خدمت ملازمان شاهی سربلندی یافت معاصران او حسد بردند
و از پستی نسب او سخن هائے زشت و زبون تا به بادشاه رسانیده۔ از کنیزک زادگی او حکایت
آوردند۔ چون بادشاه را بریں معنی آگهی شد۔ و از شیخ ابوالفضل استفسار کرد۔ او جواب داد که
مادر من از دودمان حضرت خواجه تارکین شیخ حمیدالدین صوفی ناگوری صحیح النسب است و نسبت
خاله زادگی با حضرت شیخ حسین اجمیری دارم که او هم من الام نبیره حضرت خواجه تارکین است و در زمان
طفلی من و حضرت شیخ حسین در قصبه ناگور یکجا بودیم۔ زیرا که پدر بزرگوار حضرت شیخ حسین خواجه
معین الدین ثالث بزمان غلبه کفر و تاخت آوردن هیکل پرستان ترک اجمیر کرده به ناگور طرح
اقامت میداشت و هم آنجا دختر جمیله و عفیفه از نبیرگان حضرت خواجه تارکین قدس سرهما
که هم نسبت عمه خواهر مادر من باشد در عقد نکاح آورده بود۔ باستماع این معنی بادشاه تصفیه این
قضیه را به استفسار حضرت خواجه حسین اجمیری محمول کرد۔ و وقتیکه حضرت شیخ معزالله از سفر
حجاز بار آمده بمقام فتحپور به بادشاه ملاقی شد پرسید که آیا شیخ ابوالفضل را با حضرت شیخ
نسبت خاله زادگی صادق است۔ چون حضرت خواجه حسین این سخن بشنیدند در غضب شد۔ اما بنظر
مصلحت وقت هیچ نفرمود۔ و سخنهائے دیگر پرداخت بالآخر چون بادشاه بدریافت این حال
استبداد کرد حضرت شیخ طوعاً و کرهاً فرمود کل مومن اخوة۔ از ان روز شیخ ابوالفضل با حضرت
شیخ کینه در دل گرفت و مدام مستدعی وقت بوده بتائید و تقلید مشائخ فتحپوری که شفاعت ایشان
بروئے فلاح دیده بود حکایت و شکایت حضرت شیخ از سر نو بنیاد داده و نیز سخنهائے دیگر ساخته
خاطر بادشاه را مکدر و منغص کرده بودن او در قلعه بکر دستورے خواست القصه کسانیکه در احکام
خدا و رسول خدا تحریف و تجدید بعمل آرند و مناسک دین اسلام و مسائل فقه و اصول را غیر از قیاس
معقول قرار داده به دلائل عقلی و براهین رسمی آئین نو بنیاد کنند۔ و در کلمه طیبه تصرف نموده بنام
بادشاه احداث نمایند و در پرستیدن آتش و آفتاب صلاح دنیا و فلاح عقبیٰ پنداشته در امر

نواہی شرعیہ اختلاف درمیان آرند۔ و بہ استیصال مسجد کہ حکم خانہ خدا دارد۔ امر فرمودہ بہ تعمیر
و بنار صنم خانہ سَوَادُ الْوَجْهِ فِي الدَّارَيْنِ گشتند۔ و اولویت و آزار ارباب حق و تالیف و توفیق
ہمدان و کافران مطلق ہنجار و شعار کردند۔ و اینہمہ بنظر حصول جاہ و خاطر و پاسداری راجگان
باطلشہ بودہ است و ہزار حیف کہ در ترددو تائید دنیا طلبی بنیاد ایوان دین و اسلام برباد دادند
و باستحکام آئین و آرایش پیکر و اصنام پرداختند۔ اگر بمقتضائے طینت و عادت با حضرت
خواجہ حسین انکار اولاد کردہ بہ تعصب و تشدد آیند و باستیصال و تخریب او نظر بگمارند
بو العجب نیست۔ بہر حال از بیائے قال و مقال دم درکشیدن و مہر خموشی بر لب دون بہتر
از گفتن و بسیار گفتن است۔ فردائے قیامت قریب۔ و دیوان محشر و دادگری داور محشر موعود
و متیقن است اینک زمان جزا و سزا بسر و تلافی ستم و دادرسائی بیداد و جفا مقرر۔ فلہٰذا از
شکایت زمانہ و ارباب زمانہ درگزشتہ نظر بر عدلت و تصفیت منتقم حقیقی بر گماشتہ فارغ باشیم۔

باب سوم

در تذکرہ اولاد روحانی حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہٗ مشتمل است بر دو اصل و دو فرع

اصل اول

از حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی اوشی قدس سرہٗ

آن واقف اسرار حقیقت آن سالک مسالک عرفان و معرفت آن خازن خزینہ قید و صفا قتیل الکاملین قطب الاولیا
قطب الاقطاب خواجہ قطب الدین بختیار قدس سرہٗ اصل او۔ از خاک پاک اوش است سال

ہنوز ہم از علوم صوری و معنوی بہرہ کامل بدست آوردہ دولت اختصاص ارادت و تشریف خلافت
از خدمت شیخ الاسلام معین الاولیاء حضرت خواجہ بزرگ دریافت و تلمیذ الرحمن بود و غیر آنکہ
چشم را بحرف آشنا کند کلام الٰہی تا بہ پارہ چہارم ہم محفوظ دل و ملفوظ بزبان میداشت شرف بیعت
در سال پنجصد و نود و ہفت و فضیلت خلافت در سن شش صد و بست منقول است زمانیکہ خواجہ بختیار
قطب الاولیاء در مصر سعادت ملتان ورود فرمود جنود چنگیزی بر نواحے پنجاب ہجوم آوردہ
با ناصر الدین قباچہ در آویخت و بازار جدال و قتال را بانائرہ تفنگ و بوارق تیغ گرمی ہنگامہ
درواد - ناصر الدین قباچہ از چنین دار و گیر ستوہ آمدہ استمداد ہمت از خواجہ بختیار قطب الاولیا
درخواست کرد - و خواجہ بختیار یک نوک تیر باو مرحمت فرمود و فاتحہ خیر گفتند - ناصر الدین قباچہ این عطیہ
گرامی و بشارت بزرگ را فال فتح و ظفر پنداشتہ حملہ دلیرانہ و جرأت مردانہ بکار آورد و ترکان
چنگیزی تاب مقاومت مجال استقامت در خود ہا ندیدہ آئین اضطراب و مسلک فرار اختیار کردند
آوردہ اند کہ خواجہ بختیار از ملتان بدہلی آمد و موضع کیلوکہری کہ الحال در آنجا مقبرہ ہمایون است
مقیم شد - محمد عطا قاضی حمید الدین ناگوری و دیگر ہا از ارباب یقین سعادت دریافتند سلطان
وقت ہم بطریق ارادت و انقیاد جبین نیاز بر سنگ آستانہ مے فرسود - و شرف حضوری خدمت
را بہبود صوری و معنوی پنداشتہ توسل عقیدت و ارادت مے افزود - نقل است کہ خواجہ بختیار
قطب الاولیاء را در پنج سالگی خضر علیہ السلام بہ ملا ابو حفص نام سپرد کردہ در باب تعلیم و تعلم
قدغن بلیغ فرمودہ بود - تا آنکہ خواجہ قطب الاولیاء اکتساب علوم عقلیہ و نقلیہ فرمودہ از خدمت
ملا ابو حفص رخصت شدہ و بہ قصبہ آباد بغداد رسید و با شیخ شہاب الدین سہروردی و شیخ اوحد الدین
کرمانی رحمۃ اللہ علیہ مراسم صوری و روابط معنوی افزودہ بعزم ہندوستان با شیخ جلال الدین
تبریزی تا بہ ملتان رسیدند و بصحبت شیخ بہاء الدین زکریا رحمۃ اللہ علیہ یک چند توقف ورزیدہ
بہ دار السلطنت نزول بکرمت فرمودند آنجا بہ پیرایہ عریضہ ادب اجازت حضوری ملازمت حضرت
معین الاولیاء از خواجہ بزرگ درخواست کرد - از حضرت خواجہ بزرگ ارشاد رفت کہ بعد کمال ما چنین

قرب جان نیست ہمو نجا مشغول بودن شاید۔ وما ہم بعالم اسباب بہ شما خواہیم رسید۔ آوردہ اند کہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا بعد ازین عزیمت دہلی فرمود و بہ اہالی موالی آن دیار فیض و انعام علیقدر مرام بخشید۔ و شیخ فرید مسعود گنج شکر بہمہ آن زمان حاضر خدمت خواجہ قطب الاولیاء بود۔ و در گوشہ تنہائی و کنج بینوائی اعتکاف داشت۔ چون بملازمت لازم الاطاعة حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء مشرف گردید۔ فرمودند بابا بختیار شاہبازی بدست آوردہ کہ غیر از سدرۃ المنتہی بجائے دگر آشیانہ نہ بندد۔ و ہمدین محل باتفاق ہر دو خدیو بزرگ انعام حقائق و معرفت بہ حضرت خواجہ مسعود شکر گنج مفوض شد۔ و پس از ایام چند خواجہ بزرگ معین الاولیاء بصوب دار الخیر اجمیر معاودت فرمود۔ و حضرت خواجہ بختیار ہم تاب بمفارقت نہ آوردہ عنان اطاعت سفر بر روش ہمت برداشت ہنوز دور از نظر نرفتہ بودند کہ جماعہ کثیر بادل ہائے دردمند و جانہائے مستمند در تعاقب رسیدند۔ و بہزار خشوع و خضوع سکون خواجہ بختیار قطب الاولیاء در دہلی التجا کردند۔ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء بر حسب حال نظر فرمودہ خواجہ قطب الاولیاء را وداع کرد۔ و بہ قیام دہلی دستور دادہ خواجہ بختیار قطب الاولیاء بادل اندوہگین و دیدہ اشکبار برگشتند و در تلقین و تدریس ارباب سلوک و سیر اشتغال فرمود۔ روزے خواجہ را برین بیت وقت خوش بود

شعر

کشتگان خنجر تسلیم را ہر زمان از غیب جان دیگر است

و مدت چار روز در حالت سکر و استغراق درگذشت۔ ناگاہ سر مبارک در آغوش شیخ محمد عطا قاضی حمید الدین ناگوری فراز کردہ قدم پاک بر زانوئے مولانا شیخ بدر الدین غزنوی دراز فرمودند۔ قاضی محمد عطا از حال باکمال بشارت قرب و اشارت وصال دریافتہ استفسار کرد کہ در باب حفاظت امانت و ارشاد و در مقدمہ استقرار آئین جادہ خلافت تردد چیست فرمودند کہ خرقہ و عصا و نعلین و مصلا کہ بواسطہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا بمارسیدہ است بہ شیخ فرید الدین مسعود بابد سپرد۔ و بعد ازین ہیچ نگفت و محمل زندگانی از اقامت دار فانی بربست

قدس اللہ روحہٗ ۔

تفصیل خلفاء بزرگ است اینست

خواجہ فرید مسعود ۔ بدر الدین غزنوی ۔ شیخ برہان الدین بلخی ۔ سلطان شمس الدین التمش ۔ مولانا فخر الدین حلوائی شیخ احمد ۔ شیخ حسین ۔ شیخ فیروز ۔ شیخ بدر الدین موتاب ۔ شاہ خضر قلندر ۔ شیخ نجم الدین قلندر شیخ سعد الدین ۔ شیخ محمود ۔ مولانا محمد ۔ مولانا سید ۔ شیخ صوفی بدھنی ۔ شیخ ابو القاسم ۔ شیخ نظام الدین ابو المؤید ۔ شیخ تاج الدین منور رحمۃ اللہ علیہم اجمعین ۔

ذکر خواجہ فرید الحق والدین مسعود شکر گنج قدس سرہٗ

سالک مسالک تفرید و توحید مرد میدان توکل و تجرید بدر السالکین شمس المجاہدین قدوۃ العارفین ۔ برہان الاولیاء تاج الاصفیا حضرت خواجہ فرید الحق والدین مسعود شکر گنج قدس سرہٗ کہ پدر بزرگوارش بزمان سلطنت شہاب الدین غوری از کابل بلاہور آمدہ با دختر ملا وجیہ الدین خجند متاہل شد ۔ نسب پاکش ببست و ہفت واسطہ بسلطان ابراہیم بن ادہم میرسد ۔ ولادت باسعادت حضرت خواجہ فرید در سال پانصد و ہشتاد و چہار بوقوع آمد ۔ وقتیکہ خواجہ بختیار قطب الاولیا بملتان آمد خواجہ فرید را در مسجدے مشغول بکتاب دید پرسید چہ میخوانی عرض کرد نافع است فرمود نافع خواہد شد ۔ ہمان دم خواجہ فرید مسعود روے نیاز بر قدم پاک نہادہ بیعت کرد ۔ و پس از چند سال بدہلی آمدہ بجہت کشیدن ریاضت و اکتساب مراتب صفوت از ملازمت حضرت خواجہ قطب الاولیاء خرقہ خلافت دریافت ۔ چون طنطنہ کرامت و شہرت ولایت او در اقصائے عالم مشہور است ۔ جوق جوق اہل محبت جمع مے آمدند ۔ خواجہ فرید مسعود از ہجوم و کثرت منزل وحدت عزلت گرفتہ است ہانسی آمدہ ازانجا با جودھن کہ بستی وزرید ۔ با انہمہ ارباب فقر و فخر مے ... نمیگذاشتند در آن قاضی شہاب الدین در اجودھن بود و دنیاپرستی میکرد ۔ برحال و احوال خواجہ فرید وقوف یافتہ در نائرہ حسد گرم لسوخت ۔ و اعیان و اشراف اجودھن را برانگیختہ بتکلیف خواجہ فرید مشغول ترغیب داد و از حاکم ملتان باظہار مقدمات خلاف واقع

بنائے اخراج و استیصال خواجہ فرید مسعود درخواست کرد اما حاکم ملتان کہ از حقیقت حال کماہی آگہی داشت قاضی مذکور را معتوب و مقہور نمود۔ الحاصل چون قاضی مذکور را غیر از خجالت و تشویر چیزے بدست آمد قبول صلہ معقول قلندرے را بہ آزار خواجہ فرید مامور کرد۔ روزے کہ خواجہ فرید ومن روا بر روئے خدا نما کشیدہ مشغول بحق بود۔ قلندر بسازدر۔ درون حجرہ درآمد و میخواست کہ بخواجہ آزار رساند خواجہ بتصرف باطن آگاہ شد۔ بہ خادمے امر فرمود کہ قلندر را بگوئید کہ ازینجا برود۔ وگرنہ رسوائے جہان خواہد شد قلندر چون این سخن بشنید بحال خود نماند و روبہ فرار نہاد۔ فرمود صاحب اخبار الاخیار کہ خواجہ فرید را در آغاز مجاہدہ بودہ کہ اتفاق افتاد روزے کسے بوقت افطار طعام آورد۔ خواجہ فرید مسعود ہنوز تمام نخوردہ بود کہ استفراغ شد۔ چون بامداد بملازمت خواجہ قطب الاولیا مشرف شد فرمود بابا فرید طعام شبینہ از مال حلال نبود الحمد للہ کہ ازان محفوظ داشتند۔ صاحب تذکرۃ العاشقین آوردہ است کہ تاجرے با چند مہار شتر کہ محمول نبات و شکر بودند بہ دہلی میرفت۔ چون بہ اجودھن رسید خواجہ فرید پرسید کہ در پشت شتران چہ بار آوردہ گفت نمک است۔ فرمود نمک خواہد شد۔ چون بہ دہلی رسید و بارہا بکشاد ہمہ نمک بود از راحت القلوب مولفہ خواجہ نظام الدین نظام الاولیا منقول است کہ روزے محمد یار نام کہ از یاران خدمت بود۔ از بس سراسیمہ و مضطر بخدمت آمد۔ چون حضرت خواجہ فرید مسعود وجہ ملال موجب ضجلال پرسید التماس کرد کہ برادر من بحال زار باشد و مرض گرفتار است و امکان زندگی گذاشتہ بخدمت رسیدم فرمود نظر بجند ابدید داشت با نیک زہ ببرو۔ و نیک ببین کہ برادرت از قضائے معلق رستگاری یافت ہماندم محمد یار ارشاد از وفرحان بجائے خود آمد و برادر ما یوس الحیات را صحت فرصلوات یکجا گریست۔

واز مشاہر خلفایش تفصیل انیست

خواجہ نظام الاولیا۔ شیخ جمال الدین ہانسوی۔ شیخ علی احمد صابر۔ بدرالدین سلیمان۔ شیخ نظام الدین شہید۔ بدرالدین اسحاق۔ شیخ زین الدین۔ شیخ نجیب الدین متوکل۔ شیخ داؤد ماہی۔ شیخ جلال الدین۔ شیخ رکن الدین۔ سید محمد کرمانی۔ شیخ منتخب الدین۔ شیخ برہان الدین غریب

شیخ یوسف۔ شیخ برہان الدین صوفی۔ شیخ محمد مکانی۔ شیخ شکر ریز وغیرہ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین۔ و تاریخ وفات خواجہ فرید در سن ششصد و شصت و چہار مرقوم است ✦

شیخ بدر الدین غزنوی چشتی

خلیفہ حضرت قطب الاولیا خواجہ بختیار است بسماع رغبت تمام داشت۔ بزرگان ہم عصر بر عظمت مشیخت او متفق بودند۔ و او بصحبت خضر علیہ السلام بود مرقد او پائین مزار قطب الاولیا خواجہ بختیار است و در سال ششصد و پنجاہ و ہفت تاریخ وفات او منقول است ✦

شیخ نظام الدین ابو المؤید

مرید شیخ عبد الواحد غزنوی است چون بہ دہلی آمد۔ بشرف ملازمت خواجہ قطب الاولیا۔ کارش خود بجائے رسانید و خرقہ خلافت پوشید۔ شیخ جمال الدین کولوی از اولاد اوست تاریخ وفات او در سال ششصد و ہفتاد و دو رقم نمودہ اند ✦

قاضی حمید الدین ناگوری

نام او محمد بن عطا است مولد او بخارا منشاء او ناگور و مدفن او دہلی است در آغاز قاضی ناگور بود بالآخر در تجرید و تفرید پرداخت و بعد از رفتہ از شیخ شہاب الدین سہروردی مرید شد۔ او را بخدمت خواجہ بختیار قطب الاولیا ارادت واثق و محبت صادق بود۔ و تا بدم واپسین در ارادت و محبت دقیقہ فرو نگذاشت۔ و بہ فیض صحبت و نسبت خواجہ قطب الاولیا او را در سماع غلو تمام بود و بسیار دوست میداشت تا آنکہ علماء وقت و نبالش گرفتند و محضر ساختند و بہ آزارکمر بربستند۔ قاضی حمید الدین را تصنیفات بسیار ہست از انجملہ کتاب طوالع الشموس شہرت تمام دارد تاریخ وفات او در سال ششصد و ہفتاد و ہشت مذکور است ✦

شاہ خضر رومی

مشرب قلندریہ داشت صاحب کرامتِ عظمیٰ وخوارق کبرے بود چون بہ ہندوستان آمد بملازمت خواجہ بختیار قطب الاولیا مشرف شد۔ وکلاہ وخرقہ دریافت وبولایت معاودت فرمود سلسلہ او قلندر چشتیہ مشہور است۔

شیخ جمال الدین خطیب ہانسوی قدس اللہ سرہٗ العزیز

شاہباز عرصہ لاہوت شیر دلیر پیشہ بیشہ جبروت فرید العصر فرید الاقطاب جمال الاولیا شیخ جمال الدین خطیب ہانسوی قدس سرہٗ کہ سلسلہ نسب او بہ امام ابوحنیفہ میرسد وخلافت از حضرت خواجہ فرید مسعود۔ جامع کمالات بود خواجہ فرید بتقاضائے محبت او دوازدہ سال در ہانسی سکونت داشت۔ وسیفرمود جمال۔ جمال ما است۔ وگاہ میفرمود جمال میخواہم کہ بہ گرد سرت بگردم۔ وہر کرا خواجہ شیخ فرید خلافت میداد با وسیفرستاد اگر او قبول میکرد درست مے بود۔ اگر او رد میکرد باز خواجہ فرید قبول نمیفرمود۔ روزے شخصے بخدمت خواجہ فرید آمد۔ از وپرسید۔ جمال ما چہ حال دارد جواب داد کہ از ان روز کہ بشما نسبت درست کردہ است اسباب دنیا وشغل خطابت ترک داد ومحنت عظیم وبلائے عظیم میکشد۔ ہاستماع این معنی خواجہ فرید مسرور شد۔ وفرمود۔ الحمد للہ کہ خوش میباشد وی را بعد وفات در واقعہ دیدند وحال پرسیدند گفت چون مرا در گور کردند فرمان رسید کہ بصلہ دو رکعت صلوٰۃ البروج متصل نماز شام بخشیدم۔ آوردہ اند کہ بعد چند گاہ نظر بنیاد قبہ بالائے قبر آن کاویدن آغاز کردند۔ چون بہ نزدیک لحد رسیدند سمت قبلہ غرفہ نمودار شد وبوئے لطیف ورائحہ بہشت یافتند۔ ہمان ساعت از انجا دور شدند وباز پوشیدند۔ رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ نجیب الدین متوکل

برادر حقیقی و خلیفۂ شیخ الکبیر خواجہ فرید مسعود است صاحب حال و کمال بود۔ صاحب اخبار الاخیار میفرماید
آمد روز عید درویشان جمع آمدند و ما حضر خواستند در خانہ شیخ چیزے نبود۔ کوزہ آب پیش درویشان
آورد و گفت کہ ما حضر ہمین است درویشان روشن ضمیر بطیب خاطر کوزہ آب گرفتند۔ و آب نوشیدند
وفات شیخ درسال ششصد و ہفتاد و یک ہجری مذکور است +

شیخ بدرالدین بن علی بن اسحاق بخاری

از اعاظم خلفائے خواجہ فرید است عالم علوم صوری و معنوی بود در آغاز۔ با درویشان انکار داشت
اما بتصرف باطن حضرت خواجہ فرید متوجہ شدہ خرقہ و خلافت یافت و بمرتبہ کمال رسید۔ تاریخ وفات
ششصد و نود منقول است +

شیخ منتخب الدین چشتی

ارادت و خلافت از حضرت خواجہ فریدؒ داشت منقول است کہ از عالم غیب و تا خلعت رنگا رنگ باو
میرسید۔ او از قیمت آن بہ محتاج درویشان مے پرداخت در سن ششصد و نود و
پنج وفات یافت +

سید محمد بن سید محمود کرمانی

از عمائد احباب و اعیان اصحاب خواجہ فریدؒ مسعود است۔ اول بتقریب تجارت بلاہور آمدہ۔ و از انجا باجودھن
بہ پابوس حضرت خواجہ فریدؒ مشرف شدہ۔ سال ہفتصد و یازدہ فوت شد +

خواجہ علاء الدین بن خواجہ بدرالدین سلیمان

نبیرہ وصاحب سجادہ جد خود است تا مدت پنجاہ چار سال بر مسند مشیخت و ارشاد متمکن بود و بزہد و ورع زندگی میکرد با سباب و ارباب دنیا سروکار نداشت تاریخ وفات در سال ہفتصد و بست و قوم است۔

مولانا داؤد پالہی

در نواح روو سے سکونت داشت و ارادت و بیعت او با حضرت خواجہ فرید مسعود صادق است خواجہ نظام الدین محبوب الاولیا ذکر او بسیار میکردند و میفرمودند کہ صاحب کمال و محبت بود رحمۃ اللہ علیہ

فرع اول

از حضرت سلطان المشائخ صدر آرائے بزم عرفان و معرفت مہر سپہر فضائل عظمت تاجدار کشور حقیقت لائے نے مراحل و منازل ہیبت و الوہیت شاہد المشہودین منظور الناظرین نظام العرفا نظام الاولیا سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین محبوب الٰہی قدس اللہ سرہ العزیز۔ خلیفہ برحق خواجہ فرید مسعود است از سر آغاز آگہی آتش عشق در دل و سودائے محبت در سر داشت۔ تا آنکہ بمعرفے و توسل شیخ نجیب الدین متوکل۔ بملازمت خواجہ فرید مسعود مشرف شد و آنگاہ کہ دولت پابوس دست داد و نظر مشتاق بر جمال جہان آرائے شیخ کبیر خواجہ فرید مسعود افتاد از خویشتن برفت و عمر عزیز و جہد بلیغ کہ در اکتساب علوم عقلی و نقلی صرف نمودہ بود و ثمرہ آن در طرفۃ العین بے جلوہ مشہود وجود نگریست و ذوق تازہ و حلاوت نئے اندازہ دریافت۔ و از سر حصول منصب قضا کہ بتقاضائے علم ظاہر و منشاء دانشمندی بود در گذشتہ مترود بود کہ بخدمت حضرت خواجہ فرید مسعود از حال و احوال خود چیزے عرض دہد کہ بیکبار ناگاہ خواجہ فرید باو متوجہ شد۔ و سخن نخست کہ بر زبان حقائق بیان

حضرت خواجه فرید رفت اینست +

اے آتش فراقت دلها کباب کرده　　سیلاب اشتیاقت جانها خراب کرده

چون حضرت سلطان المشائخ خرقه خلافت در رباست کرده در دهلی آمد و بمقام غیاث پور سکونت اختیار کرد. از هجوم خلائق که هزار در هزار جمع مے آمدند اندیشه نقل مکان مکنون خاطر میداشت زیرا که انجمن عام مانع خلوت خاص بود. ناگاه جوانے از مردان غیب پیدا آمد و به سلطان المشائخ خطاب کرد +

انگه که تو مه شدی نمید انستی　　انگشت نمائے عالمے خواهی شد

و نیز ارشاد فرمود که مقتضائے مرد و مردانگی اینست که انجمن در خلوت و خلوت در انجمن بشد سلطان المشائخ میفرماید که از آنروز اندیشه نقل مکان از خاطرم برفت و همه تن بهدایت خلق و عبادت حق مشغول شدم. صاحب اخبار الاخیار میفرماید که چون علاء الدین خلجی از دار فنا بمنزل بقا سفر اختیار کرد و تخت دهلی بتصرف سلطان قطب الدین در آمد. و خضر خان را که مرید و معتقد سلطان المشائخ بود به قتل رسانید و هم درپے آزار سلطان المشائخ سعے موفور بکار آورد. روزے از قاضی محمد غزنوی که از ارباب استشاره بود پرسید که اینچنین زر کثیر و سرمایه خطیر به شیخ از کجا میرسد. قاضی مذکور که خط الت جاوید بنامش رقم زده بودند. جواب داد که هر یکے از متوسلان بادشاه و متوکلان هند آنگاه علی قدر مراتب و مناسب نذور و فتوح میرسانند. باستماع اینمعنی سلطان قطب الدین از خود برفت و در آتش رشک سوخته اعلان داد که هر آنکه با لطائف و تحائف با سلطان المشائخ همت خواهد کرد از دولت بادشاهی محروم و موقوف خواهد شد امّا چون این واقعه بگوش حق نیوش سلطان المشائخ رسانیدند خواجه اقبال خادم را که متولی اوقاف دار ابود امر فرمودند که از امروز صرف مطبخ المضاعف کردیم عند الاحتیاج اسم ذات بر زبان آورده. و دست طلب در گوشه طاق برزده. بقدر ضرورت میگرفته باشد خواجه اقبال همچنان عمل کرد سلطان باطلاع اینمعنی. بغایت محجوب و منفعل شده. کسے را

بخدمت حضرت سلطان المشائخ فرستاد۔ و بمقدم پاکش التجا کرد سلطان المشائخ در جواب
فرمود که خدمت ایوان شاهان شایان درویشان نیست۔ آورده اند که بادشاه را کینه و عناد ازین
جواب در دل جاگرد بطلب سلطان المشائخ اصرار و استبداد افزود۔ روزے جمیع مشائخ و اکابر
دہلی برسم فاتحه در مقبره شیخ ضیاء الدین رومی جمع آمده بودند و سلطان قطب الدین هم بجائے
خود نشسته تلاوت قرآن میکرد۔ آنگه که حضرت سلطان المشائخ تشریف آورد۔ غیر از سلطان
کراو قرآن میخواند جمعے مراسم تبجیل و تعظیم بتقدیم رسانید۔ سلطان بمشاهده چنین عظمت
والوهیت اندیشه ناحق در دل پیدا شد۔ و بواسطه جمعے که از اکابر دولت دنیا بودند بحضرت
سلطان المشائخ درخواست کرد۔ که بدین بادشاه هر روز و الا نه به آغاز هر ماه یکبار تکلیف
عنی نموده باشند۔ هر چند که سلطان المشائخ به سرانجام جواب التفات نکرد و هیچ نگفت
اما انتظار وقت کرد که کمین گاه شر و فساد بودند قضیه معکوس کردند۔ و خاطر بادشاه
را از مقدم شیخ مطمئن کرده غرهٔ موعود کرد۔ بادر اک شهرت همینی خواجه وحید قریشی و عزالدین علی
شرف حضور بخدمت حضرت شیخ دریافته در باب رفتن نزد بادشاه استفسار کرد۔ فرمود که
هرگز خلاف طریق پیران ما نخواهد شد و سلطان باراده خود ناکام خواهد ماند۔ بعد ازین فرمود که
شبے در واقعه دیده بودم که بر فراز صفه نشسته ام و گاوے با شاخ دراز قصد من میکند تا که برانجا
برخاستم و هر دو شاخ بدست گرفته بزور کشان وا دادم همینکه گاو بر روے زمین افتاد و هلاک شد
آورده اند که چون غرهٔ ماه واقع شد سلطان المشائخ به دیدن بادشاه تکلیف نکرد و همون شب شخصے
از نسل مغل باشارت خسرو خان سلطان قطب الدین را به قتل رسانید۔ میگویند که
سلطان المشائخ متاهل نبود چون عمر شریفش بنود و یک سال رسید۔ بعوارض حبس بول عارضه مبتلا شد
و بنزده هشتم از آغاز مرض بعد نماز پیشین یک دستار خاص و پیراهن و مصلا و مثال خلافت
بمولانا برهان الدین غریب و یک دستار و پیراهن مبارک بمولانا شمس الدین مرحمت فرموده
بهر یکے بندگان خدمت انعام فرمود۔ و تسبیح و مصلا و خرقه و کاسه و عصا هر آنچه که از خواجه فریدؒ

یافتہ بود بہ شیخ نصیر الدین محمود سپردہ ارشاد کرد کہ در دہلی باید بود و جفا ے روزگار باید کشید پس از ان بہ نماز مشغول شد و کہ آفتاب ازلی بام معرفت آن صدر نشین اصحاب صدق و صفا در جوار رحمت حضرت کبریا پیوست۔ فہرست گرامی اصحاب کہ بہ فخر خلافت ممتاز بودہ انیست ؛

فہرست خلفا

خواجہ نصیر الاولیا شیخ نصیر الدین۔ شیخ اخی سراج۔ شیخ قطب الدین منور۔ شیخ حسام الدین ملتانی۔ مولانا جمال الدین۔ مولانا فخر الدین۔ خواجہ حسام الدین سوختہ نبیرہ معین الاولیا حضرت خواجہ بزرگ مولانا ابوبکر۔ مولانا فخر الدین فیروی۔ مولانا علم الدین نیلی۔ شیخ برہان الدین غریب مولانا وجیہ الدین یوسف مولانا شہاب الدین امام۔ مولانا شیخ محی الدین کاشانی۔ مولانا وجیہ الدین پائلی۔ مولانا فصیح الدین مولانا شمس الدین یحییٰ۔ خواجہ کریم الدین سمرقندی۔ شیخ جلال الدین اودھی۔ قاضی شرف الدین مولانا کمال الدین یعقوب۔ مولانا بہاء الدین۔ شیخ مبارک۔ خواجہ معز الدین۔ خواجہ ضیاء الدین نخشبی شیخ تاج الدین داوری۔ مولانا موید الدین انصاری۔ خواجہ شمس الدین خواہر زادہ امیر خسرو۔ شیخ نظام الدین شیرازی۔ خواجہ سالار۔ شیخ فخر الدین میرٹھی۔ شیخ علاء الدین۔ شیخ شہاب الدین کنتوری مولانا حجتہ الدین ملتانی۔ شیخ بدر الدین۔ شیخ رکن الدین چنیری۔ شیخ عبد الرحمن سارنگپوری حاجی احمد بداونی۔ شیخ لطیف الدین۔ شیخ نجم الدین محبوب۔ شیخ شمس الدین دھاری۔ خواجہ یوسف بداونی۔ شیخ سراج الدین حافظ۔ قاضی شاد علی۔ مولانا قوام الدین بیانہ۔ مولانا برہان الدین ساوہی۔ شیخ نظام الدین مولے۔ قاضی عبد الکریم قدوائی۔ قاضی قوام الدین قدوری۔ مولانا علی شاہ جاندار۔ خواجہ تقی الدین خواہر زادہ خواجہ نظام الاولیا۔ سید محمد کرمانی۔ سید یوسف حسنی۔ حمید شاعر قلندر۔ امیر خسرو دہلوی۔ امیر حسن علائی سجزی۔ شیخ برہان الدین ہانسوی۔ قاضی فخر الدین اجیلودی۔ رحمتہ اللہ علیہم اجمعین ؛

شیخ نظام الدین شیرازی چشتی

فخر خلافت حضرت خواجہ نظام الاولیا دارد بصفات عالیہ آراستہ بود بشیوہ درویشی پیراستہ و بمرتبہ کمال شیفتگی در سماع داشت سال ہفتصد و ہژدہ تاریخ وفات اوست رحمتہ اللہ علیہ۔

قاضی محی الدین کاشانی چشتی

فضیلت خلافت از خواجہ نظام الاولیا دریافت بوفور زہد و تقوے ممتاز بود و بعلوم تفسیر یگانہ آفاق در سال ہفتصد و نوزدہ ہجری وفات یافت۔

خواجہ شمس الدین خواہر زادہ امیر خسرو

برگزیدہ روزگار بود و شیفتہ محبت خواجہ نظام الاولیا۔ وقت تحریمہ بستن تا جمال شیخ ندیدے تحریمہ نہ بستے۔ چون او را مرض موت درگرفتہ بود خواجہ نظام الاولیا بہ عیادت میرفت اثنائے راہ خبر آوردند کہ او فوت شد خواجہ فرمود الحمد للہ کہ دوست بدوست پیوست ہفتصد بست و دو سال وفات او است رحمتہ اللہ علیہ۔

خواجہ امیر خسرو دہلوی چشتی

سلطان الشعرا برہان الفصحا بود و بحضرت خواجہ نظام الاولیا عقیدت ارادت تمام داشت و حضرت خواجہ ہم او را محرم اسرار خود شمرد و بزم خلوت مے انگاشت و ترک اللہ لقب کردہ بود و دو بار بہ عطائے خلعت خلافت مشرف فرمود نقل است کہ او ہر شب بعد نماز تہجد ہفت پارہ قرآن خواندے و ہر شب بخدمت حضرت خواجہ نظام الاولیا حاضر شدہ در باب سخن گفتے

عشق و محبت خواجہ سوختہ و برشتہ بود کہ پیرہن مبارک بالائے قلب آتش خوردہ میماند۔ آوردہ اند کہ هنگام ارتحال حضرت خواجہ نظام الاولیا او در دہلی نبود و معیت بادشاہ بصوب بنگالہ قیام داشت چون خبر وفات حضرت شیخ بشنید مراجعت بہ دہلی کرد و در روئے گرد آلودہ و دیدہ نم آلود مزار مطہر مالید و کسوت سیاہ در بر کشید۔ بالآخر بوفور درد و رنج در ہفتصد و بست و پنج رحلت فرمود رحمۃ اللہ علیہ

شیخ وجیہ الدین یوسف چشتی

از مقربان خدمت نظام الاولیا بود و بعد تشریف خلافت بصوب چندیرے رفتہ بہدایت و تلقین خلائق بسر برد و در سال ہفتصد و بست و نہ ازین کہنہ رباط۔ لبساط حیات بربست و بمقام چندیرے مدفون شد۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ حسام الدین ملتانی

از خلفائے نامدار و اصحاب باوقار حضرت خواجہ نظام الاولیا است بزہد و ورع و بیاران جلیسہ متاز بود۔ در اکثر اوقات حضرت خواجہ نصیر مورد کشہر دہلی در سایہ عاطفت و ظل حمایت او ست کہ در وقتیکہ او را بجانب ہست شیخ بزیارت حرمین شریفین رفتہ بود باز آمد حضرت شیخ فرمود کہ اگر کسے خواہد کہ بزیارت ختم رسالت و صدر نبوت مشرف شود باید کہ نیت علیحدہ کند۔ اگرچہ بذیل حج کعبہ بمدینہ منورہ رفتن موجود است اما شرف زیارت حاصل نمیشود۔ چون این سخن بشنید باز بزیارت مدینۃ الرسول راہی شد۔ وفات او در سال ہفتصد و سی و پنج مذکور است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ فخر الدین مروزی

از مردان باخدا و اسوۂ اصفیا و اصحاب خواجہ نظام الاولیا بود روزے بخدمت خواجہ النماس کرد کہ وقتے مرا تشنگی غلبہ کرد۔ کوزۂ پر آب از غیب نمودار شد بشکستم و نخوردم خواجہ فرمود کہ بالیستے خورد۔

ہرچہ از غیب میرسد بے عیب باشد۔ آوردہ اند کہ او کتابت قرآن مجید و تفسیر و ختم بیت سیپارہ از چہار آنہ میگرفت وانکار میکرد وفات آنجامع الکمالات در سال ہفتصد و سی و شش منقوش است رحمۃ اللہ۔

میر حسن علائی سجزی چشتی

سرآمد فصحائے روزگار و سرخیل شاعران نازک خیال بود۔ و بحضرت خواجہ نظام الاولیاؒ محبت و عقیدت بمرتبہ کمال داشت و خرقہ خلافت دریافت و کتاب فوائد الفواد از ملفوظات حضرت خواجہ مجتمع ساخت و در سال ہفتصد و سی و شش در شہر دیوگیر وفات یافت رحمۃ اللہ علیہ

مولانا ضیاء الدین برنی

از مقرب معتمد خلفائے حضرت خواجہ نظام الاولیا است و از ابنائے کرام و مصدر انعام بود و بمجلس حضرت شیخ اکثر کلمات بدیع گفتے و بخواجہ خسرو و میر حسن علائی سجزی مودت و تودد تمام داشت بسیار تالیف و تصنیف از یادگار اوست سال ثالث ہفتصد و سی و ہشت رقم زدہ اند رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ برہان الدین غریب

برگزیدہ روزگار و صوفی با وقار و صاحب ذوق و سماع و وجد و حال بود و از حضرت خواجہ نظام الاولیاؒ محبت بسیار و خصوصیت بے شمار بود۔ بحدیکہ در مدت العمر خود بصوب غیاث پور کہ مسکن مرشد برحق بود گاہے پشت نداد۔ خرقہ خلافت از خواجہ نظام الاولیا دو بار دریافت چون باتباع ارشاد حضرت خواجہ نظام الاولیا بر ولایت دیوگیر مامور شد۔ در انجا قبولی عظیم یافت۔ آوردہ اند کہ شیخ زین الدین غرور ملامت و طنطنہ کرامت و فضائل او شنیدہ از شیراز بدیوگیر آمد۔ و چون شیخ را در سماع متوجہ دید متردد گشت شیخ بر خطرہ او وقوف آوردہ گفت کہ چندین مسافت بنظر ملاقات درویش اختیار کردن و باز بمنزل مقصد رسیدہ در حصول کار توقف در زیدن دلیل دانش و آگاہی نیست۔ اگر خطرہ پا در سیر مانع کلام است

از وے استفسار باید کرد۔ انشاء اللہ تعالےٰ لبس رفع خواہد شد۔ باستماع این معنی شیخ زین الدین در مجلس سماع
حاضر شدہ سرے بر زمین نہاد و وجد آغاز کرد۔ و خطرہا کہ مکنون خاطر ش بود ند رفع گشتند۔ چنانچہ ہمہ
مریدان با عتقاد حبانے یافت و بایام معدود از کاملان نعمت گردید۔ و از مریدان محمد شیخ حسین
ملفوظات او را جمع کردہ بہ ہدایت القلوب موسوم کرد۔ شیخ فرید الدین و شیخ کمال الدین کاسانی
و شیخ رکن الدین از مشاہیر خلفائے شیخ برہان غریب بودہ اند۔ سال وفات او ہفتصد و چہل
و یک منقول است رحمتہ اللہ علیہ +

شیخ شمس الدین یحیےٰ

خلیفہ مستند حضرت خواجہ نظام الاولیا است اکثر علمائے دین شاگرد او بودند۔ اصل وے
از ملک اودھ است۔ برائے اکتساب علم بدہلی آمدہ بود۔ و کمال علم بمرتبہ نہایت رسانید۔ از علمائے عصر
کسے را با او مجال مقاومت نبود۔ روزے بوسیلہ شیخ صدر الدین بحضرت خواجہ نظام الاولیا
بار یافت و بمشاہدہ جمال مبارک زمام اختیار و دانش از دست داد و بشرف بیعت و خلافت
مشرف شد وفات او در سال ہفتصد و چہل و ہفت منقول است رحمتہ اللہ علیہ +

خواجہ حسام الدین سوختہ

بن خواجہ فخر الدین بن شیخ الاسلام حضرت خواجہ معین الحق والدین قدس سرہٗ

سوختہ آتش محبت و دوختہ ناک مودت بود۔ سینہ داغدار و دیدہ اشکبار داشت۔ با سلطان المشائخ
نظام الاولیا ہم صحبت بود و تجرید و تفرید و محنت و عسرت زندگی میکرد۔ صاحب مقامات بزرگ و کرامات
مشترک بود۔ شب ہا میگریست و بہ درد و غم مے زیست۔ آوردہ اند کہ او ہم جمال خواجہ بزرگ معین الدین
بود۔ و جلوہ پاکش بندگان طریقہ چشتیہ را از جا مے ربود۔ خواجہ نظام الاولیا او را دوست میداشتے

وبیشتر بر حال و احوال او پرداخته نقل است که روزی خواجه حسام الدین او قدس سره چون
بر مرقد پاک خواجه معین الاولیا جد امجد خود حاضر شد و به ذوق و شوق تمام در پایین مرقد پاک
بوسه دادن و چشم مالیدن آغاز کرد. دران حال از درون مزار فائض الانوار ندا برآمد که فرزند من
این همه سوز و گداز و محبت و محنت که بر خود می پسندی موجب تفریح و تفتیح مشام و باعث تسکین و
انبساط ارواح جد و پدر تست بیش ازین زحمت و محنت بر خود روا مدار که کار تو بانجام رسید و خدای
تو بر تو انعام فرمود و بیامرزید. چون از خدمت مزار رخصت شد بجهت چیره دستی سپکه پرستان
که متصرف بودند تاب سکونت و مجال اقامت اجمیر در خود ندید بقصبه سانبهر آمد و بعد از
چند ایام ازین کهنه رباط زندگانی بعالم قدس شادمان و کامرانی رخصت سفر بر داشت و نعش
بآخر سوی پدر بزرگوار در اجمیر مدفون است. سال وفات هفتصد و چهل و یک رقم نموده اند تا الآن مرقد پاک
او مرجع انام و مطاف عوام است و از تبرکات فیض مزار برکات آثار اوست که گاهی امراض وبائیه
دران دیار شنیده نمیشود ❁

شیخ عزیز الدین صوفی

از خلفای اعظم و مقربان معظم حضرت خواجه نظام الاولیا است و در پیش دختر خواجه فرید مشهود
بود. کتاب تحفة الابرار از ملفوظات خواجه نظام الاولیا جمع کرده اوست روزی که او بخدمت
خواجه نظام الاولیا حاضر شد حضرت خواجه در حالت استغراق بود. چون بحال باز آمد پرسید
کیستی التماس کرد عزیز. فرمود عزیز خواهی شد انشاء الله تعالی وفات او در سال هفتصد
و چهل و یک هجری مرقوم است. رحمة الله علیه ❁

شیخ عثمان اخی سراج

از محبوب ترین دوستان و خلفای خواجه نظام الاولیا است. آورده اند که او باراده بیعت

سلطان المشائخ آمده بود. اما از علوم دینیه معرفتی نداشت حضرت شیخ مولانا فخر الدین زرادی فرمود
که این جوان بصورت خوب وشمائل مرغوب دارد لیکن بصحبت سنی بهرگی عذر چیست که از
دولت معرفت محروم است. مولانا فخر الدین عرض کرد که باندک التفات حضرت شیخ وشعوریست
بعد مرور ایام چند از علوم معرفتی بی بهره نخواهد ماند چنانچه مولانا مذکور در تعلیم او تمام مساعی جمیله کرد
واورا در مدت شش ماه بمرتبه کمال رسانیده بخدمت خواجه نظام الاولیا حاضر آورد حضرت خواجه نظام الاولیاء
از بس خوشوقت ومسرور گشته بشرف بیعت اورا مشرف کرد. ودر اندک زمان خرقه خلافت
دریافته بولایت بنگاله مامور شد. بارها حضرت خواجه نظام الاولیا میفرمود که اخی سراج آئینه
هندوستان است. وفات او در سال هفتصد وپنجاه وهشت مرقوم است رحمة الله علیه

مولانا وجیه الدین پائلی

دانشمند متبحر بود. واستاد وقت ودر ریاضت وعبادت وزهد وتقوا یگانه روزگار. در آخر
مرید خواجه نظام الاولیا گردید وکمال عقیدت بحضرت او داشت. او میگفت که وقتی به پانی پت
میرفتم در اثنای راه شخصی را دیدم که او صوفی بود ودر دل من نوعی انکار آمد. او گفت یا مولانا
چیزی مشکل داری ومرا در علم مشکلات مانده بود. هر یکی را با او میگفتم واو جواب هر یکی میگفت
تا آنکه مسئله قضا وقدر باسلوب خوب گفته مرا مطمئن کرد. وبعد از اتمام بحث پرسید
تو مرید کیستی گفتم از سلطان المشائخ خواجه نظام الاولیا. گفت شیخ نظام الدین قطب است
قبر مولانا مذکور بر سر حوض شمسی در حظیره قاضی کمال الدین است رحمة الله علیه

خواجه تقی الدین نوح

پسر خواهر زاده خواجه نظام الاولیا است حافظ قرآن بود خواجه نظام الدین اولیا در حالت
مرض پیش خود طلبیده خرقه وخلافت مرحمت فرمود ووصیت کرد که هر چه بتو بندگان [illegible]

اگر چیزے بر تو نباشد بر آن نگران نباشی کہ خدا ترا خواہد داد۔ و ہیچ یکے را پنج خواہی و جفا با بخطا مل کنی و او را زیستانی کہ درویش او را خوار نباشد۔ در حالت حیات خواجہ نظام الاولیا بعین شہاب رحمت حق پیوست رحمۃ اللہ علیہ ✦

خواجہ برہان الدین ہانسوی

متحقق است کہ خواجہ جمال الاولیا شیخ جمال الدین ہانسوی او را در طفلگی گذاشتہ برحمت حق پیوستہ بود۔ حضرت خواجہ فرید شکرگنج او را پیش خود طلبید و بسیار لطف و عنایت کرد و خلافت نامہ و مصلا و عصا با نعمتے کہ بہ شیخ جمال الدین روان کردہ بود بہ شیخ برہان الدین عطا فرمود۔ و محبت خواجہ نظام الاولیا وصیت فرمود۔ خواجہ برہان الدین ہر سال بخدمت خواجہ نظام الاولیا آمدے و تربیت یافتے۔ تا زمان حیات خواجہ نظام الاولیا کسے را بہ بیعت قبول نفرمود رحمۃ اللہ علیہ ✦

شیخ قطب الدین منور

خلف الرشید خواجہ برہان الدین ہانسویست و خلیفہ اعظم حضرت خواجہ نظام الاولیا است جامع کمالات و مظہر کرامات بود۔ بغیر نماز جمعہ و غیر ضرورت در مدت العمر از حجرہ باختیار خود بیرون نہ آمدہ۔ و بجانہ امر از رفت و توکل و قناعت گذرانید۔ نقل است کہ وقتے سلطان محمد تغلق بہ ہانسی رفتہ بود۔ نظام الدین کہ یکے از عمائد خدمت بادشاہ بود از نزدیک خانہ حضرت شیخ گذشت۔ پرسید کہ خانہ از کدام است۔ گفتند شیخ قطب الدین منور خلیفہ خواجہ نظام الاولیا۔ گفت کہ عجب است کہ بادشاہ بہ ہانسی بیاید۔ و او بدیدن بادشاہ نہ آید۔ چون بخدمت سلطان رسید۔ گفت کہ اینجا شیخی است از خلفائے شیخ نظام الحق والدین کہ بدیدن بادشاہ نہ آمدہ بادشاہ در غضب شد۔ و شیخ حسن سرہنہ را بطلب شیخ قطب الدین منور فرستاد۔ شیخ حسن آمدہ

در دهلی بنشست شیخ زاده نور الدین بیرون آمد و گفت که بندگی شیخ شما را می‌طلبد. شیخ حسن نزد
پیش آمد و گفت شما را سلطان جلال طلبیده است. فرمود که درین باب اختیار بدست من نیست. بانه
گفت خیر مرا فرمان است که شما را ببرم. فرمود الحمد لله باختیار خود نمیروم. بعده روی بسوی ...
کرد و فرمود نجد اسپ در دم و مصلا بر کتف و عصا در دست گرفته راهی شد. شیخ حسن برهنه سواری
اسپ اشارت کرد. فرمود قوت پیاده رفتن ندارم. چون متصل حظیره جد بزرگوار رسید پا پای قبر
جد بوسید رخت. و لعهد یا رب عرضداشت کرد که باختیار خود از کلبهٔ عزلت بیرون نه آمده ام مرا
می‌برند. چون از حظیرهٔ پاک بیرون آمد شخصی حضرة زر پیش او آورد قبول کرد و با ...
چون بدار السلطنت رسید سلطان اغماض کرده به دهلی روان شد. و آنجا حضرت شیخ را
پیش خود طلبید. و چون سلطان دانست که شیخ می‌آید ایستاده کمان در دست ...
بگردانید تختن و بهدف زدن مشغول شد. اما چون شیخ را دید طاقت نه آورد ... پیش آمد
کرد حضرت شیخ چنان دست او محکم گرفت که آنچنان پادشاه ستمگر که چندین ...
مشائخ را ته تیغ ستم آورده بود معتقد گشت و گفت کیا در شهر شما رسیدیم و التفات نفرمودید
حضرت شیخ فرمود که فقیر لائق ملاقات پادشاهان نیست در گوشه بدعاگوئی و خیر طلبی ...
مشغول می‌باشد معذور می‌باید داشت. سلطان از تقریر شیخ خرم دل شد. و حکم داد که ...
بگیرد که مقصود شیخ است. فرمود مقصود من فقر است و کنج جد پدر. بعده پادشاه ...
فرستاد قبول نکرد و فرمود فقیر را نان جوین باید. زر و جواهر بچه کار آید. بالآخر زر قلیل قبول ...
و در مقام پیران خود صرف نمود و نیز بفقیران داد. مرقد او در قصبه جد پاک اوست رحمة الله
تعالی علیه.

شیخ نور الدین پسر شیخ قطب الدین منور

از نبیره شیخ ... صاحب جمال ... بود ... خلافت ... عالی قدر ...

در استغراق و عزلت و وحدت گزرانید رحمتہ اللہ علیہ مرقد او در خطیرہ پاک جد اوست +

مولانا علیشاہ جاندار

از مریدان خواجہ نظام الاولیا است - او در اکتابیست موسوم بخلاصتہ اللطائف در اولیاء صادق الاراده و واثق العقیدہ بود و کار خود بر جد احسن بجای خود رسانید رحمتہ اللہ تعالے علیہ +

مولانا فخر الدین زرادی

خلیفہ ارجمند خواجہ نظام الاولیا است حافظ کلام ربانی بود - بکمال تقوے و تورع آراستہ گویند اول با مولانا فخر الدین ہانسوی صحبت بود - جامع علم عقلی و نقلی و در امر دین صلابتے داشت عاقبت کار مرید خواجہ نظام الاولیا شدہ محلوق گشت و از میان متعلمان بر آمدہ در زمرہ درویشان قرار گرفت - بعد وفات مرشد خود بر کنار آب جون و در آن سمت آنکہ حال فیروز آباد دہلی است مشغول شد و ہم بہ زیارت خواجہ بزرگ شیخ الاسلام معین الاولیا با جمیر رفت خواجہ نصیر الدین نصیر الاولیا فرمود کہ آنچہ ما را در یک ماہ فتح شدے مولانا فخر الدین را در یک ساعت بدست آمدے و در آن زمان کہ مردم شہر را بدیوگیر بردند او ہم برفت و ہنگام بازگشت در کشتی کہ نشستہ بود غرق شد و مولا مرتبہ شہادت یافت رحمتہ اللہ علیہ +

سید محمد بن محمود کرمانی

اول بکار تجارت از کرمان بہ لاہور آمدہ چون بخواجہ فرید مسعود ملاقی شد راہ و رسم محبت در میان آوردہ در قصبہ اجودھن قیام کرد و مرید شد و بعد از رحلت حضرت خواجہ فرید بخدمت خواجہ نظام الاولیا تربیت کلی یافت و بخلافت مشہور و ند گو گشتہ بصوب کشمیر روانہ شد و ہم در انجا وفات یافت و مدفون شد رحمتہ اللہ علیہ +

سید محمد بن مبارک کرمانی

جامع کتاب سیر الاولیا است و آن کتابیست مشتمل بر احوال مشایخ چشتیه او در زمان مبارک
شرف بیعت خواجه نظام الاولیا یافت آمد و حاضر مجالس او بسیار بود و بعد از حضرت
خواجه نصیر الاولیا تربیت یافت [illegible] اعمام و اجداد او [illegible] که خواجه [illegible] بوده اند و اکثر
از آنچه در آن کتاب اشارت کرده [illegible] صحبت [illegible] آبای کرام خود کرده رحمة الله علیه *

خواجه نصیر الحق والدین قدس سره

قدوة الاولیا اسوة الاصفیا نصیر الاولیا خواجه نصیر الحق والدین قدس سره [illegible] خلیفه حضرت
خواجه نظام الاولیا است مظهر انوار الهی و مهبط برکات نامتناهی بود [illegible] فضائل
و تقوی موصوف مرجع کافه اهل اسلام و ملجای [illegible] اهل الیقین [illegible] طریقت
و صوفیت مدام اشتغال داشت بر حکم شرع بسیار صلابتی [illegible] سماع [illegible] نمی شنید
روزی برادران طریقت مجلس [illegible] امیر خسرو [illegible] کردند [illegible] از ایشان [illegible] گفتند
سنت پیران ترک [illegible] فرمود [illegible] با حجت نیست [illegible] که قلندری [illegible] کارد در عمق قبه
درون حجره [illegible] یازده ضرب کارد بر جسم پاکش زد [illegible] با انهمه [illegible] حالت
استغراق [illegible] واقع شد [illegible] بحال خود مشغول ماند چون [illegible] حجره [illegible] سرشک
خون بیرون تراوید خدام [illegible] درون آمدند خواجه نصیر الاولیا را مجروح دیده در حالت
اضطراب و [illegible] بسیار کردند قلندر را [illegible] حاضر [illegible] حضرت نصیر الاولیا
بتقاضای خلق حسن از تردد [illegible] درگذشته [illegible] تنگه سرخ [illegible] شیخ
صدر الدین و شیخ زین الدین [illegible] کرد که بعد ازین [illegible] سلطان
محمد تغلق با حضرت خواجه بمرتبه نهایت خصومت کرد و با این همه [illegible] ایذا رسانید

وو در سفر ہا ہمراہ خود گردانیست۔ گویند کہ وقتے اورا جامہ دار خود گردانیدہ بود۔ روزے سلطان محمد تغلق طعام فرستادو در آوند ہائے زر و نقرہ۔ و باعث فرستادن طعام جز ایذا نبود۔ یعنے اگر ابا آرد و طعام نخورد ہمین سخن را مادہ ایذا سازد۔ و اگر بخورد الزام نامشروع کردن درمیان آرد۔ حضرت خواجہ نصیر الاولیا ہیچ تکلف و سختے طعام از کاسہ زرین در دست خود گرفتہ بخورد بد اندیشان خائب و خاسر ماندند تفصیل اسمائے خلفائے بزرگ کہ معلوم شد انیست +

تفصیل خلفاء

خواجہ کمال الدین علامہ۔ میر خواجہ سید محمد گیسو دراز۔ میر سید محمد جعفر المکی الحسنی۔ مولانا زادہ احمد مولانا معین الدین۔ خواجہ معین الدین خرد نبیرہ خواجہ بزرگ معین الاولیا۔ سید علاء الدین شیخ یوسف۔ محمد و جیہا دیب۔ سید علاء الدین کنتوری۔ قاضی محمد ساوی۔ شیخ سلیمان ردولی۔ شیخ محمد متوکل کشوری۔ شیخ دانیال۔ شیخ قوام الدین۔ قاضی عبد المقتدر۔ مولانا خواجگی۔ مولانا احمد تھانیسری۔ شیخ زین الدین۔ شیخ صدر الدین۔ شیخ سعد اللہ +

خواجہ کمال الدین علامہ

صاحب علم و اہل کمال بود و بجہت و فور علم بلقب علامہ مشہور گشت۔ مدام بعبادت حق و ہدایت خلق مشغول۔ جمعے از عالمان دین از دبابت یقین بحضرت استفادہ میکردند و فیضہا مے بردند علامہ بجواجہ نصیر الاولیا متحقق است بعد تشریف خلافت بسب احمد آباد رجوع کرد۔ و بہ فوائد عظیم و ارشاد سلیم گم گشتگان منزل فقر و فنا را رہنمونی فرمود و بعد ازدیہ بدہلی تشریف آورد۔ و بہ ہدایت و ارشاد توجہ فرمود و سال آن برگزیدہ ایزد متعال در سال ہفتصد و پنجاہ و شش مذکور است رحمتہ اللہ علیہ +

خواجہ میر سید محمد گیسو دراز

خلیفۂ مستند خواجہ نصیر الدین نصیر الاولیا است سید نبیل عاشقان با سوز و گداز و ارباب راز و نیاز بود و در ریاضت و مجاہدت غلو تمام داشت و بسیار طالبان حق را بمقام و مرام خود رسانیدہ شان رفیع و مرتبہ وسیع داشت۔ بعد وفات خواجہ نصیر الاولیا بدیار دکن رفت۔ و قبولی عظیم یافت و سلسلۂ وے در تمام دیار دکن شائع شد۔ و شہرت آن برگزیدہ آفریدگار بہ لقب گیسو دراز ازین جہت است کہ مریدان خواجہ نصیر الاولیاء چوڈول وے بر دوش مے بردند۔ میر سید محمد گیسو دراز ہم ہمدوش بود و جعد گیسوے او بسبب طوالت در پایہ چوڈول در آویختہ شد اما میر سید محمد بپاس ادب سکوت و تحمل کرد و بہمان اذیت راہ دراز طے کرد۔ تا آنکہ موے سر شکست خوردند۔ و انواع عقوبت بوے روے کشاد۔ اما چون خواجہ نصیر الاولیا برین حال مطلع شد تاسف خورد۔ و بر حسن عقیدت میر سید محمد تحسین و آفرین فرمود و گفت۔ ہر کو مرید سید گیسو دراز شد و اللہ خلاف نیست کہ او عشق باز شد و شیخ محمد چشتی از ملفوظات وے جمع کردہ بجوامع الکلم موسوم کردہ است تاریخ وفات در سال ہشتصد و بست و پنج منقول است۔ حظیرۂ پاکش در قصبہ گلبرگہ نواح دکن مرجع مستمندان است۔ و تا الآن از اولاد پاک نہادا و منصب شیخت و ارشاد برقرار است رحمتہ اللہ علیہ

خواجہ سید معین الدین خورد

نبیرۂ برحق خواجہ بزرگ خواجہ معین الاولیا است۔ وے را خرد بہ نسبت خواجہ بزرگ میگفتند و این منقبت بس است۔ از بس عابد و مجاہد و صاحب مقامات علیہ و کرامات زکیہ بود۔ وے بے واسطہ کسے از روحانیت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا استفادہ میکرد۔ بالآخر باشارت جد بزرگ بشرف بیعت خواجہ نصیر الدین نصیر الاولیا مشرف گشت و خرقہ خلافت ہم دریافت۔ تاریخ وصال آن صدر الصدور صفت اصحاب قرب۔ در سال ہفتصد و شصت و یک منقول است

رحمۃ اللہ علیہ۔ مرقد مطہر او پائین روضہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا در حجر سنگ سفید واقع است

شیخ صدرالدین حکیم

خلیفہ خواجہ نصیر الاولیا است۔ خواجہ سلطان المشائخ اورا بہ خواجہ نصیر الاولیا سپردہ بود۔ از آن او تصانیف عجب یادگار است۔ نوشتہ زر از زمین مراو پیدا شدہ بود۔ ہمہ را براہ خدا و مردان خدا صرف نمود۔ و در سال ہفتصد و پنجاہ و نہ ہجری وفات یافت +

سید محمد بن سید مبارک کرمانی

خلیفہ و مقرب خدمت خواجہ نصیر الاولیا است۔ و بار وحانیت حضرت نظام الاولیا۔ رابطہ قوی داشت۔ کتابے در باب احوال مشائخ چشتیہ جمع نمودہ است موسوم سیر الاولیا۔ در سال ہفتصد و ہفتاد ہجری سفر آخرت اختیار کرد۔ مولف ذکر شریف سید محمد بن سید مبارک بنظر احتیاط در زمرہ مریدان حضرت خواجہ نظام الاولیا ہم مرقوم کرد +

شیخ یوسف چشتی

خلیفہ اعظم خواجہ نصیر الاولیا است ماہر علوم حدیث و تفسیر و کتابے نوشتہ است موسوم بہ تحفۃ النصائح از بس نافع و بہتر است۔ در سال ہفتصد و ہفتاد و چار وفات یافت +

شیخ عبدالمقتدر

از اشہر خلفائے خواجہ نصیر الاولیا است دانشمند بزرگ بود۔ و درویش صاحب باطن و کامل و اکمل در اوائل او را با فقرا و طریقہ فقر۔ انکار بود۔ و در وسط بصحبت خواجہ نصیر الاولیا در افتاد در آخر از برگزیدگان طریقہ عالیہ چشتیہ گردید۔ قاضی شہاب الدین کہ عالم متبحر بود۔ از

نوشتہ پیینان خمن اواست ہشتم محرم در سال ہفتصد و نود و یک ہجری فوت شد +

قاضی سادی چشتی

عالم و فقیہہ و درویش کامل بود۔ تقوے و تورع بسیار داشت۔ و خلیفہ خواجہ نصیر الاولیا است و گروہ خلائق در سایہ توجہ او بخدا رسید۔ چنانچہ شیخ اختیار الدین خلیفہ او است۔ تاریخ وفات او در سال ہفتصد و ہشتاد و نہ منقول است +

شیخ سعد اللہ کیسہ دار

خلیفہ بزرگ خواجہ نصیر الاولیا است۔ و از شیخ متوکل اجازت و خلافت داشت۔ صاحب معارج الولایت آوردہ کہ خضر علیہ السلام کیسہ با و دادہ بود و ہر آنچہ کہ میخواست از کیسہ مییافت۔ ازینجہت بعرف کیسہ دار معروف گشت۔ و نیز خرقہ خلافت از شیخ جہانگیر سمنانی یافتہ بود۔ و در سال ہشتصد و شش ہجری فوت شد +

شیخ داینال چشتی

از خلفاے حضرت خواجہ نصیر الاولیا است۔ نسب شریفش بحضرت عباس بن علی المرتضے منتہی میشود۔ و موجب علم او بہندوستان اینست کہ پدر بزرگوارش بوجہ منازعت برادران ترک وطن اختیار کردہ بود۔ ولادت شیخ داینال در مرزبوم ہند واقع شد۔ و بخدمت قاضی عبد الکریم تعلیم یافت و بدختر قاضی مذکور منعقد شد۔ و از انجا بہ دہلی رسیدہ شرف بیعت و تشریف خلافت حاصل کرد۔ و کمال صوری و معنوی تکمیل گردید۔ و بعد از آنکہ از حضرت خواجہ نصیر الاولیا رخصت وطن یافت و از نواح لکھنوبہ دیار شرقی رفت قطاع الطریق از کمینگاہ پیدا شدند۔ و ہمہ مال و منال کہ قاضی عبد الکریم ہنگام رخصت دختر خود دادہ بود بمعرض نہب و تاراج آوردند۔ و شیخ داینال را شہید ساختہ

در آزار اہل و عیال شیخ تہیہ کردہ بودند کہ یک ناگاہ ندائے مہیب از پیکر شیخ پیدا شد و راہزنان معدوم البصر گشتہ از رفتن و گریختن بستوہ آمدند تا آنکہ جماعت لشکریان در رسید و ہمہ را در بند گرفتہ بحاکم رسانید و خادمان شیخ جنازہ او بر دوش بردہ بموضع ستھر گہ دفن کردند سال شہادت او ہفتصد و چہل و ہشت بود +

مولانا خواجگی چشتی

از یاران خاص و خلفائے اعظم خواجہ نصیر الاولیا است۔ صاحب اخبار الاخیار آوردہ کہ در آن ایام کہ مولانا خواجگی بخدمت مولانا معین الدین اکتساب علوم ظاہر میکرد و باستفادہ فیض باطن بحضرت خواجہ نصیر الاولیا حاضر میشد۔ مولانا معین الدین عمرانی از صحبت خواجہ نصیر الاولیا باز ممانع مے آمد۔ باتفاق وقت مولانا معین را سرفہ و ضیق النفس عارض شد و نوبت بانجا رسید کہ چارہ گران مایوس گشتہ دست کشیدند۔ و مولانا معین از حیات خود نومیدی داشت روزے مولانا خواجگی گفت کہ ہنگام دوا نماند۔ درباب استمداد و دعائے مردان حق باید کوشید و فی زماننا حضرت خواجہ نصیر الاولیا برگزیدہ بارگاہ قاضی الحاجات و مجیب الدعوات است اگر در خدمت شان حاضر شدہ عذر و التجا درمیان آرند۔ شاید کہ نفس مراو بر مدعا نشیند۔ باستماع این معنی مولانا معین الدین بخدمت حضرت خواجہ نصیر الاولیا راہی شد و خواجہ نصیر الاولیا باطلاع مقدم شان تابدر خانقاہ برسم استقبال تکلیف فرمودہ درون خانقاہ بجائے برتر منشاند و طبق برنج و جغرات کہ بعالم اسباب منافی امراض او بود پیش نہادہ بخوردنش تکلیف داد مولانا باکراہ و شدت تمام لقمہ چند خورد۔ و ساعتے نگذشتہ بود کہ نوبت باستفراغ رسید و تمام مواد و مادہ ردیہ خارج شدہ مولانا معین الدین خوشحال گردید و صحت کلی یافت۔ سال ہشتصد و نوزدہ وفات او منقول است +

شیخ احمد تھانیسری

خلیفہ خواجہ نصیر الاولیا است زمانیکہ لشکر امیر تیمور بہ دہلی رسید آنہم اسیر گشتہ بود چون فتنہ فرونشست واو۔ ازدوام اسیری رستگاری یافت وہ مجلس بادشاہ حاضر شد۔ درمیان او و نبیرۂ مولانا برہان الدین صاحب ہدایہ درباب تقدیم وتاخیر مجلس گفتگوئے درشت بوقوع رسید شیخ احمد برخصاصاحب بدایہ گفتگو آغاز کرد۔ وتلمیذان خود ارشاہ کرد تا از محل خطا و مقام غلط نشان دہند۔ اما بادشاہ مصلحت وقت دیدہ ہر یکے را از طول سخن باز داشت و مباحثہ ختم شد۔ بعد ازین مولانا شیخ احمد بہ کالپی رفت و در سال ہشتصد و بست بمقام کالپی فوت شد و مرقد شے مرجع عوام و مقام برکت و انوار است ؞

شیخ احمد کنتوری چشتی

خلیفہ اعظم حضرت خواجہ نصیر الاولیا است۔ وقتے او بطریق اعتکاف درون حجرہ نشستہ بود بدید کہ شخصے ملبس بصورت جوگیان خاک آلودہ وموئے ژولیدہ در گوشہ حجرہ نشستہ است جوگی سلام بگفت۔ وشیخ جواب سلام داد چون باہم مصافحہ کردند۔ جوگی سخن ابلقین آغاز کرد۔ دردیدہ شیخ ہمہ دیوار و در حجرہ از سیم و زر نمودار شد۔ اما شیخ التفات نفرمود۔ بمشاہدہ ایمعنی جوگی مذکور بر استغناے شیخ اعتراف کردہ سر در قدم نہادہ مرید شد۔ وفات او در سال ہشتصد و بست وہفت منقول است ؞

شیخ قوام الدین چشتی و سہروردی

مشہور خلیفہ حضرت خواجہ نصیر الاولیا است۔ صاحب تقوے وحال اہل دل و شیخ وقت بود و بعد وفات خواجہ نصیر الاولیا بخدمت سید جلال الدین مخدوم جہانیان حاضر شد،

اکتساب کرد +

سید محمد بن جعفر مکی چشتی

اشهر و اعظم خلیفهٔ حضرت شیخ احمد نصیر الاولیاست - در توحید مقام بزرگ و مرتبهٔ سترگ داشت
سخن با آنکه مستانه میگفت - اما خوب میگفت - تصنیف هم دارد موسوم به بحر المعانی و رسالهٔ
در بیان اسرار و آثار روح و بحر الانساب که در نسب پاک اهلبیت تذکره کرده و نسبت آبا و اجداد
خود هم ثبت نموده - سن شریفش قریب دو صد سال منقول است از آغاز حکومت
تغلق تا بعهد دولت سلطان بهلول در صدر حیات بود - آبای کرام او شرفای مکهٔ معظمه
بودند - و بعد از ان به دهلی آمده در شهر قیام کرد - در کتاب بحر المعانی میفرماید که مدت شصت سال
در علم ظاهر بودم و در کسب کمال کوشیدم - اما از محبوب ازل و مقصود ابد غافل بودم - حالا می بینم
آنچه پیش نظر می آمد - بسیار حالات و مقالات ثبت نموده که فهرست آن موجب طوالت
مقصود است - وفات او در سال هشت صد و نود و یک مذکور است +

شیخ علاء الدین علاء الحق

خلیفهٔ اعظم شیخ عثمان اخی سراج است در آغاز دولت علم ظاهر و سرمایهٔ دنیا فراوان داشت و بآخر
در فقر و سلوک قدم نهاد - نسب شریف او بحضرت خالد بن ولید میرسد - زهد و ریاضت او و
عبادت و تقوی بدرجهٔ کمال بود - و از جملهٔ مال و منال دنیا ترک اختیار کرده کمر همت در خدمت
مرشد برحق چست و محکم بست - و چون شیخ عثمان اخی سراج بسیار سفر می ماند و طعام
پخته همراه می بردند - و دیگ طعام بر سر شیخ علاء الحق می نهادند - و او پا برهنه همراه
سواری شیخ میرفت برادران جلدی او که امرائے عظیم الشان بودند بنظر اکراه در حال وی نگاه میکردند اما او اعتنا
نمیکرد - روزی چند کس در خانقاه شیخ علاء الحق فرود آمدند یک گربه از ایشان گم شد قلندران از شیخ علاء الحق گربه طلب کردند

گفت گرگ بہ شما از کجا آرم کسے باختلاف گفت مانده ایم کز کجا پیدا کنی از شاخ آہو پیدا کن شیخ
در غضب شد و فرمود برو بیرا ... خود از شاخ آہو خواہی یافت۔ و ہمچنان کہ چون از خانقاہ بیرون
رفت گاوے پیدا شد۔ و او املاک ساختہ بود در مطبخ شیخ علاء الحق خرچ بسیار بود۔ و ساکین فقرا
از خوان انعام او بہرہ یاب میگشتند۔ و ہر اہل حاجت کہ مے آمد محروم نمیرفت و ہر آنچہ کہ از باغ
و املاک و غیر آن بورثہ خود داشت بہ فقرا و محتاجان ایثار کرد و وفات او در سال ہشتصد
مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ ۔

شیخ تاج الدین شیر سوار

خلیفہ نامدار شیخ قطب الدین منور ہانسوی است۔ مدام در زہد و ریاضت و محنت بسر بردے
آخر کارش بجائے رسید کہ وحوش و دد و دام رام او گشتند۔ و اکثر بر سواری شیر تا بہ ہانسی
میرفت و مار خونخوار بجائے تازیانہ در دست میگرفت۔ روزے کہ او بسواری شیر بہ ہانسی آمد
پیر روشن ضمیرے بر فراز دیوار نشستہ بود فرمود حیوانات کہ ذی روح باشند در سلک آوردن عجب
نیست۔ مردان خدا اگر بخواہند سنگ و خشت در رفتار در آید میگویند کہ ہمو نوقت دیوار حرکت
کرد و بہ رفتار آمد۔ قبر او بیرون نارنول نزدیک شہر است و از مرقد پاکش تا الان آثار
برکات و خیرات ظاہر و باہر است۔ رحمۃ اللہ علیہ۔ و او را پسرے بود کہ او را شیخ ابدال میگفتند
تارک دنیا بود۔ و از اسباب دنیا قدر ضرورت اختیار کردہ۔ دائم بہ یاد حق اشتغال داشت
بر در خانہ او سنگ افتادہ بود کہ ہنوز بیرون حظیرہ خانہ موجود است۔ کاسہ چوبین بالائے آن سنگ
مے نہاد۔ مردان آیندہ و روندہ چیزے مے انداختند۔ و میان شیخ ابدال وقت شام ہر آنقدر
کہ در کاسہ مے یافت در وجہ معاش قبول کردہ۔ صرف مے نمود و در آن ایام کہ غلہ گران بودے
فتوح بسیار آمدے۔ و اگر بہ نرخ ارزان بودے کمتر آمدے۔ گویند کہ شیخ ابدال مرید و خلیفہ پدر خود
بود و در ستر احوال خود بسیار مے کوشید و از ینجہت کہ بہ ذکر خفی بیشتر اشتغال میداشت و بوقت

مشغولی وحجرہ محکم میکرد و صحبت اہل دنیا گاہے نشست اگر از فقرا کسی بر در او میرفت لعتبہ برسم خلق بتواضع نان خشک و کوزہ آبے آوردہ عذر تقصیر میخواست رحمتہ اللہ علیہ ♦

شیخ سراج الدین سراج الاولیاء

پسر بزرگ و خلیفہ حضرت خواجہ کمال الدین علامہ است صاحب مقامات علیہ و کرامات جلیہ و صاحب درد و محبت و اہل شوق و ذوق بود۔ و در سلوک سے خرق و کرامت در ربوبیت و الوہیت بسیار میکوشید۔ پدر بزرگوار ہنگام رحلت او را در خلوت طلبیدہ شتہ از انعام اولین و آخرین نوازش فرمودہ بود از آن روز ہر کسے کہ او را میدید مست بادۂ خمخانہ وحدت میگردید۔ وصال آن برگزیدہ ایزد متعال در سال ہفتصد و شصت و دو ہجری منقول است رحمتہ اللہ علیہ ♦

میر سید یداللہ

نبیرہ و خلیفہ حضرت خواجہ میر سید محمد گیسو دراز است بزبان غیر آگہی بمنصب ارشاد و خلافت یافت صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ روزے خواجہ محمد گیسو دراز باہتمام وضو میفرمود و بضرورت مسح عمامہ از سر مبارک برآوردہ بر زانو نہاد۔ سید یداللہ کہ ہنوز خرد سال بود عمامہ میر سید از زانو برداشتہ بر سر خود نہاد۔ حضرت میر سید گیسو دراز مسرور شدہ فرمود۔ لائق قسمت مبارکباد از ان روز ہر آنکس را کہ بیعت میفرمود مرید میر سید یداللہ قرار دادہ تربیتش سے مے افزود صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ سید یداللہ با زنے جمیلہ و عجوزہ محبت در سر داشت و وارفتہ جمال و شیفتہ حسن بیمثال او بود۔ بالآخر بسلسلہ نکاح خود در آورد۔ و بحین بامداد کہ بمقتضائے رسم ہندیان مقنع مرصع از رخ زیبائے عروس برانداختہ جلوہ دادند۔ نیرنگی عشق جلوہ دیگر نمود۔ و بیک ناگاہ حالت عجیب و کیفیت غریب پیدا شد کہ میر سید یداللہ آہے سرد از دل پر درد کشیدہ جان عزیز بشاہد حقیقی سپرد۔ و عروس ہم مست او را۔ در برکشیدہ بدنبال او

او سفر کرد۔ دہر دور او در پہلوے یکدیگر مدفون ساختند ؛

شیخ علاء الدین قریشی

مرید و خلیفہ میر سید گیسو دراز است جامع علوم صوری و معنوی بود و در گوشہ قناعت و کنج خانہ عبادت ہمہ عمر بسر برد۔ غیر حق بہ چیزے کارے نداشت و حال خود مستور داشت از صحبت خلائق و ہجوم عوام نفور بود در تجرید و تفرید قدم استوار داشت وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و سہ مذکور است ؛

شیخ ابو الفتح علائی قریشی کالپوی

از مریدان نامدار خلیفہ با دولت میر سید محمد گیسو دراز است واقف علوم شریعت و ماہر رموز حقیقت بود بزیارت حرم محترم مشرف گشتہ صاحب تصانیف عالی است و نسخہ عوارف المعارف از اشہر تصنیفات اوست۔ وفات او در سال ہشتصد و دو ہجری منقول است۔ رحمۃ اللہ علیہ ؛

شیخ شاہ میانجی چشتی

بیک واسطہ مرید سید محمد گیسو دراز است درویش کامل بود و صاحب تقوے و ورع و زہد و ریاضت و مجاہدت و محنت و در عصرے در ولایت کالپی ہیچکس از وے بزرگ تر نبود۔ او را شیخ الولایت مے گفتند متجاوز ز صد سال عمر داشت صاحب اخبار الاخیار مے فرماید کہ از آغاز ماہ رجب المرجب تا بروز عاشورہ در اعتکاف مے نشست و در حجرہ محکم مے بست و در ینصورت شش روزے اکل و شرب زندگانی میکرد چون حین برآمدن او از حجرہ مے آمد۔ ندائے مے داد کہ ہمہ مردمان از در دے حجرہ دور تر بروند۔ چون فرصت مے یافت۔ قدم از حجرہ بیرون مے نہاد احیاناً اگر کسے نزدیک تر مے رسید شیخ بر وے نظرے مے افتاد تا دو روز در حالت بیہوشی و حیرت غشی میماند آوردہ اند کہ

قاضی شهر۔ با وے دعوے احتساب میکرد۔ روزے کہ شیخ از درون حجرہ بیرون آمد۔ قاضی شہر ترتیب
استادہ بود۔ چون نظر شیخ بروے افتاد بجال خود نماند وتاد و۔ روز بعالم بیخودی وبیہوشی بتلا
ماند۔ آوردہ اند کہ روزے قاضی شہر بتقریب احتساب سر شیخ آمد۔ چون شیخ آگاہ شد ولبوے
قاضی نظر کرد۔ حمالان کہ کفیل چوڈول قاضی بودند تا بزانو غرق زمین گشتند وجنبیدن نتوانستند
اما قاضی مذکور کہ در تبعیت شیخ قدم مستحکم داشت از چوڈول مفارقت کردہ۔ دُرّہ در دست
گرفت وبالائے بام کہ منزل شیخ بود قصد کرد۔ درین اثنا شیخ از درخانہ برون آمد و دست
قاضی گرفتہ درون خانہ برد۔ ناگاہ نظر قاضی بر بینارے رسید پرسید کہ چیست شیخ صراحی
در دست گرفتہ در پیالہ انداخت دیدند کہ شربت ناب از قند و نبات است۔ ہمین محمل حضرت
شیخ۔ بقاضی موصوف اشارت کردہ فرمود کہ بسم اللہ بنوشید۔ اما قاضی مبادرت بنوشیدن
نکرد و بیرون خانہ رفت۔ وفات آن جامع الکمالات در سال ہشتصد و ہشتاد و نہ ہجری
مذکور است +

مخدوم حسام الدین فتحپوری

از محبوب ترین خلفائے شیخ عبد المقتدر است بہ مجاہد معرفت مشہور۔ و بہ خرق وکرامت مذکور۔ صاحب
معارج الولایت آوردہ است کہ او از اولیائے بزرگ و مشائخ باکمال است جمغفیر بفیض ارشاد
او بکمال رسید۔ و شیخ بدھن چشتی از برگزیدگان خدمت اوست منقول است کہ پدر شیخ بدھن او را در عمر
شش سال بخدمت مخدوم آورد و در برکت عمر و علم صوری و معنوی استمداد ہمت خواست مخدوم
در حق وے دعا فرمود بحاصل شیخ بدھن عمر طویل یافت و از اکمل اولیا و شہر علما گردید وفات
مخدوم حسام الدین بسال ہشتصد مذکور است +

شیخ ابو الفتح جونپوری

مرید و خلیفه و شاگرد جد خود شیخ عبد المقتدر است. دانشمند کامل و برگزیدهٔ روزگار بود در فقر و ریاضت مثالے نداشت. صاحب معارج الولایت آورده که شیخ ابو الفتح در بطن والدهٔ ماجدهٔ خود تا مدت چهارده ماه محمول بود. ازین جهت شیخ عبد المقتدر جد او تعلق خاطر داشت و شبے که شیخ رکن الدین ابو الفتح سهروردی در عالم خواب بشارت داد و شیخ ابو الفتح متولد شد. چون شیخ جمال الدین مرید شیخ عثمان سیاح بروز ولادت شیخ ابو الفتح وارد شد. و شیخ ابو الفتح را بادو نمود فرمود که خانه شیخ عبد المقتدر از انوار و تجلیات مولود مسعود منور و معمور خواهد شد. الحاصل شیخ عبد السمیع در حیات شیخ عبد المقتدر پدر خود فوت شد و شیخ ابو الفتح از انعام و حلاوت گلزار چشت گل مدعا بدست آورد. و صفحهٔ دستار او لوا ارباب گردید. وفات او در هشتصد و پنجاه و هشت مذکور است ✦

شیخ نور الدین معروف به نور قطب عالم بنگالی

فرزند رشید و خلیفه اعظم شیخ علاء الدین علاء الحق بنگالی است. از مشاهیر مشائخ هند و صاحب ذوق و محبت و حلاوت بود. آثار علیه و کرامات جلیه داشت. در عهد حیات پدر خود. کار خود کار عبادت و ریاضت و مجاهده و معرفت بمنزل نامتناهی رسانیده فائز مرتبهٔ الوهیت و مدارج قطبیت گردید. صاحب اخبار الاخیار میفرماید که خدمت درویشان خانقاه. و بردن نجاست و غلاظت با و مفوض بود. روزے درویشے را درد شکم درگرفت. و او به قضائے حاجت بیت الخلا رفت. و شیخ نور الدین که بهمدرین محل در شست و روب بیت الخلا مصروف بود و بول و غائط درویش در رسیده. بر اندامش افتاد و جامه و جسم او بهمه غلیظ گشت و در نجاست آلوده گردید. چون حضرت شیخ علاء الحق. فرزند دلبند را باین حال نگریست بسیار خوش دل و خوشحال گشت

فرمود کہ حالا بخدمت دیگر مشغول باید شد منقول است کہ روزے شیخ نورالدین با رہیزم برسر گیشید۔ شیخ اعظم خان کہ از عمائد ندیمان بادشاہ بود۔ بدید و بگفت کہ تا چند درہیزم کشی و خدمت گزاری فقرا بسر خواہی برد بیا کہ بمنصب بزرگ برسانم۔ شیخ نورالدین جواب داد کہ دولت و ثروت دنیا نا پائدار است و مرا نہ شائد۔ و خدمت فقرا بہتر از دولت و ثروت دنیا ناپائدار است و مرا نہ شائد و خدمت فقرا بہتر از دولت و نعم مے شمارم وفات آن برگزیدہ صفات در سال ہشتصد و پنجاہ و یک منقول است۔ واز حضرت او۔ دو پسران بودند شیخ رفعت الدین و شیخ انور کہ بعد وفات او بر مسند شیخت و ارشاد جائے یافتند +

سید اشرف جہانگیر سمنانی

افضل و اشہر عہد خود در مشائخ ہندوستان است شرف خلافت از حضرت شیخ علاء الحق بنگالی دریافت و از دیگر پیران طریقت ہم فیضہا بردہ بود۔ پدر بزرگوار او بادشاہ سمنان بود۔ چون نوبت بادشاہی باو رسید بےچند بسر بردہ تارک شد صاحب معارج الولایت از لطائف اشرفی حکایت آوردہ کہ سید اشرف جہانگیر۔ ولی مادر زاد بود در عمر ہفت سالگی قرآن مجید را بہفت قرأت حفظ نمود و در چہاردہ سالگی از علوم عقلی و نقلی فارغ گردید۔ بصحبت خضر علیہ السلام مستفیض گشتہ و بہ اشارت غیبی سفر ہندوستان اختیار کرد و بخدمت حضرت شیخ علاء الحق مشرف شدہ دولت خلافت حاصل نمود۔ واز وصلان حق گردید و بدیار جونپور رخصت یافت وفاتش در سال ہشت صد و ہشت ہجری مرقوم است رحمۃ اللہ تعالے علیہ +

قاضی شہاب الدین دولت آبادی

خلیفہ مولانا خواجگی است از سید اشرف جہانگیری نیز استفادہ کرد۔ در علوم ظاہر بکرم۔ و در علوم باطن معظم بود تصانیف عالی داشت واز جملہ تصنیفات خود یک رسالہ وار دسوم بمناقب السادات

که دران ذکر عقیدت و محبت نسبت اہلبیت نبوت باحسن الوجوه بیان کرده و باعث تصنیف رسالہ
این است که بر سبیل مباحثه و مناظره وقت متضمن بر تجبیل و تعظیم علما بجهت فضائل علوم و تقصیر
مدارج سادات بنظر فقدان اثبات بدیهه و غیر آن تصنیف کرده بود شبے در واقعه دیده که بجهت تصنیف
مذکور حضرت خواجه کائنات سرور عالم نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بجانب او نظر قهر و عتاب فرمود
چون از خواب بیدار شد بر کردار خود محجوب گشته تصنیف جدید در مناقب سادات ترتیب داد
و تصنیف سابق در دریا انداخت وفات او در سال هشتصد و چهل و هشت هجری مرقوم است ❖

شیخ اختیار الدین ایرچی

از خلفائے نامی و مریدان گرامی قاضی چشتی است جد و پدر او از نامداران شهر ایرچ بودند اما او بسبب غلبہ
محبت و تجرید همه دولت دنیا بر باد داده تارک گردید و بتحصیل علوم ظاهر تکمیل ظاهر کرده بنظر اکتساب
امور حقیقت بخدمت قاضی محمد سادی حاضر شد و بتوجه باطن مرشد برحق بمرتبه کمال رسید
خرقه خلافت و ارشاد حاصل کرد سال وفات هشتصد و نه رقم نموده اند

شیخ فتح الله اودهی

خلیفه معظم و محبت ندیم شیخ صدر الدین حکیم است در اول حال در مسجد دہلی درس میگفت چون مرید شد
در ریاضت و عبادت فتح باب ندیده بپیش شیخ صدر الدین شکایت آورد فرمود تدریس ترک
کن و کتب درس در دریا بینداز چنانچه ترک تدریس کرده کتب درسیه در دریا انداخت و بالآخر از علوم
حقیقت و معرفت کامیاب گشته اکمل اصفیاء زمانه گردید و بسیار طالبان حق را بمقام حق رسانید
چنانچه شیخ قاسم دہلوی و شیخ محمد عیسے از خلفائے وے بودند وفات او در سال هشتصد و
بست و یک هجری مرقوم است ❖

شیخ عین الدین قتال

مرید و خلیفہ پدر خود شیخ سعد اللہ کیسہ دار است و نیز از سید میر ماہ استفادہ کرد اول بیشتر مائل بہ شراب بود و از ہر جا و دریا کہ برائے اوشان طلب شد شتافتند بجز از شراب بدست آمد۔ چون وقت انتقال پدر بزرگوارش نزدیک رسید او را نخواندند۔ فرستادہ در جستجوے او برفت و در میخانہ یافتہ پیام طلب شیخ بزبان آورد مجرد استماع آن شیخ عین الدین از جائے خود برخاست و جام شراب کہ در دست داشت نوشیدہ بر زمین بزد و بخدمت پدر عالیقدر حاضر شد۔ و خرقہ خلافت و سرمایۂ نعمت و خلافت شب چشت حاصل کرد۔ و از خاصان و برگزیدگان درگاہ رب العزت گردید و بقیۂ عمر در زہد و تقوے بسر برد سال وفاتش ہشتصد و بست و دو مرقوم است +

شیخ سارنگ چشتی سہروردی

صاحب دولت و عزت از قوم ہنود بود۔ چون باسلام مشرف شد۔ ہمشیرہ او بعقد نکاح سلطان محمد بن فیروز شاہ در آمد۔ بلدہ سارنگ پور بنام خود آباد کرد و بعد از آن مرید شیخ قوام الدین گردید و ہمہ مال و اسباب دنیا ترک گفتہ بسفر حجاز رفت۔ چون باز آمد بصحبت یوسف بدہ ایرجی مصاحبت اختیار کرد و خرقہ خلافت ہم پوشید وفات او در سال ہشتصد و چہل و ہفت مذکور است +

شیخ علم الحق و الدین چشتی

خلیفۂ اعظم و فرزند دلبند شیخ سراج الدین سراج الاولیا است صاحب مقامات بزرگ و کرامات سترگ بود در ریاضت و مجاہدہ علوے تمام داشت جمعے کثیر از ارباب دل برہنمونی او از ظلمت دار ناپائدار اسباب بمنزل انوار و تجلیات رب حق فائز گشتند رحمۃ اللہ علیہ وفات آن جامع کمالات در سال ہشتصد و نہ و بہ قول دیگر نہصد و یک منقول است و قول آخر بصحت و درستی متصل است +

شیخ محمد عیسیٰ جونپوری

خلیفه شیخ فتح الله اوده است۔ پدرش شیخ احمد عیسیٰ از علماء دهلی بود۔ بزمان خرابی هنگام تاخت آمدن امیر تیمور ترک دهلی گفته سکونت جونپور اختیار کرد۔ صاحب اخبار الاخیار آورده که شیخ محمد عیسیٰ مشغولی بسیار غلو داشت۔ و صبر یہ الوقت بود و از حال و احوال خود هیچ خبر نداشت و استخوان مهره پشت او دوتا گردیده و فرق شیخ بسینه پیوسته۔ وفات او در سال نهصد و یازده ۹۱۱ هجری مرقوم است ✦

شیخ شمس الدین طاهر

خلیفه اعظم شیخ نور الدین قطب عالم است۔ او شیخ بزرگ و کبیر السن بود۔ فیض باطن و استفاده کامل از روحانیت خواجه بزرگ معین الاولیاء دریافت و خرقه خلافت از حضرت خواجه بایزید خورد نبیره حضرت خواجه بزرگ رحمة الله علیهم پوشید۔ چنانچه در سیر العارفین مذکور است۔ صاحب سیر العارفین محقق و کامل و همعصر شیخ شمس الدین طاهر بود و بشرف ملازمت حضرت خواجه بایزید در مقام اجمیر مشرف گشته۔ وفات او در سال هشتصد و هشتاد و یک هجری مرقوم است رحمة الله تعالیٰ علیه ✦

شیخ حسام الدین مانکپوری

خلیفه اعظم شیخ نور قطب عالم است و از اعیان مشایخ عهد خود است۔ جامع بود درمیان علوم شرع و طریق و معارف۔ بود صاحب کشف و تحقیق۔ او خداوند تصنیفات بود۔ رفیق العارفین از ملفوظات او است۔ صفت صیام بسیار مائل بود۔ و توکل مرغوب۔ اکثر نوبت افطار بجرعه آب وضوء میکرد و میفرمود که چون بعزم ملازمت شیخ از وطن بیرون آمدم۔ بهر منزل در عالم واقعه شیخ خود را میدیدم که در برابر من می بود۔ روزی در کشتی سوار شدم۔ درویشے صوف پوش همراه من بود۔ چون بر ساحل دریا رسیدم همون درویش در قعر آب چپ رفت و از چشم نهان شد آنگه که بپای بوس شیخ

مشرف شدم نیک دیدم که جمال همان درویش که به آب افتاده بود۔ با منظر و پیکر شیخ یکسان بود و در خط و خال و چهره و مهره هیچ تجاوز و تفاوت نیافت۔ وفات در سال هشتصد و هشتاد و دو مرقوم است ۔

شاه کالو چشتی

خلیفهٔ نامی گرامی شیخ نورالدین قطب عالم است و نسب وے بچند واسطه با حضرت خواجه فریدالدین فرید الاولیاء مے پیوندد۔ و از شیخ پیر محمد چشتی لاهوری فیض ها یافته بود۔ و به تلقین و تعلیم خلائق سعی موفور کرد۔ و در لاهور سکونت ورزید و کشف و خرق بسیار از وے بوقوع آمد۔ وفات او در سال هشتصد و هشتاد و دو مرقوم است رحمته الله علیه ۔

شیخ یوسف ایرجی چشتی

آبائے او از خوارزم به ایرج آمدند۔ و شیخ یوسف اگرچه خلیفهٔ شیخ اختیارالدین بوده است۔ امّا از خدمت سید جلال بخاری و شیخ راجو قتال فیضها ربوده صاحب تالیفات است صاحب تاریخ محمدی از مریدان و معتقدان او است و آورده اند که روزے شیخ یوسف در خانقاه هنگامه سماع گرم داشت و مهدران محل جان داد۔ وفات او در سال هشتصد و سی و چار مرقوم است ۔

شیخ پیارا چشتی

از مریدان سید یدالله نبیرهٔ سید محمد گیسو دراز است و ترتیب و تکمیل بخدمت خواجه گیسو دراز یافته بود آورده اند که چون او را ملازمت شیخ دست داد فرمود که اگر پیش ازین با کسے تعلق محبت داشته باشی در معرض بیان آری۔ التماس کرد که بنظر آموختن طریق عشق حاضر آمدم و هیچ ندانم که عشق چیست و از کجا مے آید فرمود در اظهار واقعات سابق اغماض نباید کرد۔ آنچه بغرض رسد ا[illegible] مشغول باشد

التماس کرد که در اوائل بر زن هندو فریفته بودم و دولت دیدار دست نمیداد بالآخر زنار گرفتم و در صنم خانه نشستم که او را ببینم باستماع این معنی خواجه گیسو دراز او را در بر گرفت و فرمود که البته در منزل عشق مقام عالی داری میخواستم که چون تو عشق طلب و محبت مشرب بدست آید یا بمنزل عشق شاهد حقیقی رهنمونی کنم. چنانچه او را در جبالهٔ بیعت کشید و در اندک زمان بدرجهٔ تکمیل رسانید وفات او در سال هشتصد و شصت و پنج مرقوم است ٭

شیخ محمد المعروف به شیخ مینا چشتی سهروردی

صاحب ولایت دیار لکهنو بود و از زمان صغیر آگهی به ظل حمایت و سایهٔ عاطفت شیخ قوام الدین تربیت یافته به شرف بیعت و تشریف خلافت مشرف گردید. وجهت موسوم گشتن به لقب مینا اینست که شیخ قوام الدین را پسرے بود موسوم به شیخ نظام الدین مینا و او بهوائے هوس و تقاضائے نفس در زمرهٔ ملازمان سلطان محمد بن فیروز شاه بادشاه دهلی منسلک گردید. بدینوجه شیخ قوام الدین از وے نفرت تمام داشت. چون شیخ نظام الدین به قصد معذرت و تالیف پدر خود بوطن رسید و در صحن خانقاه بر اسپ سوار گذشت شیخ قوام الدین ازین ادائے گستاخ برآشفت و در حق او دعائے بد کرد همین که گامے چند نه پیموده بود از پشت فرس بروئے زمین آمد و هلاک شد در آنوقت شیخ قطب الدین که از مریدان خاص شیخ قوام الدین حاضر بود باز فرمود که حق سبحانه تعالی ترا پسر خواهد داد موسوم به محمد مینا گشته بجائے فرزند من معروف و مشهور خواهد شد. الحاصل ببرکت و تصرف دعائے شیخ همچنان بوقوع آمد و منظور نظر شیخ قوام الدین گردید و خرقهٔ خلافت از شیخ سارنگ چشتی هم دریافت و جانشین و صدر آرائے سجادهٔ مشیخت و ارشاد گشت صاحب اخبار الاخیار آورده که شیخ محمد مینا ولی مادرزاد بود. چون بعمر پنجساله رسید در دبستان نشاندند و استاد بگفتن بسم الله اشارت کرد فی الفور بخواند. چون گفتند که بگو الف گفت که الف باز گفتند بگو ب. در جواب گفت که چون الف گفتم به گفتن ب [illegible] حاجت ندارم [illegible]

چند معانی حقایق بر زبان آورده منقول است که او به ترک و تجرد غلو بسیار داشت و اهل عیال نخواست شب ها بر سر دیوار نشسته عبادت میکرد تا از غلبهٔ نوم محفوظ ماند و بر سطح فرش خار و خسک گسترده منتظر نشسته در موسم زمستان برهنه تن در آب سرد تر کرده در صحن خانقاه زیر سایه بیابان و سقف مراقب و مشغول میگشت القصه در ریاضت و در طلب بود که گاهی راحت و استراحت نیاسوده وفات او در سال هشتصد و هفتاد منقول است رحمة الله علیه ❊

شیخ رفعت الدین

پسر بزرگ شیخ نور قطب عالم بنگالی است از بزرگ صاحب حال بود او میگفت که والله من از سگ بازار کمترم مدام متوکل و عسرت زندگی میکرد و از اهل دنیا نفرت کلی داشت رحمة الله علیه ❊

شیخ انور

پسر خورد شیخ نور قطب عالم بنگالی است در حالت گدایانه به سخاوت شهرت تمام داشت که مفلسان را می پرورد و بزمان فربهی ذبح کرده بذل فقرا میکرد و خود از گوشت آن چیزی نمیخورد روزی شیخ حسام الدین از وی پرسید که مخدوم زاده عشق چه باشد فرمود مردان حق چشم فراز کرده می بینند که دوست می آید یا پیام دوست اگر نه بکشاده دون چشم چه حاجت است ❊

شیخ محمود راجن قدس الله سره

خلیفه پدر بزرگوار خود یعنی خواجه علم الحق والدین است صاحب سلسله سهروردیه و شطاریه بود و نیز به یک واسطه سلسله خلافت وی بحضرت خواجه گیسو دراز میرسد و نیز از جاها فیضها دریافت صاحب مقام عالی بود در ریاضت ورع فقید المثال و فقر و فاقه را بسیار دوست داشت و از صحبت

امرا و اغنیا الغفور بود و شبہا بعبادت و مشغولی بسر میبرد۔ و از غایت بیداری و مشغولی چشمان او غیرت گلنار بودند۔ و از جمال او عالم مستی مینائی وحدت و حقیقت ظاہر و باہر بود۔ جمعی از امرای دین و اصحاب یقین بذیل تلقین و ارشاد او بمقام حق رسیدند۔ وفات او در سال نہصد مرقوم است +

راجی حامد شاہ چشتی

خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری است بزرگ و صاحب نسبت درست بود در زمان سلطان شمس الدین التمش جد بزرگوارش سید شہاب الدین از کرویز آمدہ سکونت دہلی اختیار کرد۔ آوردہ اند کہ راجی حامد شاہ در اول وضع سپاہیانہ داشت و آخر بصحبت شیخ حسام الدین مانکپوری پیوست و از جملہ اصفیاء زمانہ گردید۔ بعلم ظاہر بقدر ما یحتاج معرفت داشت امّا عالمان دین و ارباب یقین در دائرہ ارادت و حلقہ اطاعت او بودند وفات او در سال نہصد و یک مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

راجی سید نور

فرزند رشید حامد شاہ راجی است بسیار بزرگ و صاحب حال و کریم النفس بود و مدت العمر بعبادت و ریاضت شاقہ گذرانید۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شاہ سعید

خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری است باوائل صاحب دولت و ثروت بود و آخر بہ ترک مال و منال پرداخت و در خدمت شیخ پیوست۔ و بعد تکمیل خرقہ خلافت یافت آوردہ اند کہ او با زن بے تعلق صحبت بود۔ و او ہم ترک ہوس دنیا کردہ بہ فقر و توکل قناعت کرد۔ وفات او در سال نہصد و سی و سہ مرقوم است +

شیخ بہاء الدین جونپوری

از مشاہیر مشائخ آن دیار است خلیفہ شیخ عیسیٰ است در منزل تجرد پائے استوار داشت و بعبادت و ریاضت گزرانید۔ و خلافت او از حضرت راجی حامد شاہ ہم متیقن و معتبر است۔ وفات او در سال نہصد و چہل و ہفت ۹۴۷ مرقوم است +

شیخ دانیال چشتی

مرید و خلیفہ راجی حامد شاہ بود و صحبت از حضرت خضر علیہ السلام۔ و فیض باطن از روحانیت حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والاولیا حاصل میکرد۔ و بہ ثبوت پیوستہ کہ حضرت خواجہ بزرگ اُو را باشارہ باطن بخضر علیہ السلام حوالہ کرد۔ و این ابیات ہندی در معارج الولایت و شرح الحروف العالیات ازو مذکور ہست ؎

جگ جگ عمر جو حضرت خواجے حضرت نبی رسول نولاجے
دانیال جو پر گھٹ کیان حضرت خواجہ حضر ہت دنیا

مخفی مبادکہ شاہزادہ دانیال بن اکبر شاہ بادشاہ در خانہ ہمین شیخ دانیال متولد شدہ بود و بادشاہ بہ ہمنامی شیخ پسر خود را معروف کرد۔ و شیخ دانیال در سال ہفتدم جلوس اکبر شاہ کہ زمانہ تولد شاہزادہ دانیال است در اجمیر سکونت داشت۔ و بعد تولید شاہزادہ سالہا در صدد حیات بود۔ و آخر بسال نہصد و نود و نہ ۹۹۹ وفات یافت۔ شیخ دانیال از اجمیر نبود امّا بسبب غلبہ محبت روحانیت خواجہ بزرگ بیشتر در اجمیر قیام ورزید۔ و در جوار آستانہ عالیہ حضرت خواجہ بزرگ بیشتر در اجمیر قیام ورزید۔ و در جوار آستانہ عالیہ حضرت خواجہ بزرگ باختر سمت محل سکونت داشت۔ و در زمانیکہ حرم محترم بادشاہ را بجہت مصائب سفر ناگور و بنظر آنکہ زمانہ وضع حمل قریب تر بود بحکم بادشاہ قیام اجمیر ناگزیر افتاد در قصر رفیع مکان شیخ

برابر حجرہ شیخ بنیاد کردہ بنظر ہمسائیگی شیخ کہ خالی از خیر و برکت متصور نبود۔ برای مولود مسعود مخصوص ساختند ہنوز از ان تعمیر رفیع نشان باقیست و مجاوران روضہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا کہ بجہت جہالت وناواقفیت حال شیخ دہنیال را از اجداد خود قرار دادہ وجہ ولادت شاہزادہ در منزل شیخ موجب اعتبار و اعزاز خود ہا برگزارند۔ غلط فاش و تقصیر تحقیق است۔ بلاف و گذاف ایشان گوش نباید داد۔ سلسلہ پیران طریقت شیخ دانیال کہ از کتب ملا فیض بوضوح پیوست انیست شیخ دانیال مرید راجی حامد شاہ خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری خلیفہ شیخ نور قطب عالم بنگالی خلیفہ شیخ علاء الحق بنگالی خلیفہ شیخ عثمان اخی سراج خلیفہ حضرت شیخ نظام الدین سلطان المشائخ قدس اسرارہم ✚

شیخ حسن طاہر

خلیفہ راجی حامد شاہ و از خدمت سید نور بن حامد شاہ نیز فیضہا در ربود۔ و از اوائل در دہلی مسند درس شعار کردہ۔ بمشائخ و فقرا صحبت گرم داشت علی الخصوص بشہرت مشیخت راجی حامد شاہ صلاح کردہ حاضر خدمت شد و بسلسلہ ارادت پیوست و بطلب سلطان سکندر از جونپور بدہلی آمدہ سکونت اختیار کردہ۔ و در عبادت و ریاضت شاقہ بسر بردہ کافہ انام را رہنمونی منزل حق فرمودہ خاتمہ ۹۰۹ در سال نہصد و نہ مرقوم است ✚

مولانا الہ داد چشتی جونپوری

عالم باعمل و فقیہ بے مثل بود ہدایہ و کافیہ و مدارک را شرح فرمود۔ و شرف بیعت و خلافت از راجی حامد شاہ دریافت۔ منقول است کہ مولانا شیخ طاہر باوسلسلہ محبت مستحکم داشت و ایشان با ان ہمدم بودند۔ روزی مولانا الہ داد بطریق طنز درباب بیعت نسبت براجی احمد شاہ سخن ہا گفت شیخ حسن گفت کہ در صحبت حضرت راجی حامد شاہ افتادہ بسلامت بدر آمدید لیکن سخن شما

از گفتن و شنفتن متصور است الحاصل مولانا الہ داد ببیعت مولانا حسن بخدمت راجی حامد شاہ رسیدہ
مسائل چند کہ حل آن مشکل بود در پیش آوردہ۔ و راجی حامد شاہ از منصوبہ مولانا حکایت آوردہ
تفصیل اجمال و تسہیل اشکال بوجہ احسن فرمود۔ ہماندم مولانا الہ داد سر در قدم آوردہ ببیعت کردہ
بریاضت و مجاہدہ اشتغال ورزید۔ وفات او در سال نہصد و بست و سہ مرقوم است رحمۃ اللہ
تعالے علیہ +

شیخ محمد حسن پسر شیخ حسن طاہر

جامع بود میان علوم حال و قال و آیتے بود در مشائخ نسبت و جمال چون از حجرہ خلوت بر فضائے
مشیخت جلوہ میکرد۔ ہر آنکس کہ نظر بوے مے انداخت تکبیر میگفت۔ و در محیط حیرت و تحیت
غرق میگردید۔ سلسلہ قادریہ ہم توسط داشت۔ سالہا در مجاورت مدینہ نبوی بسر بردہ۔ مدام
انتظار شام رحمت کشیدے و بعد نماز شام درون حجرہ رفتہ بعبادت معبود حقیقی کار ہا کردے وفات
در سال نہصد و چہل و چہار مرقوم است +

شیخ عبد الرزاق جھنجانہ

مرید و خلیفہ شیخ محمد حسن طاہر است صاحب کرامات و کشف و خداوند خوارق و عادات بود۔ و بہ اہلبیت
نبوت و ائمہ رسالت اعتقاد تام داشت و او را با شیخ امان پانی پتی مباحثہ و مناظرہ بسیار بود و وفات
در سال نہصد و چہل و نہ مرقوم است + ۹۴۹

شیخ امان پانی پتی چشتی

اسم گرامی عبد الملک و لقب امان اللہ مرید و خلیفہ شیخ محمد حسن طاہر چشتی نبیرہ راجی حامد شاہ است
و مشرب قادریہ سلسلہ شاہ نعمت اللہ ولی واسطہ دارد۔ در باب مسئلہ تقریر بلیغ و بیان وسیع داشت

در تصوف و توحید از وے کتب و رسالہ چند یادگار است بالخصوص رسالہ اثبات الاحدیہ
زو است و نیز بر لوایح مولانا جامی شرح دارد۔ و میفرمود اگر پارہ انصاف در میان باشد مسئلہ توحید
نبرد منبار باید گفت و فرمود کہ در اوائل حال بر اثبات توحید دو دلیل داشتم اکنون شانزدہ دارم و گفتہ
و اللہ ما بردو حال مبنی است۔ تہذیب اخلاق و محبت اہلبیت رسول صلی اللہ علیہ وسلم و
ن جامع صفات در سال نہصد و پنجاہ و ہفت مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

مولانا احمد شوریانی

ز اولاد پیر کبار است بعلوم ظاہر و باطن مرید و شاگرد شیخ اسحاق بن شاہ کاکو چشتی است و از
دیگر بزرگان طریقہ چشتیہ نیز نعمت و فیض صحبت حاصل کردہ بزہد و ریاضت عدیم النظیر بود
شغولی بسیار داشت وفات او در سال نہصد و ہژدہ مرقوم است +

سید علی قوام

ز اہل کمال بود و اصل وے از سادات است و مرید و خلیفہ شیخ بہاء الدین جونپوری است بسبب فتوح
بسیار داشت ہیچ خادم خدمتش گفت و زحمت کشید وفات او در سال نہصد و پنجاہ
ہجری مرقوم است +

شیخ اجودھن جونپوری

پسر شیخ بہاء الدین جونپوری بود کبیر السن و ضعیف بغایت داشت کہ مدے ہشیاری کسے تو آنم ہشیار است
او در حالت وجد چنان رقص میکرد کہ جوانان تنومند تحمل اصادم او نمے توانستند وفات او
در سال نہصد و ہفتاد و شش مرقوم است +

شیخ جمال الدین جمن چشتی

مرید و خلیفهٔ پدر عالی قدر خود حضرت شیخ محمودؒ راجن است و نبیرهٔ خلافت خاندان مغربیه شیخ احمد کهتو دارد. صاحب جذب حال و اهل فضل و کمال بود. دریای حق غلو بسیار داشت. و توکل و حیرت سرو کار. جامع شریعت و طریقت بود و حاوی محنت و محبت. دل را غمدار داشت و دیدهٔ اصحاب معین و معاون شکسته دلان و درد و محنت. و در اهتمام رهروان منزل هیبت بود. سودای عشق در سر و جلوهٔ شاهد حقیقی در بر داشت. سالها در کنج اعتکاف نشست و حصار قلعهٔ پندار و نفس به نیروی ریاضت و محنت بشکست. قبول عام و تالیف تمام داشت. جمعی ارباب دل را مائل بود و صف مشائخ دیار هند را رهنمونی و ارشاد تا به سراپردهٔ قرب و اتصال رسانید. مدام جویای رضای الهی و مقلد ارشاد رسالت پناهی بود رحمة الله علیه. زمان وصال سنه نهصد و هشتاد و دو ۹۸۲ مرقوم است و بعضی اختلاف نیز دارند.

شیخ حسن محمد چشتی

خلیفهٔ اعظم حضرت شیخ جمال الدین جمنؒ است در علوم ظاهر کامل زمانه. و در امور حقیقت و معرفت یکتا و یگانه. آیتی بود از جمال شاهد ازل. و در ولایتی بود از بدائع علم و عمل. هدیهٔ مشرب چشت و صدر نشین انجمن بهشت بود. صاحب مقامات علیه و کرامات جلیه و آثار زکیه. مشتاق جمال و تحیر منظر جمال. مجلس سماع دوست تر داشت. و دردمند بود و به احوال مستمندان و طالبی پرداخت. زمان وصال پاک او در سال نهصد و هشتاد و دو مرقوم است.

حضرت شیخ محمد چشتی

مرید و خلیفهٔ پدر خود خواجه شیخ حسن محمد است امین امانت های اولین و آخرین و صامت

والی خزائن صفوت یقین صاحب زہد و ورع خلاصہ آفرینش و آرایش اصل و فرع برگزیدہ خاص بارگاہ الٰہی مہبط انوار و اسرار نامتناہی صاحب جمال جمیل الشیم کریم النفس کرم مجسم بود شب زندہ ولی بیدار داشت بدام در حالت سکر و ذوق بندگی میکرد دوست محنت و عدو راحت بود صاحب مرات ضیا سے آوردہ است کہ چون بغلبہ محبت و ارادت بنظر زیارت عتبات عالیات در مصر دہلی فائز شد و برمرقد مبارک حضرت خواجہ نصیر الدین محمود نصیر الاولیا رسید و دولت پابوس دست داد مصلاے سنگ مرقد شگاف پیدا کرد حضرت شیخ محمد در درون مزار داخل شد بعد از آمدن نان و حلوا در دست بود و نعلین و عصا و خرقہ و مصلے کہ در پہلوئے خواجہ نصیر الاولیا بپیوند زمین کردہ بود دید با و مفوض گشت از ان روز ہر آنکس کہ بروے او میدید وارفتہ حال و پیوستہ جمال میگردید مولد او احمد آباد گجرات است و زمان وصال پاک در سال نہصد و پنجاہ و ہشت مذکور رحمۃ اللہ علیہ ✦

شیخ علاء الدین بن شیخ نور الدین اجودھنی

از اولاد حضرت خواجہ فرید الدین فرید الاولیا است صاحب اخلاق حمیدہ و اوصاف پسندیدہ بود ج عالم تسلیم و با اہل دنیا سروکار نداشت و از جملہ کالائی حظ نفس و آسایش چیزے بخود راہ نداد ے او با فریدثانی میگفتند و با روحانیت حضرت خواجہ قطب الاولیا توسط داشت در سال ہشتصد و ہفتاد و دو فوت شد ✦

شیخ جلال الدین قریشی

بتحقیق نرسید کہ در بیعت کدام شیخ وقت بود اما مشرب چشتیہ داشت و باطن سلوک و بظاہر جذب بیشتر در ویرانہ بسر مے برد و از لباس بقدر ستر عورت کفایت کردہ بود و علوم معقول و منقول رسمے و حقیقی ہمہ بر نوک زبان داشت میفرمود یک مرید ہشام نام دارم کہ

ذکر او جمال سر میزند۔ و اکثر میخواند ع

خام بدم پختہ شدم سوختم

صاحب الاخبار الاخیار نوشتہ که در اوائل او را عشق مجازی در سر بود۔ و در اندک زمان بعشق حقیقی
گرفتار آمد۔ وفات او در سال نہصد و چہل و ہشت منقول است +

سید سلطان بہرائچی

درویش صفاکیش و مرد باہمت و مروت بود۔ مرید شیخ علاء الدین جودھنی است از خاندان
شطاریہ نیز تعلق داشت پیراہن قصیرہ و حشمت دامنگیر او بود گویند ہندو زنے در سر سودائے
ہوائے اسلام آمدہ بود۔ و بوسیلہ او پیش بادشاہ فریاد برد۔ بادشاہ با وگفتہ فرستاد که از زنے
مذکور مفارقت اختیار کند۔ او تیغ در کمر بست و از خانہ بیرون آمد۔ و جواب داد که زن مذکور
مسلمان شدہ است باز تصرف کافران در وے جائز نباشد۔ پیادگان شاہی باستماع این
سخن درخود کشیدند و دیگر ہیچ نگفتند۔ وفات او در سال چہل و نہصد و نہ مرقوم است +

شیخ یوسف معروف بشاہ جوہی

بحضرت خواجہ فرید الدین فرید الاولیا نسبت آبائے دارد خرقہ و کرامت در ورثہ داشت باشارہ
نبوی عازم بیت اللہ شد۔ و از آنجا بہ مدینہ نبوی حاضر و بعد حصول شرف زیارت ہنگام
سعادت در آسیر آمد و اہل و عیال را از وطن طلبیدہ اشتہ سکونت برہانپور اختیار کرد
وفات او در سال نہصد و پنجاہ (۹۵۰) مذکور است +

شیخ نظام الدین چشتی

برادر شاہ یوسف جوہی است گویند که او۔ دو سال در شکم مادر متکلف ماندہ او بسفر حجاز

هم رفته بود و بشرف بیت الله و بیت النبی مشرف گردید او صاحب خرق و کرامات بود و آثار عظیمه ازوے بظہور آمدند وفات او در سال نہصد و ہشتاد و پنج مذکور است +

شیخ حمزہ بہرسو قریشی

از اولاد شیخ الاسلام شیخ بہاء الدین زکریا ملتانی است و سلسلہ پیران او بخواجہ سید محمد گیسو دراز مے پیوندد. صاحب کشف و کرامت و اہل عشق و محبت بود. در اوائل در خدمت ملوک منسلک بود بالآخر بارادہ غیبی ترک گفت و بزیارت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا در بلدۃ الولایت اجمیر آمد و در انجا بہ شیخ حمزہ مجذوب کہ ہمنام او بود و طریقہ مجذوبانہ داشت ملاقی شد و انعام باطن یافت نیز ان بعد از شیخ احمد مجد شیبانی اکتساب کرد. و در قصبہ بہرسو. کہ از نارنول قریب سہ فرسنگ است. طرح اقامت انداخت و سادات بہرسو کہ از علوم بے بہرہ داریا سداری وضع آوارہ بودند تربیت فرمود. از کشف و خوارق او حکایت ہا دارند کہ درین مختصر گنجائش ندارند وفات او در سال نہصد و پنجاہ و ہفت منقول است رحمۃ اللہ تعالی علیہ

میر سید عبد الاول

مرید اولاد خواجہ بندہ نواز گیسو دراز است از علوم معقولہ بہرہ وافی داشت و تصانیف نیز دارد و بر صحیح بخاری شرح و حاشیہ نوشتہ. اکثر بہ نواح دکن و گجرات رفت و بزیارت مدینہ منورہ و مکہ معظمہ مشرف گردید وفات او در سال نہصد و شصت و ہشت مرقوم است +

شیخ مہٹا گاگرونی

درویشے کامل و صاحب حال بود. و تربیت اندر روحانیت خواجہ بزرگ معین الاولیا حاصل کردہ آمدہ اند کہ او تا مدت بیست سال خدمت مزار کردہ جاروب کشی اختیار نمود. بعد آن

باشاره روحانیت حضرت خواجه بزرگ مخصوص گشته قصبه گاگرون رفت سکونت نمود
وفات او در سال یکهزار و سه [۱۰۰۳] بوقوع آمد +

مولانا عبدالله سلطانپوری

از اکابر علما و اعاظم فقها بود و تشرع و تعارف و تورع در سی سال عمر و بدعت بسیار کوشیده
در آن زمان بخطاب مخدوم الملک ممتاز بود. اما چون اکبر بادشاه دین الهی احداث نمود و
شمس پرستی اختیار کرد شیخ با او در جهاد سر گرم شد و از تهمت بحق او حکم اخراج از دیار هندوستان
گشت بحیله سفر حجاز اختیار کرد. چون باز آمد او را مسموم کردند. در سال یکهزار و شش وفات یافت
رحمة الله تعالی علیه +

شیخ جلال کاسی

در عهد شیر شاه بادشاه به امارت منسوب بود اما همه دولت دنیا را ترک گفته به سلسله بیعت و خدمت
حضرت شاه محمد چشتی مشرف گردید و مجاهدات دیگر پذیرفت و فیضها برد. وفات او
در سال یکهزار و سیزده [۱۰۱۳] مرقوم است +

شیخ قاضی خان ظفرآبادی

مرید و خلیفه شیخ حسن طاهر است صاحب استطاعت و کرامت بود و مدتی مفرد موقتا به سی سال جانها کند
بادشاه وقت بهیات او میداد اما قبول نکرد و بتوکل بسر برد. آخر به شیخ عبدالله سپرد و فرمان بطریق
پیشکش فرستادند او هم انکار کرد و چیزی نگرفت. قاضی خان در سال نهصد و هفتاد منتقل است
رحمة الله تعالی علیه +

شیخ عبدالعزیز بن شیخ حسن طاہر

خلیفهٔ اعظم قاضی خان است از مشاهیر شیوخ بوده است و در تقلیب طریق و تعمیل شرع یگانهٔ روزگار و شهرهٔ آفاق بود و بر خلق خدا شفقت بسیار کرد و در پایهٔ علم و صبر بلند پایه بود خلق کثیر به فیض صحبت او بمجد ارسید و جمعی در ذیل حمایتش بر خصم پندار مظفر و منصور گردید وفات او در سال نهصد و هفتاد و پنج مذکور است رحمة الله علیه +

شیخ سعد الدین خیر آبادی

مرید و خلیفهٔ شاه محمد مینا است در آداب بیعت و حد طریقت احتیاط تمام و دستگاهی عظیم داشت صاحب تصرف و تعلق باطن بود و بسماع بسیار غلو داشت و در علم نحو و فقه و اصول صاحب تصنیفات عالی است و او را مریدان و متبعان بسیار بودند از جملهٔ ایشان شیخ صفی صاحب وجد و حال و اهل فضل و کمال بود و شیخ مبارک سندیلیه جامع شرع و طریقت و سر مست صوت کشف و تحقیق بود. وفات مخدوم شیخ سعد در سال هشتصد و هفتاد و دو مذکور است +

میر سید محمد کالپی

در اوائل از امیر ابو العلی نقشبندی همصحبت بود چون بهندوستان آمد و بزیارت مرقد مطهر حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا در مقام اجمیر مشرف شد باشارهٔ روحانیت حضرت خواجه طریقهٔ چشتیه اختیار کرد و فیضها دریافت و بمراتب اعلی رسید و در وجد و سماع مشغولی بمرتبه نهایت داشت و هر سال بزیارت مزار فیض آثار حضرت خواجه می آمد و خدمت می کرد و وفات او در سال یکهزار و سی و یک مرقوم است +

سید عبدالجلیل چشتی

برگزیدهٔ آفاق بود و بظاهر دست بیعت به کسے نداد اما از روحانیت حضرت خواجه بزرگ
معین الاولیا تربیت یافته در شجره که بمریدان خود میداد بلا واسطه کسے بحضرت خواجه
سلسله خود پیوند میکرد۔ وفات او در سال یکهزار و چهل و سه مذکور است ۔

شیخ محمد عبدالرشید جونپوری

سلسله ارادت او بچند واسطه به شیخ حسام الدین مانکپوری منتهی میشود۔ و از دیگر حضرات طریقت
نیز انعام و اکرام یافت۔ از اکمل مشائخ عهد خود بود۔ در آغاز تدریس میکرد۔ و در آخر از همه گذشت
صاحب تصانیف بود۔ ذکر جهر دوست داشت شیفته محبت و وارفته سماع بود۔ اشعار هم
میسرود و تخلص شمسی میکرد۔ وفات او در سال یکهزار و پنجاه و پنج مرقوم است ۔

شیخ احمد گیسو دراز

صاحب قال و حال و وجد و سماع بود۔ بمباحثه و مناظره اکثر مے پرداخت و مسائل علانیه میگفت
پیرو طریقه چشتیه بود و با خواجه سید محمد گیسو دراز نسبتے خاص داشت۔ ازینجهت بعد از وے
جعد و گیسو مائل بود۔ وفات او در سال یکهزار و پنجاه و هشت (۱۰۵۸) مرقوم است ۔

پیر محمد سلون

جامع علوم صوری و معنوی بود۔ سلسله او بواسطه شیخ عبدالکریم به شیخ حسام الدین مانکپوری میرسد
مریدان او صاحب کمال بودند۔ خلقے باو رجوع بود و قبول عام داشت۔ و در دیار اکثر شیخ
عهد خود بود۔ وفات او در سال یکهزار و هفتاد و چهار (۱۰۷۴) مرقوم است ۔

شیخ پیر محمد لکھنوی

بسیار [illegible] و متوکل و بشرف زیارت حرمین شریفین مشرف شده اصل او از جونپور است اکتساب علوم دین از علماء دیار دهلی و لکھنو بجد غایت رسانیده و بیعت شیخ عبدالله سیاح چشتی [illegible] مکرم شد و بخشش کامل ربود وفات او در سال یکهزار و هشتاد هجری بوقوع آمد +

حضرت شیخ یحیی مدنی چشتی

خلیفه اعظم حضرت شیخ محمد چشتی است تکمیل علوم دینیه در مدینه منوره بمهر رسانیده۔ صاحب وجد و حال و حاوی فضل و کمال مرجع اولو الالباب و ملجای اصحاب صداقت مآب بود۔ صاحب تالیف و تصنیفات است آیه نور و صدر نشین بزم قرب و حضور بود و دیده بینا و گوش شنوا که کمال مرتبه عارفی است او را حاصل بود و شکر راحت و شکایت از زحمت پیش او هم وزن بود۔ هر آنچه میگذشت بران قانع بود۔ در یاد حق از خود فراموش۔ و در سکر باده وحدت بیخود و مدهوش۔ سالها بریاضت و مجاهده کار فرمای میکرد۔ مدتے بگوشه تنهائی و زاویه اطاعت نشست جمعی غفیر و خلق کثیر۔ انعام و اکرام از مائده فیضش بهره مند بود۔ و بسیاران از کلبه تیره و تار جهل [illegible] به رهنمونی او تا بمنزل عرفان و اقرار فائز گردیدند۔ مریدان [illegible] او از بس صاحب خرق و کمال بودند۔ و در دیار گجرات علم صفوت و طریقت را افراشته [illegible] لقیان را فرغ داده آورده اند که از هر کو و محله مشتاق او بودند۔ و خدمت [illegible] و سرحق [illegible]۔ وفات آن جامع کمالات [illegible] موجودت در سال یکهزار و یکصد و چهل و یک هجری [۱۱۴۱] منقول و مذکور است۔ رحمة الله علیه +

حضرت شیخ کلیم اللہ جہان آبادی

بن حاجی نور اللہ بن شیخ احمد بن شیخ حامد از اولاد حضرت امیر الاسلام شیخنا ابی بکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہ۔ اصل آباے وے از ترکستان است۔ پدر بزرگوار او بزمان دولت شاہجہان بادشاہ در دہلی فائز شد حضرت شیخ کلیم اللہ را شرف بیعت بواسطہ حضرت شیخ یحییٰ مدنی است در علوم دینی شہرۂ آفاق و در ریاضت و عبادت طاق بود آوردہ اند کہ با حضرت شیخ ابو الفتاح قادری ہم نسبت داشت و یکچند در صحبت او بسر برد و نیز خرقہ نقشبندیہ از خدمت امیر محترم لاہوری در بر راست کرد۔ در مجلس سماع بسیار حزم و احتیاط میفرمود۔ واحدے از سلسلۂ غیر اندر آن وقت باریاب نمے شد۔ و در خانقاہ مسند دستگیری جمعے گم گشتگان راہ و متفحصان غیر آگاہ را چراغ ہدایت بنمود۔ و از تاریکی گم گشتگی و غیر آگہی برآوردہ در طلعت جاوید کامرانی فائز گردانید۔ آثار عالی و اطوار متلالی داشت تلقین و ارشاد اہل اللہ بسیار میکوشید۔ گرمی صحبت او احتراق عشق و التہاب محبت میان جان پیدا مے کرد۔ دل مشغوف در تدبر و دقائق مکشوف پیش نظر داشت از راحت و استراحت بیزار۔ و بادرد و محنت محبت سروکار۔ امام الطریق۔ سرشار بادۂ تحقیق و جام رحیق بود۔ بہ رفاہ۔ استکراہ و خصومت و منازعت با جمعیت جاہ داشت زمان وصال او در سال یازدہ صد و چہل و دو مرقوم است۔ مرقد پاکش در شاہجہان آباد دو فرسنگ بازار خانم متصل بہ حصار سنگ سرخ است بزمان شورش دہلی مجرد احاطہ منہدم شد قبر باقیست۔ فہرست اسماء خلفایش اینست +

فہرست خلفاء

شیخ نظام الدین اورنگ آبادی۔ سید بڈھن۔ حافظ محمود۔ شیخ جمال الدین۔ شیخ حامد

قاضی شیخ عبد الولی۔ شاہ ضیاء الدین۔ شاہ اسد اللہ۔ شاہ جلال الدین۔ شاہ مداری ناگوری۔ محمد ہاشم۔ آوردہ اند کہ حضرت شیخ تصانیف بسیار بود۔ تفسیر قران القرآن سواء السبیل عشرہ کاملہ کشکول واقعات کلیمی الہامات کلیمی وغیرہ۔ از حضرت شیخ چہار پسر و پنج دختر بودند۔ حافظ حامد سعید۔ حافظ فضل اللہ۔ احسان اللہ خواجہ محمد۔ نام دختران بی بی رابعہ کہ بہ محمد ہاشم خلیفہ حضرت منسوب شد۔ بی بی فخر النساء کہ بہ شیخ عبد الرحیم منسوب بود۔ بی بی زینب کہ در حبالہ عقد شاہ میر در آمد۔ و نیز دختر چہارم بعد فوت دختر اول بسلسلہ زوجیت محمد ہاشم پیوستہ بود۔ و حال دختر پنجم از نظر نگذشت۔ ایں ہمہ فرزندان و دختران از بطن خاتون دوم در معرض وجود آمدہ بودند۔ قطعات و ابیات در تاریخ وفات حضرت شیخ رحمۃ اللہ علیہ

موسئ امت کلیم اللہ عصر | بود مقبول دو عالم از قبول
سالِ وصلش ہاتف از کلکِ جلی | زو رقم شد حشر با آل رسول

ایضاً

فضل و کمالش بیش بودہ | مرہم قلب ریش بودہ
سال وصالش گفت ہاتف | قطب زمانہ خویش بودہ

ایضاً

چو از دنیا بفردوس برین رفت | پئے گلگشت خلد جاودانی
دو تاریخ بہر سالِ وصلش | برآید دعا از وے چو خوانی
یکے موسیِ ثانی کاشفِ دین | دگر عرفان دینِ موسیٰ ثانی

حضرت شیخ نظام الدین اورنگ آبادی

جامع علوم شرع و طریق جائے اسرار عرفان و تحقیق۔ مرجع الفقرا ملجاء العرفا۔ د۔

وجد و سماع را دوست داشت۔ و در محیط حیرت و ہیبت مستغرق۔ سلسلہ نسب پاک او بحضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ منتہی میشود۔ و از نبیرگان شیخ الشیوخ شہاب الدین سہروردی است۔ آوردہ اند که بطلب علم بخدمت حضرت شیخ کلیم اللہ حاضر شدہ بعد از فراغ علوم ظاہر در تحصیل امور باطن اکتساب کرد و محنت و ریاضت شاقہ کشیدہ مرتبہ بکمال تکمیل رسانید و بہ آثار رفیع و اطوار وسیع و مقامات بلند نشان ارجمند فرق بخت برافراشت و قبول عظیم و دستگاہ کلیم داشت۔ و در دیار دکن نزول کرامت فرمودہ در بلدہ اورنگ آباد دکن سکونت اختیار فرمود۔ و طالبان راہ یقین و اعیان اطراف دین را بہ رہبری تلقین و ارشاد بمنزل مقصود رسانید۔ صاحب تصانیف بود اشہر تصانیف او رسالہ نظام القلوب است۔ فہرست نام نامی خلفائے گرامی اینست

فہرست خلفا

خواجہ کامگار خان۔ محمد علی۔ خواجہ نور الدین۔ مولانا فخر الدین۔ سید شاہ شریف۔ شاہ عشق اللہ۔ غلام قادر خان۔ محمد یار بیگ۔ محمد جعفر۔ شیر محمد۔ کرم علیشاہ وغیرہ اینہا که فہرست ایشان معلوم نشد۔ زمان وصال پاک در سال یازدہ صد و چہل و دوم و مرقد مطہر در بلدہ اورنگ آباد ملک دکن مسجود انام و ملجائے اہل اسلام است۔ آوردہ اند که حضرت او را با حضرت شیخ کلیم اللہ محبت و موانست بمرتبہ عشق بود چنانچہ بعد وفات شیخ در گوشہ خمول و عسرت و محنت در کنج تنہائی و فراق چند سے بسر بردہ بود نہ گفتہ تقاضائے طلب او بمطلوب حقیقی در رسید و مزید بر آن زحمت مفارقت و مہاجرت ناپسند بود لاجرم بجہت اتمام محبت ظاہر امراض چند عارض حال شدند و قریب تر از زمان رحلت شیخ محمل زندگانی از این سرائے فانی بعالم قدس جاودانی بربستند رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ۔ صاحب مناقب فخریہ آوردہ است که در آن زمان که شیخ نظام الدین بخدمت شیخ کلیم اللہ اکتساب علوم میکرد روزے حضرت شیخ از مجلس [illegible] برخاستہ و در حجرہ نے رفتن

میخواست که شیخ نظام الدین از جاے خود برخاسته نعلین در قدم حضرت شیخ نهاد و عرض کرد

سپردم بتو مایه خویش را　　تو دانی حساب کم و بیش را

حضرت شیخ را فرمان حضرت شیخ یحیی مدنی یاد آمد که بوقت عزیمت سفر حجاز فرموده بودند که جاے زیبا منظر نظام الدین پیش شما در مجلس تدریس خواهد آمد و شعر مذکور بر زبان حال خواهد آورد شاید که او را بتشریف خلافت و شرف بیعت مشرف بکنید. و اینهمه نعمت و کرامت و نسبت که بما رسیده است حق او است. از آن روز حضرت شیخ بدرجه غایت متوجه گردیده در اندک زمان شیخ نظام الدین را بمرتبه کمال رسانید+

خواجه فخر الدین فخر جهان چشتی دهلوی

سند الاصفیا. قدوة الاولیا امام المتقین صدر الولایت محبوب رب العالمین محب نبی خواجه فخر الدین فخر جهان چشتی دهلوی قدس الله سره العزیز فرزند ارجمند و خلیفه حضرت خواجه نظام الدین اورنگ آبادی است. عالم علوم صوری و ماهر رموز معنوی بود. هنگام ولادتش خواجه کلیم الله خرقه و کلاه خود با او ارزانی داشته بود. و در سن شانزده سالگی از علوم عقلی و نقلی بهره یاب شده بکسب ریاضت و عبادت اشتغال فرمود. و بر همنوعی کمالات اهتمامی موفور مرعی داشت و بذیل ظل اعطافش جهان جهان برکات و حسنات بر جهان و جهانیان نزول فرموده خلائق از خوان نعمتش بهره یاب شده ناصیه ارادت بر سنگ آستان پاکش مے سودند. در آن زمانیکه بزیارت روضه حضرت خواجه بزرگ بار یاب شده بعد ادای فرائض خدمت بسوے خانقاه شریف که جانب دکن از مسجد بزرگ شاهی واقع است توجه فرمودند با حضرت صاحب سجاده که از اولاد پاک حضرت خواجه بزرگ بودند تا دیر پایه دوستی و قدم یکجهتی برجا داشت و همدرین اثنا فضائل و حقیقت آگاه شاه شهاب الدین که از ... مدرین شریفین حضرت خواجه یحیی مدنی قدس سره

رحمۃ اللہ علیہ پارچہ فرمودہ با خواجہ فخر جہان مع پیرزادہ بر جادہ مصف محمد و معانقہ ازدہ بجا
دران زمان و مکان از فیض کلام و اثر کمال دیدار و در محو جمال ۔ و متحیر مقال بودند ۔ و از
بندگان خدمت ہر یکے را کسوت سعادت در بر و آئینہ صفا و صفوت پیش نظر بود یعنی ہمہ ایں
صحبت حضرت پیرزادہ بر جادہ شیخ المشائخ سید صاحب علی احمد چشتی اجمیری بشرح شرح صحبت
حضرت خواجہ فخر جہان گذرانیدہ بود ۔ الحیث قال فی مخبر الاولیاء ۔ مریدان و معتقدان خواجہ
فخر جہان را پایان نیست ۔ وصال پاکش بہ سنہ یازدہ صد و نود و نہ ہجری
بوقوع آمد و در دہلی کہنہ بجوار مزار فائض الانوار حضرت خواجہ بختیار یافت رحمۃ اللہ علیہ

آفتاب فلک ہدایت نیر اعظم برج ولایت شاہنشہ کشور غوثیت و قطبیت فخر العارفین مظہر
انوار الصمد حضرت خواجہ نور محمد مہاروی قدس سرہٗ ✦

اسم گرامی ہبل بود و لقب پاک نور محمد کہ از حضرت خواجہ فخر جہان یافتہ بودند ۔ نقل است کہ گوشہ
چشم محبت حضرت خواجہ فخر جہان بحق ایشان روز افزون بود ۔ چون ایں معنی مشتہر و مشہور شد
زنے از مریدان خدمت خواجہ فخر جہان میخواست کہ بجمال جمیل خواجہ نور محمد تسکین عین دیدہ
طلب نماید تا بحیلۂ دعوت خواجہ فخر جہان در کمین گاہ مدعا بنشست ۔ وقتیکہ ما حضر آوردند
و ہر یکے بشغل خوردن استعداد کردند زن مذکور از حجاب غرفہ میدید ۔ چون نظرش بجمال
حضرت خواجہ مہاروی افتاد بچشم ظاہر از حسن صورت مبرا دیدہ ۔ در دل اندیشہ
کرد کہ میلان خاطر خواجہ باین منظر دیگر . . . از چیست لفور آن حضرت خواجہ
مہاروی بکشف باطن آگاہ شدہ فرمود ۔ مائیصاحبہ ۔ خواجہ فخر جہان کہ بر حسن صورتم
فریفتگی و شیفتگی دارند ۔ چشم ناقص بدین معذور است لیلے را بچشم مجنون باید دید
نقل است کہ وقتے حضرت خواجہ مہاروی عریضہ بطلب او را دکر بخواندن آن دولت بابی

مجلس رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم روزے باشد. بخدمت حضرت خواجہ فخر جہان کہ سال داشتہ
بود بپاسخش ہر انچہ از حضرت ایشان بکتابت رسیدہ بود نبشت بسم اللہ الرحمن الرحیم
با تفصیل یاران وسلوک یاران در قید قلم خواہند آمد و صحبت را اثرہا است از صحبت
خشک مزاجان متنفر خواہند بود. مے باید کہ صحبت شما در حق ایشان اثر کند. واز ورطہ
غفلت بدر آیند. یک آدمے کہ از شما نام خدا آموزد بہ از عبادت لازمی شما است. بیچارہ
محمد کمسبہ تکلیف کشیدہ تا اینجا آمد. ودو بار کہ مراسلہ شما آن صاحب سلامت رسانید
حق تعالے بجائے خیرش دہد در دین ودنیا. وما در اگاہے سماع مے شنوند. یا با تکلیف
قطع کردہ اید گاہ گاہ شنیدہ باشند. نے ساز وعمل توجہ را گرم کنید یعنی مراقبہ ہمراہ
یاران مے کردہ باشند. بہ نیت اینکہ گرمی ایشان در جلسہ اثر کند. تبعیت کہ مرید میکنند
شاگرد نیکند. عادت اللہ ہمین وتیرہ جاری شدہ است پس ہمین وتیرہ باید رفت کیفیت
خود چہ نویسد. قال ہم ضعیف چہ جائے حال مگر از دعائے صاحب حال تمنا دارم حاجی
ہوائے وصل تو دارم اگر خدا خواہد + درودے کہ معتمد برائے رویت
جناب نبوی صلی اللہ علیہ وسلم است. نوشتہ میشود طریق خواندن این است نماز فجر
بوقت اول بخواند. وبعد آن درود را خواند. بلا تعیین عدد تا اشراق یک جلسہ کند الا
دوم وسوم بوالدہ خود وابستہ خواہند گفت درود شریف اینست. بسم اللہ الرحمن الرحیم
اللّٰہم صل علی سیدنا محمد النبی الامی وعلی آلہ واصحابہ واہل بیتہ کلہم بارک
وسلم وصل وسلم علیہ یعنی بغیر او بخواند وبارک وسلم نخواند مجاری ایام بعثت
خیر الانام صلوات اللہ علیہ موجب شکر وثنا است کہ حق تعالے آن محب حقیقی را بفیضات
ذاتی مستفید ساختہ. اتباع حقیقت خویش ہزار وجہ را عنایت فرماید وبدرجۂ تکمیل رساند
ایمائے سیائے ترقی برزخ رفتہ بقصد ایمائے استرضائے شریف در تعلیم مفید میبالد
حالا این قدر جرات نمیکردم. بسم اللہ الرحمن الرحیم. اول سالک بجانب مدینہ منورہ سر بقبہ

زاده الله شرفا و تعظیما متوجها بالقلب و الوجه نشینند و از سایر اطراف شعور خود را کشیده بجانب
یک طرف همت خود صرف نماید۔ و از مدینه منوره و بروضه مقدسه که عبارت از سقف
و جدار است و از ان هم مضجع متبرکه و از ان هم جسد شریف متوجه باشد و این درود بخوانند

اللهم صل علی سیدنا محمد النبی الامی و اله و اصحابه و اهل بیته و بارک و سلم
وصل وسلم علیه و علیهم۔ اول نفس خود را حبس کنند و در یک حبس بست و یکبار
ادا کنند۔ همچنین تا نه نفس و طریق خواندن به نهج دیگر هست که مستقبل قبله نشینند جسم نور
از خود جدا ساخته در جسم نوری شیخ خود فانی کنند و صلواة مذکور را یک مرتبه بخوانند شغل مفید
از شریف یا احمد را بطرف راست بگوید۔ یا محمد را بطرف چپ و در دل ضرب یا رسول الله
زنند و ضرب را بطور اسم ذات زنند و السلام والاکرام میان محمد اکبر مرد غریب و محب صادق است
اعانت در حق ایشان خواهند کرد چندے در خدمت خود دارند۔ و مزاج ایشان در یابند
گر توجه فی الجمله حاصل اعتقاد در خدمت شما بسیار دارد لیس همه دارند۔ و درین هر دو عمل
مذکور شما مختار اند هر کرا که خواهند تعلیم کنند فقط

حضرت خواجه مهاروے این دوهره بسیار میفرمود +

دوهره

بھلے ہوئی ہر بسیری ستے ٹلی بلائے ۔ جیسے تھے ویسی بنے اب کچھ کہا نجائے

و این بیت هم بسا اوقات بزبان معجز بیان میفرمود . . . .

بیت

گو که پیر شدی ذوق عاشقیت نماند ۔ شراب کهنه بسا مستی دگر دارد

و له

تا مست نگردی نکشی بار غم عشق ۔ آرے شتر مست کشد بار گران را

میفرمودند که انسان کامل جان عالم است۔ و فوت شدن او فنا ے تمام عالم میفرمود

معصیت منافی وحدت نیست هر کس را که اعتراف وحدت بزبان و صداقت آن
در دل باشد دیگر سببے نیست که موجب زوال وحدت او گردد۔ روزے کسے این بیت
در خدمت التماس کرد۔ شعر حافظ ؎

نقاب و پرده ندارد نگار دلکش ما — تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز

فرمودند اگر پرده باشد۔ پرده بجز غیر هستی موهوم پرده دیگر نیست فرمود حسن انجام ایمان
است شفاعت خواجه شفیع الانبیا هم موقوف بر استقامت ایمان باشد۔ شخصے پرسید که
جسد اولیا در گور چه حالت دارد۔ فرمود جسد اولیا حکم بروح دارد۔ و جسد ایشان را
بمجاهدت روح نگاه دارند چنانچه عالم ابدال آنکه طیار باشند به جسد پرواز کنند۔ دلیل
اینست که قوت روح ایشان گرانی جسد غلبه دارد۔ و ازین روح مرگ اولیا محض از چشم ظاهر پوشیدن است نه مردن اهل شهود
اما آنکه بوجود انکار دارند از مقام شهود منزل بعید جا دارند والا اگر حقیقت شهود صعود بودے از وجود هم انکار نکردے
در آنوقت خلیفه اعظم حضرت نفع محمد نارووالہ زمین خدمت بوسیده التماس نمود
که کسانیکه مسلوب باشند از انکار وجود هم خبر ندارند۔ فرمود این هم درست باشد۔ اما
مشاهده ایشان مظنه هست که آنرا مشاهده پندارند۔ و گرنه نمعنی از دایره امکان عقل
خارج است که کسیکه ملتان و لاهور دیده باشد۔ از ان تجدد انکار گراید۔ شخصے پرسید
که در نفسانیت ما را هم دوائے هست۔ فرمود آرے اگر کسے کند۔ آنا۔ یعنے نہیم
که طلب علاج کند۔ باز عرض کرد که من خود مریضم لیکن نمیتوانم استعلاج هم۔ فرمود
این هم غنیمت است کسیکه خود را مریض میداند گاه بگاه درمان پذیر شده۔ فرمود که
شغل پاس انفاس را باین ترتیب باید کرد که ضم هاء الله را باشباع بخواند تا حرف واو
پیدا آید و در وقت مد نفس الله به دم گویند یعنی دم لسان دل باشد و در وقت جذب
نفس هو به دم گویند بهمان معنی و ترتیب یعنی بوقت جذب نفس الله و بوقت دم بالا بردن
هو بگوید که مرغوب و مطبوع نیست و حکمت التصاق زبان به ارتفاع کام هنگام ذکر

پاس انفاس معین توجه است بنده مرو خواجه حکیم الله جهان بادی فرزندان ارجمند در سلسله به
شرف بیعت بخشید. و میفرمودند که طریقهٔ چشتیه مبنی بر شفقت و ریاضت است و دامن
حضرت غوث الاعظم وسیع و فراخ است که همه را میپوشد. فرمود سُؤرُ المؤمنِ شفاءٌ مختص
بر مومن کامل نیست بلکه بحق عوام هم مناسبت دارد. امّا امتیاز نیست که علی قدر ایمان شفا میرسد
زیرا که از ایمان هیچکس کلیةً عاری نیست. شخصی پرسید که علما تعظیم کفار نمیکنند امّا اهل الله تبجیل کافر و هنود
میکنند یکجا باشند. حالانکه در طریقت و شریعت مخالفت نیست فرمود آری در شریعت و طریقت خلاف نباشد. امّا اختلاف
فهمیدن است. مقصد علما و طائفهٔ اهل الله هر یکی را بر درستی باید دانست. آنانکه عظمت کفار نمیکنند نظر بر
کفر کردار ایشان میکنند که چشم عالمان عِلم فی غیر از آب ظاهر چیزی ندیدن نمیتوانند و اهل الله تعظیم بر حقیقت ایشان
روا دارند زیرا که در نظر اهل الله حقیقت ایشان نیک است. نقل است وقتی حضرت خواجه مهاروی کوٹ مٹھن
تشریف آوردند مولوی احمدی که فاضل عدیم المثال بود حاضر خدمت شد. التماس کرد که حضرت غوث الثقلین شیخ محی الدین گیلانی
قدس الله سره آورده است که طَعامُ المُریدِ حَرامٌ علی الشیخ. پس حضرت شما ایکه ام چه
دعوت مریدان چه حلال باشد. فرمود که از صنف مریدان عالم مثل حضرات اصحاب
رسول کسی کمتر باشد و از جمله مشائخ به سید کائنات صلی الله علیه وسلم هیچکس نمیرسد
و از آن رو که حضرت سید البشر علیه الصلوٰة والسلام دعوت اصحاب بطیب خاطر
قبول میفرمودند. بنا علیه برای ما یاران طریق ما همین صحبت مرتبهٔ سنت است.
به شنفتن جواب مولوی احمدی لب حسرت گزید. و مجال خود سکوت ورزید.

مولانا سید شاه نیاز احمد چشتی

خلیفهٔ معظم و محبوب محترم خواجه فخر جهان رض است صاحب راز و نیاز. و خدایسوز و گداز در علوم
ظاهر یکتای زمانه و در باب کشف و کرامت فقید المثال و یگانه. به سماع بسیار غلو داشت
و بوجد و استغراق بمرتبه غایت مانوس بود. جمّ غفیر از بلاد و امصار دور و دراز در بند ارادت

قید محبت او گرفتار بودند۔ و بسیار طالبان جلوہ شاہد حقیقی را بمنزل حق رسانید۔ آوردہ اند و یکہ
پدر بزرگوارش ازین کہنہ رباط را بہ دارالسرور بہشت محمل زندگانی بربست حضرت شاہ در زمان
غیر آگہی و خوردی بود۔ و زیر دامن پاک والدہ ماجدہ خود کہ رابعہ عصر بود۔ تربیت و پرورش یافت
و چون زمان آگہی دست داد۔ و در سن نوزدہ سال بخدمت حضرت خواجہ فخر جہان شرف بیعت
حاصل کرد۔ و بالتفات و توجہ خواجہ در اندک زمان تکمیل کردہ بہ تشریف خلافت و شال اجازت
ارشاد مامور گردید۔ و لوائے مشیخت و عظمت در عرصہ عالم برافراشت۔ و پیر حضرت شاہ را
واسطہ ارادت بہ جناب شاہ عبداللہ بغدادی قادری متحقق و متیقن است حضرت شاہ را
نظم بسیار است۔ کلام دل گداز و مضمون توحید در باب عشق و محبت و سلوک معرفت سالک در تعلیم
وارد چنانچہ دیوان نیاز کہ در زمان ہند و عجم معروف است از حضرت او مرغوب عام
و مطبوع تمام است۔ و در مجالس صوفیان حق آگاہ اکثر غزلیات دیوان بزبان می آرند۔ و حظ
وافی و حلاوت کافی مے یابند۔ وفات آن جامع کمالات در سال یکہزار و دو صد و پنجاہ [۱۲۵۰]
مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ۔ خلفائے حضرت شاہ بسیار بودند و ہر یکے عاشق مولے و مولع
و متبع [illegible] بر جادہ خلافت و ارشاد جانشین و صاحب مقام حضرت شاہ پسر بزرگ او حضرت شاہ نظام الدین بریلوی است کہ باوصاف حسن
ولائے رب و لمین یگانہ آفاق و در علوم ظاہر و باطن ریاضت محنت و ذوق و حلاوت سر آمد
روزگار است و نام نامی و سلسلہ گرامی حضرت شاہ بوجود باجود او برجا و برقرار است۔ بہ
ہدایت و ارشاد و رہنمونی و تربیت متعتقدان سلسلہ طریقت مساعی جمیلہ و [illegible]
جزیلہ مرعی وارد سلمہ اللہ تعالے۔ برادر خورد او حضرت شاہ نصیر الدین کہ تربیت و تکمیل
حسین پدر عالیقدر دریافتہ در اکتساب مجاہدہ و محنت اقصے الغایت کوشیدہ بود
و جمال پاک و جلوہ بے مثال داشت و صاحب جمال و اہل کمال بود۔ و بسبب بعضے حوادث
از خدمت برادر بزرگ مفارقت اختیار کردہ بود [illegible] قصبہ [illegible]
[illegible] و از رفتگان بادیہ فقر و معرفت [illegible]

وبالآخر قیام دار فانی غیر مطبوع شمرده سفر آخرت اختیار نموده در قصبهٔ بدایون مدفون شد رحمة الله تعالی علیه
و از خلفاء حضرت شاه نیاز احمد یکے میان سکین شاه بود. نام اصل غلام محمد. در اوائل
از اغنیا بود. بالآخر ترک اسباب دنیا کرد. و طریقهٔ قادریه اختیار کرد. بعد ازان باشارت روحانیت
خواجه بزرگ معین الاولیا در خدمت حضرت فائز گردیده بشرف خلافت سرافراز و نامور شده
و به تکوری بودن جیپور مامور گردید. و در انجا فتوح عظیم و قبول عام حاصل کرد و همانجا وفات یافت.

خواجه محمد سلیمان تونسوی قدس الله سره العزیز

سلطان الزاهدین برهان العارفین کنز السالکین سرتاج واصلان حبیب سبحان که نام نامی
و اسم گرامی محمد سلیمان بن زکریا بن عبد الوهاب است. آورده اند که روزے والده پاکش
مشکیزهٔ آب بخانهٔ خود مے برد. درویشے که بلباس و زبان هندیان معرفے داشت
در سر راه او را بدید و بگفت سبحانه الله تعالی شانه که از بطن پاکت سلطان مشارق و مغارب
بمنصهٔ شهود خواهد آمد. و سلیمان زمان خواهد شد. مے گویند که پدر بزرگوارش وقتیکه ازین
دار ناپایدار بدار القرار رحلت فرمود. عمر شریفش بیش از چهار سال نبود. چون بسن آگهی رسید
از علوم دینیه فراغ تام حاصل کرد. و بدرین زمان غلغلهٔ تشریف آوری حضرت خواجه مهاروی
در کوٹ مٹھن شنیده. چنانچه ببیعت میان احمد علی که بلند اوج رفته بشرف بیعت پایهٔ عزت برافراختند منقول است که
حضرت خواجه سلیمان جهان در لوازم مصاحبت عقیدت و صیانت تام دم میگویند که خواجه فخر جهان خواجه مهاروی اشاره فرموده بود
که شاهبازی از کوهستان مغرب پر پرواز خواهد کشاد. باید که او را از دام علایق خود در استن ندهی
زیرا که النعماء دلین و آخرین بنام نامیش رقم زده اند. منقول است که خواجه سلیمان جهان
بعد حصول شریف بیعت با بیار مرشد برحق قصد دهلی فرمود. تا بقصبه پاکپٹی رسیده
بودند که خبر وصال خواجه فخر جهان جاگزین گوش هوش گردید. باستماع این خبر خیلے تحسر و تغیر
مے داد. آورده اند که بعد اتمام سفر بصوب مهار شریف توجه فرموده تا چند سال در ریاضت

ومجاہدات گذرانید۔ اکثر بذکر جہر وشغل پاس انفاس ووقوف قلبی اشتغال فرمودند وہمدرین
زمان کتب صوفیہ مثل اداب الطالبین ولوائح وعشرہ کاملہ وفصوص الحکم وغیرہ بخدمت
حضرت نقیہہ صوری ومعنوی خواجہ مہاروی گذرانیدند۔ روزیکہ در مسجد خدا بخش مہار دولت
پائبوس ہست آمد۔ خواجہ سلیمانؒ دیوان حافظ در دست بود حضرت خواجہ بکمال لطف
بخواندنش ایما فرمودند۔ خواجہ سلیمان جہان باین بیت آغاز کرد

کمال صنعت مشاطہ شاید — کہ روئے زشت از زیبا نماید

باستماع این بیت خواجہ مہاروی از بس خوشدل ومسرور گشتہ از راہ وفور محبت وشوق فرمودند

مگو کہ پیر شدی ذوق عاشقیت نماند — شراب کہنہ مستی دگر دارد

نقل است کہ روزے برمکان نواب غازی الدین خان مجلس سماع برپا بود وقوالان غزل مولانا
جام بنیاد کردہ بودند

از مدرسہ بہ کعبہ روم یا بہ میکدہ — اے پیر رہ بگو کہ طریق صواب چیست

خواجہ سلیمانؒ جہان را ذوق غالب آمد وبوجد در آمدند۔ تا آنکہ دست از کار وبار از اختیار
برفت وہمان عالم حیرت وبیخودی گرد ذات پاک حضرت خواجہ مہاروی میگردند وسر
خوان آلودہ از دیدہ نم دیدہ مے تراویدند۔ وتا دیر ہمین حال واحوال درگذشتند۔ آوردہ اند
کہ چون حضرت خواجہ مہارویؒ را زمان آخر فرا پیش آمد۔ خواجہ سلیمانؒ جہان حاضر
خدمت نبودند۔ خواجہ مہارویؒ از یاران جلسہ استفسار فرمود کہ از روہیلہ کسی خبر دادہ عرض
کردند۔ ہیچ آگاہے نداریم فرمود۔ خیر۔ ماشاء اللہ بخود خواہد آمد

گفتے کہ عشق دار دگذارت بہ بنیان — بجنازہ گر نیائے بمزار خواہی آمد

میگویند کہ دران ایام خواجہ سلیمانؒ جہان بوطن مالوف قیام داشت۔ شبے در حالت
مراقبہ اضطراب در خاطر واشتیاق در دل جائے کردہ والہ حصول ملازمت ودولت
دیدار زمام اختیار بدست بے اختیارے سپرد۔ وخواجہ سلیمانؒ جہان از بالائے سقف خانہ

خویشتن را بر پشت زمین بینداخت و در همان شب تیره و تار گر روکش حلیپ کماه خان
مهر نگار بود. بود. بار دیدگار پائے اشتیاق در منزل طلب نهاد در اثنائے راه زنے
ملاقی شد و گفت زود برو. که منزل تیار است. القصه بروز ششم بحال بیقرار در قریه مهار
شریف رسیدند و بیعت بایمن خواجه مهاروی زانوئے ادب بست فرمودند.
آنگاه خواجه مهاروی سوئے حاضران جلسه توجه کرده ارشاد فرمودند که من با این روهیله
راز ها و اسرار ساختنی چند خلوت مقصود است باستماع این معنی یاران جلسه از هم جدا شدند
و بزم صحبت و انجمن خلوت گرم بازاری یافت. و خواجه سلیمان گنج جهان از دولت وصال و
سرمایه کمال مالامال شده عز رخصت و شرف وداع دریافتند بعد ازین خواجه مهاروی سفر
آخرت و عالم ارتحال اختیار فرمود. و در تاج سرور مدفون شد. رحمة الله علیه منقول است
که روزی در خانقاه شریف پاک پتن مجلس سماع برپا بود. بیک ناگاه خواجه سلیمان جهان تبسم فرمود
ملفوظ نور احمد موجب تبسام استفسار کرد فرمود که همه شان انبیا کان و خواجگان با کرام ایشهمه
علو پایه خصوصا علیه السلام را درین بزم عالی یارائے دم زدن و مجال ایستادن نیست
حتی که از مصاحبت یاران جلسه جائے قرار نیسگرد. اما شرف حضوری بزم گرامی از دست
نمیدهد و بمشاهده این معنی خنده مرا اختیار مے آید. نقل است که سید احمد مدنی حاجب حرم محترم
رسول اکرم صلی الله علیه وسلم بایماء حضرت ختمی پناه به تونسه شریف آمده. در سلسله
بیعت معزز و مباهی شد. و خواجه سلیمان جهان او را به تشریف خلافت مشرف کرده
وداع فرمود. نقل است که لعل خان بلوچ والی منگروٹه بزمان حکومت خود عجزه از قوم بلوچ
همراه بیداد گرفته مبرد. و به ادای ناشرع مصاحبت کرد گروهی از قوم بلوچ بداد خواهی بیداد بخدمت حضرت
خواجه سلیمان جهان جمع آمدند حضرت اعلی بر حال و احوال ایشان اطلاع یافته صحبتے از بندگان خدمت خان کو پیام فرستاد و از
تعدی و ظلم اجتناب کردن نصیحت فرمود. او عریضه طویل بدلائل و تزویر تحریر کرده فرستاد
چون بشرف مطالعه در آمد شان نگین خان مذکور که بر عریضه منقوش بود بدست خاص

مالیده دور انداختند. و در همان حالت قصه بزبان آوردند که ملک بدست درویش است هرکرا
خواهد بدهد. بعد از آن خبر آوردند که قریب به چهار هزار سوار از سمت خراسان تاخت آوردند
و مال و منال عجب و نخوت لعل خان درمعرض نهیب و تاراج رسید. و او خود هم بدست غنیم اسیر و
دستگیر شد. نقل است که اسد خان حاکم ملک سنگهر در خمار نشهٔ غرور و کبر آزار بندگان خدا را میداشت
مظلومان چند بخدمت حضرت فریاد رسانیدند. روزیکه خان بخدمت حاضر بود بنظر انتباه
و تهدید سخنهای چند باو گفته فرمودند که اگر از آزار رعیت دست باز نداری فرماندهی ملک به قوم
سکهه خواهد رسید. خان که از دولت سعادت و کرامت اولیا منکر مطلق بود. بر گفته حضرت
گوش ننهاد. تا آنکه بعد از مرور ایام چند جنود سکهان با وی ستیز آوردند و دلیرانه دست خنجر
مردانه بکار آورده اسیر کردند. و حکومت ملک با نها قرار گرفت. نقل است. فرمود خواجه سلیمان
جهان که دعوی مرشدی و مولائی کسی را می زیبد که در دور و حضور از خبرداری بندگان خود
غافل نباشد. و بر حال و احوال ایشان توجه فرماید و باعانت و حمایت بپردازد. درین
محل مولوی سلطان محمود که صاحب ارشاد بود التماس کرد که تا آنکه بنده را باجازت بیعت
گرفتن مامور فرموده اند اما اکنون ضعف قوت وجود خود می بینم پس حال و آل من چگونه خواهد شد. ارشاد فرمود حال که اجازت
بیعت گرفتن شیخ بر ذمت همت خود منحصر داشته ام. حضرت خواجه سلیمان جهان واقعه دیدند که بر قران ایستاده اند از جهت جلیله تردد فرمود
از مولانا محمد عابد پرسید که تعبیر واقعه چیست عرض نمود که برای جهان آرا مبرهن و هویداست که حضرت ایشان بر امر حق قدم محکم است
خواجه سلیمان جهان بسیار پسندیدند و شکر انعام حضرت واهب العطیات بجا آوردند. آورده اند که چون سال با هفتاد و دو رسید حضرت خواجه
سلیمان جهان فرمود. خدا خیر کند. از آن وقت مرض تپ لرزه عارض شد. و روز بروز مترقی گشت با اینهمه در اوقات
خللی واقع نشد. تا آنکه شدت مرض تقاضا کرد. و ناتوانی و نحافت بحد نهایت رسید
مرضی که زمان چهل سال قریب تر بود. حضرت خواجه سلیمان به تکرار سلام میکردند و دست
حق پرست بر سر می نهادند. اما از کسی نشانی پیدا نبود. که شایان چنین حرمت و سلام
باشد. چون وقت تهجد فرا رسید باشارات در اداء نماز مشغول گشتند. و اوراد معمول خواندند

بعد ازان بردنے توجہ بسوئے حضرت خواجہ ما متوجہ فرمودہ استفسار کردند کہ کیست میاں صاحب لعل محمد چشتی
کہ حاضر جلسہ بودند التماس کرد قبلہ الٰہ بخش صاحبزادہ شما است آنکہ حضرت خواجہ ما بدل
در رسیدہ عرض کردند کہ ہنگام رحمت و انعام است بندہ را قبول فرمایند کہ در خدمت فقرا
و مجاورت مزار سعادت سرمدی و دولت ابدی دریابد۔ باستماع این یعنی خواجہ سلیمان جان بسیار
خوشدل وازبس مسرور گشتند۔ وحضرت خواجہ ما را درکنار لطف و عاطفت تنگ تر
گرفتہ ونعمتہائے اولین و آخرین تفویض فرمودہ لب پاک بر دہن مبارک حضرت
خواجہ ما نہادہ و نفخت فیہ من روحی بزبان حال ادا فرمودند و بعد ازین تمامت پاک دامن
کردہ پائے مبارک دراز کردند۔ وجان خود را بجانان سپردند اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْن
فہرست خلفائے حضرت خواجہ سلیمان بسیار است۔ امّا اشہر ترین خلفا کہ بخلعت خلافت
حقیقی علم مشیخت بلافراشتند چہار یار بودند +

اول محمد یاران کہ صاحب وجد و حال وخدیو کمال بود۔ در نشۂ بادۂ رحیق محبت سرشار
و در مقدمہ خرق و کرامت نامور و نامدار +

دوم مولوی محمد علی مکھڈوی کہ دل داغدار محبت و جگر جراحت رسیدہ پیکان مودت
دلدادہ وجد و سماع جان باختہ لمعارف حقیقت شعاع مطیع سلیمانؒ جہان۔ و جہان مطاع
مستغرق قلزم تفرید و تجرید شناور دریائے تعریف و توحید +

سوم حافظ محمد علی شاہ خیرآبادی جامع محبت و عشق غواص دریائے فنا فی اللہ سیار اوج
بقا باللہ صوفی صافی کیش۔ درویش سینہ ریش۔ بہ فقر و سلوک معروف و بخرق عادت
مشہور +

چہارم مولانا احمد۔ حاوی شرع و طریق خازن خزینہ کشف و تحقیق مخمور خمکدۂ عرفان و
سرمست کیف وحدت و ایقان رحمۃ اللہ تعالیٰ اجمعین +

مولانا نور محمد ناروواله

خلیفهٔ اعظم و محب محترم حضرت خواجه نور محمد مهاروی است۔ همراز و همساز و یار غار شیخ خود است عالم علوم الفضلی ماهر رموز رسمی حقیقی آورده اند که او در آغاز عریضه متضمن بر اشتیاق و فور غلبه ارادت بحضرت خواجه فخر جهان فرستاد۔ جوابش دادند که اگر تمنائے شرف بیعت است به میاں صاحب نور محمد مهاروی درخواست باید کرد۔ بوصول جواب بامتثال امر قصد مہار نمود۔ و شرف پابوسی حضرت شیخ دریافت و تشریف بیعت حاصل کرد۔ و به اندک زمان اکتساب کمال و استفاده کرده کار خود به تکمیل رسانید۔ نقل است که ایشان قبل وقت مرگ بیاران خدمت فرموده بودند که دم آخر اول قوالان گفتن اشعار عاشقانه سرگرم باشند دوم گوسپند سپید ذبح کنند سوم دو چهار تن ذکر اسم ذات بطریق جهر جاری دارند چون هنگام در رسید۔ و آن عاشق پاک باز جان بجانان سپرد تا مدتین لفظ هو هو از قلب پاک جاری بود۔ و مردمان که جمع بودند صاف مے شنیدند۔ تاریخ وفات آن برگزیده آفاق ششم جمادی الاول در سال دوازده صد و چهار ۱۲۰۴ مرقوم است۔ او را از حضرت مریدان و پیران بسیار بودند و سلسلهٔ پاک او هنوز برقرار است رحمة الله علیه ◆

قاضی عاقل محمد بن قاضی محمد شریف

خلیفهٔ راستین محبوب دلنشین خواجه نور محمد مهاروی است صاحب علم صوری و معنوی کاشف رموز باطنی و ظاهری و مائل و شیفتهٔ وجد و سماع بود۔ از آبا و اجداد او شیخت و خانقاه داری مستمره جاریست۔ آورده اند که او بعد تشریف بیعت در اندک ایام به مقام عالی و منصب گرامی فائز گردیده بقدر تکمیل رسید جمعی طالبان را در سایهٔ تربیت خود بمقام قرب حق رسانید۔ خلفائے بسیار بودند که از تلقین و ارشاد ایشان زمرهٔ رح ... برافراشتند۔

وفات آن صاحب کمالات در سال دوازده صد و بست و نه ۱۲۲۹ مرقوم است و بعد وفات ایشان خلیفہ و فرزند دلبند قاضی احمد علی بر سجادۂ مشیخت وارشاد تمکین فرمود و بہ ہدایت و ارشاد خلق خدا رہنمونی کردہ۔ درینولا حضرت شیخ غلام فرید کہ صاحب حال و ایشاں و اہل درد و اضطرار است بر سجادۂ مشیخت قیام دارد و سلسلہ اجداد کرام را رونق تازہ و زینت بے اندازہ میدہد سلمہ اللہ تعالےٰ +

حافظ مولانا محمد جمال

از اعاظم خلفائے خواجہ نور محمد مہاروی است عارف کامل صاحب جد و حال و خدیو کمال و مقال بود۔ و تا مدت دراز در خدمت شیخ بسر برد و بیعت او باشارہ روحانیت شیخ ابو الفتح رکن الدین نبیرہ شیخ الاسلام شیخ بہاء الدین ملتانی رقم نمودہ اند منقول است کہ حضرت شیخ قسمت جامہ و نان باو مفوض بود۔ احوال برکت اشتمال او بسیار است کہ درین مختصر گنجائش ندارد۔ وصال آن برگزیدۂ ایزد متعال در سال دوازدہ صد و بست و شش منقول است۔ و مثال خلافت او بہ شیخ خدا بخش نیز رسیدہ بود کہ بعد وصال شیخ در ادائے حق تلقین و ہدایت جمیل بجا آوردہ رسانید۔ و در رسالہ اسرار کمالیہ کہ اقوال حافظ مولانا محمد جمال از نظر مولف گذشت بطریق اقتصار ثبت است فرمود در وضو مانند جوانان زود باید کرد۔ و در نماز ہمچو ضعیفان۔ عجز و انکسار۔ روزے سید میر شاہ نماز بامداد بعجلت ادا میکرد۔ و آداب قیام و قیود ملحوظ نداشت۔ فرمود برخوردار تو در مدت قلیل نماز را ضبط آوردی۔ من چیا از صد سال ہیچ نم و بر زودی ضبط آوردن نمیتوانم میفرمود السالوضوع علی الوضوع نور علی نور است و میفرمود کہ شیخ رکن عالم را در سلسلہ چشتیہ از حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا اجازت است۔ و میفرمودند کہ از جملہ اراد حق سبحانہ تعالےٰ بجز ہمت تو نسوی نصیبیت توکل داد است +

حضرت خواجہ اللہ بخش چشتی تونسوی بارک اللہ تعالیٰ بقاءہ

گوہر شاہوار قلزم معرفت سریر آرائے دیہیم اسرار حقیقت اسوۂ اصفیاء قدوۂ اولیاء صدر نشین
اصحاب فیض بخش و حضور شمع شبستان انجمن نور مرشدنا و مولانا حضرت خواجہ اللہ بخش چشتی تونسوی
بارک اللہ تعالیٰ بقائہ نبیرہ و صاحب مقام حضرت خواجہ سلیمان جہان است آیتیست از
آیات الٰہی و اسرار نامتناہی بر جادۂ شریعت قدم استوار و بر سجادۂ مشیخت و طریقت اقتدار دارد
گرمی بزم او سرد مہری نفس و زمہریر ہوا و ہوس را معدوم ساخت و آئینہ خود بینی پندار را از
حرقت جمال او بگداخت حلۂ توحید و تفرید پیکر موزون او بے کم و کاست و خلعت عرفان و معرفت
بر قامت زیبائے او راست آمد خلق حسن دارد و خوان پہن کسوت صوف او بر اطلس و دیبا
شاہان حرف میزند و بہ دستیاری مایہ توکل و پاینداری مایہ استغنائے ہند بادشاہے مسکینہ
الحق ذات پاک او مستجمع صفات و مظہر کمالات است و از جمال و کمال اولیاء صوف پوش
و خرق و عادات اصحاب حق بین و حق نیوش یاد مید ہد ؎

ای چہرۂ زیبائے تو رشک بتان آذری — ہر چند وصفت میکنم در حسن زان بالاتری
آفاقہا گردیدہ ام مہر بتان ورزیدہ ام — بسیار خوبان دیدہ ام لیکن تو چیزے دیگری
ہرگز نیامد در نظر چیزے ز رویت خوبتر — شمسی ندانم یا قمر یا زہرہ یا مشتری

فقیر مولف بشرف بیعت افتخار دارد ہر چند کہ ہوس دنیائے گزارد و از فیض خدمت و
صحبت آن خلاصۂ آفرینش و سرمایۂ دانش باز میدارد و با وجود ہمہ تن تنگدستی و سراپا آرزومندی
عیب ناتمام و سعی ناکام با نجام نمیرسد باشد کہ ہمت مساعدت کند و توفیق حق رفاقت تا
ازین عار و گیر خودی و خود آرائی در گوشۂ بہشت استخوان ابنل سگان کوئے تو نشستہ
کف خاک را غبار راہ درویشان حق آگاہ کنم اما سر انجام ایں ہمہ بگوشۂ چشم رعایت و
درخواست خداوندگار منحصر و موقوف است بقول حافظ شیراز ؎

تو بندگی چو گدایان بشرط مزد مکن — که خواجه خود روش بنده پروری داند

در آن زمان که خواجهٔ ما بتقریب زیارات عتبات عالیات سر زمین دار الخیر اجمیر را سیراب
و شاداب گردانیده بود، بندهٔ نادرم غریده. در خلوت و جلوت شرف حضوری داشت. الله الله
نہے زمان بود و خوشے مکان که غیر از انوار و تجلیات و برکات و حسنات چیزے دیگر بنظر نمی
و بوفور اکرام و انعام و بنده پروری و بنده نوازی آن مخدوم آنام و خورشید چشتیت نوید کامیابی جاوید.
مقرون حال داشتم. درآن ایام مصرع خیام کلبهٔ احزانم بود. گوشه کلاه من بافسر شاه انجم سپاه همسری
میکرد. از آغاز بامداد تا به نصف شب آنقدر هجوم و ازدحام عام از کثرت حاضران خدمت میشد
که یکے بر دیگرے مے افتاد. و بعضے اطفال و مردمان ضعیف الحال پامال میشدند
در آن محل تماشاے قدرت حق و تصرف قبول خواجهٔ ما حصر بدیدن داشت نه بشنیدن و
بعد آنکه از خدمت مزار حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا خلعت رخصت حاصل شد بنظر
زیارت حضرت خواجه سراج الاولیا عزم گجرات نمود. فقیر همرکاب بود. چون به قصبهٔ مهانه
رسیدند اراده پاک پٹن کردند. ظاهر شد که راه آهن خراب است و جاے که کالسکه بنجار در معرض
توقف ماند. از این معنی خیلے تحسر و یاس عاید حال همراهیان خدمت گردید. و فقیر مبادرت
عرض حال نمود. فرمودند که رجوع ما بحضرت پیران ما است نه بر کالسکه بنجار شما. القصه بعد نماز
مغرب شخصے از قوم هنود که لاله رام نام دارد و اهتمام تعمیرات راه آهن باو مفوض است بمن ملاقی
شد و از ان رو که پیش ازین باو شناسا بودم خیلے زحمت کشید و در تواضع باز کرد و گفت که یک
کالسکه دستی دارم اگر پیر شما پسند فرماید چهار تن را براحت تمام تا به پاک پٹن مے برم. من بازے گرم
باستماع این معنی مسرور شدم و بدل آوردم که خیر حضرت خواجهٔ ما و صاحبزاده محمود به فراغ کلی تا بمنزل
مقصود آمد و رفت خواهند فرمود. و درین دیار غربت و مسافرت این هم غنیمت است.
چون شرف حضوری یافتم و عرضداشت کردم. تبسم فرمودند. که اهل معرکه را از شرف زیارت
محروم داشتن و تنها رفتن خوش نمے آید. خیر برخاسته رفتم و بجاے خود نشستم تا آنکه قریب

بیک ربع شب نگذشته بود که همان لاله رام بر سر بالین رسید و گفت که هشت منزل کالسکه دستی
غیر طلب به باعث ضروریه از چوکیات قرب و جوار در رسیدند و برائے سفر بست و
هشت تن کفایت میکنند همین که او سخن تمام کرد بخدمت رفتم و عرض کردم مسرور
شدند و به مردان معرکه قریب به بست و چهار تن بودند امر فرمود که جدا از فریضه بامداد سامان
سفر درست کنند القصه علی الصباح برکات فیض انتساب تا به پتن رفتیم و دولت
زیارت مزارات پیران سلسله نصیب ما گردید و از انجا عزم احمد آباد فرمودند - و بعد زیارت
عتبات عالیات عنان عزیمت بصوب اورنگ آباد معطوف فرمودند - و فقیر و دگیر برادر
طریقت محمد یعقوب خان که از عمائد و اعیان اجمیر است عزم رخصت دریافتیم - درین
چند روزه سفر حضرت خواجه ما چندان نوازش و اکرام فرمود که در گفتن نے آید آرے خواجه
را شاید که بر بندگان بخشاید ؎

خوش آنکه تو باز آئی و من پائے تو بوسم ‌ ‌ ‌ در سجده فتم خاک قدم ہائے تو بوسم
آنجا که تو رفتی نفسی جائے گرفتی ‌ ‌ ‌ آنجا روم و گریه کنان جائے تو بوسم

فرع ثانی اصل دوم باب سوم

خواجه علاء الدین احمد صابر

مهر سپهر توحید و استغراق سرخیل برگزیدگان آفاق واقف علوم باطن و ظاهر خواجه علاء الدین احمد صابر
خلیفه اعظم و داماد حضرت خواجه فرید الدین فرید الاولیا است در اوائل حال خدمت
قسمت لنگر باو مفوض شد - اما تا مدت دوازده سال از طعام مطبخ یک دانه در دهن ننهید اخست
بادراک این معنی حضرت خواجه فرید الاولیا مسرور گشته به لقب صابر ممتاز فرمود - و به تشریف
خلافت مفتخر نموده و بر حکومت دهلی مثال نوشته باو مفوض کرد و گفت که اول بخدمت شیخ

جمال الدین ہانسوی رفتہ نقش نگین شیخ بمثال مذکور کردہ قصد دہلی کرده آمده اند که
چون خواجہ صابر بہ ہانسی رسیدہ در حالت سُکر مذوق کہ مدام مزمن حال او بود بہ سواری
چوڈول اندرون خانقاه برفت واز چوڈول فرود نیامد ہر چند کہ از ین اداے غیر
خواجہ جمال مکدر شد۔ اما تا در خانقاه استقبال کرد۔ بمسند جائے داد و با ہم گرم تمام
ادا کرد۔ بعد فراغ از نماز خواجہ صابر مثال حکومت از کیسہ برآورده بہ خواجہ جمال نمود۔ آمین
نقش نگین ہی خواست کرد و ہمان وقت بیک ناگاه باد تند وزید و چراغ گل شد۔ خواجہ صابر بفور بروئے چراغ دم کرد
باز فروخت خواجہ جمال بمشاہده ہمچنین حال مثال از دست خواجہ برگرفت پاره کرد و فرمود کہ بیچاره علی تا بہ تم آتشین تر
شما نارو خواجہ صابر شنیدن این سخن در غضب آمد و فرمود کہ تو مثال من پاره پاره کردی و من سلسلہ تو
پاره پاره کردم۔ پس رسید ند از اول با آخر گفت از دل بعد ازین خواجہ صابر انجام خرص
دہا جودہن رسیده حسب حال در خدمت خواجہ فرید الاولیا عرضداشت کرد و بعد از مرور ایام
چند خواجہ صابر با جازت خواجہ فرید الاولیا بجانب کلیر توجہ کرد و ہم بجا سکونت ورزید
و ہدایت خلق خدا سعے موفور بجائے رسانیده کہ ہانے نمایان کرد سال وفات آن
صاحب کمالات ششصد و نود مرقوم است رحمۃ اللہ تعالے علیہ +

شیخ شمس الدین ترک پانی پتی

مرید و خلیفہ بزرگ خواجہ علی احمد صابر است صاحب مقامات عالی بود۔ و نسبتے قویہ داشت و
صاحب سیر الاقطاب می فرماید کہ او را نسبت خلافت بہ خواجہ فرید الاولیا ہم صادق است
چون خواجہ علی احمد صابر رخصت یافت در قصبہ کلیر رفت شیخ شمس الدین ہم معیت اختیار کرد
و بیشتر در خدمت خواجہ علی احمد صابر بسر برد۔ چنانچہ بعد وفات خواجہ علی احمد سلسلہ صابریہ
بنام او انتظام یافت سلسلہ نسب او بہ امام حنیفہ بن علی مرتضے کرم اللہ وجہہ منتہی میشود۔ و
آورده اند کہ از خطہ کلیر مفارقت کرده۔ در قصبہ پانی پت سکونت اختیار کرد۔ و در صحبت

شاہ شرف بو علی قلندر ہنگامہ محبت گرم داشت وفات او در سال ہفتصد و پانزدہ و بروایت ہفتصد و ہیژدہ مرقوم است رحمتہ اللہ علیہ ۔

شاہ سرباقی لاہوری

از اعاظم علما و خلفائے شیخ شمس الدین ترک است بمرتبہ نہایت مشغولی و استغراق داشت غواص دریائے محبت و بادیہ پیمائے سنانا فنافی اللہ بود وفات او در سال ہفتصد و چہل و نہ مرقوم است ۔

شیخ جلال الدین پانی پتی

صاحب حال و خدیو کمال بود خلیفہ شیخ شمس الدین ترک است شناور دریائے فنا فی اللہ و سیر میدان بر در بقا باللہ است ۔ اصل نام محمد بن محمود است و از حضرت شیخ خود ۔ جلال الدین خطاب یافت سلسلہ نسب او بہ حضرت امیر المومنین عثمان بن عفان رضی اللہ عنہ منتہی میشود سماع بسیار دوست داشت سیف زبان بود ۔ مدام بمراقبہ واعتکاف مے ماند و کتاب زاد الابرار از تصنیفات او است ۔ دو کرت بشرف حرمین شریفین مشرف شدہ بود و خوان کرم او بہن و وسیع بود ۔ و بسیار فقرا و مساکین بہرہ مے یافتند ۔ وفات او در سال ہفتصد و شصت و پنج مرقوم است رحمتہ اللہ علیہ ۔

شیخ احمد عبد الحق ردولی

خلیفہ مستند شیخ محمد عرف شیخ جلال الدین پانی پتی است صاحب کشف و کرامت و خرق و عادت بود ۔ در مقام طریقت مقام عالی و منصب گرامی داشت از ابتدا وارفتہ عشق و گرشتہ محبت بود ۔ یا آخر بخدمت شیخ فائز گردیدہ بمقام بلند و پایہ ارجمند رسید و اکتساب

علوم ظاہر بخدمت شیخ تقی الدین طے نمودہ۔ و در صحرا و بیابانہا مدتے سکونت ورزید و بمحنت کشیدہ در ادائے ریاضت و طاعت حق سبحانہ تعالےٰ کوشید۔ منقول است کہ او در قصبہ بود۔ شب جمعہ در مسجدے وارد شد۔ مسلمانان محلہ اذان میگفتند۔ و با و ہم بگفتن اذان درخواست کردند۔ پرسید کہ سبب تکرار اذان چیست گفتند کہ بروایت قوی بما رسیدہ است کہ اگر شب جمعہ ہفت بار اذان بگویند حق سبحانہ تعالےٰ از آفات و بلا بندگان را محفوظ و محروس دارد۔ فرمود دین کار مرا معذور دارید۔ زیرا کہ اگر کسے خدائے را بنظر آسانی و آسائش خود ستائش کند بندہ خدا نباشد۔ نقل است کہ او را با شیخ نور قطب عالم نوبت ملاقات دست دادہ بود۔ و با شیخ فتح اللہ اودھی ہم صحبت او موافق نیامد۔ زیرا کہ شیخ فتح اللہ طریقہ زاہدی در پیش داشت و شیخ احمد در مشرب عشق و محبت مستغرق۔ چنانچہ مدتے در گورستان تکیہ زدہ بدست خود قبر کاویدہ قریب شش ماہ در آن قبر مشغول ماند۔ نقل است شیخ احمد میفرمود کہ منصور ظرف عالی نداشت۔ از یک جرعہ مست شدہ اسرار بیرون زد۔ مردان حق کسانند کہ دریاہا بنوشند و آروغ نیارند و نیز میفرمود کہ نظامی گنجوی شاعر ناقص بود از آنکہ گفت ؎ شعر

صحبت نیکان ز جہان دور گشت ۔۔۔ خوان عسل خانۂ زنبور گشت

و میگفت صحبت مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم چنانکہ صحابہ را بود۔ صاحبان حال و خدیو مشربان کمال را اکنون حاصل است۔ آوردہ اند کہ او در مسجد جامع پیش از ہمہ میرفت و جاروب میکشید۔ آما نمیدانست کہ مسجد جامع کدام طرف است۔ چون مریدان او ذکر لفظ حق بجہر میکردند۔ بر صدائے ایشان میرفت۔ در سلسلہ او معہود است کہ بہر کار حق حق حق گویند۔ و میگفت کہ ذات پاک حق بے نام و بے نشان است۔ اما اگر اسمے از اسماء آن ذات پاک را اطلاق کنیم بہتر از اسم حق نباشد کہ معنی اسم حق سزاوار ہمہ کمالات و ثابت بذات است و در رسالہ انوار العیون شیخ عبد القدوس در توجیہ این اجمال سخنان حسب اصطلاح ایشان گفتہ است و مشہور است کہ چند مریدان سلسلہ او بر ہمین کلمہ جان دادہ اند۔ و در خانقاہ او

از غیب ہمین ندا ے آمد۔ وفات او در سال ہشتصد و سی و ہفت مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ فہرست خلفائے نامدار وے اینست ×

فہرست

شیخ محمد عارف فرزند دلبند حضرت شیخ و شیخ محمد نبیرہ حضرت شیخ و شیخ عبد القدوس و شیخ جلال الدین تھانیسری و شیخ عبد الغفور اعظم پوری ۔ شیخ جان جونپوری وغیرہم رحمۃ اللہ علیہم اجمعین ×

شیخ شبلی بن شیخ جلال الدین پانی پتی

خلیفہ معتبر پدر بزرگوار خود است جامع علوم شریعت و طریقت در مشرب فقر اشان عالی داشت و بہ تجرد و تفرید یگانہ۔ در عشق و محبت یکتائے زمانہ بود۔ ہر دو پائے او بوجہ مرض بیکار بود ند۔ اما از غلبہ سکر و وجد بنوعیکہ ہیچ آسیب بپائے او موثر نمے بود۔ نقص مسکر روزے در ہمچنین حالت عم بزرگوار او شیخ ادریس در رسید فرمود کہ بابا شبلی از برخاستن تو در خلائق شور برخیزد و میگویند کہ شبلی کرامت خود آشکار امیکند باستماع این شیخ شبلی بنشست و تا آنکہ در صد حیات بود گاہے در عالم تواجد قیام نفرمود۔ و بسیار از تشنہ بادہ رحیق را سیراب و گم کردہ رہان منازل تحقیق را بمقام حق فائز کرد۔ ہدایت و تلقین او عام بود کہ کسے محروم نمے رفت وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و دو مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ ×

شیخ بہرام چشتی

خلیفہ شیخ جلال الدین پانی پتی است۔ بعد تکمیل سکونت بر بادہ اختیار کرد۔ دو بار بحکم شیخ در بیدولی اقامت ورزید۔ صاحب سیر الاقطاب آوردہ است کہ حاکم قصبہ در تعدی مجاوران پرداختہ بر سر زمین کہ وجہ معاش ایشان بود۔ بارادہ ضبط کردن زمین مذکور وارد شد

مجاوران فریاد و آه آغاز کردند۔ یک ناگاه حاکم مذکور از پشت فرس بالا شد۔ و در ہوا معلق استہ و بعد ساعتے بروئے زمین افتاد و قریب بہلاک رسید۔ اما بالآخر بشفاعت و دعائے مجاوران صحیح گشت و از ارادہ ناصواب خود باز آمدہ۔ در خدمت مجاوران سعی موفور بجای رسانید سال وفات او ہشتصد و پنجاہ و چہار ہجری مرقوم است +

شیخ عارف چشتی

خلف الرشید و خلیفہ اعظم شیخ احمد عبدالحق است بعد وفات حضرت شیخ بر مسند شیخت جلوہ فرمودہ طالبان حق را در عتام مقصد رسانید صاحب مراج الولایت آوردہ است کہ شیخ عبدالحق را چند پسران بوجود آمدند۔ اما در صدر حیات نماندند بالآخر شیخ عارف متولد شد و عمر طبعی یافت و شیخ عارف صاحب حال و خدا و کمال عابد و مولع بود و از وے پسرے بوجود آمد۔ شیخ محمد کہ در تجرید و تفرید مثال خود نداشت۔ بالخصوص شیخ عبدالقدوس گنگوہی از مریدان او است وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و نہ ہجری مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ بختیار چشتی

از مقربان یاران شیخ احمد عبدالحق است آوردہ اند کہ در آغاز حال تا مدت شش ماہ شیخ بختیار شام و سحر در خدمت حضرت شیخ عبدالحق حاضر ماندہ۔ اما ہیچ التفات نہ کردند۔ پایان کار روزے نظر لطف بسوئے او کرد۔ و بیقرار بر سطح زمین بینداخت و چندے حالت سکر و بیخودی بسر برد۔ بعد ازین حضرت شیخ یک جرعہ آب در کام و دہن او ترا وید کہ بفور از حال شورش و بیخودی در گزشتہ بمقام امتیاز رو و قوت فائز گردید۔ و بہ تکمیل و تربیت مشرف شد وفات او در سال نہصد و دہ ۹۱۰ مرقوم است +

شیخ عبد القدوس گنگوہی چشتی

مرید و خلیفہ شیخ محمد بن شیخ عارف بن شیخ احمد عبد الحق است صاحب علم و عمل جامع اصول شرع و طریق سرشار بادۂ تحقیق بود۔ اگرچہ نسبت ارادت ظاہر بہ شیخ محمد درست اما تربیت و تکمیل باطن از حضرت شیخ احمد عبد الحق متحقق است بہ روحانیت حضرت شیخ پیوستہ بود صاحب تصانیف است۔ آوردہ اند کہ زمین مے کاوید وجہ معاش میکرد و اگرچیزے زائد مے بود بذل فقرا میکرد صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ او را مریدان و بندگان بسیار بودند از انجملہ شیخ بہو ربود کہ در اوائل بہ حرفت رنگریزی سروکار داشت بالآخر بہ فیض و التفات شیخ تکمیل یافتہ بمرتبۂ اعلیٰ فائز شد و یکے از مریدان او شیخ عمر نام داشت کہ بسیار صاحب نسبت و محبت بود۔ و دعوت عالی کار فرمائے نیکو میکرد و حضرت شیخ را اولاد بسیار است وفات در سال نہصد و چہل و پنج (۹۴۵ھ) مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ عبد الکبیر چشتی

فرزند ارجمند و خلیفہ حضرت شیخ عبد القدوس گنگوہی است صاحب فضل و کرم خدایگال فقیہ محتشم یشنا و محیط فناء فی اللہ و غواص قلزم بقا باللہ بود۔ آوردہ اند کہ سلطان سکندر بن بہلول با دو تن ندیمان خود بقصد امتحان در خانقاہ شیخ وارد شد۔ حضرت شیخ تکہ گوشت آہو پیش سلطان و نان و یخنی و حلوائی رطب پیش وزراے سلطان بنہاد کہ سلطان و ندیمان او ہمین نیت کردہ بارادۂ امتحان آمدہ بودند۔ بوقوع ہمچنین سلطان متحیر شد۔ حضرت شیخ فرمود۔ بابا جاے عجب و حیرت نیست حق سبحانہ تعالیٰ دوستان خود را در معرکۂ ارباب دنیا شرمسار نمے پسندد وفات او در سال نہصد و چہل و ہفت (۹۴۷ھ) مرقوم است۔

شیخ جلال الدین تھانیسری

خلیفہ نامدار حضرت شیخ عبدالقدوس گنگوہی است. اصل وے از بلخ است. ہفت سالہ بود کہ حفظ قرآن بہم رسانید و در ہفدہ سالگی از علوم بہرہ مند گشتہ درس میگفت بالآخر از خدمت حضرت شیخ فیوض ظاہر و باطن در ربود. و بمقام بزرگ و منصب سترگ فائز گردید. آوردہ اند کہ او را در سماع غلو بسیار بود. روزے غزلے بہ الحان خوش گوش خوردہ از فراسام بہ سطح زمین بیفتاد و ہیچ گزند نرسید. از وجودش بسیار خوارق کبرے بظہور آمدند. وفات او در سال نہصد و ہشتاد و سہ ۹۸۹ مرقوم است۔

شیخ عثمان زندہ پیر

خلیفہ سعادت پیوند و فرزند ارجمند شیخ عبدالکبیر است۔ و در باب منصب سجادگی با برادران خود اُو را منازعت و مناقشہ روئے داد۔ اما آخر کار منصب مذکور بر ذات او قرار گرفت۔ وفات او در سال نہصد و نود ۹۹۰ ہجری مرقوم است۔

شیخ محمد صدیق لاہوری

صاحب علم و کمال بود و شان عظیم داشت۔ و در تدریس و تلقین طالبان علوم ظاہر و باطن کوشش میکوشید۔ و خلق بسیار از نواحی پنجاب از خدمت او فیضیاب بودند۔ و نسبت پیران او بچند واسطہ بہ شیخ شمس الدین ترک پانی پتی مے پیوند۔ وفات او در سال نہصد و نود ۹۹۶ ہجری منقول است۔

شیخ نظام الدین بن شیخ عثمان زندہ پیر پانی پتی

مرید و خلیفہ پدر بزرگوار خود است بصفت ریاضت و محنت معروف و بہ فضائل و خرق و کرامت مشہور بود سبب اسباب دنیا سر وکار نداشت بہ عسرت و توکل معمول ساخت و این ہر دو برادران صاحب کمال و حال بودند شیخ کمال الدین اسم گرامی برادر اوست کہ مدام در حالت سکر و استغراق مشغولی داشت وفات او در سال یکہزار و سیزدہ ہجری مرقوم است +

شیخ نظام الدین تھانیسری

مرید و خلیفہ شیخ جلال الدین تھانیسری بود نام پدر بزرگوارش شیخ عبد الشکور است جامع علوم ظاہر و باطن مستجمع کمالات صوری و معنوی حاوی رموز شرع و طریق و ماہر اسرار عرفان و تحقیق صاحب صبر و رضا و دامن فقر و تسلیم بود و خزائن غیب پیش نظر داشت و از انجا کہ صرف کثیر و بذل وافر اختیار کردہ بود بادشاہ وقت جلال اکبر را حسد برد و بنا حق در حق او حکم اخراج از دیار ہست صادر کرد اول بجانب حرمین شریفین رفت و اجد و ذوق زیارت چون باز آمد در برہان پور رسید و بہدایت خلق خدا مشغول شد اما بادشاہ بمرتبہ ثانی دست تظلم و تعدی دراز کرد و شیخ مغفور ناچار بہ ماوراء النہر رفت و از انجا بہ مدینہ منورہ رجوع نمود آوردہ اند کہ او صاحب تصانیف است شرح سوانح امام غزالی شرح لمعات قدیم و جدید تفسیر نظامی رسالہ حقیقت رسالہ ملحیہ از اشہر تصانیف اوست و ادرا در سلسلہ چشت مشرب خاص است کہ در سخن تصوف مقلد کسی نیست بلکہ از مکشوفات و تصرفات خود در قلم آورد و وفات او در سال یکہزار و بست و چہار ہجری مرقوم است +

شیخ سلیم چشتی صابری لاہوری

خلیفہ کامل شیخ محمد صدیق لاہوری است جامع بود میان عشق و محبت سماع و سکر و وجد بدرجہ نہایت تمام بلند و پایہ ارجمند داشت و در حالت سماع بسیار مشغول می بود حتے کہ نوبت بقیت روح میرسید و تا دو سہ روز بحال خود نمے آمد و یاران جلسہ را از ان ہیجان میدانستند و بہ تکفین و تدفین او مے پرداختند صاحب تصانیف ہم ہست و کلام او از بس متین و لطیف و شیرین است و نیز اشعار دارد وفات او در سال یکہزار و دوصد رقم نمودہ اند ﴿

شاہ اعلے چشتی پانی پتی

صاحب مرتبہ رفیع و مدارج منیع و مرید و خلیفہ شیخ نظام الدین پدر خود است و یک خرقہ خلافت از حضرت نظام نارنولی کہ سلسلہ او بحضرت شیخ حمید الدین صوفی السوالی ناگوری منتہی میشود پوشیدہ بود چنانچہ این بیت گواہ عدل است ؎

نظامش پیر و ہم پدرش نظام است ۔۔۔ نظام در جہان برفے تمام است

و شیخ الہ دیا مرید وے ملفوظ او موسوم بہ بحر الجواہر ترتیب نمودہ است در اصل نام شیخ عبد السلام است و از خدمت مرشد کامل حضرت شیخ نظام نارنولی مخاطب بہ شاہ اعلے گردید آوردہ اند کہ در اوائل شاہ اعلے چشتی بقید سپاہگری بود و در سلک ملازمان امیر افغانان تعلق داشت بعد از یک چند بخت بیداریاوری کرد و ترک علائق ملازمت گفتہ بوطن مالوف آمد و باشارت پدر عالیقدر در زاویہ عبادت و کنج قناعت نشست روزے با آنکہ در حجرہ محکم بود صورت مثال حضرت شیخ نظام نارنول درون حجرہ پدیدار آمد و گفت کہ قسمت شما نزد ما محفوظ است باید کہ خویشتن را در نارنول برسانی از ان زمانے مستی و بیخودی در حال شیخ شاہ اعلے مستولی گشت و بعد در آن حالت فائز نارنول گردیدہ

به سعادت شرف ملازمت حضرت شیخ معزز و مشرف شده در اندک اوقات به تکمیل ظاهر و باطن بهره ور کامیاب گردید. نقل است که در خانقاه شیخ اعلی چشتی چاهی بود که آب آن قدری شوریت و تلخی داشت. روزی حضرت شیخ چند کاک که تحفه تبرک آستانه حضرت خواجه قطب الاولیا است. در درون چاه بینداخت و فاتحه گفت بعد ازین که آب او چاه برآمد از بس لطیف و خوشگوار بود و وفات آن مایه برکات در سال یکهزار و سی و سه منقول است. آورده اند که بعد وفات وی یکی از متعلقان سلطان وقت تعمیر روضه او بنیاد داد. شبی مهتمم تعمیر در واقعه دید که شیخ میفرماید که از گرانی سنگ چبوتره مزار بخته تابوت شکست خورده و پاره خشت به پای من رسیده بامداد مهتمم تعمیر به تعبیر واقعه پرداخت چنانچه مواجه اکابر و اهالی شهر تخته تابوت برداشته پاره خشت که در واقع تا به زانوی شیخ رسیده بود برآوردند. درانوقت کسانیکه نعش حضرت شیخ را بچشم حال دیده بودند به قسم میگفتند که هیچ آسیب نرسیده. و جلوه جمال وجود خط و خال بصورت اصلی برقرار است. رحمة الله تعالی علیه

شیخ صادق گنگوهی چشتی

خلیفه اعظم شیخ نظام الدین تهانیسری بلخی است. در زهد و ورع عدیم النظیر و محسود معاصر بود افغانان را عقیدت بیشتر داشت و میفرمود که استحکام و اعتبار ایشان در مقدمه دین بسیار است مریدان او اکثر صاحب تسلیم و رضا بودند. چنانچه شیخ داود فرزند لسبند او را باغوای چند دون نشان خبث باطن جهانگیر بادشاه دهلی در حبس شدید نگاهداشت و از غایت صبر و تحمل کرد تا مدت دراز در شدائد بند بسر برد. وفات حضرت شیخ صادق در سال یکهزار و سی و شش مرقوم است. و تفصیل خلفای نامدار وی اینست. شیخ ابراهیم. شیخ عبدالهادی که در شاه آباد است و از سیمای او آثار انوار تجلیات طالع و ساطع بود. دیگر کاسه نبرد دعای او هدف مدعا خطا نکرد. شیخ عبدالسبحان که در سهارنپور بود در خدمت شیخ تحقق علم درسش داشت

از حضرت شیخ صادق یک رساله درباب سلوک یادگار است که در بس نافع و کار آمد است

سید علی غواص چشتی

مرید و خلیفہ شیخ نظام الدین تھانیسری بود۔ از مرشدان باکمال و مشائخ صاحب حال و قال و در مقام بلخ بشرف بیعت و خرقت خلافت مشرف شدہ بود و بعد از تکمیل ملک در افغانستان اقامت ورزیدہ و قوم افاغنہ یوسف بہ مرید و معتقد او بسیار بودند۔ و شیر بجق رسید چنانچہ ملانا درویزہ و پسرے شیخ عبدالکریم درباب فضل و کمال شہرت کلی دارند۔ وفات او در سال یک ہزار و چہل مرقوم است ۔

حاجی عبدالکبیر چشتی

پدرش شیخ مخدوم الملک عبداللہ انصاری در طریقہ چشتیہ صابریہ مرید و خلیفہ پدر خود است و چون پدر عالیقدر شے را اکبر شاہ بادشاہ دہلی از دیار ہند خارج کرد۔ وا و بہ حرمین شریفین سفر اختیار فرمود۔ شیخ عبدالکریم ہم ہمراہ او بود۔ و مناسک حج بجا آورد چون بہ ہندوستان معاودت فرمود۔ پدر عالیقدر او را امقربان سلطنت مسموم کردند۔ و او۔ در لاہور سکونت اختیار کرد و بہدایت خلق و یاد خالق اکثر مشغول گردید و بمرتبہ دیگر ہم روانہ سفر حجاز گشتہ بعد زیارت عتبات عالیات باز بہ ہندوستان آمد خوارق و کرامات شیخ اکثر مشہور است گویند کہ روزے شخصی شیخ امام رحیم نام بہ شیخ ملاقی شد و متاسف گفت کہ امروز روز حج است و بسے خوش نصیب کسانیکہ در طواف و ادائے فریضہ حج حاضر باشند۔ شیخ فرمود میخواہی کہ ہمچنان باشی۔ عرض کرد کہ چہ جائے کرم فرمائید از ہمہ اولے است۔ شیخ فرمود چشم بپوش ہمین کہ او چشم پوشید خویشتن در معیت شیخ در مقام عرفات بدید۔ و بفراغ تمام مناسک حج بجا آورد۔ بہ ثبوت پیوستہ کہ از حضرت چہار پسران بودند۔ اول شیخ یحیے۔ دوم شیخ اللہ نور۔ سوم شیخ عبدالحق چہارم شیخ اعلے حضور از ایشان شیخ یحیے از بس مولع و متورع صاحب حال و خدیو مقال بود

وجمعے کثیر بہ فیض ارشاد او بمرتبہ اعلے فائز شد۔ چنانچہ شہرت دارد کہ مسمی خیر کہ در فن دزدی وراہزنی ید طولے داشت بہ اہتمام کار خود در لاہور آمد۔ و بسیار سپری کرد۔ اما کشود کار دست نداد آخر شبے بہ خانقاہ شیخ یحیے جرأت کرد نقب زد۔ و در اس گاؤ زاہد را نقب بالات برد۔ اما چون از نقب بدر آمد۔ قوت بصر نامساعدت کرد۔ و از رفتن راہ عاجز شد۔ یافتہ بہ خویشتن بلرزید و از ہمان راہ نقب ہر دو گاؤ ز واپس کردہ۔ در گوشہ خانقاہ مایوس البصر بنشست۔ چون صبح دمید۔ و روز روشن شد۔ خادمان درگاہ او را دستگیر کردہ بحضرت شیخ حاضر آوردند۔ وا و ہمہ احوال بے کم و کاست ظاہر کرد۔ حضرت شیخ بنظر ترحم بہ مقتضائے صفت صاحب دلی است دست حق پرست برچشم او مالید۔ بفور نقد بصر کامل العیار گردید۔ و دیدہ بینا یافت۔ و در سلک مریدان شیخ متعلق گردید۔ تائب و تارک شد۔ وفات شیخ عبد الکریم در سال یکہزار و چہل و پنج مرقوم است۔

مولانا درویزہ پشاوری چشتی

مرید و خلیفہ میر سید علی غواص است جامع علوم ظاہر و باطن بود۔ و پیکر ولایت شیخیت و نقابت تدریس و تعلیم مستور داشت۔ و در استیصال روافض و ملاحدہ بسیار میکوشید۔ و با اکثر روافض و ملاحدہ مباحثہ کردہ الزام داد۔ چنانچہ تفصیل این اجمال در کتاب مخزن الاسلام بشرح و بسط مرقوم است و صاحب معارج الولایت بر کتاب مذکور حاشیہ نوشتہ است۔ و بشرح کلمات الوافیات موسوم ساخت۔ وفات مولانا درویزہ پشاوری در سال یکہزار و چہل و ہشت مرقوم است رحمۃ اللہ تعالے علیہ

مولا عبد الکریم چشتی

فرزند مولانا درویزہ پشاوری و مرید و خلیفہ میر سید علی غواص است و تربیت و تکمیل

از پدر خود یافت۔ واو را آخوند کریم داد نیز گویند۔ واو ہم این نام را اختیار کردہ بود در کار شریعت بسیار استحکام داشت۔ و از مقال او کہ در مقدمہ کتاب مخزن الاسلام مندرج است علم باطن ظاہر و باہر و در کتاب خلاصة البحر محقق افغانستان نوشتہ اند منقول است کہ بعد وفات وی شخصے بقصد امتحان بر قبر وی آمد۔ چون بر قبر وی نظر کرد تبسم فرمود و این علامت قطبیت رقم نمودہ اند۔ وفات او در سال یکہزار و ہفتاد و دو ہجری مرقوم است رحمۃ اللہ تعالی علیہ ٭

شیخ پنجو چشتی

از مشائخ کاملین وقت بود۔ و در عبادت و محبت سرگرم۔ و در شاعری بطریق مولانا درویزہ پشاوری شعار داشت۔ بہ تعلیم و تعلم سروکار داشت و اشعار ہم میگفت۔ و شیخ چالاک و شیخو شاہ جہانپوری وغیرہ اکثرہا از خدمت او استفادہ کردہ و فیض ہا دریافتہ۔ وفات او در سال یکہزار و ہفتاد و سہ مرقوم است ٭

شیخ ابو الخالق چشتی

از اکابر روزگار و مشائخ باوقار است۔ ارادت و محبت او بہ شیخ سلیم صابری چشتی متیقن۔ صفات نیکو کمال و اہل ورع بود۔ تمام عمر در ریاضت و ارشاد و ہدایت بسر برد۔ وفات او در سال یکہزار و یکصد و ہشت مرقوم است ٭

میران شاہ بھیکہ چشتی صابری

از مشائخ پایہ بلند و مقام ارجمند بود۔ و سلسلہ عالیہ وی بچند واسطہ بہ شیخ احمد عبد الحق ردولی منتہی میشود۔ صاحب جذب و وجد و سماع و عشق و محبت۔ و با اصحاب دنیا سروکار نداشت۔ و اشعار بزبان ہندی متضمن بہ حقائق و معارف بسیار گفتہ۔ وی را مریدان و معتقدان صاحب حال و قال بسیار بودند۔ شیخ اعلم الدین جالندہری از اشہر خلفاے اوست۔ و نواب مجھا جی خان از مریدان اوست و مشہور است کہ نواب مذکور در اوائل حال مفلس و محتاج بود۔

بالآخر بہ برکت دعائے شیخ ۔ شاہ جیکہ ہمکنار عروس دولت کامرانی گردید بقول ضعیف وفات
او در سال یکہزار و یک صد و بست و پنج مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ ؛

شیخ محمد سعید چشتی صابری

سرست خمخانہ کشف و تحقیق بود ۔ در شہر قصور من مضافات لاہور سکونت داشت ابو اول حال بمزد و
محنت وجہ معاش میکرد ۔ روزے بار غلہ بر پشت گاؤ مے برد ۔ اتفاقاً پایش بلغزید و بشکست
و غلہ کہ بر پشت گاؤ بار کردہ بود بیفتاد ۔ حالا در بیابان کہ پر از شور و فساد بود ۔ نہ مجال
ماندن داشت ۔ نہ یارائے رفتن ۔ چون نصف شب بکمر رسید ۔ بیک ناگاہ سوارے مرقع پوش
از نہانے مرغزار نمودار شد ۔ او در اضطراب افتاد ۔ و دو انست کہ کسے بقصد نہب و
تاراج مے آید ۔ چون سوار نزدیک تر شد بہ نوک نیزہ کہ در دست داشت بر جراحت پائے
گاؤ اشارت کرد پائے گاؤ درست گردید و نیز بہ اشارہ نوک نیزہ بار زمین افتادہ را بر پشت
گاؤ محکم نہاد ۔ و روان شد ۔ بمشاہدہ اینچنین شیخ محمد سعید از جائے خود بدوید ۔ و دست او را
در رکاب سوار زدہ چشم و روبر پائے او مالیدن آغاز کرد ۔ و بہ زاری تضرع و الحاح بدریافت
نام نامی و اسم گرامی التماس کرد ۔ فرمودند کہ نام من علی ابن طالب اسد اللہ الغالب است این
بفرمود و از چشم مردم نہان گردید ۔ از آن روز شیخ محمد سعید ہرچہ داشت در راہ حق ایثار کرد ۔
و بعبادت و ریاضت و محنت و محبت شغل روز زید و بسلسلہ چشتیہ صابریہ ارادت آوردہ
در اندک زمان از مقبولان و واصلان الٰہی شد ۔ خرق و کرامت او بسیار و مشہور شہر و دیار است
و سلسلہ عالیہ او بچند واسطہ بہ شیخ جلال الدین تھانیسری منتہی میشود ۔ وفات در سال
یکہزار و دو صد و چہاردہ ۱۲۱۴ مرقوم است ؛

مولوی غلام مصطفی چشتی صابری

در طریقهٔ چشتیه بزرگ صاحبدل و مستجاب الدعوات و در علوم ظاهر و باطن رفیع الدرجات بود سلسلهٔ
ارادت او بچند واسطه بشیخ شمس الدین ترک پانی پتی می‌پیوندد وفات وی در سال یکهزار
و دو صد و شصت و هفت مرقوم است. و سید شاه چراغ سبزواری از خلفای وی در لاهور
بود. مرد میدان زهد و محنت و خوش حال و صاحب کمال است ❖

شاه بهلول چشتی صابری

خلیفهٔ بزرگ حضرت شاه بهیکه چشتی صابری است. صاحب علم و فراست و فهم و کیاست
بود. و از معقول و منقول بهرهٔ وافی داشت. صاحب تصنیف است. صحبت مناظره و
مباحثهٔ او به مولوی جان محمد ترک اکثر احیان برپا می‌بود. وفات او در سال یازده صد و
هفتاد منقول است ❖

شاه لطف الله صابری

از مریدان و ملتزمان میران شاه بهیکه چشتی صابری است. مسکن او انباله من مضافات پنجاب
بود. از زمان طفولیت تربیت و تکمیل بخدمت پیر روشن ضمیر بهم رسانید و کتابی مشتمل بر
احوال شیخ موسوم به ثمرة الفواد ترتیب داد. وفات او در سال یازده صد و هشتاد مذکور است ❖

سید علیم الله بن سید عتیق الله

زاد بوم او قصبهٔ جالندهر از توابع پنجاب است. مرید شاه ابو المعالی و خلیفهٔ میران شاه بهیکه
صابری است. کثیر التصنیف بسیار بود. و به تنظیم کلام هم مهارت تمام داشت. خلیفهٔ او

شیخ عبداللہ۔ در احوال شیخ کتابے موسوم بہ اسرار العلیم جمع نمودہ است وفات در سال دوازدہ صد ۱۲۰۱ و یک مذکور است ✦

سید علیشاہ چشتی صابری

خلیفہ سید علیم اللہ بود و بعد وفات بر مسند مشیخت تمکین یافت۔ عمر گرانمایہ در تلقین و ہدایت ارباب ارادت بسر برد۔ وفات او در سال دوازدہ صد ۱۲۱۳ و سیزدہ منقول است ✦

شیخ خیر الدین مشہور بخیر شاہ

خلیفہ شیخ سلیم چشتی لاہوری است۔ در آخر عہد خود لوائے مشیخت برافراشت بسماع و وجد در اقصی الغایت غلو داشت۔ و بمہمانی فقرا بسیار اہتمام میکرد۔ مریدان بسیار بودند وفات او در سال دوازدہ صد ۱۲۲۸ و بست و ہشت منقول است۔ و در لاہور مدفن دارد ✦

حافظ موسیٰ چشتی مانکپوری

از ملتزمان سلسلۂ میران شاہ بھیکہ و خلیفہ ارجمند شیخ اعظم چشتی است در دو لہ سودائے آگہی و خمار بادہ حقیقت ترک علائق عالم اسباب گفتہ در زاویہ عزلت و کنج عبادت نشست و تکمیل کمال و تربیت حال گوئے سبقت بود۔ در جذب و تسخیر پایہ عالی داشت در عالم تغیر و تواجد بر ہر کسے کہ نظرے انداخت بسوئے خود میکشید از جائے ربود۔ وفات او در سال دوازدہ صد و چہل و ہفت مذکور است ✦

غلام معین الدین عرف شاہ خاموش

مرید و خلیفہ حافظ موسیٰ مانکپوری است بسیار عبادت و ریاضت بعمل آورد۔ عمر گرانمایہ در

دیار دکن تشریف فرمود. امرا و اعیان آن دیار سویدا از بس عزیز و محترم داشتند تجربات و
مبرات توکل و عسرت او به کامرانی و شادمانی همقرین می نمودند. بعد وفات او مقبرهٔ عالی
بر سر مزار بنا نموده اند. و دروازهٔ بهشتی از پاک پتن آورده در حوالی مزار نصب نموده. والحال سجادهٔ
شیخیت او سید محمد هاشم چشتی صابری که بشرف بزرگی هم امتیاز دارد. صاحب تمام اوست
مرد پاک طینت دنیا منظر است. به صفت اخلاق موصوف. اکثر در خدمت درویشان
میگذراند و به اسباب دنیا نیاز و رغبت ندارد۔

اصل دوم باب سوم از سلطان التارکین صوفی ناگوری چشتی

سالک مسالک تفرید و توحید عارف معارف توکل و تجرید شمع سبستان صدق و یقین شیخ حمید الدین
قدس سرہ العزیز نسب پاکش بحضرت سعید بن زید میرسد. او از عشرهٔ مبشره بود. روزے
حضرت خواجه بزرگ را وقتے خوش بود. به اهالی و موالی خدمت ارشاد فرمود که امروز
دست دعا دراز و در اجابت باز است. هر کسیکه از دنیا و دین چیزے مطلوب دارد
بزبان آرد. یکے دنیا طلب سید و دیگرے عقبے خواست. انگه که حضرت خواجه
بزرگ بسوئے خواجه تارکین توجه فرمود التماس نمود که غیر از رضائے حضرت خواهش
دگر نیست. باستماع این معنی حضرت خواجه بزرگ از بس خوشدل و مسرور گشته فرمود
التارک الدنیا والفارغ العقبی. از آن روز خواجه حمید الدین به سلطان التارکین ملقب شد
خواجه تارکین در شریعت سوال مضاف ناگور داشت. روزے خواجه بزرگ معین الاولیا
فرمودند که اولاد معین الدین و حمید الدین یکیست. و این فرمان قبل از پیوند خویشی بود
و بعد چندان بظهور آمد. تفصیل این اجمال در ذکر اولاد حضرت خواجه بزرگ بمعرض
مقال خواهد آمد ان شاء الله تعالی۔ خواجه تارکین را تصنیف بسیار بود. میفرمود
سلوک را مرتبه اول اینست که از هر دو جهان فارغ باشد و مقصود اینست که خود نماند براے

درویش است از بس تاریک. امّا از مطلع وحدت ماه منیر طلوع کرده اند. برخیز. و دولت جاوید
دریاب. و بستر استراحت بگذار. ادعائے محبت کسے را نرسد که هوس اهل و چشم را بخواب
آشنا کند. پرسیدند که در طریقت و شریعت امتیاز چیست. فرمود شریعت غیر طریقت
و طریقت غیر شریعت تن بجان است. اصل هر دو یکیست. خواجه را با شیخ
بهاء الدین زکریا ملتانی در باب سلوک و فقر مراسلات و مکاتبات بسیار بوده. و
شیخ بهاء الدین هرچند بتحریر جوابات وے پرداخت. امّا از عهدهٔ جواب آن بر نیامد
و بالآخر بعجز و اعتراف گرائید. او را تصانیف بسیار است و اشعار نیز دارد. و اشهر تصنیفات
او اصول الطریقه است. آورده اند که او را در موضع سوال قریب دو طناب زمین بود که بکشتش
پرداخته وجه معیشت میکرد. به کفاف امر عیال بسیار داشت. او صاحب مقامات
علیه و کرامات جلیه و براهین زکیه بود. در تجرید و تفرید هم مستحکم داشت همت عالیش
از دنیا و عقبیٰ رفیع تر بود. و پایه در تصوف مقام عالی. و در توحید مکان منیع است
و از متقدمین مشائخ دیار هند بود عمر طویل یافت میگویند که بعد از فتح دهلی ولادت او
که بخانه مسلمانان بوقوع آمده است و از زمان حضرت خواجه بزرگ تا اوائل سلطان المشائخ
شیخ نظام الدین محبوب الاولیا قدس سرهٗ در عهد حیات بود. و سلطان المشائخ
کلمات او را از تصنیفات او انتخاب نموده بدست خود نوشته و از آن صاحب سیر الاولیا
نقل کرده است. و آن اینست اول مرتبه از مراتب راه علم است علم باید که بے علم
عمل درست نه آید. دوم مرتبه از مراتب طریقت عمل است که بے عمل نیت را وجود
نباشد. سوم مرتبه از مراتب درگاه نیت است که بے نیت صحیح عمل خیر باطل آید چهارم
مرتبه صدق است. اگر صدق نباشد عشق روے ننماید. پنجم مرتبه عشق است
اگر عشق نباشد توجه درست نه آید. ششم مرتبه توجه است. اگر توجه نباشد سلوک نه آید
هفتم مرتبه سلوک است. اگر سلوک نباشد در پیشگاه نه شاید. هشتم در پیشگاه کشاده باید

تا مقصود روے نماند الغرض از کلمات فیض آیات اُو بسیاران از اہل سلوک و فقر ذوقے وحلاوتے دارند۔ وفات خواجہ تارکین در سال ششصد وہفتاد ودو سنہ تاریخ بست و نہم ربیع الثانی بوقوع آمد۔ رحمۃ اللہ علیہ۔ مرقد مطہر ومدفن پاکش در قصبہ ناگور ملجائے خواص ومرجع عوام است۔ خواجہ تارکین را پسرے بود شیخ عبدالعزیز نام خرقہ خلافت از پدر بزرگوار خود پوشید۔ و بعین جوانی در حالت سماع برفت میگویند کہ روزے مجلس سماع برپا بود۔ وقوالان برایں تکرار میکردند ؎

فائدہ در گفتن بسیار چیست | جان بدہ وجان بدہ وجان بدہ

شیخ عبدالعزیز نعرہ بے اختیار زدہ فرمود۔ دادم۔ دادم۔ دادم وجان بحق تسلیم نمود۔ اُو را سہ پسران بودند۔ از انہا حضرت شیخ فرید بر مسند ارشاد تمکین فرمود و از اولاد پاکش بسا فرید عصر و وحید دہر بوجود آمدند تاریخ وفات شیخ عبدالعزیز ششصد وہشتاد ونہ ہجری

شیخ فرید الدین بن شیخ عبدالعزیز

خرقہ خلافت از خدمت جد اعلیٰ خواجہ تارکین دریافت عالم باعمل و فقیہ بے بدیل بود روز و شب بمجاہدت و ریاضت اشتغال مے نمود سینہ داغدار محبت وجگر برشتہ آتش مودت داشت تذکرہ سرورالصدور از ملفوظات خواجہ تارکین جمع کردہ اوست عمر شریفش قریب بصد سال بود۔ بزمان محمد تغلق بادشاہ بہ دہلی رفتہ بود۔ وز انجا بالعالم مستی بادہ محبت و در رفتادگی و شوق زیارت مرقد جد پاک خود معاودت کرد در سال ہفتصد وپنجاہ ودو ازیں جہان بے بنیان درگذشت +

شیخ مخدوم کبیر چشتی

از اولاد پاک شیخ فرید الدین نبیرہ حضرت خواجہ تارکین است صاحب حالات علیہ و کرامات جلیلہ

جامع علوم منقول و معقول حاوی آئین فقه و اصول صاحب تصنیف کتاب ضوء مصباح
کافہ انام از فیض خدمتش کامیاب گشتہ بمقام اعلی رسید و آئین ہدایت و ارشاد
از وجود باوجودش آرائش و التزام زیبا یافت بالآخر بجہت تفرقہ کہ از دست مرد کفار
در نواح ناگور روے داد۔ و بر جمہور اہل اسلام استداد و بیداد غالب کرد ترک سکونت ناگور
ورزیدہ بہ گجرات رفت و ہم نجا بتاریخ پنجم ربیع الاول سنہ ہشتصد و پنجاہ و ہشت از ین
جہان بیدار بدالقرار رحلت فرمود۔ رحمۃ اللہ علیہ +

مخدوم خواجہ حسین ناگوری چشتی

بسیار بزرگ بود۔ و میان شرع و طریق و کشف و تحقیق جمعیت تمام داشت جمہور خلائق
بر ولایت و عظمت او اتفاق است گنجینہ اسرار الٰہی و خزاین انوار رسالت پناہی
در نہانخانہ دانش متمکن در باطن بود موصوف و مشہور است بزہد و ریاضت و اتقا۔ و
از اولاد شیخ فریدالدین نبیرۂ خواجہ تارکین است و بخدمت حضرت شیخ کبیر در ولایت
گجرات سالہا بسر برد۔ و بعد از اکتساب علوم و حصول خلافت بوطن مالوف معاودت
فرمود۔ و در آن ایام کہ از چیرہ دستی پیکر پرستان حوالے دار الخیر اجمیر مسکن و دوام
گشتہ بود۔ و از آثار اسلام و اہل اسلام علامتے پیدا نمود۔ مدتے مجاورت روضہ
منیفہ خواجہ بزرگ معین الدین چشتی اختیار کرد۔ و بعبادت و مجاہدات مشغول شد و
من بعد باشارت روحانیت حضرت خواجہ بزرگ باز بناگور آمد و تعلیم علوم دین و تلقین
ارباب یقین سعے موفورہ بجا آورد۔ از تصنیفات او [illegible] کار بسیار است تفسیر نور النبی
و رسائل و مکتوبات وغیرہ و نیز سوانح شیخ احمد غزالی را شرح نمودہ است و او را با حضرت
صدر النبوت سید کائنات علیہ الصلوٰۃ والسلام [illegible] غایت محبت بود و ہر چہ
داشت از خانہ و باغ و چاہ ہمہ را در تسمیہ نسبیہ [illegible] علیہ وسلم وقف نمودہ بود

نقل است کہ روزے عُرس جد بزرگوار خود ترتیب داده و طعام بر مردم قسمت نموده
بود و حصه خود با نتظار افطار نگاه داشت ناگاه چهار تن از عالم غیب که هیچکس
ایشان را نشناخت در آمدند هر یک به مرض جذام مبتلا بآن حد که ریم و خون
از این انگشتان می‌چکید و طعام طلب کردند مخدوم خواجه حسین قسمت خود را بدل خرم
و آن هر چهار تن با دائے نا مطبوع خوردن آغاز کرده بعقیب آنحضرت مخدوم متردد گردند
و او که غلبه حال طلب کمال داشت بلا اکراه بطیب خاطر متوجه و مائل شده همه را در کشید
آورده اند که از همان روز بر حضرت مخدوم فتح الباب گردید۔ نقل است که مخدوم خواجه حسین
جامه کهن و شوخگن می‌پوشید۔ و ترک و تجرید زندگی میکرد۔ بیش از دو جریب قطعه ارضی
نبود که به تردد خویش می‌پرداخت۔ و وجه معیشت میکرد۔ کفاف اندک عیال بسیار داشت
امّا به نذور و فتوح مائل نمے شد۔ و از اسباب دنیا نفرت و با توکل و عسرت رغبت
میکرد۔ روزے در حالت سماع او را تواجد و تحیّر در گرفت و بیخودانه روے بسوے صحرا
نهاد۔ قوالان هم در عقبش میرفتند چون بر کنار حوض که بیرون ناگور واقع است
فائز شد۔ به صورت حال نیندیشیده بالائے صفحه آب روان گردید۔ امّا اثرے
ز نداوت آب بر قدم پاکش پیدا نگشت صاحب اخبار الاخیار مے آرد که سلطان
مندو را با حضرت شیخ عقیدت و ارادت بسیار بود حتے که نادیده جمال در آتش
تمنائے وصال مے سوخت و میخواست که حضرت او را مهمان کنند۔ امّا حصول
این موهبت گرامی موقوف بر وقت بود۔ روزے یکے از باریابان انجمن سلطنت و
ارکان دولت بعرض سلطان رسانید که مخدوم خواجه حسین را با حضرت سید النبوت
علیه التحیه و السلام محبت و تولا بمرتبه کمال است اگر به پیرایه زیارت موے مبارک
پیغام طلب بحضرت شیخ فرستاده شود۔ البته حصول مدعا قرین قیاس است۔
سلطان که اراده [illegible] پابوس و مستمند تقدم حضرت مخدوم بود همچنان کرد و

بشارت زیارت موی مبارک با بشارت مقدم خیر بحضرت مخدوم رسانید بمجرد
وصول و ادراک این معنی حضرت مخدوم به حمایت شوق پای طلب در وادی
صعوبت و سفر نهاد و راحت و استراحت را ترک داده همه تن اشتیاق و همه چشم انتظار
تا به ماندو رسیده و با آنکه از مصاحبت سلطان مدام ابا و انکار میکرد مضطربانه با ایوان
بادشاه در آمد و جائیکه موی مبارک نگاه داشته بودند بمجرد فی جذب کامل و ارادهٔ صادق
خود را رسانید و تحیت و سلام گفتن آغاز کرد. همین که لفظ تحیت و سلام از لب معجز
نظام بر آمد موی مبارک از خود پرید و بر کف دست حق پرست حضرت مخدوم
نزول کرامت شمول فرمود. آورده اند که سلطان ماندو هر انچه که بطریق نذور و فتوح بحضرت
نذر گذرانیده بود همه را در تعمیر قبهٔ شریفه حضرت خواجه بزرگ رض صرف نمود و از بقیه
آن دروازهٔ بلند در آستانهٔ جد اعلی حضرت خواجه تارکین بنا کرد. صاحب
سیر العارفین و اخبار الاخیار و گلزار ابرار و سیر الاقطاب و مرآة الاسرار و
مونس الارواح و اکثر ناقلان آثار و اخبار چشتیه نقل کرده است که وقتیکه ارباب
عناد و فساد نسبت حضرت خواجه تاج الدین بایزید بزرگ از اولاد حضرت خواجه بزرگ
از اولاد حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بزمان سلطان محمود خلجی انکار کرده بودند
و سلطان خلجی درباره تفتیش این معنی و پرسش باز کرده [illegible] مخدوم خواجه حسین
ناگوریست که بالاتفاق [illegible] و دیگر اکابران [illegible] بزرگان صدق مقال
بدیوان سلطان [illegible] کرده بود که حضرت تاج الدین بایزید بزرگ
[illegible] از نسب پاک خواجه حسام الدین بن خواجه [illegible] سوخته بن خواجه
فخر الدین بن شیخ الاسلام خواجه معین الحق والدین حسن السجزی [illegible] قدس الله
اسرارهم. چنانچه تفصیل این [illegible] و اولاد [illegible] حضرت خواجه بزرگ رض
رحمة الله علیه در گذارش [illegible] آمد [illegible] حضرت مخدوم در سال

نهصد و یک هجری نوشته اند در آستانه عالیه خواجه تارکین فرض است رحمة الله علیه و اولاد
پاک او در قصبه ناگور و حوالی و مضافات آن سکونت دارد۔ و تا الآن بنای ایوان مشیخت و ارشاد
بذات ستوده نهاد ایشان محکم و برقرار است ◆

شیخ خالو گوالیاری چشتی

از مریدان خویش نهاد خواجه مخدوم حسین ناگوریست از فحول صوفیان نام آوران عهد بود و بشغل
ریاضت و عبادت تشریف داشت و نیز خرقه خلافت از شیخ اسمعیل خلف شیخ حسین
سرمست دارد۔ علاوه آن از روح پرفتوح حضرت شیخ الاسلام معین الاولیا خواجه بزرگ
استفاده میکرد۔ و ارادت و اعتقاد بمرتبه کمال داشت شیخ نظام نارنولی و شیخ
اسمعیل برادرش از وے شرف خلافت یافته اند۔ وفات او بقول صاحب شجره
چشتیه در سال نهصد و چهل و هفت ۹۴۷ منقولست۔ والله اعلم بالصواب ◆

شیخ احمد مجد شیبانی چشتی

شیخ بود جامع معقول شرع و اصول و بدرجه نهایت مولع و متورع بود۔ و در علوم صوری و معنوی
تلمیذ و مرید خواجه مخدوم حسین ناگوری است۔ و نیز از خدمت حضرت خواجه تاج الدین
بایزید بزرگ فیضها برده بود۔ آورده اند که در سر آغاز آگهی بعمر هیژده سال از انواع
علوم درس فراغت یافت۔ مولد او نارنول منشاء او اجمیر و مدفن او ناگور است۔ پدر
بزرگوارش قاضی مجد الدین بن قاضی تاج الافضل بن شمس الدین شیبانی از
اولاد ابو بکر [illegible] شیبانی شاگرد [illegible] صحبت [illegible] حنفی بود رحمة الله
شیخ احمد [illegible] آن العهد [illegible]

[illegible]

بخدمت خواجه چشت دوم بیعت رجوع کرده. از همه سوی امر شیخت قبول دل دیگر شد
به اجمیر آمد و هفتاد سال در آن مقام به عیش احترام بزهد و ورع و تهذیب و تاراج
نفس و فرجام اشتغال و در زیادت آثار اهل بیت رسول الله صلی الله علیه وسلم به مرتبه
کمال محبت و ارادت بود چنانچه در عشرهٔ محرم الحرام و آغاز ماه ربیع الاول تا دوازده
یوم جامه شسته و سفید نپوشیده و در لیالی این ایام بر بستر خاک استراحت کردی
و در وقت به ساوات اعتکاف داشتی و هر روز علی قدر مقدور منتظر ثواب ارواح پاک
رسول و اهل بیت رسول علیه الصلوٰة والسلام جنس طعام بفقرا و ایتام و مساکین رسانیدی
و بگریه ها و نالهای و فریاد و آه سرد کار داشت. گویی که واقع کربلا را بچشم حال دیده
و علاوه آن اعراس صحابه کرام و اولیای عظام مدام بیوم وفات ایشان
ترتیب میداد و بسماع بسیار راغب بود و دوست میداشت اما رقص نمیکرد
و در مجلس سماع در ضبط همچو شیر دلیر نشست. قال الله و قال الرسول با یمن
عظمت و هیبت میگفت. و با اهل جنون و جذب عقیدت واثق و ارادهٔ صادق
داشت و در وقت تعظیم و تجلیل خود باکراه نظر میکرد. و احیاناً اگر کسی را می شنید
که او حضرت ختم النبوت علیه الصلوٰة والسلام را در واقعه دیده است پیش آن
با او تمام می نشست و ماجرای خواب بکمال شوق اصغا نموده بر دست و پای او
بوسه میداد و موضع او را با حرمت تمام می نگریست و خاک آنجا بر چشم و روی مالید.
کسی با کسی دعوی خصومت یعنی نسبت و مصاحبت نقضیه میکرد. در آن
زمان که در اجمیر غلبه کفر و سطوت کفار پدید آمد. و در آن ساعت که ابر عظیم بود و قحط
اجمیر مسلط گردید پیش از هفت یوم از این واقعه باشارت حضرت خواجه بزرگ ابن
شیخ احمد مجد اعلان نموده بود که یکچند بر این شهر نظر قهر و جلال است فرمان
خواجه همچنین است که جمله مسلمانان از شهر بدر آیند. چنانچه مرو زده شد. بیان انهما است:

جماعه اهل اسلام از حصار اجمیر بدر رفتند و رانا سانگا تاخت آورده بنهب و تاراج پرداخت
آورده اند که در آن وقت از اولاد حضرت خواجه بزرگ شیخ معین الدین ثالث بن شیخ رضی الدین
بایزید خورد پنجساله عمر داشت. خدام و پرستاران او را از اجمیر بناگور بردند. و او بحمایت نبیسگان
و نبیرگان حضرت خواجه تارکین مصئون و محفوظ ماند. و رفتن ناگور بجهت این بود که شیخ
معین الدین من الام نبیره خواجه تارکین بوده است. زیرا که پیوند خویشی حضرت خواجه
مخدوم حسین ناگوری با حضرت خواجه تاج الدین بایزید بزرگ باقوال مستند و معتبر
ثابت و صادق است. نقل است که چون شیخ احمد مجید هنگام نیم شب بروضه منیفه خواجه
بزرگ می آمد. خود بخود فتح الباب میشد. شخصی بنظر امتحان خواست که بمعیت شیخ احمد
درون روضه عالیه در آید. تخته در او را تنگ تر گرفتند و او بهزار گریه و زاری توبه استغفار
گفته از آن بند سقیم رستگاری یافت. نقل است که شیخ احمد بعمر هژده ساله به اجمیر آمده
بود. و بعمر هشتاد سال رخصت شد. و قبه قصبه ناگور بجوار رحمت ایزد متعال فائز شده
در روضه خواجه تارکین مدفون گشت رحمة الله علیه

شیخ نظام نارولی چشتی

بکسب ریاضت عبادت ممتاز و در امثال اقران صاحب مقال همه تن غرق بحر محبت
و همه چشم حیرت جمال درد و محنت بود. خرقه خلافت از حضرت شیخ خانو گوالیاری یافت
و تا مدت چهل سال آئین رشد و ارشاد به دستیاری او زینت تازه و آرایش
بی اندازه پذیرفت. و جماعت کثیر طفیل حمایتش بهره ور شده بحق رسید. او
بهر سال بخدمت رشد قدسی آیات حضرت خواجه قطب الدین قطب الاولیا مشرف
میشد. بنا بر غلبه محبت و وفور ارادت بزیارت آستانه عالی هند الولی حضرت
خواجه بزرگ میرفت و از حضرت حق سبحانه تعالی شانه او را در زمان و زمانیان

نیز فرق وصل حاصل بود و شیخ اسمعیل برادر شیخ نظام از بندگان خدمت شیخ خالد گوالیاریست۔ درسال [illegible] شد و نود مضجع جنان استراحت فرمود۔ رحمۃ اللہ علیہ

شیخ اختیار الدین چشتی

نام گرامی اول اختیار خان بود۔ چون مساعدت بخت زیارت مرقد بابرکت حضرت خواجہ بزرگ میسر آمد۔ و در آستانہ عالی معتکف اند۔ بعد از یک چند باشارت و بشارت حضرت خواجہ [illegible] متوجہ بہ نارنول شد و بخدمت شیخ نظام حاضر شد دید کہ شیخ بر فراز چارپایہ سرنگون و محزون نشستہ است۔ چون اینچنین مشاہدہ کرد در دل اندیشید کہ ہر آنکس کہ بحال خود مبتلا باشد بہ حمایت و مراقبت دیگران چگونہ خواہد پرداخت۔ شیخ بہ نور باطن و قوت مکاشفہ سر بر آورد و فرمود۔ بیا اینک بیا کہ فرستادہ حضرت خدیو مشرب چشت حضرت خواجہ بزرگ بودہ حسب الحکم بیجا در معرض توقف مفگن۔ شیخ اختیار الدین با استماع اینچنین از خود برفت بامداد نظر عطوفت و عنایت حضرت شیخ از مقبولان و واصلان حق گردید۔ و بعد تکمیل کمال و تربیت حال خرقہ خلافت و سند ارشاد و اجازت از حضرت شیخ نظام گرفتہ اعزاز رخصت دریافت و بوطن مالوف کہ در حوالی کالپی بود مسکن کردہ در سال یکہزار و یازدہ برحمت حق پیوست +

شاہ اعلے چشتی پانی پتی

صاحب مدارج اعلے و مراتب برتر بود۔ و خرقہ خلافت از پدر خود شیخ [illegible] ہم از شیخ نظام نارنولی خرقہ و خلافت دریافت +

نظامش پیر و ہم [illegible] نفس نظام است   نظام دو جہان [illegible] نام [illegible]

و شیخ الله دیا مولف سیر الاقطاب الکتابی از ملفوظات و منقولات شیخ موسوم بجواہر الا جمع نمودہ است۔ نام گرامی او عبد السلام بود و از خدمت شیخ نظام نارنولی قدس سرہ چشتی موسوم شد میگویند که او بجوالی خطیرہ شیخ شمس الدین ترک پانی پتی قدس سرہ در حجرہ معتکف بود بیک ناگاہ پیکر شیخ جمال نارنولی پدید آمد و گفت که حصہ باطن محفوظ داشتہ ام در نارنول بیا و دریاب بہا ندم شاہ اعلی درحالت سکر و بیخودی به نارنول رسید و فیض صوری و معنوی ہر انچہ که تقدیر شش بود دریافت از شاہ دو پسر بود بخدمت شاہ منصور و شاہ نور۔ آنا بیش پدر برحمت حق پیوستند رحمۃ اللہ علیہ

شیخ اسمعیل چشتی نارنولی

برادر و مرید شیخ نظام است و خلافت اجازت ہم دارد و خواجگی نام فقیر بے ریا و صوفی با صفا از مریدان خدمت او است۔ و دیگران از خوان نعمتش بہرہا گرفتہ و ذوق تازہ و حلاوتے بے اندازہ یافتہ اند رحمۃ اللہ علیہ

شیخ کمال الدین حسین بن خالد اجمیری ناگوری چشتی

فراوان ونشش بینش داشت از خدمت شیخ ابراہیم اکتساب کمالات صوری و معنوی نمودہ خرقہ خلافت دارد۔ او خلیفہ شیخ عبد العزیز ناگوری است و او خلیفہ شیخ فرید الدین ناگوریست و او از احفاد و خلفائے شیخ حمید الدین صوالی است قدس اللہ اسرارہم۔ برخے برآنند که خالد از نژاد معینہ است۔ تفسیر نور النبی که جامع فراوان نکات و وجوہ تفسیر است و اصول الزارد تذکرہ ابرار شتمل بر بیان سیر و احوال و انساب مشائخ چشتیہ معینیہ تصنیف او است۔ و در احوال خویشتن چنین بہ نگاشتہ که خالد از کمترین مریدان خواجہ بزرگ معین الاولیا است۔ اما از نسب شیخ وجیہ گفتہ

مولانا عالم کابلی در تذکرهٔ خود آورده که من در اجمیر شیخ حمید الدین بن شیخ ابو الفتح
را که نبیرهٔ خواجه معروف بن شیخ حسین بن خالد است ملازمت کردم و از تحقیق نسب [illegible]
فرمود که پدر کلان[1] ما به چهار واسطه به شیخ حمید الدین ناگوری می‌رسد

مولف

کسیکه شیخ کمال الدین را از اولاد معین الاولیا خواجه بزرگ معین الاولیا پنداشته
شاید از جهت بوده باشد که از اولاد پاک خواجه بزرگ هم یکی شیخ کمال الدین حسین
شیخ احمد بود که خلف الرشید حضرت نجم الدین بن قیام الدین بابر بال است و
یکجا شدن جراین جهت تجنیس و توحد نام حصله گزارش در بر گرفته باشد اما شیخ کمال الدین
را که از مریدان شیخ ابراهیم در سلسلهٔ خلافت خواجه تارکین شیخ حمید الدین صوفی سوالی
ناگوری نوشته اند الحق از اولاد و احفاد شیخ حمید الدین صوفی سوالی ناگوریست و این گزارش بمهر درستی محلی است چنانکه
مولانا عالم کابلی در تذکره خود حواله داده و نیز از شجره انساب اولاد و احفاد خواجه تارکین شیخ حمید الدین بمعرض
تصدیق می‌پیوندد کذا فی مناقب الحبیب. کمال الدین بن شیخ [illegible]
بن شیخ ابو الفتح بن خواجه معروف بن خواجه محمد بن حسین بن شیخ [illegible]

---

[1] فائده پدر کلان اشارت است به شیخ خالد که سلسلهٔ نسب او تا خواجه تارکین چهار [illegible]
خالد بن نظام الدین بن شیخ محمد بن عبد العزیز بن خواجه تارکین ۱۲ منه

فائده در زمانه حضرت شیخ کمال الدین شیخ احمد نبیرهٔ خواجه بزرگ معین الدین [illegible]
محمد کثیر است زیرا که شیخ کمال الدین [illegible]
شیخ کمال الدین معروف شیخ احمد اجمیری [illegible]
با نبیرهٔ بزرگ اولاد شیخ کمال الدین اجمیری [illegible]
شیخ کمال الدین احمد اجمیری نوشته اند ۱۲ منه

نظام الدین بن شیخ محمد بن شیخ عبدالعزیز بن شیخ حمید الدین صوفی سوالی ناگوری قدس اللہ اسرارہم

شیخ سعید میان چشتی

صاحب حال و مرد با کمال بود۔ و در باب سماع بیشتر غلو داشت نسبت ارادت او به شیخ نظام نارنولی بواسطہ شاہ لعل چشتی مذکور است وفات او در سال یکہزار و شصت هشتاد رقم نموده اند۔

خواجہ ضیا بخشی

در بداؤن بود و در زاویہ خمول بکار خود مشغول و تصنیف بسیار داشت بسلک سلوک و عشرہ مبشرہ و کلیات و جزویات و سلک نامہ از ان او یادگار است۔ آورده اند که وے مرید شیخ فرید است کہ نبیره و خلیفہ سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری است وفات او در سال هفتصد و پنجاه و یک رقم نموده اند۔ رحمۃ اللہ علیہ۔

باب چہارم

در تذکرہ آستان عالی و بنائے دار الخیر اجمیر و تعمیرات بزرگ قدیم

ملک راجپوتانہ از اقلیم دوم و خطہ اجمیر ناف راجپوتانہ معروف و مشہور است در آغاز آبادی شہر اجمیر باسمائے مختلف موسوم بود جمیر و جیسر و آدمیر و آجیا نگر و جلوپور بانی اجمیر اجیپال بوده است کہ چوپانے گوسفندان بود و ابتدا احوالش که طرح نغمہ

اختیار کرده بودند۔ در کوه است که تال اجے پال شهرت دارد۔ بعد آن بعهد راجگان
هنود شاد و در دامن کوه ٹھٹھلی آبادی شهر استقرار یافت۔ تا در منولا جائیکه آبادی شهر است بعد تعمیر
و تدبیر روضه منوره حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا توقیر و تزئین یافته روز افزون
مترقی گشت بالخصوص دیوار شهر و بازار و دروازه هائے رفیع الشان و کاخ شاهی
و ایوان و طاق امرا و اعیان سلطنت در اندک زمان بطرز دلفریب و اطوار
مطبوع بحکم اکبر شاه بادشاه دهلی درست و تیار و معمور و هموار گشته بصفائی تازه و رونق
افزون انداز محسود شیراز و بعد از آنکه گردید و بحال که زمان فرمانروائی و حکومت دولت
برطانیه است جلوه دیگر بنظر مے در آید و تماشائے عمارتهائے عالی و منازل مصفا و
شارع و باغ و باغیچه دلکشا و کارخانه جات کالسکه بخار و راه آهن منبع و مخزن آب
و دیگر اسباب صنعت و حرفت که کارنامه طلسم حیرت باید گفت در دیده دیده وران
دقیقه یاب خیرگی مے آرد۔ و دل نظارگیان پاکیزه نظر از جا مے رباید صاحب
اخبار الاخیار میفرماید که اولاً در ملک هندوستان بر سر کوهے که دیوار بنا کرده اند کوه ٹھٹھلی
بود که در زمان حال بقلعه تاراگڈھ معروف است ؂

ذکر آستانه شریف

در ذکر بنائے آستانه عالی صاحب اخبار الاخیار فرموده است که مخدوم شیخ حسین
ناگوری که ولی کامل و مرتاض عصر و ممتاز عصر بود و بچند واسطه نسب پاکش بحضرت
خواجه حمید الدین معروف به سلطان التارکین ناگوری قدس سره می شود۔ و در آن زمان که
دور [illegible] اردو از غلبه کفر پرستان در نواحی دار الخیر اجمیر مداهنت و سستی
[illegible] کفر غالب شده سال [illegible] حفاظت [illegible] حضرت
خواجه معین الاولیا [illegible]

سلطان ہاتھ برسم ہدایا و فتوح باو رسانیدہ بود۔ قبہ عالی تعمیر کرد کہ ہنوز بر مزار یادگار است
و اہتمام معمورہ کہ بر سر مزار دیدہ میشود در سال ہشتصد و پنجاہ و نہ باہتمام رسیدہ
بود۔ و بعد آن محجر طلاء و مشبک نقرہ و پنجرہ چوبین کہ بہ نقش و نگار صدف صادق
درست نمودہ اند۔ بہر زمن و قرن ستزاد گردید۔ و در زمان سلف کہ پنجرہ چوبین و مشبک
در گرد مزار شریف کہنہ و شکست خوردہ بود بحال بر گرد مزار حضرت خواجہ حسینؒ
اجمیری نبیرہ حضرت خواجہ معینؒ الاولیاء موجود است۔ و نقش و نگار طلاء کہ بر در
دیوار قبہ شریف بکار آوردہ اند نتیجہ اولوالعزمی حضرت خواجہ حسینؒ اجمیری است کہ
ابیات منقوش ظاہر و باہر است۔ **ابیات**

خواجہ خواجگان معین الدین	اشرف اولیائے روئے زمین
در جمال و کمال آن چہ سخن	این مبین بود حصن حصین
مطلعے در صفات او گفتم	در عبادت بود چو در ثمین
اے درت قبلہ گاہ اہل یقین	بدرت مہر و ماہ سودہ جبین
خادمان درت ہمہ رضوان	در صفا روضات چو خلد برین
ذرہ خاک او عبیر سرشت	قطرۂ آب او چو ماء معین
جانشین معینؒ خواجہ حسینؒ	بہر نقاشی بہ گفت چنین
کہ شود رنگ تازہ کہنہ زنو	قبہ خواجہ معین الدینؒ

گویند کہ پیش از چند سال کہ تجدید نقش و نگار کردہ بودند در ابیات مذکور تحریف نمودہ
اما بنظر ثبوت ابیات مذکورہ بالا نسخہ احسن السیر مولفہ منشی اکبر جہان گواہ عدل است
کہ مولف معزا ابیات مذکور بچشم خود دیدہ و درج نسخہ مسطورہ نمودہ بود . . . . جانب
شرق ملصق بدیوار قبہ شریف دالان خوش نما خوش طرح ساختہ جہان آرا بیگم بنت
شاہجہان است۔ فرش دالان از سنگ بو قلمون و دیوار در از سنگ مرمر بدرجہ نفیست

لطیف و منزہ تر است و بانی آن جمیلہ عفیفہ بود کہ محتاج شرح و بیان نیست او صاحب تصنیف بودہ است مونس الارواح در ذکر حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا جمع نمودہ و بکمال شوق در آخر آن ولولہ محبت و صدق ارادت خود بشرح بسط در ضبط تحریر آوردہ و نسبت خود بر و جانب حضرت خواجہ معین الاولیا قرار دادہ و بشرف بیعت حضرت خواجہ معین الدین رابع نبیرہ حضرت خواجہ معین الاولیا مشرف بود و بسمت رکن پیوستہ بدیوار روضہ شریف جانب شرق قبہ حضرت بی بی حافظ جمال دختر حضرت خواجہ معین الاولیا است و پیش آن قبور صاحبزادگان حضرت محترم موجود کہ در زمان طفلی وفات یافتہ بودند و نیز بصوب رکن ملحق بہ دیوار قبہ شریف گنبد خورد حور النسا بیگم بنت شاہجہان بادشاہ است کہ بزبان عوام بنام جہنی بیگم شہرت دارد و مزارات ہر دو اہلیہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء اندرون قبہ شریف حجرہ ایست مین میان کہ باختر سمتے از مزار شریف آثار نمودار اند بہ تحقیق و پایہ ثبوت رسیدہ و جانب شمال پیوستہ بدیوار قبہ عالی مسجد است کہ بمسجد جہانگیری اشتہار دارد اما محقق است کہ دران زمان کہ پیکر پرستان تاخت آوردہ بر اجمیر متصرف شدہ بودند و سلطان مانڈو حملہ دلیرانہ بکار آوردہ بنائے اسلام مستحکم کرد ہمین مسجد است کہ تعمیر کردہ بود شاید کہ بادشاہ جہانگیر ہم چیزے ترمیم و تجدید کردہ باشد در ہیولا ہمو نجا صندل سفید مے سایند و از ہمین جہت بہ صندل خانہ معروف است و پیش صحن مسجد محاذ وسط مسجد مذکورہ کہ چبوترہ از سنگ سفید جانب شرق نمودار است کہ درون احاطہ قطعہا [illegible] مرقدہائے متبرک مقدس حضرت شیخ تاج الدین بایزید بزرگ و ازواج و اقربائے آن از سنگ سفید مصلا ساختہ متصل بدیوار صندل خانہ سمت شمال مزار حضرت فخر الدین بایزید خورد و مستورات [illegible] بتعمیر شاہجہان [illegible] تحجیر کردہ [illegible]

کہ فضلائے آن بصوت و نغمات بسیار مشابہت کلی دارد+

و جانب پائین قبہ حضرت بی بی حافظ جمال در پہلوے دروازہ پائنداز مجراست از سنگ سفید کہ درون آن مزار فیض آثار حضرت خواجہ معین الدین خورد و حضرت خواجہ قیام الدین بیربال ہٹیلا باگھ مرجع انام و زیارت گاہ عوام است و نیز جانب پائین قبہ عالی احاطہ از سنگ سفید است کہ اورا احاطہ نور گویند معمور است بدو دروازہ یکے کہ بسمت جنوب است۔ پائنداز دروازہ نام دارد و دیگرے کہ بسمت مغرب است۔ بہ یکے دروازہ بہشتی دروازہ و پیش دروازہ پائنداز صحن وسیع از سنگ سفید ہموار است و اشجار مہندی و مولسری کہ گل آن در بہار اقصی الغایت لطیف و خوشبو باشد در فضائے صحن بقدر رسا بہان فائدہ میرساند+

و بر خط انتہائے صحن مذکور بسمت دکن دالان رفیع کہ از سنگ سفید است بنہایت مطبوع و دلکش۔ و بہ دالان کرناٹک معروف بنائے آن بر حسن عقیدت رئیس کرناٹک از شاہ عالم بادشاہ بخطاب امیر الہند ممتاز بوده است۔ چنانکہ از قطعات و ابیات کہ بر روے دالان کندیده اند متحقق میشود۔ ابیات

در حضور خواجہ ہر دو جہان — آن معین الدین شہ شاہنشہان

چون امیر الہند کان عدل و داد — بحر جود و آسمان اعتقاد

یعنی آن نواب والا مرتبت — نام والا جاہ عالی منزلت

کامران ملک کرناٹک بود — بندہ خاص خدا بے شک بود

از خلوص نیت و صدق عفیف — بر نہاده کرسی حبّ لطیف

تا بیاسایند مردم اندر ین — موجب برکات باشد بالیقین

سال تعمیرش ز دل کردم طلب — وجد در خود کرد دل و اکرد لب

سال تاریخش بجو در این دعا — باد دائم قائم این فرخ بنا

از جلوس شاه پنج و سی طلب | شد مرتب در مه پاک رجب

پس پشت دالان کرناٹک پیوسته حوض جهالره - و در گوشه جنوب و مشرق مقبره
میر شاه قلی خان است که از امرای نامدار بود و صوبه داری اجمیر بأو تعلق داشت و در
پهلوی دالان کرناٹک بسمت مغرب بر فراز پشته حوض جهالره مرقد پاک حضرت
خواجه ضیاء الدین ابو سعید بن خواجه بزرگ معین الاولیا - و در پایین آن مزار
فرزند دلبند سید وجیه الدین مشهدی عم سید حسین خنگ سوار است مسجد شاهجهانی
بسمت مغرب از قبه عالی و دروازه بهشتی واقع است - زهی شان رفیع و پایه منیع و صفه
وسیع که در اقصای هند نظیر خود ندارد - از صحن و کرسی و سقف و ستون و در همه
مرمر ناب و سنگ نایاب است - استحکام ستون ها بر استقامت آیین دین اسلام برهان
ساطع - و خم محرابها با اقامت صلوٰة و رکوع و سجود ارباب نیاز گواه عدل و دلیل
قاطع رفعت و فراز سقف آیت است از علو پایه واقف خیرات و مبرات و قف
و پایه منبر که در پهلوی محراب در وسط بنا کرده اند الحق قنطره الحقیقه است که از حضیض
عالم اسفل با وج یقین و معراج حق الیقین میرساند - همه در شب ماه که شعاع نجم
و مهتاب و زمانه زبان شمع و چراغ به جلا و ضیای سنگ فرش ... عارض
... می شود نظاره کرمک شب تاب ... چراغان ساحل جویبار یاد میدهد
... که متلزم ... انوار امواج تجلیات ... الله تعالى شانه که هر
تخته سنگ در صفا و جلا ... از عیوب و قبح و داغ ...
... ظاهر و باطن مثل ... صاف طینت ... هر تخته
سنگ ... از ذکر و توصیف ... اجتها ... شده است - و مرتبه معرفت ...
از جهت است که روشنی چراغ پیش او پس پشت تخته سنگ ... معلوم میشود

بیت

زہے صفائی عمارت کہ در تماشایش نگاہ باز نگردید از در و دیوار
کلیم ہمدانی کہ قصیدہ در باب اتمام مسجد نوشتہ بود از و ابیات چند ثبت نمودہ شد

ابیات

وادی من حرمت اجمیر از فیض قدم سر نوشت بیاکنانش نیست جز خلد اماں
زین محل فیض ہر جا حت کہ میخواہی بخواہ میتوان صد دستہ گلبست از یک گلستاں
مسجدے کان کعبہ ثانیست تاریخش بود کعبہ حاجات دنیا مسجد شاہجہاں
و نیز دیگر مادہ تاریخ اینست

قبلہ اہل زمان شد مسجد شاہجہان

وابیات کہ بر سر پیشانی درہاے مسجد نوشتہ اند و ہم اشعار ذیل بطریق انتخاب گزفتہ شد

ابیات

بفرمودہ سایہ کردگار چو کرد این بنا را قضا استوار
نوشتند تاریخش اہل یقین بناے شہنشاہ روے زمین

عقب مسجد شاہجہانی مقبرہ حضرت خواجہ حسین اجمیری و در حولے آن قبر خاندان صاحب سجادہ معین و مقرراست و تعمیر قبہ حضرت خواجہ حسین بے کم وکاست مانند قبہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا است۔ اما آنقدر زیبائش و نگارش ندارد بانی قبہ شاہجہان بادشاہ بود کہ در زمان تعمیر مسجد شاہجہانی قبہ مذکور ہم در سال یکہزار و چہل و ہفت باتمام رسیدہ بود و بر سر لوح سنگ در قبہ شریف قطعہ تاریخ منقوش است

قطعہ

شد از توجہ شاہ جہان مرشد و معین بناے مقبرہ با صفاے خواجہ حسین
شہنشہ و سرا خواجہ معین الدین بلفظ مغز شدہ سال خاتمیت این
و پس پشت قبہ مذکور ریختہ حوض جہالرہ مکان خوش طراز و مطبوع و زیباہ و سنگ

سفید معمرہ حضرت شیخ علاء الدین برادر عم خواجہ حسین اجمیری نبیرہ سجادہ نشین حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا است کہ بزمان حیات او بدیوانخانہ شہرت داشت و بعد وفات مدفن و مضجع او گردید۔ واز بجہت کہ شانزدہ ستون دارد۔ بزبان عوام بنام سولہ کھنبہ مشہور است۔ و تاریخ سال تعمیر بر سر محراب شرقی دریں منقوش کردہ اند بیت

قطعہ

بنائے مقبرہ بنہاد شیخ علاء الدین کہ باد عاقبتش بخیر ارزانی
جوار مرقد آن شاہباز عرش نشین کہ زیر شہپر او بیضہ مسلمانی
چو کار در پے اتمام سال فتح خرد بگفت رضوان بخوان آسانی

در سمت شرقی از منزل آشخانہ و مطبخ مکان وسیع و پائدار متعلق بہ ملتزمان آستان عالی است کہ در زمان حال بدفتر تولیت اوقاف علاقہ دارد۔ امادر آن ایام سلطان محمود خلجی در نواحے اجمیر لوائے اسلام برافراشت و ظلمت کفر از میان برخاستہ بود و حضرت تاج الدین بایزید بزرگ بحکم سلطان در تدریس و تلقین اہالی و موالی اسلام اشتغال میفرمود و شیخ احمد مجد شیبانی رحمۃ اللہ علیہ۔ و دیگر بزرگان دین شاگرد او بودند کان مذکور بجہت فرودگاہ صلحا و فقرا المعینیہ مخصوص شد در شوال جاکیہ مسجد آنجا است و بپہلوے خانقاہ منزل سکونت شیخ بایزید بزرگ بود۔ و در فضائے صحن نقارخانہ عملہ و فعلہ حضرت شیخ مذکور اللہ قیام داشتند۔ و در حجرات پیرامن صحن چراغ طالبان علم قرار میگرفتند و در جماعت خانہ کہ الحال بجائے آن سماع خانہ نواب سعد آسانجاہ معمر شد دست منزل مدرسہ بود و حضرت شیخ بہ ... ان درس میگفت و بجہت و جہہ کہ درآ ... صلحا و علما درس میگرفتند ... مذکورہ جماعت خانہ ہنوز معروف ... مدرسہ است +

... صحن حصن آستانہ عالی جانب شرقی متصل بہ دروازہ چہتری ...

بزبان عوام محل بادشاهی شهرت دارد و آن جائیست که در پهلوی آن خانهٔ شیخ
داینال بود. او از ملک پورب بوده است و مرید راجی حامد شاه بود که سلسلهٔ ایشان
بواسطهٔ شیخ اخی سراج به سلطان المشائخ نظام الاولیا میرسد و بجهت آنکه شیخ
داینال را با روحانیت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا ارادت و نسبت خاص بود تا مدت
دراز به مجاورت آستان عالی گزرانید و در جوار آستانه عالی سکونت میداشت چنانچه
از ابیات هندی که مقال اوست بوضوح می پیوندد ابیات

جگ جگ عمر جو حضرت خواجی	حضرت رسول کریم نواجی
داینال جو پر گهٹ کنیان	حضرت خضر هتیج متهه دینا

و دران زمان که اکبر شاه بادشاه دهلی در سال هفتم جلوس با جمعیت قدم
آمد. یکی از حرم محترم او از زمان دولت ولادت و وقت انکشاف صبح
سعادت نزدیک رسیده بود و تحمل ثقل و حرکت نمیداشت لهذا بنظر حصول خیر و برکت در خانهٔ
شیخ داینال که از اعز معتکفان ظاهر و منتسبان باطن روضهٔ شریف و بقعهٔ منیف بود گذاشته
بودند و بوجه آنکه مولد شاهزاده بخانهٔ شیخ داینال بظهور پیوسته نام شاهزاده به شیخ داینال همنام
کردند و بجهت آنکه خانهٔ شیخ برای عمله و فعلهٔ حرم شاهی کفایت نمیکرد. در اندک زمان اطاق
نو برابر خانهٔ شیخ بنیاد کردند. گویند که بعد از آنکه حرم بادشاه از وضع حمل و سکون لازمی بمقر
دار الخلافه مراجعت نمود منزل مذکور بطریق ایفاء انعام به شیخ داینال تفویض کردند
تا آنکه شیخ مغفر الله در صدر حیات بود قبض و تصرف داشت. و پس از ارتحال شیخ مذکور
بر خانه و رواق مجاوران متصرف گشتند. اما بزعم مؤلف متقابضت مجاوران از انجهت
بوده باشد که بعد وفات شیخ از ورثهٔ او در دار الخیر اجمیر کسی نبود. و او در حالت تجرید گذشت
و اصل وی از ملک اودهه متعین بوده است لهذا صفی از جماعت مجاوران که بوکالت از ان
ملک اودهه اعتبار داشتند بشرط آنکه اگر هیچکس از ورثهٔ شیخ پیدا آید ترکهٔ شیخ را مسترد نمایند

رواق و ساز براق شیخ در قبض و تصرف آوردند هنوز از خانه شیخ در رواق شاهی نشان باقی است
و بودن شیخ دانیال در اجمیر از منشاء ابیات او که بالا مرقوم شد بوجه احسن ظاهر و مبرهن است و از
مقابله سنوات حیات و ممات شیخ و تولد شاهزاده دانیال این ثبوت پیوست که شیخ دانیال بعد از
تولد نوباده گلشن اقبال شاهزاده دانیال تا مدت چهارده سال در صحن حیات کار فرمائی کرد
چنانچه سال ولادت شاهزاده نهصد و هشتاد (٩٨٠) و سال وفات شیخ نهصد و نود و چهار (٩٩٤) مرقوم است
و در مقدمه تصدیق ولادت شاهزاده طبقات اکبری و اکبرنامه در باب تفصیل احوال شیخ دانیال
نسخه معارج الولایت و خزینة الاصفیا گواه عدل است بعضی مجاوران که نسب آباء و اجداد
خود بحضرت شیخ منسوب می نمایند محول به خرافات این گزارش بهر درستی متحمل نیست صاحب
طبقات اکبری و جامع اوراق اکبرنامه شیخ دانیال [illegible] و معتکفان نوشته است
نه از نسل مجاوران آستانه قدسی مقام و اگر بنظر حصول [illegible] ولادت شیخ دانیال بلفظ مجاورت
یاد کنند خیلی عجب نبود بجهت آنکه شیخ مغفرالله مرقده در [illegible] الخاتم حضرت خواجه
بزرگ معین الاولیاء گذرانید و در زمان اعتکاف و اکتساب [illegible] آستان عالی قیام داشت و
بزبان عرب و محاورات عجم مجاور کسی را گویند که [illegible] توصیف [illegible] داشته باشد و نیمی
بمرتبه غایت نشست و نبودن است که محض بوجه تجنیس لفظ و توضیح معنی مجاورت غیر آنکه به موافقت

مجاورت سلاسل انساب اتفاق نموده باشند مجموعه را نسبت فرزندی شیخ دانیال نمائید لاجرم بنظر تصدیق مقال مناسب حال آمد
که از طبقات اکبری و اکبرنامه که ولادت شاهزاده دانیال را گرفته جزء اوراق نموده شود کذا فی طبقات اکبری وقایع شاهزاده
جلوس [illegible] چون ولادت باسعادت در منزل شیخ دانیال که از مشائخ وقت در صلاح و فلاح
[illegible] بود وقوع یافته شاهزاده خجسته قدم صاحب اقبال را دانیال نام نهادند [illegible]
از عبارت [illegible]
[illegible] صلاح و فلاح از ناصیه حال او [illegible]
[illegible]

کہ صحن چراغ تعبیر کنند۔ گویند کہ جلال الدین اکبر بادشاہ از غنیمت فتوحات چیتوڑ یک چراغان بزرگ آوردہ درون قبۂ مذکور نصب کردہ بود واللہ اعلم بالصواب محاذ قبہ مذکور آبدار خانہ ہست کہ عوام آب سبیل گویند۔ زیر دیوار سبیل بسمت شمال قبر پاک شیخ ملک فاروقی الادہمی است و بر سر قبر مصلائے سنگ سرخ ہنوز باقیست و در فضائے آبدار خانہ چبوترہ وسیع تر است و بر انتہائے آن حجرات و مطبخ آشخانہ واقع است و جانب غرب از صحن چراغ بر فراز صفہ وسیع سماع خانہ بنا نمودہ اند کہ از نتائج حسن اعتقاد و وثوق انقیاد نواب سر آسمانجاہ بہادر وزیر نظام دکن بودہ است مکانیست زیبا منظر و دلکش و دلکشا و عماریست بغایت محکم و خوش طراز و مطبوع و مصفا۔ بنائے آن از آجر و گچ نیست بلکہ ہمہ عمارت از سنگ سرخ و سفید مملو است و در ہمین جا مجلس اعراس حضرت شیخ المشارق والمغارب حضرت خواجہ عثمان و حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا قدس ارواحہم منعقد میشود توشہ سماع خانہ جانب گوشہ شمال و مشرق دروازہ کوچک است کہ بخانقاہ شریف حضرت صاحب سجادہ راہ دارد و متصل بہ عقب سماع خانہ جانب غرب خانقاہ مذکور است و آن جائیست متبرک و مقدس کہ غسل میت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا ہمانجا بوقوع آمدہ بود۔ و الحال مقام مسند نشینی صاحب سجادہ مقرر است چنانچہ بذیل ذکر آئین عرس در آخر باب اول الشرح و بسط مرقوم شد۔ و در حوالی رواق خانقاہ شریف ملتزمان و منتسبان صاحب سجادہ سکونت دارند +

و در یمین و یسار صحن چراغ دو تا دیگ ہائے بزرگ ساختہ مس خالص بودہ اند۔ اول کہ بجانب مغرب است خیلے بزرگ است و جلال الدین اکبر شاہ بعد فتح چیتوڑ گزرانیدہ بود۔ میر علاء الدولہ متخلص بہ کافی قطعہ تاریخ متضمن بہ گزرانیدن دیگ بسیار خوش گفت +

قطعہ

شاہ دین پرور و جمشید سریر	خسرو عہد محمد اکبر
ساخت ز بہر پئے فتح چتوڑ	دیگ روئین تن اژدر پیکر

۹۷۴

بهر تاریخ وی از عالم غیب   دیگ چیتور کشا شد تکبیر ۱۰۲۲

جانب شرق دیگ خورد است که جهانگیر بادشاه در سال یکهزار بیست و دو ۱۰۲۲ بخلوص نیت و فرط عقیدت نذر گذرانیده بود۔ و بروز اول برنج شیرین پخته بطریق دعوت ایثار فقرا کرد گویند که پنجهزار نفر از طعام دیگ شکم سیر گشته بودند مادهٔ تاریخ این بیت

ع

بدنیا باد دائم نعمت دیگ جهانگیری

اما بجهت امتداد زمانه و کثرت استعمال و قلت حفاظت هر دو دیگها صورت اندراس پذیرفته بیکار شده بودند تا در سال یکهزار و دو صد و شصت و شش بتوفیق الهی رفیق حال مدارالمهام ریاست گوالیار گردیده و از سر نو بتجدید پرداخته صلاح و فلاح دارین حاصل نمود میر جواهر علی پیرزاده که در سنه تاریخ طبع آزمائی کرده است

قطعهٔ تاریخ

صرف زر بلا مداری کرد در تجدید دیگ   بادشاه من جهان روشن به مثل آفتاب
بخت در مهته آگهی چندش نموده اهتمام   گفت هاتف بسال تاریخش جهان شد فیضیاب

و در سنه حالا نیز بصرف نواب مستطاب خورشید جاه بهادر رئیس دکن در ترمیم و تجدید هر دو دیگ کوشیده اند۔

مخفی مباد که در زمان عرس و غیر آن اکثر اغنیا و امرا بخلوص محبت و نذر و نیاز۔ و بعضی بنظر نمود و نمائش در اهتمام پختن طعام دیگ زر کثیر صرف میکنند صرف تخمینی دیگ کلان قریب دو هزار و دیگ خورد از دوازده صد متجاوز نباشد۔ چون طعام دیگ پخته میشود بعد نماز بامداد بدستوری صاحب طعام اهل استحقاق در غارت بردن طعام سبقت و جرات می نمایند و بخار گرم که از سینه دیگ بر می آید بدست و پای مردم آسیب میرساند در آن وقت تماشای خوب بنظر می آید و از خوان یغمای قوم ترک یاد میدهد۔

بلند دروازه که به دخول معروف است محاذ صحن چراغ بسمت شمال بشکل محراب نمودار است و آغاز بنای آن نتیجه غلبه اعتقاد سلطان محمود خلجی نوشته اند که بهنگام فتح دیار اجمیر

بعد از آویزش و نالش ... درون قلعه راجپوت ریاست آن طائفه مسمی کجاوه متعلق بود بشرف
زیارت روضهٔ حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا مشرف گشته بتعمیر دروازه مذکور دست توجه واد
ارتفاع قریب بیست و پنج ذرعه دارد۔

و بسمت شمال بلند دروازه یک صحن کوچک است که بسوی شرق آن در یک حجره بر فراز چبوتره که
حضرت شیخ احمد خلیفه مستند حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا آسوده است۔

و بجانب مغرب مسجد اکبری است بسیار وسیع و رفیع العمارت اما همه خراب و ویران آشیانه زاغ و زغن
است هر چند که با صلاح و آبادی آن سعی بلیغ مینمایند الا سود نمیدهد قول بزرگان اینست که جهت
ویرانی و خرابی عمارات اکبری نتیجه نتیجه اعمال او که خلاف اسلام اوست۔

و بسمت شمال صحن مذکور دروازه نقار خانه است که بر آن نقاره میزنند و بنای آن در عهد
شاهنشاه آفاق شاهجهان بادشاه در سال یکهزار و چهل و هفت ثابت است و کتبه پیشانی دروازه اینست

کتبه

بعهد شاهجهان بادشاه دین پرور | زدوده ظلمت کفر آفتاب دین یکسر

و بسمت شمال نقارخانه خورد است و بر انتهای آن زینه صدر که درمیان و یا سر و چراغان و گنبدها
خورد دارد و همین جا خط انتهای آستانه عالی است۔

ذکر تعمیر اشهر

[illegible] زینه درگاه شریف [illegible] بجریمت [illegible] طرازد و [illegible] تعمیر کرد بنای آن [illegible]
حضرت سید محمد صاحب [illegible] حضرت [illegible] معین الاولیا معروض [illegible] آمده بود و [illegible]
[illegible] دیوار مغربی مکان [illegible] تاریخ منظومه که بر محراب [illegible]

تاریخ

[illegible] شاه و شهنشاه جهان آفاق گیر | [illegible] شاه کے آمد زیب اورنگ [illegible]

خسرو عادل شهنشاه ولی والی کزو — [illegible] از در و دیوار دین مصطفی

هر کجا شد مسجد و محراب و منبر کو بکو — خطبه میخوانند از واللیل و الشمس الضحی

خاصه آن مسجد که نو دیدهٔ اهل یقین — قدوهٔ ارباب دین سید محمد مجتبی

جانشین قطب ربانی معین الدین که او — هر زمان هر وقت محبوب جناب کبریا

رونق افزای گرامی مسند پیران چشت — زینت آرای نگارین نقش ایوان هدی

کرد بر پا این چنین جای برای عالمی — بلکه بهر عاصیان تو تسبیح و فرمان نجا

حاش لله بی تکلف او ملایک بگذرد — هر که باشد اندرو یک لحظه با ذکر خدا

بود ناجی در پی تاریخ سال او خرد — گفتمش گو بیت المقدس نیک بیا غنیا

قطعهٔ دیگر

ساخت چون سید محمد برحق — مسجدی زیبا که اما المسجد

گفت هاتف سال تاریخ بنا — حسبةً لله بیت مسجد

در محلهٔ موفی گر طرف مسجد بیست که تعمیر آن از سنگ سرخ است و فرش سنگین. عمارت وسیع و زیبا منظر است و در وسط محراب سال تعمیر و کلمهٔ طیبه و نام بانی مسجد میا بای منقوش است.

در محلهٔ کوتوالی قدیم قضا [illegible] بازار بندوی مسجد است تعمیر آجر و گچ سقف گنبد دار بتفصیل در وسط محراب عبارت ذیل بر لوح سنگ کنده اند. الله اکبر. این مسجد را بانی تلوکری [illegible] میان تا نشین تلاوت راست کرده است سنه ۱۱۶۲ هجری و بر آن شهاب بازار [illegible] شرق قلعه کوچک است صاحب منتخب التواریخ تذکرهٔ شیخ بسکم اکبر شاه نموده [illegible] کمال بنام سکندر بن شهرت دارد بجهت آنکه در آوان [illegible] آنجا [illegible] محفوظ داشتن آیات حضرت محمد مصطفی [illegible] دوجای [illegible] دست دارا است.

[illegible] محلهٔ علی دروازه اندرون شهر مسجد است همه از سنگ [illegible]

اما با تحقیق رسیده کہ از بنائے گیست طرز تعمیر و رونق آن بہ عمارات شاہجہانی مناسبت تمام دارد۔

تعمیرات بیرونِ شہر جانبِ شمال

چلۂ حضرت خواجہ بزرگ

در پہلوے درہ کہ بہ گھاٹی آنا ساگر معروف است بر فراز پتہ کوہ واقع در ان زمان کہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا در اجمیر پر تو ورود افگندہ بودہ این جا در کنج قناعت و گوشۂ عافیت مشغولی داشتہ و در توی سنگ بزرگ غاری بشکل حجرہ نمودار است و در گوشۂ آن تختہ سنگ خارا نہادہ است کہ آنرا بہ تخت نماز تعبیر کنند و در سال یکہزار و سی و ہفت دولت خان شقدار با متثال حکم نواب مہابت خان در دوران حصار مستحکم بنا نہادہ است و بر سر دروازۂ حصار چند اشعار نوشتہ۔

اشعار

بزمانِ شہ رفیع القدر	حامیِ شرع و دین شہاب الدین
رونقِ عدل و جود و داد چنان	کہ بنا زد از و زمان و زمین
گشت والی صوبۂ اجمیر	خانخانان بعزت و تمکین
پاک دین پاکباز دولت خان	بود شقدار او برسم امین
ساختہ این مکان چلہ چشت	تا بود یادگار او بزمین
سال تاریخ طالبی گفتا	سی و ہفت و ہزار بود سنین

الحق جائے با فیض و برکت است و از اوقات شیوع آئین دین و اسلام یادگار سید بدیع چلہ خواجہ صاحب موسوم است۔

چلۂ خواجہ قطب صاحب

در دامن پتہ کوہ چلۂ خواجہ صاحب واقع و در شکم سنگ بزرگ چلہ دارد۔ حضرت خواجہ

قطب الاولیا دران زاویہ قناعت باکثر ایام مونس تنہائی بودہ است جائیست پر فیض خوش آثار و مقامیست دلچسپ و خوشگوار در فضائے آن تعمیر زیبا مسجد ہست کہ بنائے آن بنام مولانا شمس الدین خلیفہ حضرت مولانا فخر الدین فخر جہان رحمہ نمودہ اند **شعر**

از پئے تاریخ سالش ہاتف از روئے نوید　　داد پاسخ گو مورخ ذکر محبوب مجید

در صحن زیرین بالائے صفہ بزرگ در زیر چبوترہ بلند محمد شاہ خان کہ از عمائد نواب امیر محمد خان والی ٹونک بود مدفون است۔ و بسمت شرق مسجد خوش طرح معمرہ محمود خان یادگار و بر لوح سنگ قطعہ تاریخ چنین منقوش است **قطعہ**

بنا کرد محمود عالی نگاہ　　مزار محمد شہ دین پناہ

ز تاریخ تعمیر گویدلطیف　　زہے مقبرہ مسجد و خانقاہ

از آغاز دوازدہم ماہ ربیع الاول ہر سال عرس حضرت خواجہ قطب الاولیاء در ہمین جائے خاص مقرر است و بروز چہاردہم محفل ختم عرس بہ معمول معین منعقد میشود۔ و بتاریخ چہاردہم ہر ماہ بعد نماز ظہر محفل سماع بنیاد میکنند کہ بر زبان عوام چودھوین مشہور است ٭

تالاب آنا ساگر

بنائے آن پیش از ہشت صد سال تعمیر دہ اند در زمان حکومت راجہ آنا دیو کہ او حاکم اجمیر بود۔ بر ساحل جنوب آن علے الاتصال باغ و باغیچہ و تعمیرات زیبا بنا نمودہ اند۔ ظرف تالاب بسیار بزرگ است و پہنا ور کہ طولش قریب شش صد ذرعہ و دور آن قریب بہ چہار میل باشد و بر ساحل سمت گوشہ جنوب مشرق دولت خانۂ شاہجہان است کہ مکانات مصفا و رواق و اطاق مکلف از سنگ سفید دارد۔ و در فضائے عمارت مذکور باغ خوش و باغیچہ دلکشا تا زمان حال باقیست ؎

از نقش و نگار در و دیوار شکستہ　　آثار پدید است صنادید عجم را

چله سالار مسعود

بر قلهٔ تپه خورد که برابر چله حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است بر فراز صفهٔ سنگ سرخ گنبدکی چک بنا نموده اند و در توی آن قبر حضرت شیخ موجود است بزبان عوام چله سالار مسعود غازی شهرت دارد اما این مقبره سالار مسعود است که غیر سالار مسعود غازی است و خلیفه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بود •

تعمیرات بیرون شهر جانب شرق

چله مدار صاحب

گویند که بدیع الدین شاه مدار که مرقد پاک او در مکن پور است در زمان حیات بر سر کوه اسحال بنام چله مشهور است چندی بریاضت و عبادت گذرانیده جائیست ناهموار و خشک که از سبزه و نباتات تنگ تنگ بید میشود بتاریخ هیجدهم هر سال مردان و زنان شهر جمع می آیند و این مقام مذکور بنام چله مدار صاحب شهرت دارد •

میو کالج

پیش از چند سال در زمان که لارڈ میو صاحب بهادر وزارت ممالک هند داشت بمقام رنگون بدست شیر علی نامی زندگانی گشته شد هنگام ورود ایشان بنای تعمیر نهاده بود جائیست خوشنما و زیبا و مقامیست پر فضا و مصفا که در نقش و نگار و سنگینی و تخته بندی و رفعت و وسعت و عمارت و آراستگی و پیراستگی مثال خود ندارد و در فضای آن تالار بزرگ است که نزهت و شادابی گلبن و چمن آراسته و پیراسته و در هوای آن چمن بیاده و پیش منار عالیشان

و مکانِ سموّ المکان شان راجگان و شاہان بہ عمارات دلفریب و طراز مطبوع و انواع پسندیدہ
بنا نمودہ اند۔ کہ نونہالان گلشن ہستی و اقبال و وارثان تخت و تاج در زمان سردی و غیر آنگہی
بجہت تحصیل علوم معرفی و مشاقی فنون شاہی و شاہ سواری و اکتساب آداب و آئین
حکومت و حکمرانی درانجا قیام و سکون دارند۔

حوض شمسی معروف بہ سورج کنڈ

کرنیل ڈکسن کہ کمشنر اجمیر بود بجہت آنکہ مادۂ ترحم تخمیر طینت داشت بچشم فیض عام و آرام
بنا نمود۔ آرام بنا نمود۔ آب آن بغایت منزہ و صاف و خوشگوار و شیرین گرد
ساحل حوض عمارت خوش طرح و خوش نما از سنگ سرخ است و بخلق خدا نفع عام
میرساند۔

مقبرۂ عبداللہ خان

تعمیر خوش است و محکم کہ در اہتمام خواجہ دانش تعمیر یافت تاریخ بنا اینست سر دشمن عیب
رسال بنائے آن شمار ہا بگفت حضرت عالی بگوش دل پنہان گویند کہ پیش ازین در حوالی
آن باغیچہ پر فضا بود اما الحال بجائے آن سرائے وسیع بنا نمودہ اند و سرائے عبداللہ
پورہ معروف است و این عبداللہ خان از سیدان بارہہ بودہ است در زمانہ فرخ سیر بادشاہ
بہ عہدۂ وزارت و منصب پنجہزاری ممتاز بودہ است۔

مقبرۂ حسین علیخان

از قبر نشان باقی نیست و الحال بصورت فرودخانہ مستعمل است و بعضے کرایہ فرنگیان
استقامت دارند۔ و این ہر دو مقبرہ در قبضہ و تصرف میر عبدالوہاب و میر عبداللہ

دیگر لوازان ایشان علامت در حصص قسمت بوده اند و سلسلهٔ نسب ایشان به صاحب مقبره میرسد۔ واللہ اعلم بالصواب +

تالاب بیلہ

در عقب تمام صدر کار سکه آهن است بسمت شرق بنای آن بزمانهٔ حکومت راجه بیلد دیو نوشته اند۔ و بر دور آن از بسیاری صنم خانه و معبد هنود علامت باقیست۔ باآنکه سلطان محمود غزنوی و بعضی از سلاطین غور بانهدام معبد های آنها پرداخته بودند۔ بادشاه دهلی نورالدین جهانگیر کاخ چند در فضای ساحل آن تعمیر نموده بود۔ و معرفی بادشاه مذکور به سفیر قیصر انگلستان در مقام منزل مذکور برنگاشته اند +

عیدگاه

صحن وسیع و فراخ فرش آن از گچ و حصار آن رفیع و بلند اما طاق و رواق ندارد بجهت تمام سایه و سائبان فصل و در فصل تابستان بجهت فرش و تمازت آفتاب گاهی هنگامه مختصر دارد

تعمیرات سمت جنوب بیرون شهر

چله بڑے پیر صاحب

بالای کوه متصل به آبادی است۔ گویند که شخصی سونڈا نام از بغداد باز آمده خشت آجر همراه خود ظاهر کرد که از دیوار حصار آستان عالی حضرت غوث الاعظم قدس اللہ سره العزیز آورده چون زمان مرگ او نزدیک رسید بیاران خود وصیت نمود که خشت مذکور همراه او دفن نمایند بعد وفات او همچنان کردند لیکن در سالهای [illegible] بعد زمانه [illegible]

به حجره پیران پیر معروف گشت و بعد از آنکه شهرت کلی شد. نواب جمشید خان رفیق والی
ٹونک به سمت جنوب دالان وسیع بنا کرد. و بعد آن میر اصغر علی که تولیت اوقاف چله
به او متعلق بود قبه و مسجد و صحن آستانه راست و درست نمود. و بزمانیکه اجمیر در تصرف
مرہٹه بود بسفارش و گذارش نواب محمد امیر خان برای خرج اوقاف چله مهاراجه دولت راو
سیندهیه والی گوالیار یک ده که ماکهو پوره نام دارد بذل فرمود که هنوز بحال و برقرار است
بر یازدهم هر ماه مجلس سماع برپا میشود. و بروز یازدهم ربیع الثانی در هر سال که عرس حضرت
غوث الاعظم قدس الله سره العزیز مقرر است بآئین خوب پیرایه مرغوب جلسه اهتمام
میشود. در وقت شب کثرت چراغ و تماشای شب ماه بسیار خوش است. و سرود
بهم نام مع ذوق و حلاوت محفل سماع خیال دلبری و دلربائی میکنند. در پهلوی چله حوض
آب است که مبنی از چند سال التصرف سرمایه اوقات چله درست نموده بودند و آب آن
در ایام مهلبه بکار می برند +

قلعه تاراگڈه

در کتب راجستان هند نوشته اند کوهی که در پای آن اجمیر جای واقع است وقت اجی پربت
به پربت شمشی گوید و آن بمعنی عمر است و ازین جهت بود که بزبان سلف اجمیر موسوم به آدمیر بود
آدمیر بمعنی کوه است. گویند که از رفیقان راجه راجچند یکی سپاه در بال نگر بود و زن آن تارا نام
داشت که بانی تاراگڈه بوده است. اما مولف ناڈ راجستان که در تحقیق حال و احوال خطه
راجپوتانه بسیار جانکاهی و سعی نموده است میگوید که صاحب تعمیر قلعه تاراگڈه اجیپال
چکوان بود که بیش از هفت صد سال در دیار هند پایه اقبال و سروری داشت. القصه
چون راجه مذکور از کتم عدم و بنگله حدوث قدم آورد و از تلاطم زمان [illegible] آگهی شد
[illegible] قوت و اقبال سر سال [illegible] سید [illegible]

بنای مستحکم و استوار بر سر کوه تاگ پهاڑ که در سلسله کوه اربلی بسمت شمال از قلعه تاراگڈه است
تعمیر نمود اما نتوانست چنانکه سعی نمود بی سود بود و بنای تعمیر هر آنقدر که درست مینمودند
جای نمیگرفت و از پا می افتاد چون بستوه آمدند و نتوانستند ناگزیر در ترقی استحکام و تزئید
استحکام قلعه تاراگڈه که بجهت قلت حفاظت شکست خورده بود اهتمام نمودند و در
اندک فرصت حصار و دیوار و برج دلکشی که همپایه پاره کوه ساختند اما در زمان حال
که دوران امن و عافیت است و نشیمن عنقا غیور در پنجه شاهین و شیر مست را با شبل خشمگین ضجیع
قرار داده اند نظر بر آن به دیوار و حصار و پاینداری احتیاج نه ماند و نوبت بآنجا رسید
که برج و حصار آن هموار کرده رواق و اطاق بنا کردند و منازل و ایوان ساختند و بیشتر
جاها بجهت عدم مرمت و حفاظت منهدم و معدوم گشتند صاحب تاریخ فرشته و چهار
گلشن آورده است که حضرت امیر سید حسین از سادات صحیح النسب است و نسب پاک او
بواسطه امام زین العابدین بن امام حسین علیه السلام به علی مرتضی کرم الله وجهه منتهی میشود
او بزمان سلطان شهاب الدین غوری خداوند قشون اسلام بود چون سلطان شهاب الدین
بر سر راجه پتهورا تاخت آورد و تاج و تخت راجه بدبخت معرض زوال رسید و نواحی اجمیر در دست
قدرت و قبض و تصرف اولیای دولت اسلام آمد امیر سید حسین و عمه سید وجیه الدین حسن
بسیار از زن و مرد بشرف اسلام مشرف گشتند بالآخر در آوان حکومت قطب الدین ایبک در حوالی اجمیر
بغلط شهرت داده اند که قطب الدین ایبک ازین کهنه رباط فنا بعالم بقا خرامید از جهت
جماعه راجپوتان که خار نفاق در دل و سودای فساد در سر داشتند جمع آمدند و از سمت انل گڈه
که الحال به سومیپور معروف است در ظلمت شب تا بزیر حصار قلعه رسیده به یاوری کمند
قطره چوبین درون قلعه داخل شدند سید میر حسین که پیش ازین از چگونگی احوال آگهی نداشت
از شور و شغب و دار و گیر آنها متنبه شده سلاح جنگ بر دست کرده جماعه قلیل که در حفاظت قلعه
مامور بودند آهنگ جدال و قتال نمود و با آنکه جماعه قلیل داشت [illegible] الغایت [illegible] جرات

بکار برده جمعے کثیر را در حضیض خاک و خون مینداخت و دم من استقلال از دست ندادہ تا آنکه ہم آغوش عروس شہادت نگردید۔ کارہائے نمایان کرد و در انجام کار بتصدیق رضیا بالقضا و تسلیم و رشتہ تیغ رضا نہادہ بمدارج شہادت عظمے فرق عزت برافراشت حضرت خواجہ بزرگ معین الحق الاولیا که سوانح حال و استقبال بکشوف ضمیر عالی داشت ہنگام بامداد شب واقعه با جماعه مریدان و معتقدان تکلیف فرمود۔ و بتکفین و تدفین پرداخت۔ آورده اند که در آغاز بر سر مرقد پاک از تعمیر پخته علامتے نبود۔ تا در سال یکہزار و بست و چہار (۱۰۲۴) نواب اعتبار خان که منصب شش ہزاری ذات و پنجہزار سوار داشت طرح بنیاد انداخت چنانچه بر سر دروازه جنوب و بیت ہائے ذیل فقیر مولف بچشم خود دیده است ؎

شاہنشہ زمانه جہانگیر بادشاه — کاندر زمانه او شده آسوده دل جہان
سال دہم ز عہد جلوس مبارکش — شد فتح ملک رانا ازان شاه کامران
وقتیکه اندر اجمیر آن شاه گنج بخش — بر تخت زر نشسته بود از فتح شادمان
بود از ہزار افزون بست و چہار سال — گیتی ز عدل و داد شہ چون روضه جنان
بود در روضه مقدس سید حسین کرد — این پنجره ز صدق و صفا اعتبار خان

و در روضه مقدسه سمت شرق دالان از سنگ سفید در سال یکہزار و بست و نہ (۱۰۲۹) بفرط عقیدت و خلاص کھماجی راؤ سندھیه تعمیر نموده است قطعه منظوم که از ان ماده تاریخ پیدا میشود اینست ؏

معدن نور منبع اسرار — ہست درگاه شاه خنک سوار
ساخت دالان که ہست رشک بہشت — راو کھماجی سندھیه با وقار

و در سال یکہزار و دو صد و بست و دو (۱۲۲۲) بالا راو انگله سمت شمال روضه عالی دالان بنا کرده بود و نظم که از و ماده تاریخ پیدا میشود بر سر محراب منقوش است ؏

یک ہزار و دو صد و افزون ازین کن بست و دو — سال ہجرت خانه بیت الحرام آمد [illegible]

و بر سر دروازه شرقی حصار روضه شریف بر از نواب قطعه تاریخ که دیده شد اینست ابیات

شہ سوار ملک دنیا شاہباز ملک دین | قاتل کفار آن سبط نبی حبیب
منبع جود و سخا کان فتوت اتقا | واقف سر نہان آن ہم سبط نور معین
سرور ہر دو جہان مشکل کشائے انس و جان | مفخر کون و مکان آن حاکم دنیا و دین
از پئے تاریخ او کردم سوال از عقل کل | گفت جو تاریخ او از روضۂ سلطان دین

در احاطہ دوم قبر یست که بر سر آن چادر سبز پوشند و گویند که در ته آن فرش حضرت امیر سید حسین مدفون است واللہ اعلم بالصواب و علاوہ آن که مذکور بالا شد مسجد یست خوشنما و چبوترہ با صفا که در ایام انتظام دولت انگلشیه که بجهت زمان غیر آگهی متولی درگاه ناگریز افتاده باهتمام مولوی محمد الدین صدر اول تعمیر شده است و حوض آب در فضائے صحن احاطہ دوم بنا نموده که بزمان موسم باران آب آستانه عالی اندران جمع مے شود و بکار مے آید

بلند دروازہ

افضل العمارت است در سال نهصد و هفتاد و شش باهتمام اسمعیل قلیخان که متقطع امیر بود در عهد جلال الدین محمد اکبر شاه بادشاه باختتام رسیده ارتفاع آن قریب بست و یک درعه و تعمیر آن از سنگ سرخ است و فراز آن بر لوح سنگ سفید که قطعه ماده تاریخ منقوش کرده اند اینست

قطعه

بعهد بادشاه آسمان قدر | پناه ملک و ملت ظل یزدان
جلال الدین محمد اکبر آن شاه | که دارد در نگین ملک سلیمان
بدین درگه که همچو کعبه آمد | سوادش عین نور و نور عیبان
ز کاخ دلکشا تاریخ اتمام | اگر خواهد کسے مے یابد آسان

در احاطه سوم که در پاسے بلند دروازه واقع است عمارت پخته از طاق و مسجد هر قدر تک تک دیده مے شود و بیرون احاطه آستانه عالی دو تا دیگه بزرگ از ساخت مس که یکے از وفور عقیدت

سلطان نورالدین جهانگیر و دیگرے از ارادت و اخلاص ملا باری مدارالمهام گوالیار بطریق
ایقان در گذرانیده بود و برقرار و دیگران بزرگ نهاده اند۔ در ماه رجب از آغاز ششم تا هفدهم
زمان عرس معهود است۔ جمعے از فقرا و اغنیا بر سر کوه جمع مے آیند و در هر شب محفل سماع
برپا مے شود و بر سر صحن تالار بزرگ چادر کشیده بروشنی چراغان و کنول و فانوس بساط بزم
آراسته و پیراسته مے نمایند۔ بالآخر بروز هفدهم بعد از وقت زوال اختتام عرس میباشد
که عوام قُل گویند و این اشارت است از ادای رسم فاتحه که معروف و مشهور دیار و مصطلحات است
و از عهد شاهان دهلی که دیهات بطریق وقف مرفوع نموده اند اخراجات عرس و غیره از حاصلات
آن بهم میرسانند و در سمت جنوب آستان عالی۔ احاطه است که به گنج شهیدان شهرت دارد
مشهور است که مدفون بودن جائیست پرفیض و مخزن نور اینهمه یاران و لشکریان حضرت میران
حسین بوده باشند که در معرکه کوشیده و به پایه شهادت رسیده و دیوار احاطه به حسن اهتمام
وزیر خان کلان که از اعیان دولت سلطان نورالدین جهانگیر بوده است تعمیر یافته چنانکه دلالت میکند
از کتبه منظوم مفهوم مے شود۔

کتبه

در زمان شه رفیع مکان — که بنازد بدور او دوران
آن شهنشه که ذات او آمد — باعث عدل و داد و امن و امان
شاه گیتی پناه نورالدین — بر جهان است سایهٔ یزدان
بانی این بنای لطف آئین — پئے سال او خرد گفت آن
دولت است از وزیر خان کلان — کم نشان چنین ز دولت آن ۱۰۲۲

من [illegible] معلوم مکنان باد که حضرت [illegible] الله سره عابد [illegible]
[illegible] معتقد [illegible] بسطه خوشی دارد که [illegible]
[illegible]

بگذشت۔ جمعے کہ برسر کوہ تاراگڈھ در جوار آستان عالی طرح اقامت دارند بیشتر از سادات مشہد بودہ اند۔ وخدمت آستانہ عالی بایشان متعلق است و حصہ کثیر از دیہات اوقاف در وجہ مدد معاش می دارند ✦

نور چشمہ

در دامن کوہ تاراگڈھ جائیست شاداب و معطر ہوائے آن در اقصی الغایت مفرح قلب و مفتح دماغ و مسکن ارواح است۔ گویند کہ در زمان سابق ہمین جا آبادی شہر بود کہ ہنوز از در و دیوار شکستہ اثر آن پدیدار است۔ در سال دہم از جلوس خود کہ سلطان نورالدین جہانگیر بشرف عتبہ بوسی اجمیر مشرف شد بمشاہدہ درۂ مذکور کہ از بس خوشنما بود امر فرمود کہ بہ عمارت خوب مرغوب درست نمایند چنانچہ در مدت یکسال معمورۂ دلفریب و دلچسپ بنا نمودند و سر چشمہ کہ از دماغ کوہسار میریزد حوض بزرگ طرح دادہ بہ فوارہ و آبشار رونق تازہ و لطافت بے اندازہ ازدیاد کردند۔ بدیدن آن خاطر بادشاہ بسیار محظوظ گشت و بالتزام ہمنامی خود کہ نورالدین است بہ نور چشمہ موسوم گردانید ہنوز از تعمیرات بالا نقش و نگار و نشان و در و دیوار باقیست۔ مادۂ تاریخ کہ در سلک نظم کشیدہ بر سر تختہ سنگ نقش کردہ اند اینست ✦

تاریخ

بلند اقبال شاہ ہفت کشور — کہ وصف او نمی گنجد بتقریر
فروغ خاندان شاہ اکبر — شہنشاہ زمان شاہ جہانگیر
درین سر چشمہ چون آمد بفیضش — روان شد آب بوئیکش گشت اکسیر
شہنشہ کرد نامش چشمہ نور — شدہ آب لطافت و چاشنی گیر
دہم سال از جلوس شاہ غازی — بحکم بادشاہ نیک تدبیر
خرد تاریخ اتمامش رقم کرد — محل شاہ نورالدین جہانگیر

و در قرب محل شاهی جائیست خوشگوار که هنوز به باغ نور چشمه موسوم است تا در زمان حال بجز درخت انبه و جامن که خاصیت زمین دیار اجمیر مناسبت کلی با آن دارد - دیگر از گلبن و گلزار و ریحان و شنبلستان که لازمه باغ و بهار است اثری پیدا نیست ◆

چلهٔ بی بی حافظ جمال

متصل عمارت شاهی بر سر منفذ آب چشمه نور در کمر کوه واقع مقامیست مهیب جائیست هولناک که در گرد و نواح از آبادی انسان نشان ندارد و بیشه ایست که غیر از درندگان شیر بیشه و گرگ جا گزین نشوند - بی علوی شان و یکتا کسی که در اینچنین زاویه تنهائی از یگانه و بیگانه بری تافته به عسرت و محنت بسر برده آورده اند که بی بی حافظ جمال بنت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا ست درین جای خاص متهاد در گوشه طاعت و گنج ریاضت نشست و اکتساب خیر و برکت فرمود - ازین جهت بنام بی بی چله معروف است بتاریخ نوزدهم هر سال یوم وفات حضرت صاحبزادی صاحبه انبوه کثیر و جم غفیر از زنان [illegible] بغرض زیارت چله شریف جمع می آیند ◆

امیر تاغان و امیر ترغان شهدا

متصل چشمه نور مائل بسمت مغرب بر سر کوهچه که سطح هموار دارد و احاطه [illegible] بنای قدامت است و در حوالی آن نشان قبور زیاده دیده میشود که به گنج شهیدان تعبیر کنند جائیست با هیبت و عظمت و همواره آثار حرارت جلال نمودار - بروز هر پنجشنبه خلق کثیر بطریق زیارت می آیند و بروز نوزدهم ماه رجب که یوم عرس و زیارت چله صاحبزادی صاحبه مقرر و مشهور است بجهت قرب مکان جمعی از زنان و تماشائیان بنظر حصول ثواب و تماشا بعضی آگاه دلان با خدا نیت قیام شب گیری هنگامه برپا دارند گویند که ایشان سالار لشکر اسلام بودند.

در زمان حضرت سید حسین شهید که جام شهادت نوشیدند پیش از چند سال شخصی ولی ریش که از سرزمین افغانستان بود باستحباب مجاورت مزارات میکند و بجهت آنکه خلیق و عزیز الوجود است بسیاران از عمائد شهر و ساکنان دیهات قبر و جوار بقدر احتیاج باو میرسانند او کارهای نمایان کرده است یعنی در حوالی مزارات احاطه پخته از سر نو درست کرد و دالان و مسجد و حجره و دروازه بسیار مستحکم و پایدار بنا نموده حوض عمیق و وسیع در جوار حظیره گنبدیده گویند که در احیای کهنه بدین حوض ظرف گلی مثل آفتابه و سبو و سبوچه از قعر زمین بر آمده بودند فقیر مولف نیز ظرف مذکور را بچشم خود دیده در نقش و نگار و ساخت و لطافت و خوبی و سنگینی بمرتبه نهایت مطبوع و خوش نما موزون است که مثل آن در زمان حال دیده نشود و بعضی مردمان آنجا [illegible] که [illegible] سلاطین محمول بودند که از سرمایه آن تعمیر منازل سابق پرداختند [illegible] بکمال رسیده مکمل است بجهت آنکه قدر اخراجات تعمیر بیش قرار داده [illegible] آوردن زر کثیر کسی نتوانست نظر بر آن اینهمه کنند منت طلب [illegible] آمد از [illegible] غیب [illegible]

سوت برج

متصل [illegible] واقع است [illegible] بنا [illegible] شهرت دارد [illegible] حقیقت حال [illegible] حکومت [illegible] بنا نموده بود [illegible]

[illegible]

اوبیردی طریقه بوده میکرد و بسیار بتکده و بتخانها در اطراف و اکناف آن تعمیر نمود [illegible]
زمان که راجه پتهورا هزیمت خورد و سلطان شهاب الدین غوری غلبه آورد و دهلی
و اجمیر تسلط یافته همه بتخانها را مسمار و منهدم کرد و قریب [illegible] هزار زن و مرد
قوم هنود را مشرف باسلام ساخت و صنم خانه بزرگ که بنام [illegible] آن کا مسجد [illegible]
الاقصا [illegible] مینار محراب [illegible] قطع مثال [illegible]
[illegible] نقش کرده [illegible]
محراب [illegible] شوکت [illegible] جامع اهل اسلام [illegible]
صلوة کرده [illegible] محراب [illegible]
بتاریخ الثانی والعشرین جمادی الآخر سنه [illegible] عبارت [illegible]
[illegible] الفضلة بتاریخ [illegible]
[illegible] سلطان شمس [illegible]
[illegible] جدید بسیار است [illegible]
[illegible] ستون و محراب که نقش و نگار [illegible]
[illegible]
سوره انا فتحنا محراب [illegible]
طغرے جلی منقوش [illegible]
الاعظم ملك الترك [illegible] الاعظم مالك [illegible]
الترك والعجم ظل الله في العالم شمس الدنيا و [illegible]
الملوك والسلاطين قامع الكفرة و[illegible]
[illegible]
[illegible]

نامر امیر المومنین ابی علی الله فی کل شانه واظهر فی کل ساعته بزمانه والتبر فی

العشرین من ربیع الآخرین لو مبر ولیتا احمد محمد العارض +

اسحق جاییست وسیع وبزرگ وخوشنما وخوش طراز که مثل آن در قصبات عالم کمتر است

گویند بزمان حکومت چنتیبیان جماعت فقرا که بفرقه آزاد و بانوا مشهور است مورد و مصدر

خود ها قرار داد و مسمی نجیب بادشاه که سرگروه ایشان بود قدری زر و محنت در باب حفاظت و

مرمت صرف نموده وازینجهت تا به چند سال در تصرف خود آورد - وبجهت فرودگاه فقرا

که در زمان عرس حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا جوق جوق جمع مے آیند محفوظ

ومخصوص کرد وباعتبار آنکه زمان و مکان عالم امکان سریع الزوال است فقرا آزاد در

محاورات خود - وجود - وجود وقیود عالم اسباب را اکثر بدو ونیم روز تعبیر کنند بحیث

(ڈہائی دن کی بادشاہت) (ڈھائی دن کا جھونپڑا) وازینجهت است که ڈھائی دن کا

جھونپڑا نام نهادند - وهمچنان در گمان شهرت یافت و در سال یکهزار و نه صد و نود و سه ۱۹۹۳ باهتمام

میر عمارت دولت انگلشیه بنظر قیام و استحکام عمارت صرف کثیر درستی شکست و ریخت و بند و

پیوند نموده شد +

(کان سیف عرا)

سیکان

متصل به دیوار شهر در شکم کوه چاه بڑے بیر واقع و روبروی آن محاذ دیوار شهر ... کوخلا

بزرگ دارد - جاے شاداب وخیلے خنک است که در فصل تابستان به کالاے ... تابستان

احتیاج مے افتد - ودر قعر آن چشمه آب است از بس لطیف وشیرین وخوشگوار که براه مجرا

علی در حوض ڈگی میرسد که در فضاے آبادی شهر جانب جنوب است - وآن حوض ... است

بغایت مطبوع که از فوق تا به تحت بله خوشنما دارد ودر اطراف آن عمارت است از بس خوش طرح

ور بیا منظریست بنہایت رونق و خوبی و صفا۔ و سال تعمیر آن در دوازدہ صد و چہل و ہشت بعہد حکومت کرنیل ولکسن کہ مقطع اجمیر بود رقم نمودہ اند ✚

عذرِ شرمساری و نغمۂ مناجات بدرگاہ خواجۂ بزرگ معین الاولیا رحمۃ اللہ علیہ

در خاتمہ کتاب

مرحبا شاہنشہِ اقلیم ہند — مرحبا اے باعثِ تعظیم ہند

وارثِ شرعِ نبی علمِ علی — خواجۂ ہند الولی[۱] ہند الولی

آستانت کعبۂ دنیا و دین — خاکِ راہت سرمۂ عین الیقین

اے بہارِ باغِ عرفان روئے تو — سنبلِ گلزارِ حق گیسوئے تو

جلوہ طور از رخِ زیبائے تو — مطلع الانوارِ حق سیمائے تو

پاک صورت پاک باطن پاکباز — بندہ پرور بندہ گر بندہ نواز

مایۂ آرامِ جان انعامِ تو — آیۂ تسکینِ دلہا نامِ تو

گردِ تو گردم بیا مہمانِ من — جلوہ فرما در حریمِ جانِ من

الغیاث اے تاجدارِ ملکِ ہند — الغیاث اے شہریارِ ملکِ ہند

بندہ ات با آہ و فریاد آمدم — دادخواہ دستِ بیداد آمدم

مرشد و مخدومِ من آقائے من — خواجۂ من شیخِ من مولائے من

در تنِ من نیست جانم غیرِ تو — دیگرے را من ندانم غیرِ تو

کارِ مشکل خواہی و آسان کنی — مبتدی ہم [illegible] ہم درمان کنی

گوش کن فریادم و فریاد رس — نیست در عالم علیمی جز تو کس

---

۱ ہند الولی اگرچہ از روئے ترکیب صحیح نیست اما [illegible] در حضرت خواجۂ بزرگ را ہند الولی بسبب ہندے حصّے کہ لقب [illegible] مشہور شدہ

بادشاہا شرمسارم شرمسار / بگذر از عصیانِ من کردگار

خصمِ نفسم خوار مے سازد مرا / گر تو بنوازی کہ بنوازد مرا

سایۂ کوئے تو مے باید مرا / گلشنِ جنت چہ کار آید مرا

آرزو دارم گلِ گلزارِ چشت / خوش نمی آید مرا باغِ بہشت

چشم بکشا حالِ زارِ ما ببین / گریۂ بختِ سیاہِ ما ببین

عمرہا بگذشت در زاری مرا / اے کہ بینی این خواری مرا

گر نہ پرسی بہر سوئے حالِ من / نگہے بر حالِ من احوالِ من

کیست جز تو کان مددگاری کند / ہان مگر لطفِ شما یاری کند

ہان تغافل نیست شایانِ کرم / خوش نمی آید ز شاہانِ کرم

لطف کن لطف اے شہِ عالی جناب / از رہِ لطف و کرم سوئے ما

پیش ازین مپسند ما را در فشار / تا کہ از الطافہا پایندہ دار

حیف باشد گر روم جائے دگر / حسرتے فریاد دارم چو پلے دگر

آرزو گر در وجودِ پیکرم / ہمچنان باشد ہوایت در سرم

مدفنِ ما خاکِ پاکِ کوئے تست / عاقبت باشیم و خاکِ کوئے تست

مہبطِ جان از مہرِ تو معمور باد / دردِ ہجران از دلِ ما دور باد

عرضِ حالِ خویشتن کردم تمام / بر رسولش صد درود و صد سلام

تمت

قطعۂ تاریخ در صنعتِ تخرجہ از تصنیفِ مصنف متخلص بہ آثر

مہر شد از من ذکرِ پاکِ اولیا / کاین سعادت داشتم و سرنوشت

چون بجستم سالِ او در دم مجیب / [illegible]

مصرعہ تحت جہر برخوان اثر — لیجئے گمہا شد روان از نخل چشت

۱۳۰۳ — ۷۴

دیگر از مصنف

منت خدای را کہ درین تیرہ روزگار — بنمود راہِ حق گہر شب چراغ چشت

رفتم بسعی شوق دران منزلیکہ بود — گلزار معرفت تہہ دیوار باغ چشت

چیدم گلِ حقائق و گلدستہ ساختم — گلدستہ کہ ہست معطر بباغ چشت

زان بادہ کہ مستیِ عرفان فزون کند — میخوار استم ایاغ بکنج فراغ چشت

[illegible] — [illegible] وصال بگفتن در باغ چشت

۱۱۹۰

ازمن سر افتخار حمیدی بن سید رضا [illegible] زادہ عبد ابو حمید صاحب خان صاحب مرحوم [illegible]

۱۲۱۵ — ۱۲۲

سیدِ مستند امام الدین — آفتاب سپہرِ جاہ و جلال

قرۃ العین خواجہ اجمیر — صاحب علم و حلم و فضل و کمال

ختم فرمود کارنامہ چشت — کہ بود زیب نامہ اعمال

در سر فکر سال بود قبول — مظہر قدس گفت [illegible] سال

۱۳۰۵

دیگر از کفیل

[illegible] — [illegible] سال گلشن خیر البرے

[illegible] — [illegible] صدق و اتقا

[illegible] — [illegible] سال خدا

[illegible] — [illegible] تاریخ اولیا

دیگر از کفیل

نہیں ہے میرا یہ سخن بیشک جسے ہو شک وہ کافر ہے — معین دین و ملت کا جو پیر چشتی ہے

نبی کی امت صدقہ ہندوستان سے یا رب — کرم سے خواجہ ہند الولی کی آئی کشتی ہے

محامد آپ کی [illegible] امام الدین صاحب نے — مشام جان و دل اس شاہ کا عنبر سرشتی ہے

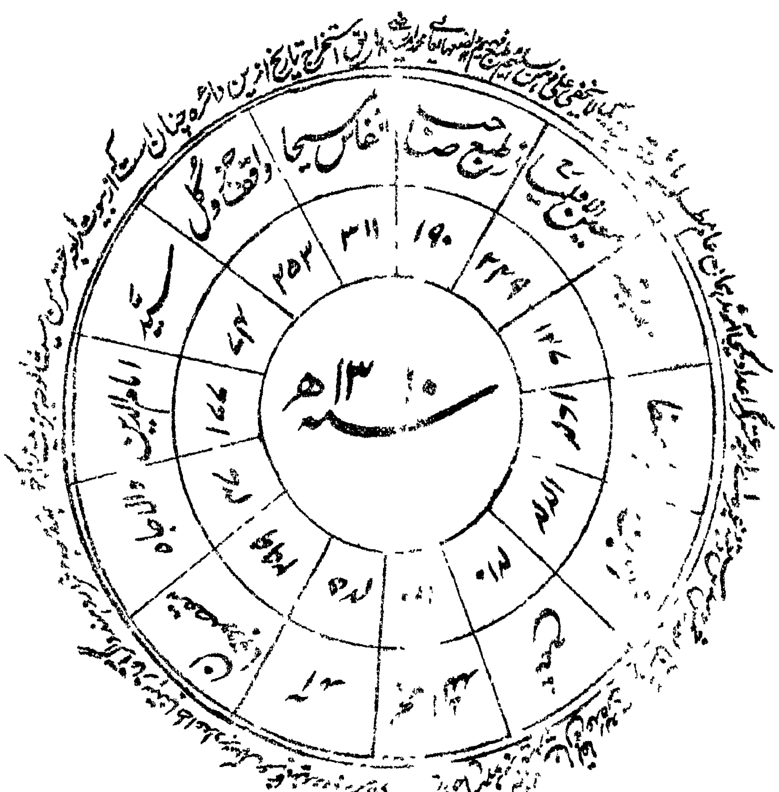
معین الاولیا [illegible] نام قدس ان محامد کا — سن تالیف پیدا کر دل عاشق بہشتی ہے

کہا ہاتف نے [illegible] تکمیل [illegible] کو — زبان طالع ہے اسکے دور از زبون زشتی ہے

پئے تکمیل مصرع [illegible] میں نام ہجری ہیں — اگر اسم معین الاولیا منشور چشتی ہو

۵۷۱ ۱۱ ۱۳۰۹ھ ۱۸۹۱ع

دائرۃ التاریخ

تمام شد

True Copy

Deputy Manager Court of wards. The book called Mozi-nul ulia Containing value-able Historical information is to be printed. The Dewans estate will pay Rs 75/- The Court of wards Contingency Budjit will be charged with Rs 50/-. In both Cases the expenditure will be shown as "printing". You will [illegible] Rs 75/- from the Durgah and Rs 50/- from the District fund. For these two amounts you will give receipt as follows: Received on account of printing charges Rs The total amount of Rs 250 is to be paid to Munshi Imamuddin and the four receipts [illegible] attached signed by him are to be recorded in the Court of wards office. When the book is printed he should be called on to supply.

For Durgah 10 Copies, For Court of Wards 2 Copies
For Dewans estate 2 Copies, For District fund 2 Copies

6-11-92

Sd/. De Laessoe
Assistant Commissioner
Ajmere

(ترجمہ چٹھی انگریزی مسطورہ بالا)

بنام ڈپٹی منیجر کورٹ آف وارڈس

ایک کتاب موسوم بہ معین الاولیاء جو قابل قدر تاریخی حالات پر مبنی ہے چھپوائی جاتی ہے پچھتر روپے جاگیر دیوان جی سے دئے جائیں اور اسسٹنٹ بجٹ کورٹ آف وارڈس سے پچاس روپے +

یہ خرچ بمد طبع محسوب ہوگا +

پچھتر روپے خزانہ درگاہ شریف سے لیے جائیں اور پچاس روپے ڈسٹرکٹ فنڈ سے

ان ہر دو رقومات کے لیے رسید حسب مضمون ذیل ثبت ہونا چاہیے +

اُجرت طبع کے واسطے . . . . وصول ہوا +

کل دو سو پچاس روپے منشی امام الدین صاحب کو دئے جائیں اور ہر چہار رسید پر انکے دستخط کراکے دفتر کورٹ آف وارڈس میں رکھنا چاہیے +

جب کتابیں چھپ جائیں تو حسب ذیل جلدیں مطلوب ہونگی +

درگاہ شریف کے واسطے . . . . ۱۰۰ جلد

کورٹ آف وارڈس کے لئے . . . . ۲ جلد

جاگیر دیوانصاحب کے لئے . . . . ۴ جلد

ڈسٹرکٹ فنڈ کے لئے . . . . ۴ جلد

۶ نومبر سنہ ۱۸۹۲ عیسوی ؁

دستخط

کپتان اے۔ ایف۔ ڈبلیو۔ ٹی۔ ایم۔ جی۔ سی۔ آئی۔ ای

کلکٹر و اسسٹنٹ کمشنر ضلع اجمیر شریف

صورة ما كتب الفاضل الامجد والكامل الاوحد والعـ[illegible]
الذى لا يماثله احد مولانا مشتاق احمد الچشتى الصابر[illegible]
سلمه الله تعالى مقرظا على هذا الكتاب المستطاب

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمدك يا رب على ان جعلتنا من امة افضل الانبياء والمرسلين صلوات الله [illegible]
وسلامه عليه وعلى اله وصحبه اجمعين ۞ ونشكرك [illegible] على ما انعمت علينا
بالانتساب فى سلك خدام فخر الاولياء فى العالمين امام ائمتنا وسيدنا سادا[illegible]
خواجه معين الملة والدين رضى الله تعالى عنه [illegible] امين ۞ واما بعد
فقد اطلعت على هذا التصنيف العظيم والتصنيف الفخيم المقبول عند
الصلحاء المسمى بمعين الاولياء فوجدته فى كمال البلاغة وحسن ال[illegible]
كالدر النظيم وفى نفائس المبانى وعرائس المعانى مفقود المثل وعديم السهيم [illegible]
قلوب العاشقين الچشتيين بادراك مضامينها وتنشرح صدور الناظرين
بمطالعة عبارتها فلله در حضرة المصنف حيث جهد غاية ما يكون حتى جا[illegible]
المكنون جزاه الله عنا وعن جميع اهل السلسلة العالية الچشتية خير
ثوابا اوفى وبلغه الى غاية ما يهواه ويتمنى ۞

وانا العبد المذنب الراجى
العاصى مشتاق احمد الچشتى [illegible]

اشعار آبدار چکیدهٔ کلک شاعر جادونگار ناثر شیرین گفتار مورخ کامل مولانا ابوالحسن صدیقی نانوتوی ناظم تاریخ فوقدی سلمه الله تعالی در تاریخ ختم کتاب ہذا

بسم الله الرحمن الرحیم

حبذا شان معین الدین حسن — خواجه چشتی حبیب ذو المنن

ماه برج معرفت مهر صفا — گوهر درج رضائے کبریا

سرفراز و پیشوائے اولیا — مقتدائے اتقیا و ازکیا

زبدهٔ ارباب ایقان و وفا — عمدهٔ دوران محب کبریا

مورد الطاف رب ذو الجلال — اسوهٔ قران و قطب بے مثال

آفتاب ملت و دین نبی — ماهتاب شرع و آئین نبی

گوهر دریائے عرفان و وصال — جوهر کان جمال و هم کمال

دستگیر عاجزان و مستمند — چارهٔ بیچارگان و دردمند

صد هزاران رحمت رب مجید — باد بر روح گرامی آن رشید

سانحهٔ عمر شریف آن ولی — خوب بنوشتست مرد معنوی

آن امام الدین صفی و هم زکی — زبدهٔ اولاد آن هند الولی

در معین الاولیا نامی کتاب — زو نظیر ناید بجز راه صواب

ختم او شد اندر ایام سعید — از عنایات خداوند مجید

هم در آن ایام شد ختم کتاب — سال تاریخش حسن گفتا ز غیب

از سنین هجرت خیر الانام
سیزده صد یازده شد لا کلام

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳	۷	عنوان	عنفوان
۳	۹	خواجہ راز	تخواجہ راز
۳	۱۴	معنی و سلوک	معنی سلوک
۳	۱۵	و سین	و آستین
۴	۴	انجام	انجام کار
۴	۱۹	از طرح او	از طرح اقامت
۴	۲۰	حیام	قیام
۴	۲۱	گوش و ہوش	گوش ہوش
۶	۳	بن سید ادیس	بن سید ادریس
۶	۶	صیغہ را	صحیفہ را
۶	۱۳	جنو فی السوال	صوفی السوالی
۶	۱۹	ابود	نابود
۷	۱۹	قنطر لقرب	قنطرہ القرب
۷	۱۹	بر بالا - بام	بر بالائے بام
۸	۱	امراحت	استراحت
۸	۱	تنظرش	نظرش
۹	۱	از نہان	از اینجا
۱۰	۸	جانقاہ	خانقاہ
۱۰	۱۴	کشادہ کار	کشاد کار
۱۱	۴	سفائی	شفائیے

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۱	۱۳	خالان	خاتون
۱۳	۵	اغنی	اغنیٰ
۱۵	۱۹	ہمہ اساس	ہمہ اوراساس
۱۵	۲۱	بحس	بخش
۱۶	۴	مس	محس
۱۶	۱۲	باغمہ جل ثبات	باشمائل ثبات
۱۶	۲	بر	در بر
۱۷	۷	قضائیے	فضائیے
۱۸	۱۴	صدق ویقین	صدق ویقین را
۱۸	۱۵	فاتح	فاتحہ
۱۸	۱۹	ایضاً	ایضاً
۱۹	۵	ایضاً	ایضاً
۲۰	۸	ایضاً	ایضاً
۲۰	۹	ایضاً	ایضاً
۲۰	۱۵	ایضاً	ایضاً
۲۱	۷	حاضر و قبہ	حاظر قبہ
۲۱	۹	باہ واگھہ	یاہ ہیبت
۲۲	۱۸	فاتح	فاتحہ
۲۲	۱۹	نوبنیان	نوبتیان
۲۳	۱۰	حی ایند	می نمایند

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۱	۱۲	قریب	قریب
۲۲	۱۶	دختری	دختری
۲۹	۴	پاک نهانند	یکنهاد
۳۰	۱۹	کفو ولود	کفو بود
۳۱	۴	وجیه [illegible] مین	وجیه الدین
۳۱	۱۸	اولاد خود	اولاد بسیار چست خاندان کرده شد لود از اولاد
۳۲	۴	فتو	فتور
۳۲	۷	سلطان لود	سلطان شدند
۳۲	۱۷	خوشی	خویشی
۳۳	۱۲	غائب	غائب شد
۳۳	۱۵	یکے	بیکیے
۳۳	۲۱	بیر	نبیره
″	″	نبیره	قدس سره
۳۴	۷	کتب المشایخ	قطب المشایخ
۳۵	۴	سجدها	سجدها
۳۶	۱۳	معین الدین والاولیا	معین الدین والاولیا
۳۶	۱۳	شیخ [illegible] الصدر	شیخ صدر الدین سرور الصدر
۳۶	۱۹	مخفی نپایند	مخفی نپار
۳۷	۱۲	جمعیت لیست	صحبت لیست
۳۸	۱	بهروی	بهره وری
۳۹	۱۹	بفرزندان خویش	بفرزندان
۴۰	۲	او را وقبول	او را قبول نموده
۴۰	۱۴	در صدر	در صدد حیات بود
۴۰	۱۶	کمالات ایشانی	کمالات انسانی
۴۱	۱	اقدفواحد فواد	اقدفوائد
۴۱	۸	بزر سلسله	بزرگان سلسله
۴۱	۹	نصیر یعنی	نصیر الدین
۴۳	۱۴	سوقا اصرار	در سوق اصرار
۵۱	۱۵	تخفیفه	عفیفه
۵۱	۱۸	آزادست	نادرست
۵۸	۱۱	بافیض	بلافیض
۵۹	۱۱	پرستش	پرسش
۶۰	۴	فرمان	فرمود
۶۰	۲	بازبابرگاه	بازبهرگاه
۱۵۳	۲۱	دشمنی	دشمن
۱۵۵	۱۱	جمال	مجال
۱۵۷	۵	ابدها	ایداها
۱۵۸	۲	سیاهی	براهی
۱۶۰	۹	لقه	فقه

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۶۰	۲۲	نکیے	اکے
۱۶۲	۶	ہر اعتقاد	زاعتقاد
۱۶۳	۹	صدل التفات	صدل التفات
۱۶۵	۴	باین ہمہ	این ہمہ
۱۶۵	۲	پندازند	پندارند
۱۶۶	۵	نم رسیدہ	غم رسیدہ
〃	۶	سنین مشہور	سبتین مشہور
۱۶۸	۱۰	دریدخل	درآن مدخل
۱۶۹	۴	صدبروند	حسدبروند
〃	۱۱	نحول کرد	محول کرد
۱۷۱	۱۷	قسمت اباد	قسمت آباد
۱۷۶	۸	وسعازہ سال	دوازدہ سال
۱۷۹	۵	مردمان غیب	مردان غیب
۱۸۰	۱۱	غرۃ لوعود	غرہ ماہ لوعود
۱۸۱	۱	مردہ	اپیردہ
۱۸۳	۱۲	پون	چون
〃	۱۳	موچودا ست	موعودا ست
۱۸۴	۱۸	مقصد سید	مقصد رسیدہ
۱۸۶	۸	رخصت سفر	رخت سفر
۱۸۷	۱	حضرت شیخ	حضرت شیخ!

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۹۰	۱۱	فتح شدیے	فتحیاب شدیے
۱۹۱	۴	ازنزدیکا	ازنزدیکان
〃	۱۰	وصوت	وصفوت
۱۹۳	۳	مرو	برآمد
۱۹۹	۲	ہیچان	ہیجان شد
۲۰۳	۹	صبیہ دستار	جبیعۃ دستار
۲۰۵	۱۵	دردیا	دردریا
۲۰۶	۷	غلاوب	علاوت
۲۰۷	۱۵	بہ مقام	بہ صبام
۲۰۷	۸	بیاپائے پوس	بپابچوس
۲۱۵	۱۴	شیخ اجودہن	شیخ ادہن
〃	۱۵	قوام	اقلام
۲۱۸	۱۸	برشاہ	پیرشاہ
〃	〃	متکف	معتکف
۲۲۰	۷	بیچاہ سفر	بیچارہ سفر
۲۲۱	۱۶	دیارہنو	دیارلکھنو
۲۲۰	۷	عادی	وحادی
۲۲۱	۹	استغنائی	استغنار فضائی
〃	۱۸	لوازلہ بیام	لوازلہ تمامیم
۲۲۲	۳	شادات	شاداب

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۴۴	۵	خوید	خورید				
۲۴۹	۱۲	می کشند	می کشید				
״	۱۲	کدام طرب است	کدام طرف است				
۲۵۱	۱۰	جلال اکبر	جلال الدین اکبر				
۲۵۶	۱۰	از اکار	از اکابر				
۲۵۷	۴	مرقع پوش	برقع پوش				
۲۶۰	۱۶	ناگور حاشت	ناگور سکونت داشت				
۲۷۴	۱۱	در عبادت	در عبارت				
۲۷۵	۵	بیعت حضرت	بیعت خواجه حسین بن حضرت				
۲۷۵	۲۱	مستوات کان	مستورات محلات				
۲۸۸	۹	ملت	نداوت				

واضح ہو کہ

کہ مولف نے حق تالیف بعوض [illegible] مالک مطبع

منشی [illegible] کے نام ہبہ کردیا ہے لہذا حسب مراد قانون

[illegible] کوئی صاحب بلا اجازت مالک مطبع مذکور قصد

طبع نہ فرماویں

العبد

قاضی [illegible] الدین [illegible]